

BÁCS-KISKUN MEGYEI
ÖNKORMÁNYZAT

BÁCS-KISKUN MEGYE ESÉLY- EGYENLŐSÉGI TERVE-HELYZET- ÉRTÉKEKELÉS

2019.

BÁCS-KISKUN MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT MEGBÍZÁSÁBÓL KÉSZÍTETTE:

LAUKÓ GÁBOR, Szociálpolitikus

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

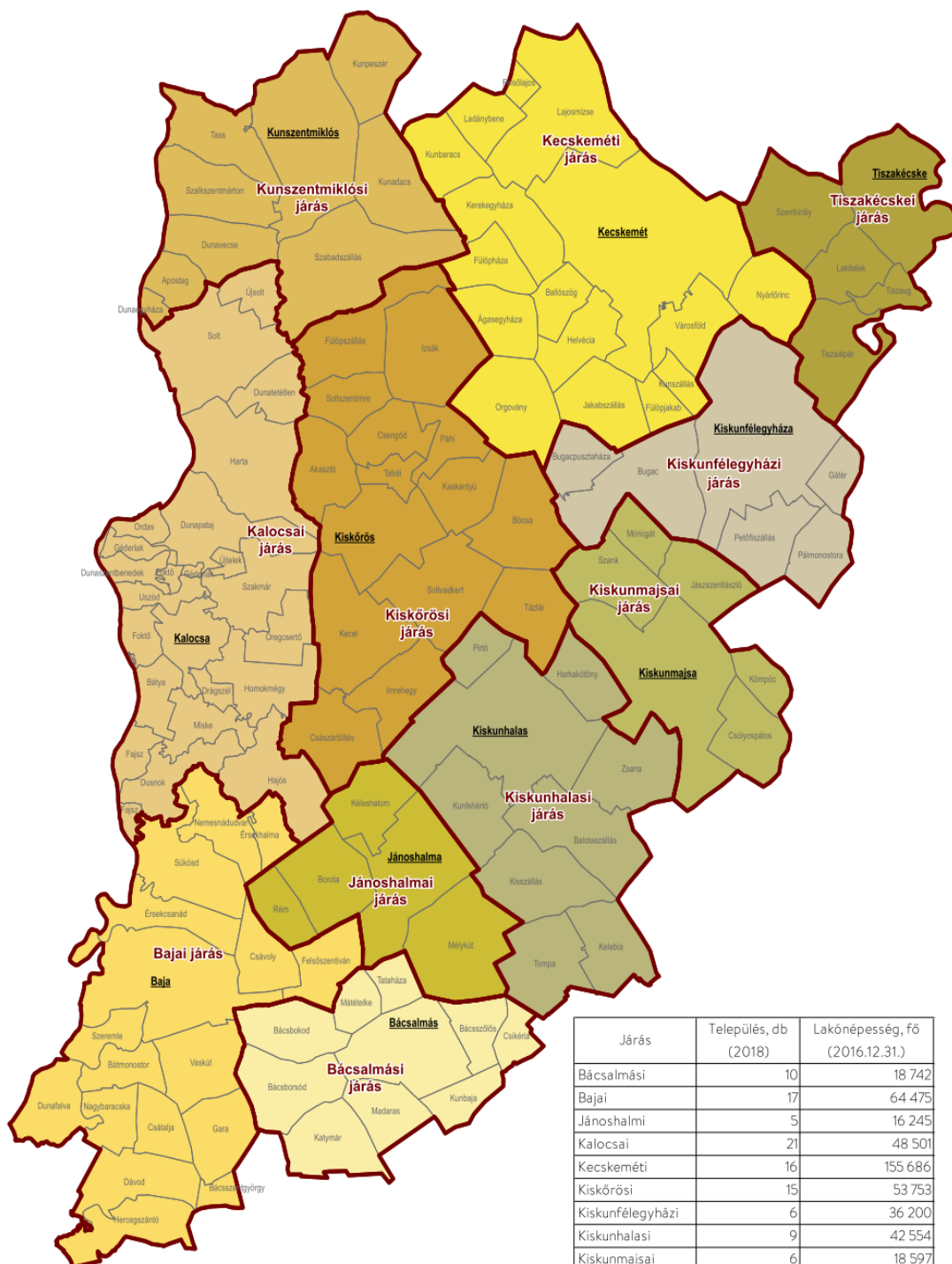
BÁCS-KISKUN MEGYE JÁRÁSAI, 2018

66/2015. (III. 30.) Korm. rendelet

0 1,5 3 4,5 6 7,5
km

Adatok forrása: [KSH, TeIR]

Járás	Település, db (2018)	Lakónépesség, fő (2016.12.31.)
Bácsalmási	10	18 742
Bajai	17	64 475
Jánoshalmi	5	16 245
Kalocsai	21	48 501
Kecskeméti	16	155 686
Kiskőrösi	15	53 753
Kiskunfelegyházi	6	36 200
Kiskunhalasi	9	42 554
Kiskunmajsai	6	18 597
Kunszentmiklósi	9	29 263
Tiszakécskei	5	24 001
összesen	119	508 017

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	10
2. Demográfiai helyzetkép.....	11
2.1. Lakónépesség, lakónépesség változása.....	11
2.1.1. A lakosságszám csökkenés összetevői	11
2.1.2. Demográfiai folyamatok járási szintű sajátosságai	12
2.2. Eltartottsági ráták.....	12
2.2.1. GyermeKNépesség eltartottsági rátája	13
2.2.2. Idős népesség eltartottsági rátája	13
2.2.3. Eltartott népesség rátája	13
2.3. Öregedési index.....	13
2.4. Demográfiai folyamatok a Szolgáltatási Út Térkép adatgyűjtés alapján.....	15
3. A szegénységről	16
3.1 Szegénység és társadalmi kirekesztődés kockázatának kitett népesség aránya.....	16
3.1.1. Nemenként.....	17
3.1.2. Korcsoportonként.....	17
3.1.3. Háztartás típusonként	18
3.1.4. Gazdasági aktivitás szerint	18
3.1.5. Nemzetiségi hovatartozás szerint	18
3.2. Relatív jövedelmi szegénység.....	19
3.2.1. Nemenkénti.....	19
3.2.2. Korcsoportonként.....	19
3.2.3. Gazdasági aktivitás szerint	19
3.2.4. Háztartás típusonként	19
3.3. Súlyos anyagi depriváció	20
3.3.1. Korcsoportonként.....	21
3.3.2. Nemzetiségi hovatartozás szerint	21
3.4. Nagyon alacsony munkaintenzitású háztartások	21
3.4.1. Korcsoportonként.....	21
3.4.2. Nemzetiségi hovatartozás szerint	22
3.5. Szegénység és segélyezés a területi adatok tükrében	22
3.5.1. Országos adatok	22
3.5.2. Megyei adatok.....	23
3.5.3. Járási adatok.....	27

3.6. Szegénység a Szolgáltatási Út Térkép adatgyűjtés alapján	29
4. A kisebbségek helyzete	31
4.1. Kisebbségek aránya	31
4.2. Roma népesség aránya.....	33
4.3. Roma népesség főbb demográfiai mutatói.....	34
4.4. Roma népesség jövedelmi helyzete	36
4.5. Roma népesség családszerkezeti megoszlása	37
4.6. Roma népesség iskolázottsági mutatói	37
4.7. Roma népesség foglalkoztatási mutatói	39
4.8. Roma népesség egészségi állapota	40
4.9. Roma nők helyzete	42
4.10. Kisebbségek képviselői, civil szervezetek és kisebbségi önkormányzatok tevékenységei	43
4.11. Roma nemzetiség a Szolgáltatási Út Térkép adatgyűjtés alapján	44
5. A nők helyzete	46
5.1. Keresetek alakulása	46
5.1.1. Relatív jövedelmi szegénység.....	46
5.2. Foglalkoztatási arányok	46
5.3. Iskolázottsági arányok	47
6. A gyermekek helyzete	48
6.1. 18 éven aluliak aránya	48
6.2. Veszélyeztetett gyermekek	49
6.3. Védelembe vett gyerekek	50
6.4. Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülők	52
6.5. Hátrányos helyzet, halmozottan hátrányos helyzet.....	53
6.6. A 3 éven aluliak napközbeni ellátása.....	55
6.7. Gyermekjóléti ellátás intézményei.....	57
6.8. Szakellátásba kerülő gyermekek száma és aránya	58
6.9. Gyermekek helyzete a Szolgáltatási Út Térkép adatgyűjtés alapján	58
7. Az idősek helyzete	61
7.1. Születéskor várható élettartam alakulása.....	61
7.2. Átlagéletkor	62
7.3. A 65 évnél idősebb népesség	62
7.4. Nyugdíjban, ellátásban, járadékban és egyéb járandóságban részesülők	64
7.5. Időskorúak járadékában részesülők	66
7.6. Házi segítségnyújtás	67
7.7. Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás	67

7.8. Idősek nappali ellátása	68
7.9. Időskorúak gondozóháza.....	68
7.10. Időskorúak otthona	69
7.11. Lakáshelyzet	70
7.12. Idősek helyzete a Szolgáltatási Út Térkép adatgyűjtés alapján	70
8. A fogyatékkal élők helyzete.....	73
8.1. Fogyatékkal élők személyek száma	73
8.2. Intézményi ellátásban részesülők száma és aránya	74
8.3. Fogyatékos személyek foglalkoztatása és oktatása	75
8.4. Fogyatékos személyeket képviselő érdekvédelmi szervezetek.....	76
8.6. Fogyatékos személyek helyzete a Szolgáltatási Út Térkép adatgyűjtés alapján	78
9. Területi hátrányok, tanyás térségek.....	80
9.1. Vándorlási folyamatok.....	80
9.1.1. Nemzetközi vándorlás	80
9.1.2. Belföldi vándorlás	81
9.2. Etnikai arányok	82
9.3. Külterületi népesség.....	83
9.4. Kedvezményezett települések Bács-Kiskun megyében.....	84
9.5. Szegregátumok, szegregációval veszélyeztetett területek	86
9.6. Tanyás térségek.....	87
10. Oktatáshoz való hozzáférés.....	89
11. Munkavállaláshoz való hozzáférés	90
12. Egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés.....	91
13. Lakhatáshoz való hozzáférés	92
13.1. Lakások száma, lakossűrűség	92
13.2. Lakások jellemzői.....	92
14. Az alapvető szolgáltatásokhoz való hozzáférés.....	96
14.1. Közüzemű ivóvízhálózat	96
14.2. Közcsatorna hálózat	96
14.3. Háztartási villamosenergia szolgáltatás	97
14.4. Gázszolgáltatás.....	98
14.5. Távhő	98
14.6. Hulladékgyűjtés	99
15. Bevonás, szemléletformálás, a diszkriminációs jelenségek elleni küzdelem	100
16. Magasabb szintű tervdokumentumok	101
16.1. Stratégiák.....	101

16.2. A projekt megvalósításával kapcsolatos legfontosabb jogszabályok	104
17. Tanyasi lakosság körében végzett felmérés adatai	106
17.1. Általános adatok.....	107
17.2. Szociális szükségletek	109
17.3. Társadalmi kapcsolatok	115
17.4. Egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés.....	123
17.5. Közbiztonság megítélése	128
17.6. Egészségügyi és mentális állapot szűrőteszt eredménye	130
18. Irodalomjegyzék	133
19. Mellékletek.....	134
1. sz. melléklet: Támogatások leírása.....	134
2. sz. melléklet: Támogatottak létszáma, támogatásra fordított összegek.....	141
3. sz. melléklet: A helyzetértékelés egyéb adatai, ábrái, táblázatai.....	142
4. számú melléklet: A 105/2015 (IV.23.) Korm. rendelet 1. sz. melléklete a komplex mutató számítás módjáról	159
20. Ábrajegyzék	161
1. ábra: Természetes szaporodás, (-)fogyás ezer lakosra 2001-2017 között	161
2. ábra: Kecskemét járás lakónépessége (fő) 2000-2017 között (népszámlálási adatok alapján továbbvezetett) Forrás: KSH; Tájékoztatósi adatbázis; Éves Településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben.....	161
3. ábra: Öregedési index alakulása (2001, 2012, 2018) Forrás: KSH STADAT Területi statisztika 6.1.6. Eltartottsági ráta, öregedési index január 1. (2001-2018) Letöltve: 2019. 01. 08.	161
4. ábra: A szegénységgel vagy társadalmi kirekesztődéssel kapcsolatos fontosabb indikátorok, referencia év szerint (2010–2017) Forrás: KSH, STADAT Idősoros éves adatok, 2.2.2.1. A szegénységgel vagy társadalmi kirekesztődéssel kapcsolatos fontosabb indikátorok, referencia év szerint (2010–) Letöltés: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zaa007.html Ideje: 2019.01.28.....	161
5. ábra: Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek száma és aránya dimenzióként külön, illetve a dimenziók együttes figyelembe vételével, 2017. Forrás: (Központi Statisztikai Hivatal, Háztartások életszínvonala, 2017, 2017)	161
6. ábra: Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya a legjellemzőbb gazdasági aktivitás szerint Forrás: KSH, STADAT Idősoros éves adatok, 2.2.2.1. A szegénységgel vagy társadalmi kirekesztődéssel kapcsolatos fontosabb indikátorok, referencia év szerint (2010–) Letöltés: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zaa007.html Ideje: 2019.01.28.	161
7. ábra: Relatív jövedelmi szegénység a gyermekes háztartások körében 2010-2017 között Forrás: KSH, STADAT Idősoros éves adatok, 2.2.2.1. A szegénységgel vagy társadalmi kirekesztődéssel kapcsolatos fontosabb indikátorok, referencia év szerint (2010–) Letöltés: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zaa007.html Ideje: 2019.01.28.	161

8. ábra: 1000 lakosra jutó 'Egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatás'-ban részesülők száma, 2017 Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatói adatbázis, Éves településstatistikai adatok 2017-es településszerkezetben	161
9. ábra: Települési támogatásban részesítettek száma (fő), megyénként 2015-2017 Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatói adatbázis, Éves településstatistikai adatok 2017-es településszerkezetben.....	161
10. ábra: Foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesülők száma (fő) és a támogatásra felhasznált összeg (eFt) Bács-Kiskun megyében 2009-2017 között Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatói adatbázis, Éves településstatistikai adatok 2017-es településszerkezetben.....	162
11. ábra: Egyéb önkormányzati támogatásban részesítettek száma (fő) és a támogatásra fordított összegek (e.Ft) Bács-Kiskun megyében 2006-2017 között Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatói adatbázis, Éves településstatistikai adatok 2017-es településszerkezetben.....	162
12. ábra: Állandó népességből 18 éven aluliak száma és aránya Bács-Kiskun megyében, 2005-2017 között. Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatói adatbázis, Éves településstatistikai adatok 2017-es településszerkezetben	162
13. ábra: A 18 éven aluli állandó népesség száma (fő) és a védelembe vett fiatalok aránya (%) Bács-Kiskun megyében 2009-2017 között. Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatói adatbázis, Éves településstatistikai adatok 2017-es településszerkezetben.	162
14. ábra: Védelembe vett gyermekek aránya a járásokban élő 18 éven aluli állandó lakosok körében 2016-2017-ben. Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatói adatbázis, Éves településstatistikai adatok 2017-es településszerkezetben.....	162
15. ábra: Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülők, havi átlagos száma (fő), hazánkban és Bács-Kiskun megyében 2006-2017 között. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Tájékoztatói adatbázis, Éves településstatistikai adatok 2017-es településszerkezetben.	162
16. ábra: Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülők, havi átlagos száma (fő) 2017-ben, megyénként. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Tájékoztatói adatbázis, Éves településstatistikai adatok 2017-es településszerkezetben.	162
17. ábra: Ideiglenes hatállyal elhelyezettek és nevelésbe vettek száma (fő), 2017-ben. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Tájékoztatói adatbázis, Gyermekvédelmi szakellátásban élők adatai.	162
18. ábra: Születéskor várható élettartam alakulása 2008-2017 között az EU28 tagállamában és hazánkban (év). Saját szerkesztés. Forrás: Eurostat: Life expectancy by age and sex Letöltés:	162
19. ábra: 100 háztartásra jutó 65 évnél idősebb személyek száma 2016-ban. Saját szerkesztés. KSH Mikrocenzus 2016 adatai alapján.....	162
20. ábra: Külterületi népesség korcsoportonkénti megoszlása, 2011-ben. Saját szerkesztés. Forrás: KSH Népszámlálási adatok. Az adatok a 60- éves külterületi népesség arány szerint rendezettek.	163
21. ábra: A fogyatékkal élők és a tartósan betegek, az akadályoztatástípusa szerint, 2011. Saját szerkesztés. Adatforrás: Népszámlálás 2011, Területi adatok Bács-Kiskun megye.	163
22. ábra: Vándorlási egyenleg (ezrelék), 2017-ben. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Tájékoztatói Adatbázis, Éves településstatistikai adatok 2017-es település szerkezetben.	163

23. ábra: A külterületi népesség aránya 2011-ben. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Népszámlálási adatok 2011.....	163
24. ábra: A külterületi népesség aránya és korcsoportonkénti megoszlása, 2011-ben. Saját szerkesztés. KSH Népszámlálás 2011. Külterületen élők legfontosabb adatai 2011.	163
25. ábra: Kedvezményezett települések Bács-Kiskun megyében.	163
26. ábra: Szegregátumok, szegregációval veszélyeztetett területek településenként és Járásonként Bács-Kiskun megyében. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Önálló adatigénylés.....	163
27. ábra: Magyarország tanyás térségei. Forrás: Országos területfejlesztési koncepció	163
28. ábra: Lakásállomány komfortfokozat szerint Bács-Kiskun megyében 2011-ben és 2016-ban. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Népszámlálás 2011 és Mikrocenzus 2016.	163
29. ábra: Lakások megoszlása tulajdonjog szerint a 2011-es Népszámlálás és a 2016-os Mikrocenzus adatai alapján (db). Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Népszámlálás 2011; KSH Mikrocenzus 2016.	163
30. ábra: Közülemi csatornahálózatba bekapcsolt lakások aránya, 2017-ben. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben.....	163
31. ábra: 100 lakásra jutó háztartási villamosenergia fogyasztók száma (db) Bács-Kiskun megye járásaiban, 2001-2017 között. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben.	163
32. ábra: 100 lakásra jutó, rendszeres szemétyűjtésbe bevont lakások száma (db) Bács-Kiskun megyében 2003-2012 között. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben.	163
33. ábra: Egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatásban részesítettek aránya az aktív korú népességen belül 2015-2017 között (%) Bács-Kiskun megye járásaiban Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben.....	164
34. ábra: FHT-ban részesülők aránya az aktívkorúakon belül 2009-2017 között Bács-Kiskun megye járásaiban Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben	164
35. ábra: Települési támogatásban részesítettek aránya Bács-Kiskun megye járásaiban az állandó népességen belül 2009-2017 között, Bács-Kiskun megye járásaiban. Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben.....	164
36. ábra: Időskorúak járadékában részesülők aránya az időskorú (65-x) népességben 2006-2017 között, Bács-Kiskun megye járásaiban. Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben	164
37. ábra: RGYVK-ben részesülők aránya a 0-17 éves népességen belül 2006-2017 között. Bács-Kiskun megye járásaiban. Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben.....	164
38. ábra: Hátrányos helyzetű tanulók, gyermekek létszámadatai (fő) 2019. januárban. Saját szerkesztés a KIR adatai alapján.	164

39. ábra: Halmozottan hátrányos helyzetű tanulók, gyermekek létszámadatai 2019. januárban. Saját szerkesztés a KIR adatai alapján	164
40. ábra: Félkomfortos, komfort nélküli, szükség és egyéb lakások aránya 2016-ban. Saját szerkesztés. KSH, Mikrocenzus 2016 adatai alapján.	164
41. ábra: Egészségügyi probléma miatt súlyosan korlátozottak aránya a lakosságon belül. Saját szerkesztés. Adatforrás: Mikrocenzus 2016.	164
21. Táblázatjegyzék	165
1. táblázat: Súlyos anyagi deprivációban élők aránya roma és nem roma népesség körében 2013-2017 (%) Forrás: KSH, STADAT Idősoros éves adatok, 2.2.2.1. A szegénységgel vagy társadalmi kirekesztődéssel kapcsolatos fontosabb indikátorok, referencia év szerint (2010–) Letöltés: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zaa007.html Ideje: 2019.01.28.	165
2. táblázat: Támogatások és a hozzájuk kapcsolódó jövedelemhatárok	165
3. táblázat: Veszélyeztetett kiskorúak aránya a 0-17 éves állandó lakosok arányában 2007-2012 között. 2012-es év adataira rendezett sorrendben. Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben.....	165
4. táblázat: Veszélyeztetettk aránya a 0-17 éves korosztályon belül Bács-Kiskun megye járásaiban 2007-2012 között. 2012-es év adataira rendezett sorrendben. Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben.....	165
5. táblázat: Az adott évben megállapított hátrányos helyzet és halmozottan hátrányos helyzet számának alakulása országosan és Bács-Kiskun megyében 2013-2017 között (fő). Saját szerkesztés a KSH Idősoros éves területei adatai alapján STADAT 6.2.4.3. Hátrányos helyzetű gyermekek, védelembe vett és gyámság alatt álló kiskorúak, december 31. (2013–)	165
6. táblázat: A járásek köznevelési intézményeiben nyilvántartott hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók, gyermekek száma 2017-ben. Saját szerkesztés a KIR adatai alapján.	165
7. táblázat: Bölcsődei ellátást nyújtó települések száma (db) és az ellátásban részesülő 0-2 éves korosztály aránya (%) Bács-Kiskun megye járásaiban, 2017-ben. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben. A *jelzett járásekban az ellátásban részesülők aránya meghaladja az országos (13,34%) átlagot és a megyei (13,08%) átlagot egyaránt.	165
8. táblázat: 65 évesnél idősebb lakónépesség aránya a teljes lakónépességen belül. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben.....	165
9. táblázat: Nyugdíjasok aránya a lakónépességhez viszonyítva, 2016. január 1. Saját szerkesztés. KSH Mikrocenzus 2016 adatai, valamint az Éves Településstatisztikai adatok alapján.	165
10. táblázat: Időskorúak ellátására fordított havi átlagos összeg, Bács-Kiskun megye járásaiban 2017-ben (Ft/hó/fő). Saját szerkesztés. Forrás: KSH Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben.....	166
11. táblázat: Bevándorló külföldiek száma és a kivándorlók száma 200-2017 között. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Éves településstatisztikai adatok 2017-es település szerkezetben. ^x	

Adatforrás: Eurostat Immigration by age group, sex and citizenship http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do Letöltve: 2019. 05.30.....	166
12. táblázat: A népesség nemzetiség szerint Bács-Kiskun megyében 1980-2016 Saját szerkesztés. Adatforrás: Mikorcenzus 2016, Népszámlálás 2011.	166
13. táblázat: Roma nemzetiséghez tartozók aránya, település típusonként, Bács-Kiskun megyében, 2011.....	166
14. táblázat: Bács-Kiskun megye járásai a legmeghatározóbb lakásállomány változási folyamatuk alapján. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Tájékoztatási Adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es település szerkezetben.	166
15. táblázat: Bács-Kiskun megyei járások lakásállományának megoszlása komfortfokozat szerint a Népszámlálási és a Mikrocenzus adatai alapján. Saját szerkesztés. KSH Népszámlálás 2011; KSH Mikrocenzus 2016.	166
16. táblázat: Különböző támogatásokra fordított összegek (e.Ft) Bács-Kiskun megyében 2006-2017 között Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben.....	166
17. táblázat: Különböző támogatásban részesülők havi átlagos száma (fő) Bács-Kiskun megyében 2006-2009 Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben.....	166
18. táblázat: 65 éves és idősebb népesség aránya a lakónépességen belül Bács-Kiskun megye járásaiban 2014-2017 között. Saját szerkesztés. KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben	166
19. táblázat: Idősek nappali ellátásának kihasználtsági adatai 2000-2017 között. Saját szerkesztés. KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben. (Kihasználtság=engedélyezett férőhelyek száma idősek nappali ellátásban részesülők száma*100)	166
20. táblázat: Szegregátumok, szegregációval veszélyeztetett területek Bács-Kiskun megyében a KSH által beazonosított 45 település Helyi Esélyegyenlőségi Programjai alapján. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Önálló adatigénylés a szegregátumokra, szegregációval veszélyeztetett területekre vonatkozóan, illetve a HEP alapján.	166
21. táblázat: Egyes szociális ellátásokat igénybevevő akadályozottak száma megyénként, 2016. Saját szerkesztés. Adatforrás: Mikorcenzus 2016.	167

1. Bevezetés

Magyarország Kormánya 2017 júniusában felhívást tett közzé a megyei önkormányzatok részére „Megyei szintű felzárkózás-politikai együttműködések támogatása a helyi esélyegyenlőségi programokhoz kapcsolódóan” címmel, EFOP-1.6.3.-17 kódszámon. Cél a megyei szintű együttműködési modellek kialakítása a tartós szegénységben élők, romák felzárkózása, valamint a velük foglalkozó szervezetek hatékonyabb beavatkozásait segítő fejlesztések biztosítása a konvergencia régiókban.

A pályázat fő célkitűzései:

- a szegénységben élők számának csökkentése,
- a szegénység újra termelődésének megakadályozása,
- a közszolgáltatások, társadalmi-gazdasági javak egyenlő esélyű hozzáféréseinek javítása,
- a társadalmi összetartozás erősítése – az állami, önkormányzati, civil és egyházi partnerek összefogásával.

A Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat a fenti kiírásra támogatási kérelmet nyújtott be „A felzárkózás-politikai együttműködések támogatása a helyi esélyegyenlőségi programokhoz kapcsolódóan Bács-Kiskun Megyében” címmel. A pályázat benyújtását a Közgyűlés 84/2017. (VI.30.) határozattal jóváhagyta. Az EFOP-1.6.3.-17-2017-00002 számú projekt 64.999.988 Ft támogatásban részesült. A projekt időtartama: 2018.01.01. – 2020.12.31.

Projekt célja:

A projekt alapvető célja a megyei szintű koordinációs és konzultációs rendszer kialakítása annak érdekében, hogy a megyei együttműködések kialakuljanak, rendszeressé váljanak és esélyteremtő módon hassanak vissza az egyes települések lakosságának életére, növelve a szolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférést.

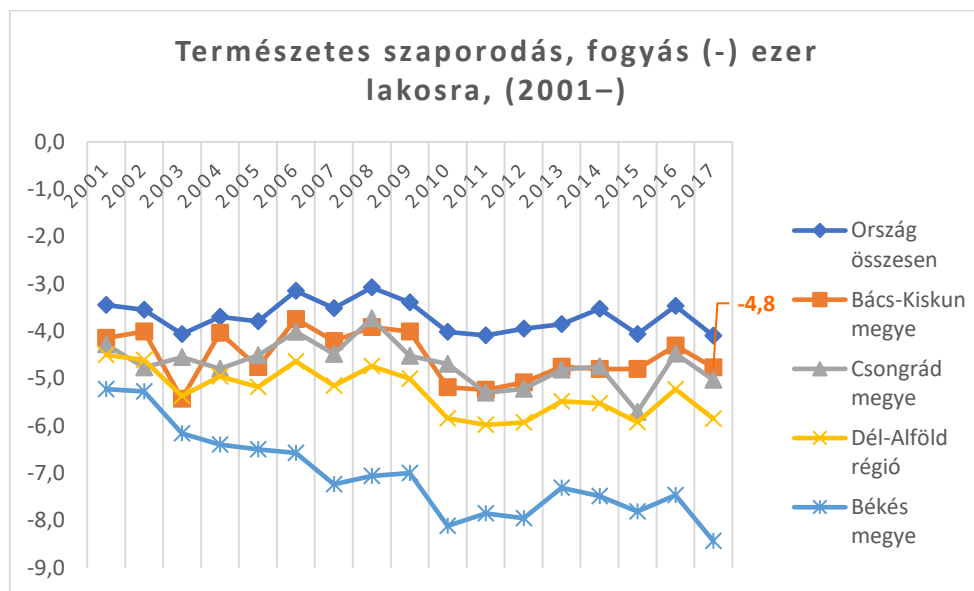
A projekt tartalmi elemei között vállalta Bács-Kiskun megye szociális szolgáltatási út-térképének (SZÚT) elkészítését, melyből láthatóak lesznek a megye szolgáltatáshiányai, továbbá a Bács-Kiskun Megyei Felzárkózási Stratégia és Terv, valamint a Bács-Kiskun megyei Cigány Felzárkózási Program megalkotását.

Jelen dokumentum a Felzárkózási Stratégia és Terv részét képezi, tartalmazza a Stratégia megalapozásához szükséges helyzetelemzést és háttérinformációkat, valamint kiterjed a Szolgáltatási Út Térkép elemzésére is.

2. Demográfiai helyzetkép

2.1. Lakónépesség, lakónépesség változása

Bács-Kiskun megye demográfiai helyzete és a jelenlegi állapothoz vezető folyamatok nagymértékű hasonlóságot mutatnak az országos folyamatokkal. Ennek keretében kimondható, az egyik legfontosabb tény: **a megye lakosságszáma folyamatosan csökken.**

1. ábra: Természetes szaporodás, (-)fogyás ezer lakosra 2001-2017 között

Forrás: KSH STADAT Táblák Letöltés:

http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_wdsd007b.html Letöltés időpontja: 2018. 12. 23.

Természetes szaporodás, fogyás tekintetében a Dél-alföldi régió adatai az országos átlagot meghaladó mértékűek, vagyis a régiók rangsorában a jobban fogyó népességű régiók közé tartozik. A régiókon belül viszont Bács-Kiskun megyének az adatai jobbak a másik két megye adatainál, azonban az országos átlagot meghaladó a fogyás mértéke Bács-Kiskun megyében is. Ezeket a folyamatokat jól érzékelteti a 1. számú ábra.

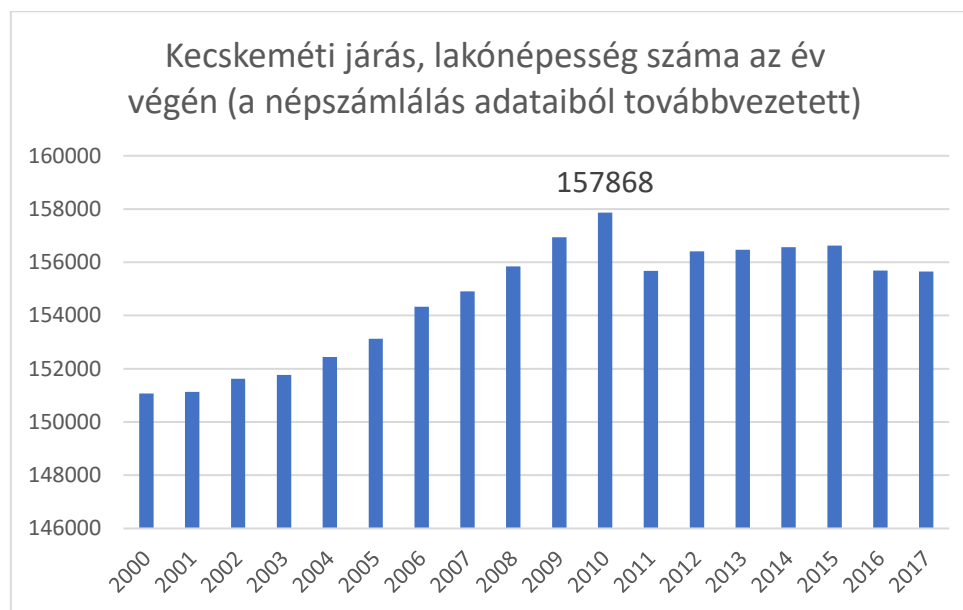
2.1.1. A lakosságszám csökkenés összetevői

A Dél-alföldi régió lakosság száma 2018-ra 136.552 fővel lett alacsonyabb, mint volt 2001-ben, a csökkenés mértékét jól mutatja, hogy ez alatt a közel 20 év alatt a kiindulási év adatai alapján a régió „elvesztette” a lakosságának 9,89 %-át. A régió minden megyéjére igaz, hogy folyamatosan csökkent a lakosság száma, azonban ennek intenzitása megyénként eltérő. Bács-Kiskun megye lakossága ezekben az években 43.252 fővel lett alacsonyabb, legkisebb mértékben (1.085 fővel) 2004 és 2005 között csökkent, míg legnagyobb mértékben (3.577 fővel) 2010 és 2011 között csökkent a lakosok száma. **A megye vesztesége a 2001-es kiindulási adatokhoz képest 7,73 %** (KSH; STADAT 6.1.1. Lakónépesség száma 2001-). A lakosságszám változásában szerepet játszik a belföldi vándorlás. 2005-ig Bács-Kiskun megyébe többen vándoroltak, mint ahányan azt elhagyták, azóta azonban évről évre többen költöznek ki a megyéből, mint ahányan új lakóhelyet létesítenek ott, számszerinti, **belföldi, vándorlási egyenlege 2001 és 2017 között -6.074 fő**. A nemzetközi vándorlás pár százas értékei nagy mértékben nem változtatják a lakónépességet, azonban fontos, hogy 2016-ban a vándorlási különbözet átlendült a negatív

tartományba (538 fő). Annak ellenére tapasztalható a lakosságszám csökkenése, hogy **az élveszületések száma 2012 óta folyamatosan nő. A halálozás tekintetében nem ennyire egyértelmű a tendencia, az látható, hogy némi ingadozás mellett 7.100 fő/év körüli értéket mutat.**

2.1.2. Demográfiai folyamatok járási szintű sajátosságai

A megyén belüli folyamatok is nagyjából heterogének, kimondható, hogy **a 2000-2017 közötti időszakban a járások mindegyikének - kivéve a kecskeméti járást - csökken a lakónépessége.** A kivételt képező kecskeméti járásban a 2010-es év lakónépességszáma jelentette a valaha mért legmagasabb értéket, ekkor a járás lakónépessége 157.868 fő volt. Azóta azonban 2.218 fővel kevesebben laknak a járás területén.

2. ábra: Kecskemét járás lakónépessége (fő) 2000-2017 között (népszámlálási adatok alapján továbbvezetett) Forrás: KSH; Tájékoztatási adatbázis; Éves Településsziszatiztikai adatok 2017-es település-szerkezetben

A vizsgált időszakban (2000-2017 között) a bajai, a kiskunhalasi, a bácsalmási járásban folyamatos csökkenés volt megfigyelhető, míg a jánoshalmi, a kiskunmajsai, a kalocsai járásban egy-egy évre növekedést tudtak „produkálni”. A járások közül legtöbb lakosságszám növekedéssel záruló évet – szám szerint 14-et - a kecskeméti járás tudhat magáénak, míg a tiszakécskei járás 5-öt, a kiskunfélegyházi 3-at, a kunszentmiklósi pedig 2-öt. Meg kell jegyezni, hogy a 2011-es év 5 járásnak is növekedést hozott. (Forrás: KSH; Tájékoztatási adatbázis; Éves Településsziszatiztikai adatok 2017-es településszerkezetben)

2.2. Eltartottsági ráták

Az adott társadalom egyes csoportjainak (gyermekkorúak, időskorúak, együtt) méretét, arányát adja meg az aktív korúak csoportjához képest. Az ilyen típusú mérőszámok több tekintetben is fontosak, hiszen az adott társadalomban élő aktívak eltartási feladatainak méretét esetleges nehézségeit vetítik előre.

2.2.1. Gyermeknépesség eltartottsági rátája

Gyermeknépesség eltartottsági rátája¹ megmutatja, hogy az adott populációban milyen arányban vannak 14 éves és annál fiatalabb korosztályba tartozók az aktívkorúakhoz képest. **2001-ben, Bács-Kiskun megyében 4 aktív korúra jutott egy gyermekkorú**, azonban ez az arány az elmúlt időszakban, összességében romlott, **2018-ban már 21,7 % a gyermekeltartottsági ráta, vagyis közelít az 1:5 arányhoz**. Ami az eltartási nehézségek szempontjából akár pozitívan is értelmezhető, azonban a változás mozgató rugója a gyermekek számának csökkenése. Bács-Kiskun megye a többi megyével való összevetésben 10. helyen áll, a régió másik két megyéje jóval „előkelőbb” helyet foglal el (Békés megye 2.; Csongrád megye 4.).

2.2.2. Idős népesség eltartottsági rátája

Idős népesség eltartottsági rátája² megmutatja, hogy az adott populációban milyen arányban vannak a 65 éves vagy annál idősebb korosztályba tartozók az aktív korosztályhoz képest. Ennél a mutatónál már egyértelműen az aktív korúakra háruló „teher” finanszírozásának, előteremtésének képességéről van szó. Köznyelvi megfogalmazásban: egy idős ember ellátását hány aktív korúnak kell előteremtenie. Bács-Kiskun megye helyzete a regionális adatokhoz képest kedvezőbb, a régió belüli helyzete is jó, 2012-ben és 2018-ban mindkét megyénél kedvezőbb a helyzete. Mindezek mellett látható, hogy **Bács-Kiskun megyének az országos átlagot meghaladó mértékű az idős népesség eltartottsági rátája**.

2.2.3. Eltartott népesség rátája

Amennyiben a fenti két eltartotti kategóriát összevonva vetjük össze az aktív korúak számával megkapjuk, hogy egy aktívra hány fő eltartott jut. Bács-Kiskun megye szinte teljesen azonos szinten hozza a regionális adatokat, Csongrád megyénél rosszabb adatokat, míg Békés megyénél jobb adatokat mutatva. Fontos megjegyezni, hogy **2018-ban az eltartottak már többen voltak, mint az aktív korúak, eltartottsági ráta ugyanis elérte a 51,7%-ot**. (KSH, STADAT Területi Statisztika 6.1.6. Eltartottsági ráta, öregedési index, január 1. (2001-))

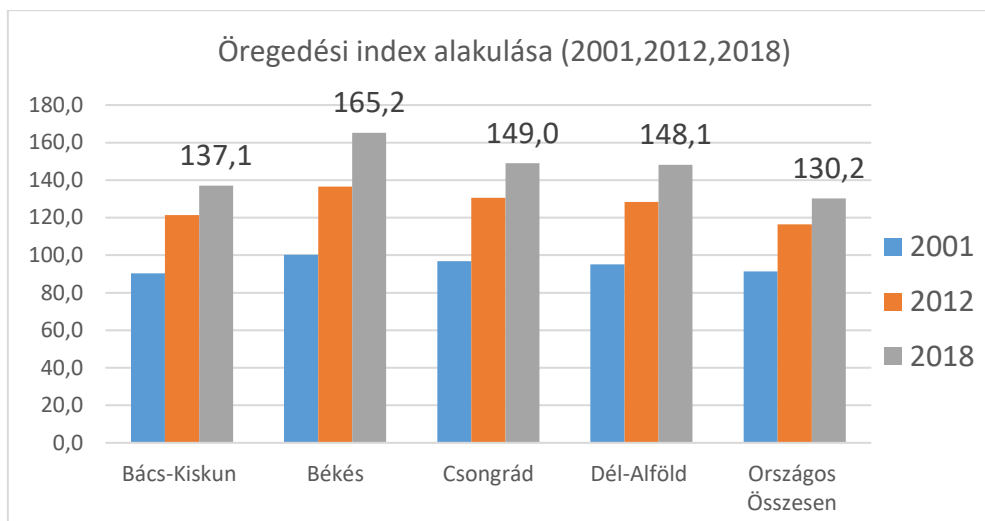
2.3. Öregedési index

A lakosság korösszetételének változását jól mutatja az öregedési index (65 éven felüli népesség száma, miként aránylik a 14 éven aluli népesség számához, %-ban kifejezve).

Országos, regionális és megyei adatokat vizsgálva az látható, hogy az időskorúak aránya folyamatosan növekszik a gyermekkorúakhoz képest, a KSH területi statisztikai adatai alapján a növekedés mértéke jelentős és folyamatos. (3. sz. ábra)

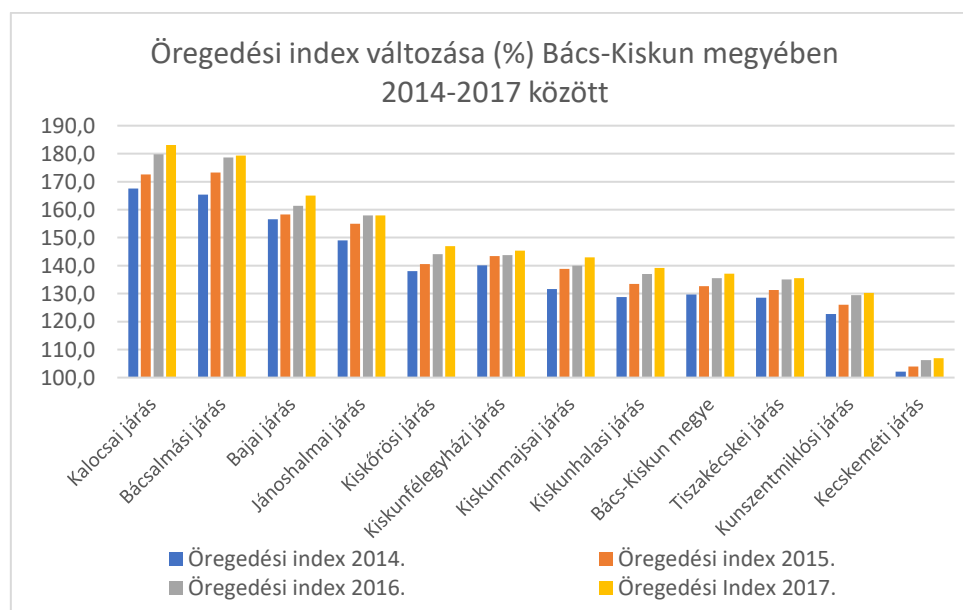
1 KSH módszertan alapján: „Gyermeknépesség eltartottsági ráta: a 14 éves és fiatalabb gyermek népesség a 15–64 éves népesség százalékában”.

2 KSH módszertan alapján: „Idős népesség eltartottsági ráta: 65 éves és idősebb népesség a 15-64 éves népesség százalékában”.

3. ábra: Öregedési index alakulása (2001, 2012, 2018) Forrás: KSH STADAT Területi statisztika 6.1.6. Eltartottsági ráta, öregedési index január 1. (2001-2018) Letöltve: 2019. 01. 08.

A fenti ábráról leolvasható, hogy 2018-ban, a régió belül Bács-Kiskun megye helyzete - ebben a mutatóban is - relatíve jó, azonban az országos átlagnál rosszabb.

4. ábra: Öregedési index változása Bács-Kiskun megyében 2014-2017 között Saját szerkesztés. Forrás: KSH Tájékoztatási Adatbázis, Éves településtatistikai adatok 2017. Letöltés időpontja: 2018. 12. 23.

A járási adatokat szemléltető 4. sz. ábráról leolvasható, hogy a megye minden járásában növekszik az idős korosztály aránya a gyermekkorúakéhoz képest. A legkisebb mértékű előregedés a kecskeméti járásban tapasztalható, 2017-ben a kecskeméti járáson kívül a tiszakécskei, kunszentmiklósi járás adatai maradtak a megyei átlag alatt. Az előregedés változására jellemző, hogy a megye négy járásában is meghaladja az öregedési index a 150%-ot, ezek közül 3 járásban már 4 éve ezen a magas szinten maradt az előregedés.

2.4. Demográfiai folyamatok a Szolgáltatási Út Térkép adatgyűjtés alapján

2019 augusztusában a településektől bekért, legfrissebb adatok alapján Bács-Kiskun megye lakónépessége elérte az **526. 135 főt**, ami a korábbi adatokhoz képest növekedést mutat. Azonban az adat nem vethető össze a KSH adatgyűjtéseivel, mivel azok a január 1-ei állapotot, vagy az éves átlagos lakosság-számot mutatják. Az adatgyűjtés során láthatóvá vált, hogy a megyében **73.045 fő 0-14 éves korú élt**, ami **a teljes lakosság 13,88%-a**. Ugyanekkor **a 65 évnél idősebb lakosok száma elérte a 99.330 főt**, ami a teljes lakosság 18,88%-a. A megye öregedési indexe ezek alapján számítva 135,98, ami a KSH által publikált 2018-as adathoz képest azt mutatja, hogy csökkent az idősek túlsúlya a gyermekekhez képest a megyében, bár még mindig jelentős mértékű.

3. A szegénységről

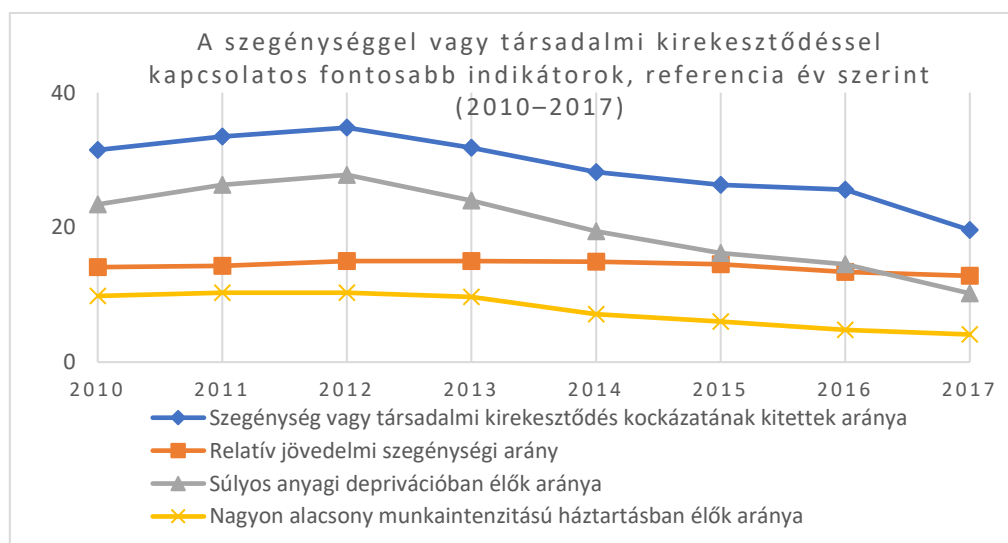
A szegénységet több egymástól eltérő és eredményeiben némileg ellentmondó mutatóval lehet megközelíteni. A szegénység mérésében alkalmazott megközelítések eltérései alapvetően a szegénység eltérő értelmezéséből adódnak. Jelen elemzésnek nem célja a szegénység definíciók elméleti áttekintése, ezért három egymástól különböző indikátormentén mutatjuk be a hazai és amennyiben van rá megfelelő adat, úgy a megyei, járási szintű szegénység alakulását.

3.1 Szegénység és társadalmi kirekesztődés kockázatának kitett népesség aránya

„A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitett népesség aránya (AROE; At Risk of Poverty or Social Exclusion) elnevezésű összetett indikátor a jövedelmen túl a szegénység egyéb megnyilvánulási formáit is számba veszi, így az anyagi nélkülözést, valamint a munkaerőpiaci kirekesztődést is. Ezek alapján az összetett szegénységi mutató három részindikátort foglal magában:

- relatív jövedelmi szegénységi arány,
- súlyos anyagi deprivációban érintettek aránya,
- nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élők aránya (munkaszegénység).

A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettnek tekintjük azokat, akik a három dimenzió bármelyikében érintettek.” (Központi Statisztikai Hivatal, Háztartások életszínvonala, 2017, 2017, old.: 13)

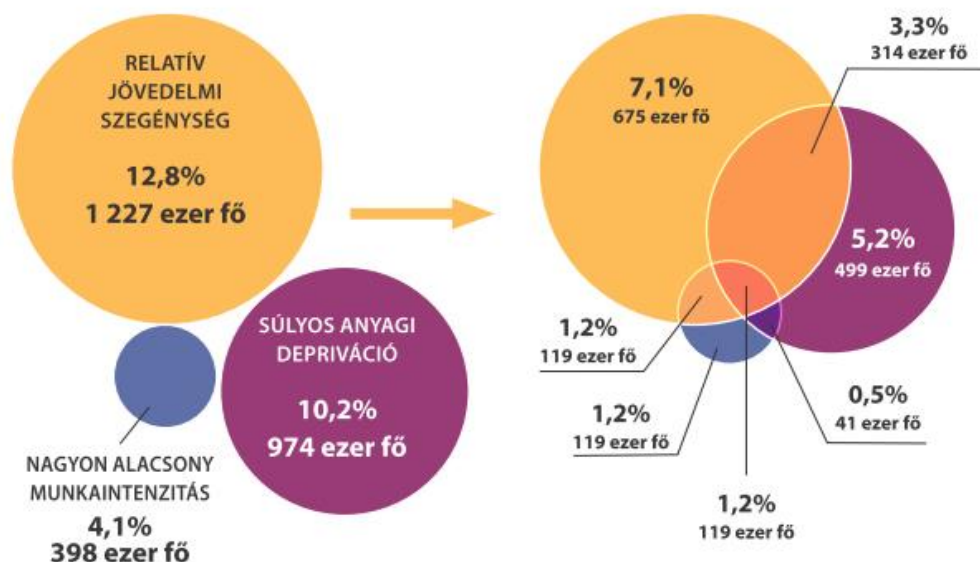

4. ábra: A szegénységgel vagy társadalmi kirekesztődéssel kapcsolatos fontosabb indikátorok, referencia év szerint (2010–2017) Forrás: KSH, STADAT Idősoros éves adatok, 2.2.2.1. A szegénységgel vagy társadalmi kirekesztődéssel kapcsolatos fontosabb indikátorok, referencia év szerint (2010–) Letöltés: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zaa007.html Ideje: 2019.01.28.

A mutatók mindegyike - a fenti időszakban - 2012-ben érte el a legmagasabb értéket, ezt követően pedig **folyamatosan csökkentek**, vagy rövid idejű stagnálás után csökkentek a mutatók értékei.

A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitett népesség száma és aránya 2017-ben a teljes lakosság mintegy 19,6%-a volt, azaz 1 millió 887 ezer ember, ami 578 ezer fővel kevesebb, mint 2016-ban.

A mutató helyes értelmezését szemlélteti a Háztartások életszínvonala, 2017 (Központi Statisztikai Hivatal, Háztartások életszínvonala, 2017, 2017) című kiadványa. Az 5. ábrán látható, hogyan alakul a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek száma és aránya, az egyes dimenziók külön-külön történő figyelembevételével, illetve milyen arányszámok figyelhetők meg, ha az egyes halmazok metszéspontjait is figyelembe vesszük.

5. ábra: Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek száma és aránya dimenzióként külön, illetve a dimenziók együttes figyelembe vételével, 2017. Forrás: (Központi Statisztikai Hivatal, Háztartások életszínvonala, 2017, 2017)

Az ábrán jól látható, hogy 2017-ben **119 ezer fő volt, aki mindhárom „dimenzióban” érintett volt**, az ő helyzetük kritikusnak mondható. Míg **további 474 ezer fő volt érintett legalább két szegénységi „dimenzióban”**.

3.1.1. Nemenként

Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek arányát nemenként vizsgálva elmondható, hogy **a nők kockázata a mindvégig magasabb volt**, azonban a 2014-2015-ös években nagymértékben megközelítette a férfiak értékét. Azonban jelzés értékű, hogy mindkét nem esetében hasonló tendencia figyelhető meg, mindkét érték folyamatosan csökken 2012 óta.

3.1.2. Korcsoportonként

Amennyiben a mutatószám korcsoportonkénti változását vizsgáljuk elmondható, hogy a 0-17 éves korosztály adatai a legrosszabbak, míg a 65 éven felüliek csoportja rendelkezik a legjobb értékekkel. Az aktív korosztálya (18-64) pedig középen foglal helyet. A három korcsoporton belül a két fiatalabb szinte teljesen együtt mozog, 2012-ben érik el a legmagasabb értéküket, azt követően pedig folyamatosan csökken az értéke a mutatószámnak. 2017-ben mindkét fiatalabb korcsoport értéke meghaladja a teljes lakosság átlagos értékét. Az idősebb korosztály lényegileg nem tér el a fentiektől, azonban a maximális értékét 2011-ben veszi fel, majd egy 4 évig tartó csökkenő tendencia után 2016-ban minimálisan emelkedik a mutatószám értéke. **A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek arányának általánosan javuló értéke mellett megmaradt a fiatalabb korosztályok relatíve rosszabb helyzete.**

3.1.3. Háztartás típusonként

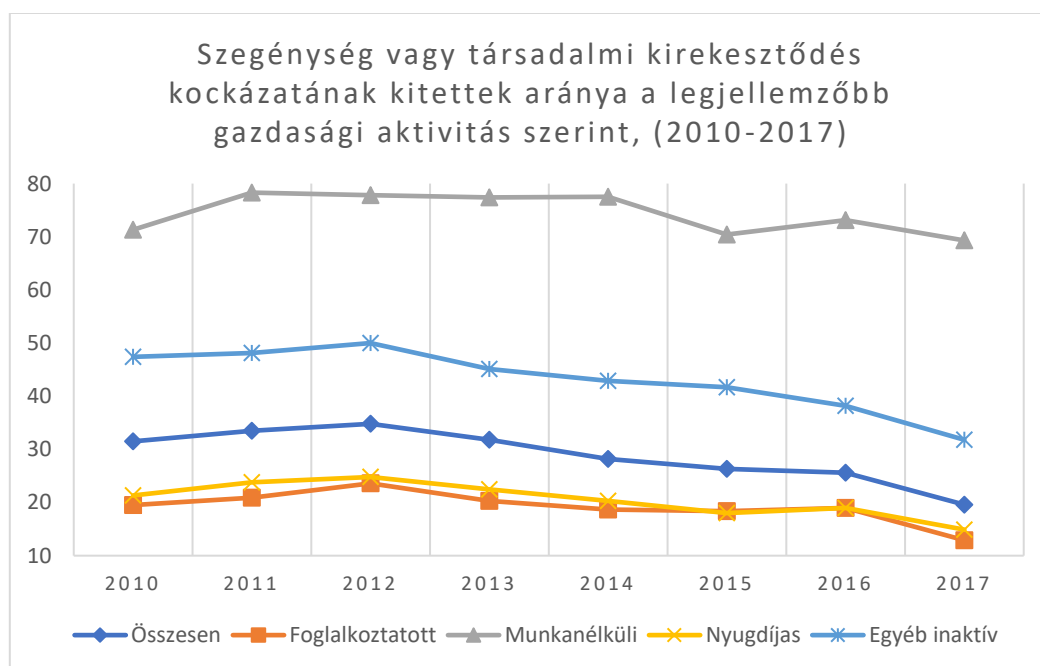
Lényegében az egyszülős családok és a nagycsaládok rendelkeznek a legrosszabb mutatóval, bár 2017-ben az egy személyes háztartás mutatója már rosszabb volt, mint a nagycsaládosoké. Amennyiben viszonyítási alapként az országos átlagot tekintjük elmondható, hogy 2017-ben az alábbi háztartás típusban élők voltak rosszabb helyzetben, mint az országos átlag:

- gyermekes háztartások
- 2 felnőtt, 3 és több gyermekkel
- egyszemélyes háztartás
- egy szülő gyermek(ek)kel

A nagycsalád, a magányos életvitel és az egyszülős család, mint tényező növelte tehát a kirekesztődés kockázatát.

3.1.4. Gazdasági aktivitás szerint

A gazdasági aktivitás döntően befolyásolja a mutatószám értékét, ez jól átszik abból, hogy a foglalkoztatottak kockázata jóval az országos átlag alatt van, míg a munkanélküliek és az egyéb inaktívak magasban az átlagos érték feletti kockázattal kell, hogy számoljanak. Lényeges megfigyelni, hogy a nyugdíjak ebben az esetben elég jó biztonsággal eredményezik azt, hogy tulajdonosuk az átlag alatti kockázattal kell, hogy számoljon. Mindezek jól láthatóak a 6. ábrán.

6. ábra: Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya a legjellemzőbb gazdasági aktivitás szerint Forrás: KSH, STADAT Idősoros éves adatok, 2.2.2.1. A szegénységgel vagy társadalmi kirekesztődéssel kapcsolatos fontosabb indikátorok, referencia év szerint (2010–) Letöltés: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zaa007.html Ideje: 2019.01.28.

3.1.5. Nemzetiségi hovatartozás szerint

Ebben a kategóriában csak 2013-tól kezdődően publikál adatokat a KSH, látható, hogy a roma lakosság körében jóval magasabb a kockázata a szegénységnek vagy társadalmi kirekesztődésnek, sőt a két cso-

port közötti különbség mértéke 2017-re magasabb lett, mint az azt megelőző években volt. **Össességében egyre kevesebb romát érint a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázata, azonban a nem roma lakosokhoz képest egyre rosszabb a relatív helyzetük.**

3.2. Relatív jövedelmi szegénység

A mutató módszertani leírását a Központi Statisztikai Hivatal honlapján az alábbiak szerint találhatjuk: Relatív jövedelmi szegénységi arány: a medián ekvivalens jövedelem 60%-ánál kevesebb jövedelemmel rendelkező háztartásokban élő személyek aránya. Az ekvivalens jövedelem kifejezés alatt pedig a fogyasztási egységekre jutó jövedelmet kell érteni.

3.2.1. Nemenkénti

Az adatok vizsgálata során egy nagyon jelentős változás állt be 2014-ben, az addig szinte párhuzamosan egymás mellett futó adatok közül a férfiak helyzete jelentős javulásnak indult, egy év alatt több, mint 1 % pontos csökkenést mutat, miközben a nők helyzete ezekben az években stagnált, majd csak egy év elteltével indult meg a javulás. A férfiak helyzetének javulása azt eredményezte, hogy **2017-ben a relatív jövedelmi szegénység a férfiak mintegy 11,9%-át érintette, míg a nők esetében az az adat 13,6% volt.**

3.2.2. Korcsoportonként

Ez a mutató is visszaigazolja, hogy a gyermeke helyzete relatíve rosszabb, mint a társadalom bármely más korcsoportjának, mindemellett 2013-tól kezdődően folyamatos javulás tapasztalható, **2017-ben a 0-17 éves korosztály 13,8%-át érintette a relatív jövedelmi szegénység.** Lényegesen jobb helyzetűek **a 65 évnél idősebbek 9,8 %-át érintette a relatív jövedelmi szegénység, 2017-ben.** A képet árnyalja, hogy ebben a korcsoportban 2014 óta folyamatosan nő azok aránya, akik relatív jövedelmi szegénységben élnek.

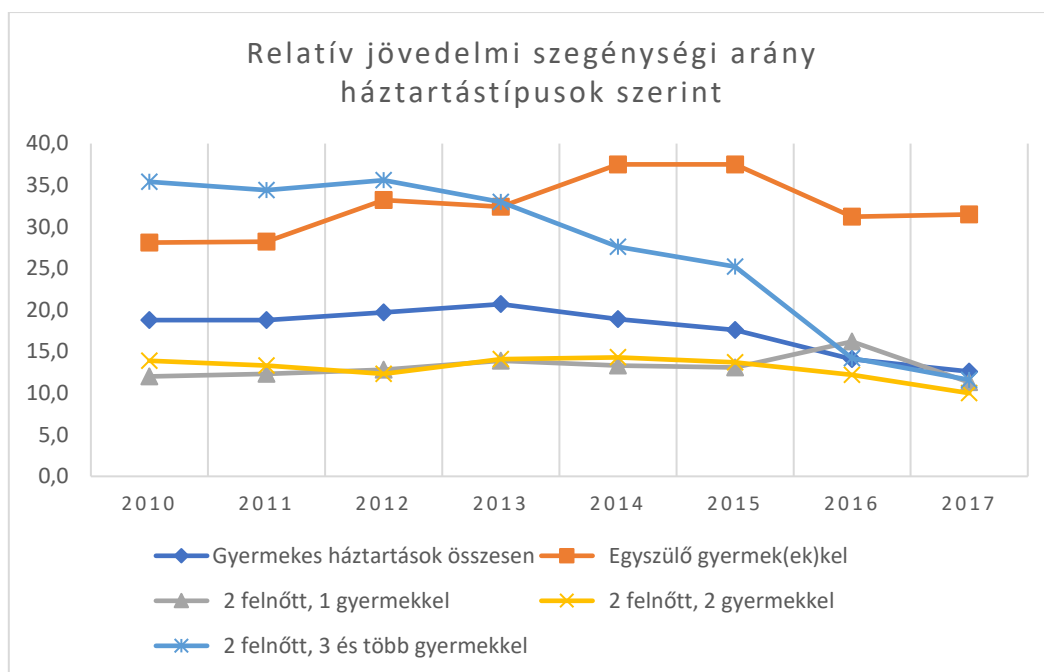
3.2.3. Gazdasági aktivitás szerint

Relatív jövedelmi szegénység egyértelműen az inaktív és társadalmi juttatásokban nem részesülő csoportokat érinti. A munkanélküliek relatív jövedelmi helyzete 2014-ig folyamatosan romlott, miután 2015-ben bekövetkező kedvező adatok után ismét növekedni kezdett. **A vizsgált, 8 éves időtartam alatt a munkanélküliek relatív jövedelmi szegénysége 47,1%-ról 53,6%-ra nőtt.** Az egyéb inaktív csoportba tartozók is hasonló változásokon mentek keresztül, azonban jelentősen alacsonyabb szintű a relatív jövedelmi szegénység a körükben. **A vizsgált, 8 éves időszakban az egyéb inaktívak jövedelmi szegénysége 22,0%-ról 19,6%-ra változott, lényegében stagnált.** Mindeközben **a nyugdíjasok relatív jövedelmi szegénysége** szinte teljesen azonos szinten volt a foglalkoztatottakéval, **a vizsgált 8 éves időtartamban mindvégig 10,0% alatt maradt.** Kiemelendő, hogy a 2012-2016-ig tartó időszakban a nyugdíjasok relatív szegénységi mutatója alacsonyabb volt a foglalkoztatottakénál. **A nyugdíjas férfiak jobb helyzetben vannak nőnemű társaikkal szemben,** a teljes vizsgált időszakban alacsonyabb relatív jövedelmi szegénység értékeket mutatnak.

3.2.4. Háztartás típusonként

A gyermektelen háztartásokon belül az egyszemélyes háztartások estében látható, hogy a férfiak mindvégig rosszabb helyzetben vannak, azonban „hátrányuk” 2017-re már csak alig 0,7% pontnyi. Nagyon fontos kiemelni, hogy **2013 és 2017 között a nők relatív jövedelmi szegénysége az egyszemélyes háztartásokon belül megduplázódott.** (2013: 9,1%; 2017: 19,7%) Amennyiben az egyszemélyes háztartásokat korcsoportokra bontjuk látható, hogy a 65 évnél idősebbek – vélhetően döntő részük nyugdíjas – sokkal kedvezőbbek fiatalabb csoportjaikénál. A két felnőtt gyermek nélkül típusú háztartások relatív szegénységi mutatója a vizsgált 8 évben mindvégig rosszabb, mint az összes gyermektelen háztartások átlaga. 2017-re a korábban meglévő különbségek elolvadtak, ami alapvetően a gyermekes

háztartások helyzetének javulása miatt következett be, míg a gyermektelen háztartások helyzet kismértékben romlott. A gyermekes háztartások helyzetének javulásában a legnagyobb részt a nagycsaládosok realizálták, hiszen **a 2 felnőtt 3 vagy annál több gyermekkel típusú háztartások relatív jövedelmi szegénysége 8 év alatt 35,4%-ról 11,6%-ra csökkent.** A 7. ábra nagyon jól mutatja a gyermekes családok relatív jövedelmi szegénységében beállt változásokat. Fel kell hívni a figyelmet az egy szülő egy gyermekkel típusú családok, csoporton belüli rossz helyzetére, hiszen a körükben az országos átlagot is meghaladó mértékű szegénységgel találkozunk.

7. ábra: Relatív jövedelmi szegénység a gyermekes háztartások körében 2010-2017 között Forrás: KSH, STADAT Idősoros éves adatok, 2.2.2.1. A szegénységgel vagy társadalmi kirekesztődéssel kapcsolatos fontosabb indikátorok, referencia év szerint (2010–) Letöltés:

http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zaa007.html Ideje: 2019.01.28.

3.3. Súlyos anyagi depriváció

Az anyagi depriváció mérésének lehetőségét a Központi Statisztikai Hivatal az alábbiak szerint fogalmazza meg az adattáblához tartozó módszertani leírásában.

„Anyagi depriváció: azon személyekre vonatkozik az anyagi nélkülözés, akikre az alábbi kilenc problémából legalább három jellemző:

- 1) hiteltörlesztéssel vagy lakással kapcsolatos fizetési hátralékuk van;
- 2) a lakás megfelelő fűtésének hiánya;
- 3) váratlan kiadások fedezetének hiánya;
- 4) kétnaponta hús, hal, vagy azzal egyenértékű tápanyag fogyasztásának hiánya;
- 5) évi egyhetes, nem otthon töltött üdülés hiánya,
- 6) anyagi okból nem rendelkezik személygépkocsival;
- 7) anyagi okból nem rendelkezik mosógéppel;
- 8) anyagi okból nem rendelkezik színes televízióval;

9) anyagi okból nem rendelkezik telefonnal.”

Súlyos anyagi depriváció: azon személyekre vonatkozik a súlyos anyagi depriváció, akikre a fenti kilenc problémából legalább négy jellemző.” (Központi Statisztikai Hivatal, Módszertani Dokumentáció, 2019)

3.3.1. Korcsoportonként

A mutató vizsgálata során látható, hogy a 65 évnél idősebb személyek helyzete lényegesen kedvezőbb, mint az átlag és a fiatal (0-17 éves) korosztály helyzete. 2011-től kezdődően folyamatosan javuló tendencia figyelhető meg, **2017-re a 65 évnél idősebb korosztályban a súlyos anyagi depriváció már „csak” 5,6%. A fiatalok helyzete 2012-től kezdődően javult, súlyos anyagi depriváció körükben ekkor érte el a maximumát (35,6%), mára azonban 15,2%-ra csökkent.** A jelentős javulás ellenére még mindig ez a csoport rendelkezik a legmagasabb értékkel. **A 18-64 év közötti korcsoport adatai szinte teljesen rásimulnak az átlag értékre, 2012 óta folyamatos javulástapasztalható, 2017-re a 10%-ot minimálisan meghaladó értékre csökkenve.**

3.3.2. Nemzetiségi hovatartozás szerint

A mutatót érdemes nemzetiségi hovatartozás szempontjából is vizsgálni, látható, hogy 2013-ban a roma népesség 78,1%-a súlyos anyagi deprivációval érintett, míg ez az érték 2017-re 53,7%-ra csökkent. A jelentős csökkenés ellenére sem közelítette meg a nem roma személyek adatait, sőt a két csoport közötti távolság a vizsgált időszak végére még nőtt is. **A romák tartósan rossz helyzetét jelzi a fenti mérőszám alakulása.**

Súlyos anyagi deprivációban élők aránya	2013	2014	2015	2016	2017
Roma	78.1	67.8	63.9	55.5	53.7
Nem roma	22.1	18.1	14.7	13.8	9.1

1. táblázat: Súlyos anyagi deprivációban élők aránya roma és nem roma népesség körében 2013-2017 (%) Forrás: KSH, STADAT Idősoros éves adatok, 2.2.2.1. *A szegénységgel vagy társadalmi kirekesztődéssel kapcsolatos fontosabb indikátorok, referencia év szerint (2010–) Letöltés:*

http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zaa007.html Ideje: 2019.01.28.

3.4. Nagyon alacsony munkaintenzitású háztartások

Nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élők aránya: azon személyek aránya, akik olyan háztartásban élnek, ahol a munkaképes korú (18 és 59 év közötti) tagok az előző évben teljes munkapotenciáljuk kevesebb, mint 20%-át töltötték munkával. (Központi Statisztikai Hivatal, Módszertani Dokumentáció, 2019) Lényegében tehát azt mutatja, hogy a szegénység azokat a személyeket veszélyezteti leginkább, akinek a környezetében a munkaképes korú felnőttek a lehetséges munkaidő kevesebb, mint 20%-át töltik munkával. (Dr. Kaiser, 2018)

A nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élők aránya 2012-ig (10,3%) növekvő tendenciát mutatott, majd azt követően folyamatosan csökkent, 2017-ben már csak a 4,1%-volt.

3.4.1. Korcsoportonként

Adatokkal rendelkezünk a 0-17 éves, a 18-59 éves és a 60 éves alatti korosztályokról, mindhárom korcsoport adatai hasonló tendenciát követve változtak, az évtized első két évében növekvő tendencia, majd folyamatos csökkenés jellemezte a korcsoportokat. Legnagyobb mértékű javulás a 0-17 éves korosztály adataiban következett be, **a vizsgált 8 év alatt 14,8%-ról 4,8%-ra csökkent azok aránya, akik nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban éltek, a javulás oly mértékű, hogy a másik két korcsoportot is megelőzik.**

3.4.2. Nemzetiségi hovatartozás szerint

Roma és nem roma népesség összehasonlítása során egyértelmű, hogy a romák sokkal rosszabb helyzetben vannak, azonban körükben a javulás mértéke igen jelentős, mintegy harmadára csökkent azon népesség aránya, akik nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élnek. **2013-ban a roma népesség 45,3%-a élt nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban, 2017-ben ez a mutató már csak 15,1% volt.** Eközben a nem roma népesség esetében már a kiindulási adatok is alacsonyabbak, mint a romáké. **2017-ben a nem roma népesség 3,9%-a élt olyan háztartásban, ahol az aktívkorúak kis mértékben használják ki munkapotenciáljukat.**

3.5. Szegénység és segélyezés a területi adatok tükrében

A fenti alfejezetekben bemutatott, a szegénység mértékét megjelenítő mérőszámok nem állnak rendelkezésünkre területi bontásban, ezért pótlásukra a segélyezési rendszerből származó olyan adatokat használunk, melyek általában jövedelemvizsgálathoz kötöttek. A hivatali rendszer által alkalmazott elbírálási folyamat eredményeként megítélt segélyek összegét és az abban részesülő háztartások számát fogjuk felhasználni az jövedelmi szegénység térbeli megjelenítésére. A bemutatás során azt a logikát alkalmazzuk, hogy területi szintenként és támogatási célonként sorra vesszük az elmúlt időszak folyamatait. (1. sz. melléklet: Támogatások leírása)

Támogatási forma megnevezése	Alkalmazott jövedelemhatár
Egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatás	Az aktív korúak ellátására való jogosultság tekintetében akkor nem biztosított a megélhetés, ha a családnak az egy fogyasztási egységre jutó havi jövedelme nem haladja meg az <i>öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 90%-át</i> és vagyona nincs.
Foglalkoztatás helyettesítő támogatás	Az aktív korúak ellátására való jogosultság tekintetében akkor nem biztosított a megélhetés, ha a családnak az egy fogyasztási egységre jutó havi jövedelme nem haladja meg az <i>öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 90%-át</i> és vagyona nincs.
Időskorúak támogatása	Nem egyedülállók esetén az egy főre jutó jövedelem nem haladja meg az <i>öregségi nyugdíjminimum 80%-át</i> , egyedülállóként pedig a <i>95%-át</i> . Egyedülálló 75 év feletti esetén pedig a <i>nyugdíjminimum 130%-át</i> .
Rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény	Az <i>öregségi nyugdíjminimum 140%-a</i> , ha egyedülálló szülő, tartósan beteg gyermeket nevelő szülő igényli, illetve, ha nagykorúvá vált gyermek saját jogán, minden egyéb esetben az <i>öregségi nyugdíjminimum 130%-a</i>
Közigyógyellátás (alanyi)	Jogosultsági okonként eltérő
Közigyógyellátás (normatív)	Családban az egy főre jutó havi jövedelem nem éri el az <i>öregségi nyugdíjminimum 100%-át</i> , egyedül élő esetén <i>150%-át</i> .
Települési támogatás	Településenként eltérő tartalmú és eltérő támogatási küszöbű lehet.

2. táblázat: Támogatások és a hozzájuk kapcsolódó jövedelemhatárok

3.5.1. Országos adatok

Egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatás-ra vonatkozóan a 2015-2017 közötti időszakra rendelkezünk adatokkal, ebből az látható, hogy az **ellátásba bevontak száma és az ellátásra fordított költségvetési forrás is folyamatosan növekedett.** 2015-ben az ellátásban részesülők havi átlagos

száma 14018 fő volt, az ellátásra fordított összeg pedig 3.997.437-, eFt. Ugyan ezek az adatok 2017-ben a következő képpen alakultak: 19615 fő és 6.330.039 eFt.

A *települési támogatás* tekintetében is hasonlóan rövid időszak áll rendelkezésre, 2015-2017 között a **települési támogatásban részesülők száma folyamatosan növekedett**, a kezdeti adatokról - 749.272 fő - 2017-re már majdnem egy millió főre – 937.343 - növekedett a támogatottak száma. Érdekes, hogy a támogatásra fordított összegek folyamatos emelkedése ellenére az egy főre jutó támogatási összeg 2016-2017 között némileg csökkent.

Foglalkoztatást helyettesítő támogatás vonatkozásában már egy bővebb időtartamból meríthetünk, 2009-től rendelkezésünkre állnak adatok. A támogatásban részesülők havi átlagos száma és a támogatásra fordított összeg a vizsgált időszakban szinte teljesen együtt mozgott, azonos tendenciát követett. 2012-ben tetőzött mindkét mutató, majd azt követő folyamatos csökkenés volt tapasztalható. A létszám adatokat vizsgálva elmondható, hogy **kevesebb mint a felére csökkent 2012 óta az igénybe vevők száma** (2012: 236.609 fő; 2017: 99783 fő).

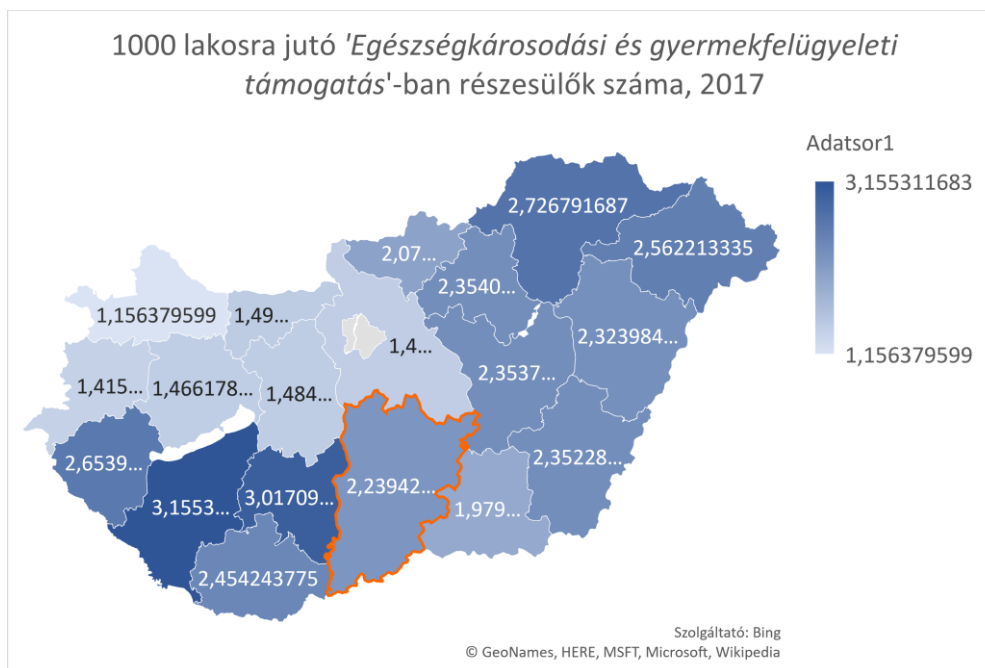
Az *időskorúak járadéka*-ra felhasznált összegek szinte folyamatos növekedése ellenére (kivétel két egymást követő év 2009 és 2010) az látható, hogy az igénybe vevők száma 2010-ig drasztikusan csökkent, majd azt követően pedig rohamosan növekedett, egészen 2016-ig, majd 2017-ben kisebb csökkenés következett be. Összességében tehát **a jogosultak számában a vizsgált időszak alatt lényegi változás nem történt, miközben jelentős ingadozásnak voltunk tanúi**. A felhasznált összegek tekintetében pedig egy **lassú, de folyamatos növekedés mellett 21%-os költségvetés növekedéssel kellett számolni** a vizsgált időszakot illetően.

Rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény kapcsán fontos megjegyezni, hogy a gyermekes családok esetében igen jelentős szereppel bír, hiszen nem csak közvetlen pénzbeli és természetbeni támogatáshoz való hozzájutást eredményez, hanem felhasználják a hátrányos helyzet és a halmozottan hátrányos helyzet megállapításánál is, vagyis olyan nélkülözési mutatókhoz is, melyek már nem pusztán a jövedelmi hátrányt mérik. **2006-tól kezdődően az igénybe vevők száma és a támogatásra fordított költség is növekedett, 2010-ben érte el mindkét mutató a maximumát, majd folyamatosan csökkeni kezdtek**. A tartós csökkenésnek köszönhetően 2017-ben 104.114 fővel kevesebben vették igénybe a támogatást, mint 2006-ban. Eközben a kiadások 107.751 eFt-al csökkentek.

3.5.2. Megyei adatok

Egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatás

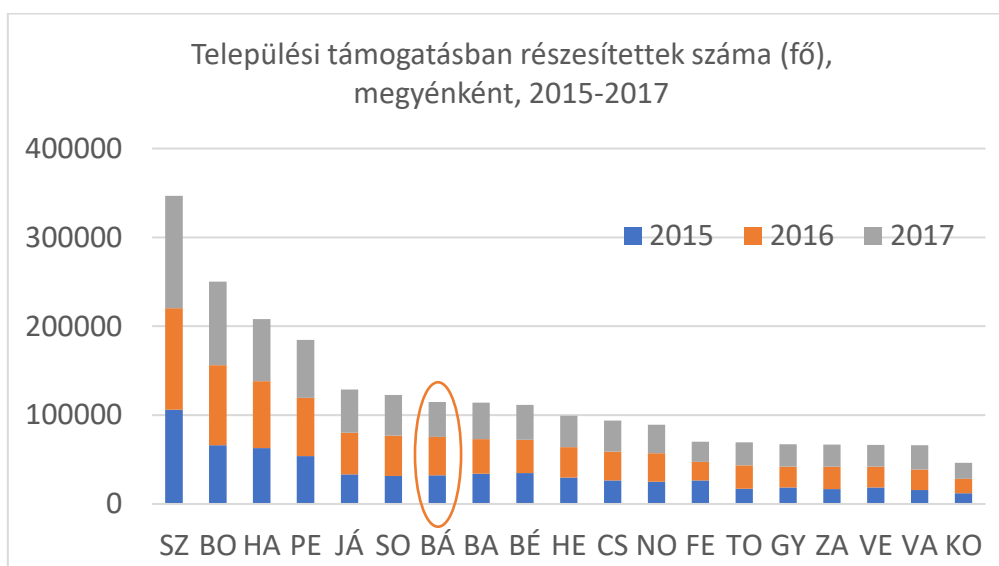
Az egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatás **Bács-Kiskun megyében** növekvő „népszerűségnek örvend”, **mind az igénylők száma, mind pedig a támogatásra fordított összeg nagysága nőtt**. Érdekesebb más megyék adataival összevetésben vizsgálni a kérdést. A 8. ábrán látható, hogy 2017-ben, 1000 lakosra jutó Egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatásban részesülők száma, hogyan alakult. **Bács-Kiskun megye relatíve jó helyzetű, alig valamivel az országos átlag fölötti értékével**.

8. ábra: 1000 lakosra jutó 'Egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatás'-ban részesülők száma, 2017 Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatistikai adatok 2017-es településszerkezetben

Települési támogatás

A települési támogatás a másik olyan ellátás, melynél csak 3 évre visszatekintő adatsorokkal rendelkezünk. Látható, hogy az észak-keleti országrész megyéiben – Szabolcs-Szatmár-Bereg; Borsod-Abaúj-Zemplén; Hajdú-Bihar megyékben - részesülnek a legtöbben ilyen típusú ellátásban. Bács-Kiskun megye a 114675 fő, összes támogatotti létszámmal a középmezőnyhöz tartozik. Amennyiben a lakosság-szám arányában tekintünk a helyzetre kissé megváltozik a kép. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye továbbra is vezető helyen áll, azonban Nógrád és Somogy megye fér fel a képzeletbeli dobogóra. Bács-Kiskun megye a legjobb helyzetű egyharmadba kerül, a 1000 lakosra vetített települési támogatásban részesítettek aránya alapján.

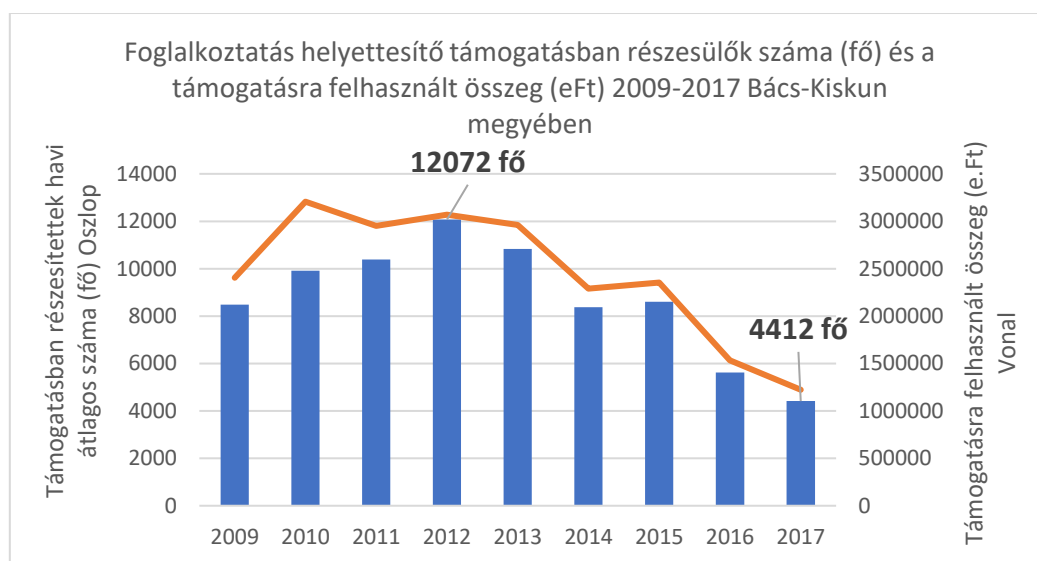
9. ábra: Települési támogatásban részesítettek száma (fő), megyénként 2015-2017 Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településsziszatistikai adatok 2017-es településszerkezetben³

Foglalkoztatás helyettesítő támogatás

Látható, hogy a többi támogatáshoz képest nagyságrenddel nagyobb összeget fordítanak a Foglalkoztatás Helyettesítő Támogatásra, (FHT) 2010-ben 3,2 Mrd. Ft-nál is többet költött a megye ennek a támogatásnak a finanszírozására, azonban két kisebb növekedést produkáló évtől eltekintve azóta folyamatosan csökkenek az ilyen irányú kifizetések. 2017-ben már alig 1,2 Mrd. Ft-ot fordított a megye ilyen típusú ellátás finanszírozására.

A FHT-ban részesülők száma arra is enged következtetni, hogy az adott területegységen belül (megye) mennyien vannak azok, akik az elszegényedés valamely fázisában élnek, hiszen ennek egyik legmagasabb kockázati tényezőjével a tartós munkanélküliséggel érintettek. A 10. számú ábrán jóllátszik, hogy 2012-ig folyamatosan emelkedett Bács-Kiskun megyében a FHT-ban részesülők száma, ekkor elérte a maximumát 12072 főt, majd szinte folyamatos csökkenésbe kezdve (kivétel a 2015-ös év) 2017-re majd egyharmadára csökkent, 4412 fő kapott ekkor FHT-t.

A 10. számú ábrán együtt látható a folyamatosan csökkenő létszámú támogatotti kör és a csökkenő mértékű ráfordítás.

10. ábra: Foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesülők száma (fő) és a támogatásra felhasznált összeg (eFt) Bács-Kiskun megyében 2009-2017 között Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településsziszatistikai adatok 2017-es településszerkezetben

Időskorúak járadéka

Az időskorúak járadéka kapcsán nagyon jelentős tényre bukkanhatunk, hiszen a 2017-es adatok alapján **Bács-Kiskun megyében a legmagasabb a támogatottak havi átlagos száma (742 fő)**, amennyiben

³ A megyék rövidítés jegyzékét a Központi Statisztikai Hivatal által kiadott tájékoztató alapján használtuk Forrás: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/roviditesek.pdf> Időpont: 2019. 02. 01.

ezeket az adatokat időrendben vizsgáljuk látható, hogy ez a vezető szerep már 2006 óta fennáll (megjegyzés: elképzelhető, hogy már korábban is fenn állt, azonban adatokkal 2006-tól kezdődően rendelkezünk). **A vezető szerep fennáll a támogatásra fordított összegek vonatkozásában is.** Amennyiben a megyére fókuszálva nézzük meg az adatokat, látható, hogy támogatottak száma 2006-tól kezdődően folyamatosan csökken, egészen 2014-ig, ekkor egy kisebb arányú növekedés volt, majd ezt követően folyamatos csökkenés. A támogatásra fordított összegek vonatkozásában azonban ennél hektikusabb folyamatok zajlottak. 2006-tól 2008-ig folyamatos növekedés volt tapasztalható, majd a egy jelentősebb visszaesés 2009-ben. 2010-től azonban újra csökkenés látható 2013-ig, majd két szerény emelkedést hozó év után 2016-2017-re visszaesés látható. **Összességében elmondható, hogy a megyében jelen van az időskori szegénység, melynek kezelésére jelentős forrást használ fel Bács-Kiskun megye.**

Rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény

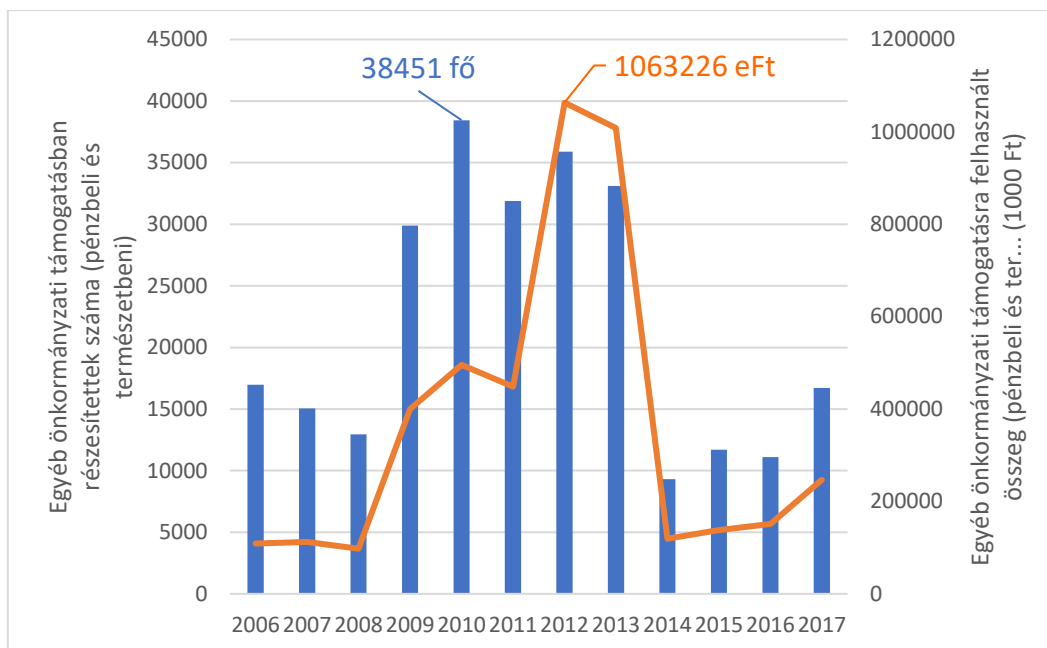
A gyermekes családok anyagi jóllétével kapcsolatos támogatási formában a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben az látható, hogy magas azoknak a száma, akik részesülnek a kedvezményben, hiszen országos összevetésben a 6. helyet foglalja el a megye a 2017-es adatok alapján (18.078 fő). A támogatás időbeli alakulását vizsgálva látható, hogy 2010-ig folyamatosan nőtt azon gyermekek száma, akik részesültek az ellátásból, majd ezt követően meredeken csökkenni kezdett, 2017-re már csak a fele annyian kaptak ilyen ellátást, mint a csúcsnak tekinthető 2010-es évben (37.888 fő).

Amennyiben összevetjük a támogatásban részesítettek átlagos számát és az állandó lakónépesség azonos korosztályának létszámát látható, hogy **jelentős javulás végén 2017-re, a 18 éven aluli állandó lakosok 20 %-a részesült rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben.**

Egyéb önkormányzati támogatás

Ennél a támogatási formánál jelennek meg a települések olyan szociális problémái, melyeket más egyéb támogatási formában nem tudnak kezelni, illetve megjelenik a települések költségvetési korlátja is, hiszen a ráfordítható forintok száma is korlátozott, településenként eltérő lehet. A megyék rangsorában, 2017-ben, Bács-Kiskun megye a középmezőnyben helyezkedett el, alig valamivel alacsonyabb értékkel, mint az országos átlag (16.712 fő). A ráfordított forintok tekintetében teljesen hasonló a helyzet, az átlagnál kevesebb ráfordítással (246.822 e.Ft) és az átlagtól (321.793 e.Ft) kissé elmaradva.

Mivel a támogatásban részesítettek száma is és a ráfordított összegek is eléggé változékony képet mutatnak, a 11. ábra segítségével mutatjuk be a megyei folyamatokat.

11. ábra: Egyéb önkormányzati támogatásban részesítettek száma (fő) és a támogatásra fordított összegek (e.Ft) Bács-Kiskun megyében 2006-2017 között Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatói adatbázis, Éves településstatistikai adatok 2017-es településszerkezetben

Látható, hogy a két különböző adat együtt halad, azonos irányúak a változások, azonban az intenzitás eltérő. Ebből az következhet, hogy a megítélt támogatások értéke is változó volt. A támogatottak számának és a ráfordítás összegének összevetéséből az látható, hogy a 2012-2013-as években kimagaslóan nagy összeg (kb. 30.000 Ft/támogatott) jutott egy támogatottra, kétszerese a 2017-ben elérhető összegnek.

A fentiekben tárgyalt támogatási összegek, támogatásban részesülők száma adatok összefoglaló táblázatait a [2 sz. melléklet](#) tartalmazza.

3.5.3. Járási adatok

A 'Szegénység és segélyezés' járási adataihoz kapcsolódó ábrákat és táblázatokat a [3. sz. melléklet](#) tartalmazza.

Egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatás (EGYT)

A járási adatok összehasonlítására mindössze 3 év (2015-2017) áll rendelkezésre, ez a tény nagyban korlátozza a levonható következtetések körét és mélységét. A megye jáásaiban megfigyelhető, hogy az EGYT-ben részesülők száma évről évre növekszik, ez alól csak a Kiskunfélegyházi és a Bácsalmási járás kivétel. Előbbi esetében a 2016-os évben kiugróan sokan részesültek a támogatásban, majd 2017-re számuk nagymértékben visszaesett a 2015-ös mérték alá. Bácsalmási járás tekintetében pedig az látható, hogy 2016-ig nő a támogatottak száma, majd 2017-re kismértékben csökken. Az ellátásra fordított összegek vonatkozásában is hasonló a kép, 2015-2017 között az EGYT-re felhasznált összeg majdnem minden járásban folyamatosan növekedett, kivétel a Bácsalmási és a Tiszakécskei járás, az ő esetükben 2017-ben kismértékű csökkenés volt láthat. A támogatottak számánál sokkal beszédesebb, ha

az adott aktív korú népességhez viszonyítjuk a támogatottak számát, így a település nagyságából adódó különbségeket kiszűrhetjük. Ekkor láthatóvá válik, hogy **a járásokban élő aktív korúaknak csak egy igen kis százaléka részesül a támogatásban, mindhárom évben 1% alatt marad a támogatottak aránya.** Azonban a járások közötti eltérések jelentős mértékűek, majd 3 szoros értékeket is találhatunk (2017-ben a Tiszakécskei járás adata: 0,19 %; a Jánoshalmi járásé pedig: 0,59%).

Települési támogatás

A települési támogatás vonatkozásában nem lehet egyértelmű tendenciákat megfogalmazni, az látható csak, hogy nagyon eltérő a járások gyakorlata. Egyetlen folyamat mégis megfigyelhető, 2015-ről 2016-ra minden járásban nőtt a települési támogatásban részesítettek száma. 2017-re azonban ez a tendencia nem folytatódott minden járásban, 3 járásban tovább nőtt a számuk, míg 8 járásban csökkent. A támogatásra fordított összegek vonatkozásában hasonló tendencia látható, 2015-ről 2016-ra minden járásban nőtt a felhasznált összeg, míg 2017-ben 4 járásban tovább nőtt és 7 járásban csökkent a települési támogatásra felhasznált összeg. Összességében elmondható, hogy **a 2015-ös bevezetés után, 2016-ban a települési támogatás felfutása tapasztalható, mely folyamat 2017-re megtorpant.** A támogatottak abszolút száma sajnos megtévesztő, hiszen a nagyon népes Kecskeméti járásban nagyszámú támogatottat látunk (2016-ban 8186 fő), míg pl. a Jánoshalmi járásban ugyan ezen időszakban csak 2431 főt. Amennyiben a támogatási adatokat összevetjük a lakónépességgel, láthatóvá válik, hogy a Kecskeméti (5,18%) járásban a lakók kisebb százalékát támogatják, mint a Jánoshalmi (14,27%) járásban. 2017-ben a lakosainak legnagyobb százalékát az alábbi három járás támogatta: Bácsalmási (13,96%), Jánoshalmi (12,12%), Kalocsai járás (11,54%).

Foglalkoztatás helyettesítő támogatás

Az adatok már egy kicsit tágabb időintervallumban állnak rendelkezésre 2009-2017 közötti időszakra vonatkozóan vannak adataink. A támogatásban részesülők számát egy teljeskörűen érvényes trenddel nem tudjuk leírni, azonban az látszik, hogy 2012 utáni időszakban általában csökken a támogatottak száma, némi megtorpanást 2015-ös év jelent, ekkor néhány járásban kismértékben nőtt a támogatottak száma, majd azt követően mindenhol csökkent. A támogatottak számát illetően a Kecskeméti járás áll az élen, hiszen lakónépessége ennek a járásnak a legnagyobb. A támogatottak számának alakulását jól követi a támogatásra fordított összegek alakulása. Ebben a támogatási formában is érdekes összevetni a támogatottak számát az aktív korúak számával. Ekkor láthatóvá válik, hogy az aktívkorúak legnagyobb hányadát a Jánoshalmi járásban (2,93%), a Kunszentmiklósi járásban (1,82%) és a Kiskunmajsai járásban (1,70%) támogatták, 2017-ben. Kiemelendő, hogy a Jánoshalmi támogatási arány a megfigyelt időszak alatt mindvégig a legmagasabb volt.

Időskorúak járadéka

Az Időskorúak járadékával kapcsolatban is 2006-2017 közötti időszakról vannak adataink, így tíz éves folyamatok leírására lehet vállalkozni. Ebben az ellátási formában is a nagy lélekszámú kecskeméti járás nyújtja legnagyobb számban ezt a pénzügyi ellátást, ehhez kapcsolódóan a legnagyobb összeget is ez a járás fordítja az időskorúak járadékára. Azonban, ha a 65 év felettiek lélekszámához viszonyítva vizsgáljuk a támogatottak számát láthatóvá válik, hogy a kecskeméti járás nem a legbőkezűbb, hiszen a 11 járás közül a 8. helyen áll. 2017-ben a Kiskőrösi, a Jánoshalmi és a Kiskunmajsai járásban kaptak leg többben időskorúak járadékát a 65 évnél idősebb lakosság arányában. A tíz éves folyamatokat nem lehet

egy általános érvényű trenddel jellemezni, általánosságban elmondható, hogy legtöbb járásban csökkent az igénybe vevők száma, csökkent a ráfordított keretösszeg is, mindezek mellett azonban nem lineáris és némelyik esetben nem is folyamatos a csökkenés.

Rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény

A gyermekes családok szegénységével leginkább összefüggő támogatási forma a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény, melyről 2006-2017-es időszakról rendelkezünk adatokkal. Általános trendnek mondható, hogy minden járásban 2010-ig nőtt az igénybe vevők száma, a ráfordított összeg nagysága is. 2010-et követően azonban minden járásban folyamatosan csökken az igénybe vevők száma. A legmagasabb értékeket ebben az ellátásban is a Kecskeméti járás produkálta. A 17 éves vagy annál fiatalabb lakosság számához viszonyítva azonban az látható, hogy a Jánoshalmi, a Bácsalmási és a Kiskunmajsai járásokban gondoskodnak legnagyobb mértékben a korosztályhoz tartozókról (2017). Nagyon fontos megjegyezni, hogy a 2010-es csúcs évben a Jánoshalmi és a Bácsalmási járásban a 18 éven aluli gyerekeknek több mint 60%-a részesült gyermekvédelmi kedvezményben! Miközben a Kecskeméti járásban élők közül a legkisebb arányban vannak azok a 18 éven aluliak, akik rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülnek, ez igaz a teljes 2006-2017 közötti időtartamra.

Egyéb önkormányzati támogatás

Ahogy a megyei adatoknál, a járási adatoknál sem tudjuk egyetlen trenddel jellemezni ezeket az adatokat, egyes járások folyamatai jelentősen eltérnek egymástól, nem olvasható ki belőle folyamatszerű változás, inkább az önkormányzatok egyedi sajátos döntései befolyásolhatják ezeket a támogatási arányokat.

3.6. Szegénység a Szolgáltatási Út Térkép adatgyűjtés alapján

Bács-Kiskun megyében, 2019-ben, az általános iskolai tanulók száma 37.687 fő volt, közülük 3.121 fő hátrányos helyzetű volt, míg 2.471 fő halmozottan hátrányos helyzetű. Összességében tehát a tanulók **14,84%-a küzdött valamilyen szintű hátránnyal.**

A felnőtt lakossággal kapcsolatban elmondható, hogy 5.155 fő vett részt közfoglalkoztatásban, 12.976 fő volt regisztrált munkanélküli, ezen belül pedig általános iskolai végzettséggel rendelkező munkanélküli 4.355 fő volt.

A települési támogatások folyósítása hozzávetőleges képet mutat a helyi szegénység mértékéről, ezek alapján elmondható, hogy **39.926 fő részesült települési támogatásban**, az év folyamán folyósított támogatási összeg elérte a 892.474.092,- Ft összeget, az egy főre jutó **átlagos támogatási érték pedig a 22.758,- Ft**-ot. Amennyiben a települések átlagos támogatási összegeit összevetjük látható, hogy nagyon **nagy eltérések vannak a települések között**, volt olyan település, ahol az átlagos támogatási mérték 1.400,- Ft volt, míg máshol 64.154,- Ft volt. A szegénységgel kapcsolatos szolgáltatások, támogatások körét vizsgálva jól látszik, hogy a települések többsége biztosít tanulói számára **Bursa Hungarica** támogatást, **csak 15 településen nincs ilyen támogatás.**

Falu- és tanyagondnoki szolgáltatást 47 település tud biztosítani (nem biztos, hogy 47 különböző szolgáltatóval).

A megyében összesen 5 Családok Átmeneti Otthona működik, ezek közül csak kettő olyan, amely előírt, kötelező feladat kapcsán, a másik **három szolgáltatás olyan településen működik, ahol a lakosság szám nem éri el a 30.000 főt.** A gyermekjóléti szolgáltatásról sajnos nem tudunk összegző

véleményt adni, mivel nagyon sok adatszolgáltató nem küldött be értékelhető adatot, jelentős mértékű az adathiány (29 esetben nincs adat). Fontos kiemelni, hogy egy **településről jelezték, hogy kellene, hogy működjön gyermekjóléti alapellátás, azonban nem érhető el a településen.**

A Család- és Gyermekjóléti Központok kialakítása rendben lezajlott, **minden járási székhely településen elérhető a Központ és az általa nyújtott szolgáltatás.** Az esélyegyenlőség megteremtése érdekében létrehozott **Biztos Kezdet Gyerekházakkal kapcsolatban látható, hogy kettő járás van a megyében,** ahol működik ez a szolgáltatás. Ugyan ezen célhoz kapcsolódó Tanoda program is kibontakozóban van, **a megyében összesen öt településen működik Tanoda.**

4. A kisebbségek helyzete

A **kisebbség** egy adott társadalmon belül elkülöníthető, sajátos azonosságtudattal rendelkező (például etnikai, vallási vagy egyéb) csoportot jelent.

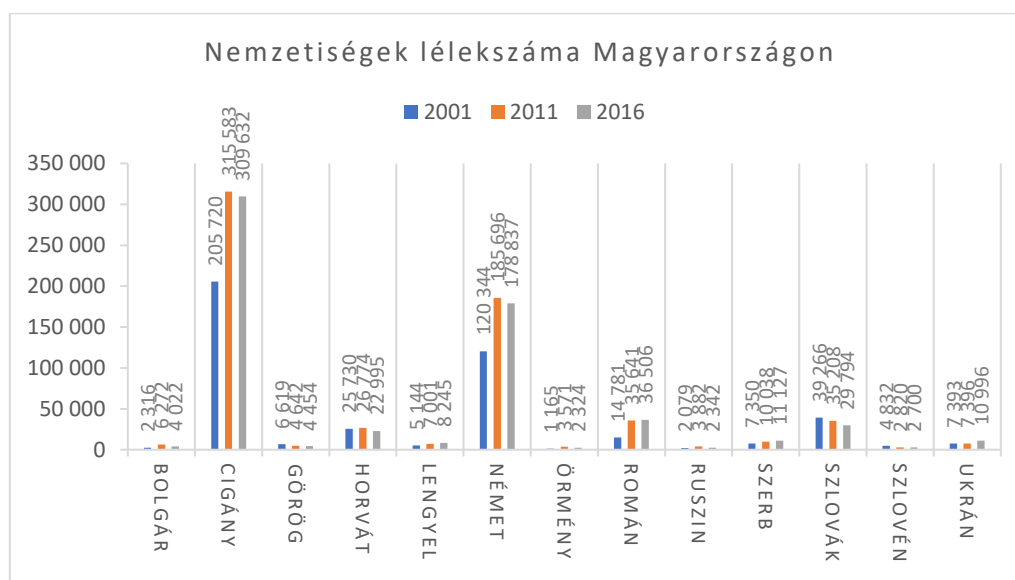
2012 január 1. előtt megkülönböztettünk nemzeti és etnikai kisebbségeket. **Nemzeti kisebbséghez** tartoztak azon emberek, akik nem a többségi nemzettel azonosulnak (vagy több nemzetiségűnek vallják magukat), hanem egy olyan másik nemzettel, amelynek van állama (pl. németek, szlovákok, horvátok) vagy ennek létrehozására törekszik (pl. kurdok). **Etnikai kisebbséghez** tartoztak azon népcsoportok, amelyek nem írhatóak le a modern *nemzet* fogalmával, azonban tagjai a többségi nemzettől jelentősen eltérő közös kulturális identitással bírnak (mint például a több különböző anyanyelvel rendelkező romák).

A nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény életbe lépésével „*nemzetiség*” kifejezés vált használatossá, így a továbbiakban mi is ezt alkalmazzuk.

A jogszabály a következő hazai nemzetiségeket sorolja fel: bolgár, cigány, görög, horvát, lengyel, német, örmény, román, ruszin, szerb, szlovák, szlovén, ukrán.

A helyzetelemzésben a hazai nemzetiségek fő mutatói (országos, megyei és járási arányszámok) bemutatása után az esélyegyenlőség szempontjából leginkább érintett **roma nemzetiséggel foglalkozunk**.

4.1. Kisebbségek aránya

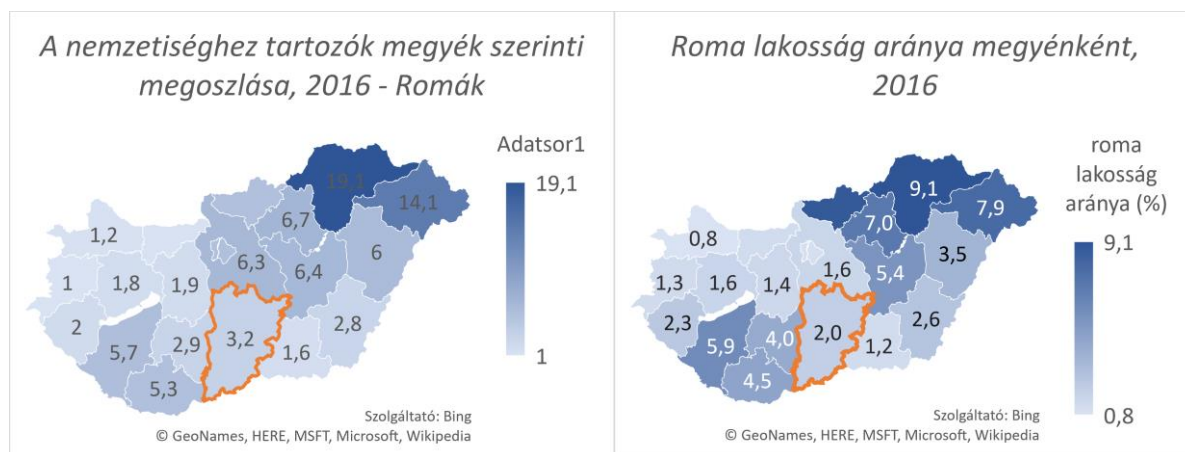
. ábra Nemzetiségek lélekszáma Magyarországon. Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH 2011. évi népszámlálás Nemzetiségi adatok.

http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_09_2011.pdf és Mikrocenzus 2016 Nemzetiségi adatok, https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mikrocenzus2016/mikrocenzus_2016_12.pdf

A 2011-es népszámlálás adatai szerint Magyarországon élő, magukat nemzetiséginek tekintők száma 644 524 fő volt, ami a teljes népesség 6,5%-át jelenti. Fontos megjegyezni azt, hogy a felmérésekben a nemzetiségekkel kapcsolatos adatgyűjtés önkéntesen megválaszolható kérdésekkel történt, továbbá fel kell hívni a figyelmet arra, hogy nyilvánvalóan a nemzetiségek tagjainak valós létszáma ennél jóval magasabb lehet - becslések szerint az ország népességének hozzávetőlegesen 8-10%-át tehetik ki.

Hazánkban a legutóbbi felmérések szerint a legnagyobb lélekszámmal rendelkező nemzetiség a cigány (roma), majd őket követik a többi nemzetiségi csoporthoz képest még kiemelkedő arányt produkáló németek. Egyértelműen megállapítható, hogy ez a két nemzetiségi csoport él Magyarországon jelentős (100 000 főt meghaladó) lélekszámban és arányban. 2001 és 2016 között ezen két csoporthoz tartozó lakosok száma nagyjából együtt mozgott: azonos irányú és arányú (hozzávetőlegesen 1,5-szeres) változást mutat.

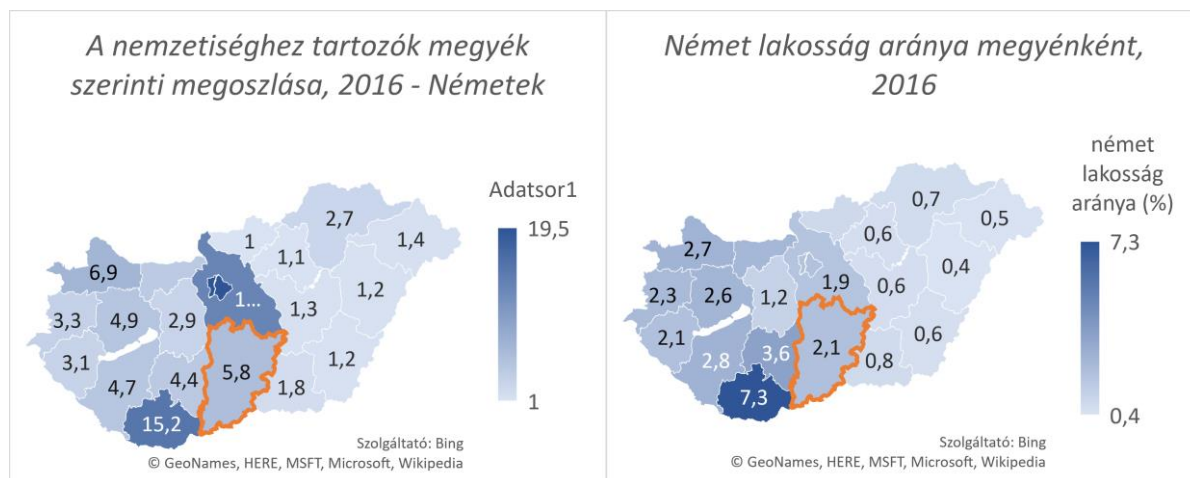
Az alábbi ábrán a roma (cigány) nemzetiségre vonatkozóan láthatjuk előbb teljes nemzetiségi populáció megyék közötti százalékos megoszlását, majd a nemzetiség megyéken belüli arányait. Az összes elismert nemzetiségre vonatkozó lakosságszámokat a 3. sz. mellékletben a 22. sz. táblázat tartalmazza.

...ábra

4 „2001-ben jelentősen kibővült a nemzetiségi adatok gyűjtésének köre, mivel a családi, baráti közösségben beszélt nyelv és a kulturális kötődés is bekerült a nemzetiségi hovatartozást meghatározó tényezők közé... A nemzetiséghez tartozást ekkor az alapján határozták meg, hogy kik azok, akik a négy tényezőre (nemzetiség; anyanyelv; családi, baráti közösségben használt nyelv; kulturális kötődés) irányuló kérdések közül legalább az egyikre az adott nemzetiséget jelölték.” „A 2011. évi népszámlálás megőrizte a nemzetiségi adatok gyűjtésének több szempontot figyelembe vevő, többesidentitást is vizsgáló és önkéntes módját... A kulturális kötődés kérdése viszont kikerült a népszámlálási programból.” „A 2016. évi mikrocenzus az eredmények összehasonlíthatóságának biztosítása érdekében nem hozott újabb változást az előző népszámláláshoz képest sem a kérdés, sem az adatközlés módszertanában. A 2016. évi mikrocenzus a nemzetiségi hovatartozást meghatározó három tényezőt (nemzetiség, anyanyelv és családi, baráti körben használt nyelv) a következő négy önkéntesen megválaszolható kérdéssel vizsgálta: • Mely nemzetiséghez tartozónak érzi magát? • Az előző kérdésnél megjelölten kívül tartozik-e másik nemzetiséghez is? • Mi az anyanyelve? • Családi, baráti közösségben milyen nyelvet használ általában?” (KSH Mikrocenzus 2016. Nemzetiségi adatok)

A következő ábra pedig a német nemzetiségre vonatkozóan mutatja a teljes nemzetiségi populáció megyék közötti százalékos megoszlását, majd a nemzetiség megyéken belüli arányait.

4.2. Roma népesség aránya

Bács-Kiskun megyében a nemzetiségi arányok **rendelkezésre álló adatok alapján** történt vizsgálatára vonatkozóan elmondható, hogy az országos átlaghoz viszonyítva **a roma lakosság alulreprezentált** (országos átlag 3,15%), amíg a **német nemzetiség aránya az országos átlag környékén található** (országos átlag 1,82%). A megyében a legnagyobb számú nemzetiség a német (10 399 fő, 2016-ban), második legnépesebb nemzetiség a romák (9 934 fő, 2016-ban).

Azonban az országos adatoknál tárgyaltakhoz hasonlóan itt is meg kell említenünk az önbevalláson alapuló statisztikák és a valós helyzet közötti eltérést. **Bács-Kiskun Megyei Cigány Felzárkózási Program⁵** erről a következőképp fogalmaz: „Ez a megállapítás igaz minden nemzeti kisebbségre, de fokozottan jellemző az etnikai kisebbségek, különösen a cigányság esetében, ami az előítéletek jelenléte, a társadalmi megítélés, és az ezzel is összefüggő ún. „negatív identitás” következménye. A szakemberek esetenként **10%-ra is becsülik a megye településein élő cigány lakosság arányát.**”

A megyében a roma lakosság döntő hányada a városi lakosság részét képezi, a cigányok **76,5%-a él a megyeszékhelyen és a többi bács-kiskun megyei városban**. Ugyanezen arány az országos mintában csak 47,2% (főváros, megyeszékhelyek, városok).

Bács-Kiskun Megye járásait összehasonlítva jelentős eltéréseket tapasztalhatunk, amelyeket az alábbi táblázaton keresztül szemléltetünk. (A 3%-os mértéket meghaladó arányokat megkülönböztető színnel jelöltük.) A két lista szélső értékei között viszonylag nagy eltéréseket láthatunk, ugyanakkor az is elmondható, hogy a kecskeméti járás kivételével a cigány nemzetiséghez tartozó lakosok magas száma a járáson belüli nemzetiségi arányok között is magas értéket biztosít.

⁵ A Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat az EFOP-1.6.3-17-2017-00002 – „A felzárkózási-politikai együttműködés támogatása a helyi egyenlőségi programhoz kapcsolódóan Bács-Kiskun Megyében” elnevezésű projekt keretében dolgozta ki a Bács-Kiskun Megyei Cigány Felzárkózási Programot 2019 elejére, amit a megyei közgyűlés 2019. február 15-i ülésén elfogadott.

Terület	cigány (romani, beás) (fő)	Népesség (fő)	Cigány nemzetiség aránya (%)	Járások cigány nemzetiségi lakónépesség száma szerint növekvő sorba rendezve	cigány (romani, beás) (fő)
Megyei jogú város	1 216	111 411	1,091		
Többi város	7 449	241 651	3,083		
Városok együtt	8 665	353 062	2,454		
Községek, nagyközségek	2 662	167 269	1,591		
Megye összesen	11 327	520 331	2,177		
Járások cigány nemzetiségi arány szerint növekvő sorba rendezve					
Kiskunfélegyházi	293	37 455	0,78	Bácsalmási	291
Kecskeméti	1 734	155 481	1,12	Kiskunfélegyházi	293
Bácsalmási	291	20 094	1,45	Tiszaújvárosi	429
Bajai	1 092	66 501	1,64	Jánoshalmi	767
Tiszaújvárosi	429	23 582	1,82	Kiskunmajsa	829
Kiskőrösi	1 434	54 625	2,63	Kunszentmiklósi	883
Kunszentmiklósi	883	29 998	2,94	Bajai	1 092
Kalocsai	1 801	52 497	3,43	Kiskőrösi	1 434
Kiskunhalasi	1 774	43 849	4,05	Kecskeméti	1 734
Kiskunmajsa	829	18 908	4,38	Kiskunhalasi	1 774
Jánoshalmi	767	17 341	4,42	Kalocsai	1 801

... táblázat: A cigány nemzetiségű lakosság száma és aránya Bács-Kiskun Megye járásaiban. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Népszámlálás 2011.

A 2011-es Népszámlálás alkalmával a cigány (roma) lakosság 3% feletti arányát a következő településeken mérték: Szalkszentmárton (3,27%), Soltvadkert (3,31%), Szank (3,56%), Harta (3,61%), Lajosmizse (3,65%), (3,65%), Dunaegyháza (3,70%), Kalocsa (3,89%), Balotaszállás (3,94%), Mélykút (4,06%), Csengőd (4,39%), Kunszentmiklós (4,67%), Bácsalmási (4,78%), Sükösd (5,06%), Szeremle (5,28%), Nagybaracska (5,35%), Solt (5,36%), Kiskunhalas (5,53%), Kecel (5,74%), Tiszaalpár (5,78%), Jánoshalma (5,91%), Kiskunmajsa (6,51%), Úszód (8,48%).

Fontosnak tartjuk felhívni a figyelmet azon jellegzetességekre, miszerint a felsorolt települések között szerepel négy 10.000 főt meghaladó lélekszámmal rendelkező város (**Lajosmizse, Kalocsa, Kiskunhalas és Kiskunmajsa**), valamint hat település is ugyanazon járáshoz (**Kalocsai járás**) tartozik.

Az összes bács-kiskun megyei településre vonatkozóan a roma lakosok arányát mutató táblázatot mellékletben közöljük.

4.3. Roma népesség főbb demográfiai mutatói

A népesség száma és megoszlása nemzetiséghez tartozás és főbb korcsoportok szerint, országos adatok, 2011.					
Nemzetiséghez tartozás a nemzetiség, az anyanyelv, a családi, baráti közösségben használt nyelv választok legalább egyike szerint	–14	15–39	40–59	60–	Összesen
	éves				
Magyar (fő)	1 216 313	2 849 743	2 355 587	2 082 849	8 504 492
(%)	14,30	33,51	27,70	24,49	100,00
Cigány (fő)	102 324	134 566	64 120	14 573	315 583
%	32,42	42,64	20,32	4,62	100,00

... táblázat: A magyar és cigány nemzetiségű lakosság megoszlása Magyarországon korcsoportok szerint. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Népszámlálás 2011.

A 2011-es népszámlálás országos adatai szerint a roma és a többségi társadalomhoz tartozó populáció korcsoportok szerinti megoszlásában lényeges különbségeket találunk. Ugyanezt megvizsgáltuk a rendelkezésre álló adatok alapján Bács-Kiskun Megyében is.

A népesség nemzetiség és korcsoport szerint, 2011 Bács-Kiskun megyében					
Nemzetiséghez tartozás a nemzetiség, az anyanyelv, a családi, baráti közösségben használt nyelv választok legalább egyike szerint	–14	15–39	40–59	60–	Összesen
	éves				
Magyar (fő)	64 992	144 908	128 630	115 259	453 789
(%)	14,32	31,93	28,35	25,40	100,00
Cigány (fő)	3 448	5 061	2 361	457	11 327
(%)	30,44	44,68	20,84	4,03	100,00

... táblázat: A magyar és cigány nemzetiségű lakosság megoszlása Bács-Kiskun Megyében korcsoportok szerint. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Népszámlálás 2011.

Bács-Kiskun megyét vizsgálva kis eltéréssel az **országosnak megfelelő arányokat találunk** – kevesebben tartoznak a legfiatalabb és legidősebb korosztályokhoz, vagyis néhány százalékkal **népesebb az aktív korú roma lakosság**. Sajnos járási és települési szinten adatok hiányában nem tudtunk a fentiekhez hasonló elemzést végezni.

Magyarországon a cigány népesség hozzávetőlegesen fele községekben lakik (53%), közel egyharmaduk (31%) pedig kisebb városokban, azaz több mint 4/5-ük jellemzően kis- vagy közepes méretű településen él, míg csupán 17%-uk lakik nagyvárosban. Ezen belül nagyobb arányban laknak a romák megyeszékhelyeken, illetve megyei jogú városokban (9%), mint Budapesten (6%). Fontos jellemző, hogy minimális az eltérés életkor szerint a lakóhely településtípusa kapcsán; a gyerekek (15 év alattiak) élnek valamivel az átlag feletti arányban községekben (56%) és ennek megfelelően valamivel az átlagos szint alatt a nagyvárosokban (12%). (Forrás: Bernát Anikó: Leszakadóban: a romák társadalmi helyzete a mai Magyarországon in: Társadalmi Riport 2014, TÁRKI Budapest, 2014, <http://old.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/b333.pdf>)

4.4. Roma népesség jövedelmi helyzete

Amint a szegénység nemzetiségi szerinti vizsgálatáról szóló fejezetben korábbi fejezetben (3.1.5. Nemzetiségi hovatartozás szerint) megemlítettük: „... látható, hogy a roma lakosság körében jóval magasabb a kockázata a szegénységnek vagy társadalmi kirekesztődésnek. ... **Összességében egyre kevesebb romát érint a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázata, azonban a nem roma lakosokhoz képest rosszabb a relatív helyzetük.**”

Relatív jövedelmi szegénységi arány a roma és a nem roma népesség körében	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Roma	67,9	63,6	54,7	48,4	40,9	38,4
Nem roma	13,1	13,7	13,2	12,8	12,1	11,4

... táblázat: Relatív jövedelmi szegénységi arány a roma és a nem roma népesség körében 2013-2018 (%) Forrás: KSH, STADAT Idősoros éves adatok, 2.2.2.1. A szegénységgel vagy társadalmi kirekesztődéssel kapcsolatos fontosabb indikátorok, referencia év szerint (2010–) http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zaa007.html

A relatív szegénység mellett a súlyos anyagi depriváció által érintettek arányát is vizsgáltuk már nemzetiségi hovatartozás szerint. (Isd. 3.3.2. fejezet). Itt megállapítottuk, hogy 2013-ban a roma népesség 78,1%-a súlyos anyagi deprivációval érintett, míg ez az érték 2017-re 53,7%-ra csökkent. A jelentős csökkenés ellenére sem közelítette meg azonban a nem roma személyek adatait, sőt a két csoport közötti távolság a vizsgált időszak végére növekedett.

Amint már utaltunk rá korábban is, szegénységre vonatkozó területi adatok nem állnak rendelkezésre, így értelemszerűen nemzetiségi bontásban sem. Annak érdekében, hogy a megyére vonatkozó valós információkat elemezhesünk, áttekintettük a települések által elkészített Helyi Esélyegyenlőségi Programok (HEP) romákra vonatkozó részeit. Az ott közölt helyzetelemzésekben és stratégiákban megkerestük a jövedelmi helyzetre, foglalkoztatásra, oktatásra, egészségügyi állapotra – ellátottságra, lakhatási körülményekre, szegregációra, diszkrimináció valamely formájára utaló megállapításokat. Törekedtünk arra, hogy lehetőleg csak azokat az információkat vegyük figyelembe, ahol egyértelműen megállapítható, hogy az a roma lakosságra vonatkozik. Így kívántuk elkerülni a hátrányos helyzet és a nemzetiségi hovatartozás automatikus összemosását. (A HEP-ek sok esetben közölnek a roma lakosság tényleges számára vonatkozó, becslésen vagy saját felmérésen alapuló adatokat – ezeket szintén megjelöltük.) A megyei települési HEP-ek romákra vonatkozó megállapításait tartalmazó összesítő táblázatot a ... mellékletben közöljük.

Az alábbi táblázatban a jövedelmi helyzetre és az összes további hátrányra (további fejezetekben részletezésre kerülnek) vonatkozó megállapítást együttesen közöljük.

Járás	Települések száma	Roma lakossággal rendelkező települések száma	Szegénység, jövedelmi hátrány azonosítása	Foglalkoztatási hátrány, munkanélküliség	Oktatási hátrány, alacsony iskolázottság	Lakhatási hátrány, rossz lakáskörülmények, szegregátum	Egészségügyi hátrány, rossz egészségi állapot	Roma nőket érintő hátrány
Bácsalmási	10	7	4	4	3	2	1	1
Bajai	17	12	8	8	5	5	2	1
Jánoshalmi	5	3	3	3	1	1	1	1
Kalocsai	21	19	8	8	7	5	2	-
Kecskeméti	16	6	4	4	4	3	-	1

Kiskőrösi	15	9	4	4	5	2	-	-
Kiskunfélegyházi	6	2	1	1	1	1	-	1
Kiskunhalasi	9	4	2	2	2	2	-	-
Kiskunmajsai	6	3	2	2	2	2	2	-
Kunszentmiklósi	9	6	3	3	2	1	-	-
Tiszaújvárosi	5	2	2	2	2	1	1	-

... táblázat. Bács-Kiskun Megye települései által készített Helyi Esélyegyenlőségi Programok a roma lakosságra vonatkozó azonosított hátrányok összefoglalása. Saját szerkesztés a hatályos HEP-ek alapján

4.5. Roma népesség családszerkezeti megoszlása

A családszerkezetre vonatkozó adatok szerint a cigány háztartások jellemző mérete és gyermekszáma meghaladja az országos átlagokat. Ugyanakkor az is látható, hogy ország fejlettebb területein a cigány háztartások mérete is kisebb, a legnépesebb cigány háztartások a három keleti régióban vannak.

Ezen a téren az elmúlt évtizedek alatt jelentős változások történtek. Az NCSSZI megbízásából 2013-ban készített felmérés adatai szerint a romák 22%-a élt legalább 6 fős háztartásban (1971-ben a cigányság 44%-a élt ilyen háztartásban, ez 2003-ra 29%-ra csökkent), miközben a teljes magyar társadalomra vonatkoztatva alig 5%-a volt ez igaz a legutóbbi népszámlálás szerint (2011). A cigányságon belül folyamatosan veszít elterjedtségéből a nagycsaládos együttélési forma. Az előzőekben vázolt folyamatot és a részletesebb megoszlásokat az alábbi táblázatban mutatjuk be.

háztartás összetétele	cigányság 1971	cigányság 2003	cigányság 2013	teljes népesség 2011
1 fős	3	5	11	14
2 fős	10	11	16	25
3 fős	12	15	17	24
4 fős	17	20	18	22
5 fős	16	21	17	10
6 fős	14	13	10	3
7 fős	9	7	5	1
8 fős	7	3	3	1
9 fős	5	3	2	
10 vagy több fős	9	3	2	
összesen	100	100	100	100

... táblázat: A háztartások összetétele az együtt lakók száma szerint (%) Forrás: A szegénység és a társadalmi kirekesztés célzott vizsgálata a roma lakosság körében, Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, 2013.

4.6. Roma népesség iskolázottsági mutatói

A roma népesség társadalmi leszakadásának egyik legfontosabb oka a nagyon alacsony iskolai végzettség, ami a döntő mértékben járul hozzá – mintegy megalapozza – a rendkívül kedvezőtlen munkapiaci helyzet kialakulásához. Ezen kívül természetesen számos más tényező is befolyásolja a foglalkoztatottságot (például a nem - férfiak nagyobb eséllyel találnak munkát mint a nők, az életkor - a harmincas-negyvenes korosztályokból többen tudnak elhelyezkedni, mint a fiatalabbak vagy idősebbek, az lakóhely – a régiók közötti különbségek is meghatározzák az elhelyezkedés esélyeit stb.), de egyik tényező hatása sem közelíti meg az iskolai végzettségét.

A Népszámlálás szerint (2011) a 15 évesnél idősebb romák **58%-a legfeljebb általános iskolát végzett, 23% viszont nem fejezte be a 8 általánost**, azaz a roma népesség **négyötöde (79%) legfeljebb alapkörű végzettségű**. Középiskolai végzettséget érettségi nélkül 13%-uk szerzett, de a szakmai képesítéssel rendelkező, azaz az alapkörű végzettségűeknél magasabban iskolázott egyötödnyi roma népességnek kétharmada legfeljebb szakmunkás-bizonyítványt szerzett, érettségit nem. Ez azt eredményezi, hogy a **romák 90%-ának iskolai végzettsége olyan alacsony**, amellyel nagyon nehéz tartós és legális munkát szerezni a munkaerőpiacon. (Forrás: Bernát Anikó: Leszakadóban: a romák társadalmi helyzete a mai Magyarországon in: Társadalmi Riport 2014, TÁRKI Budapest, 2014, <http://old.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/b333.pdf>). Mindez egybevág a már korábban idézett 2013-as vizsgálat eredményeivel is, mely szerint a legfeljebb általános iskolát végzettek aránya a roma népességben belül 77% (természetesen ez a szám tartalmazza azokat is, akik még idáig sem jutottak az oktatásban), szakmunkásképző 17% végzett, érettségit 4% szerzett, felsőfokú képesítéssel 1% rendelkezik. Ezt nevezzük **üvegplafon** jelenségnek, amikor egy társadalmi csoport (jelen esetben a romák) zöme egy bizonyos pozícióig – alapkörű oktatás – eljut, ennél feljebb – szakmaszerzésig - már csak jóval kevesebben. Ugyanezen értelmezés szerint az érettségi vagy a felsőoktatás egy nagyon szűk körön kívül már szinte elérhetetlennek látszik.

Az elmúlt időszakokat vizsgálva ezen a területen is tapasztalható némi változás, amely ha korlátozottan is, de pozitív folyamatok mentén írható le. A fentebb ismertetett elkeserítő iskolázottsági mutatók a teljes roma populációra vonatkoznak, részletesebben vizsgálódva nagy mértékű eltéréseket láthatunk a különböző életkori csoportokon belül.

Az adatok nyilvánvalóan azt mutatják, hogy ha részlegesen is, de megvalósult a képzettség fejlődése a cigányság generációi között. Ez leginkább a nyolc általánosnál alacsonyabb végzettségűek visszaszorulására vonatkozik. Amíg a 65 évesek vagy náluk idősebbek közel fele (45%-a) legfeljebb 4 osztályt végzett, addig az utánuk következő korosztályokban ez az arány rendre csökkenő mértéket ér el. Az érettségizettek vagy felsőfokú végzettségűek esetében azonban a változás már csak nagyon kis mértékben jelentkezik. Vagyis az alacsony végzettséget szerzettek (legfeljebb 4 osztályt kiejártak) arányának drasztikus csökkenését elsősorban az 5-8 osztályt végzettek arányának növekedése magyarázza, és nem az iskolázottsági szint általános emelkedése. Fontos kiemelni, hogy a 20-29 éves és a 30-44 éves korosztály adatai között szinte semmiféle eltérést nem találunk, miközben a teljes lakosságra vonatkoztatott 30-44 éves korosztályában érettségizett vagy magasabb végzettséget szerzett 55%-hoz képest a 20-29 éves korosztályban már 67%-nak van legalább érettségije.

	20-29 éves	30-44 éves	45-54 éves	55-64 éves	65+ éves
nem járt iskolába	0	1	2	6	18
1-4 osztály	2	5	9	19	27
5-8 osztály	71	69	70	58	45
szakmunkásképző	20	20	15	13	8
érettségi	6	4	3	3	2
technikum, felsőfok	1	1	2	1	0
összesen	100	100	100	100	100

... táblázat: Iskolai végzettség a roma népesség életkor szerinti csoportjaiban (%) Forrás: A szegénység és a társadalmi kirekesztés célzott vizsgálata a roma lakosság körében, Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, 2013.

4.7. Roma népesség foglalkoztatási mutatói

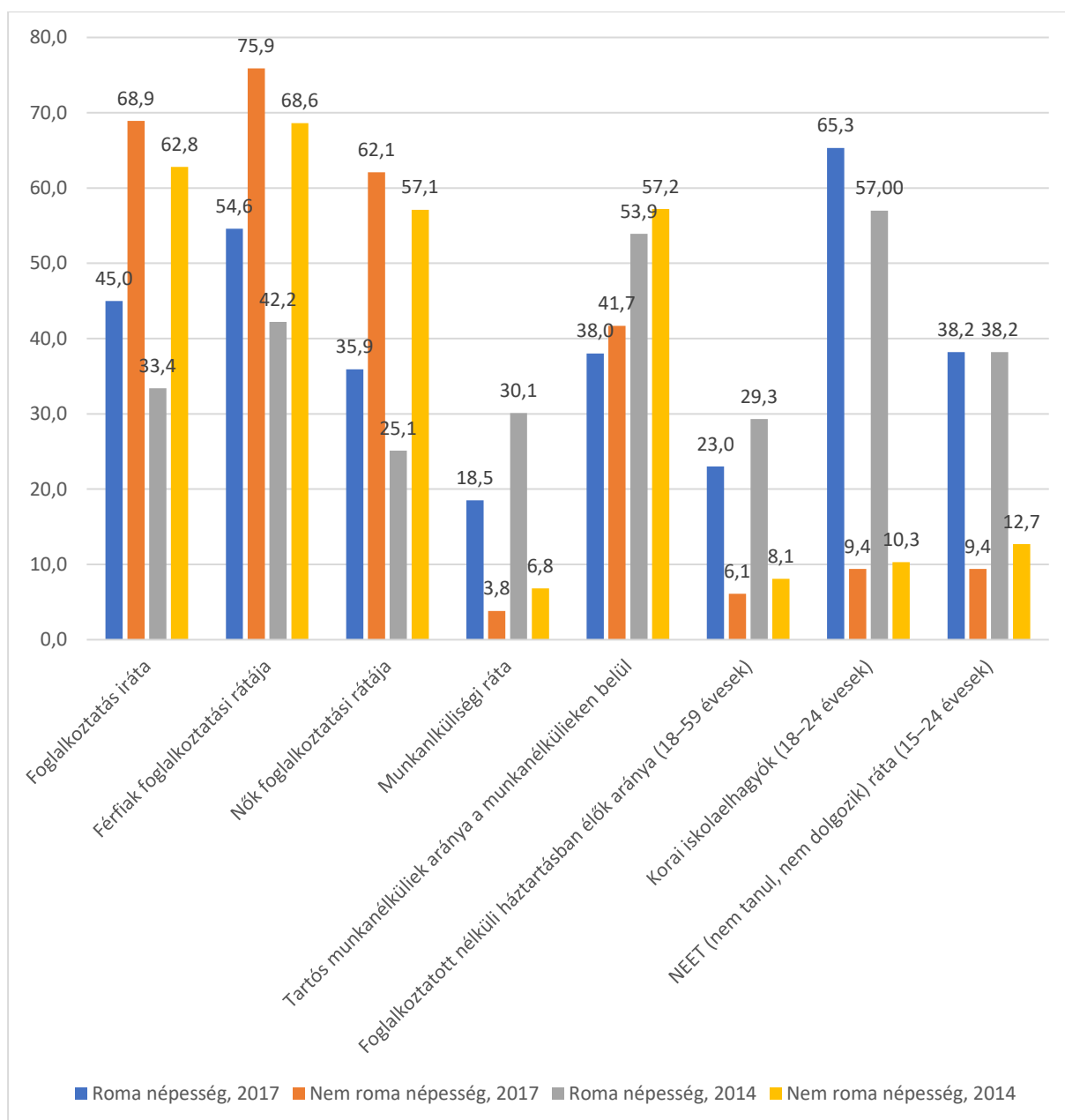
Az alacsony iskolai végzettségből következően a roma népesség az átlagosnál kisebb arányban és kevésbé előnyös pozíciókban van jelen a munkaerőpiacon. Az alacsony foglalkoztatási rátához az iskolai végzettség szerinti összetételén túl hozzájárul a roma népesség területi megoszlása, valamint a nőkre jellemző alacsony foglalkoztatottság is. Az országos helyzetképről az is elmondható, hogy a romák jelentős része az ország kedvezőtlen munkaerőpiaci helyzetű térségeiben és/vagy rossz közlekedési kapcsolat jellemezte községekben él, ahol nemcsak a helybeni munkalehetőség kevés, de ingázási távolságban sincs érdemi munkahelykínálat. Fontos megjegyeznünk, hogy e két jellemzőt tekintve Bács-Kiskun megye és az itt élő cigányság kedvezőbb helyzetben van. A nők munkavállalását a tradíció mellett a nem roma családokra jellemzőnél nagyobb gyermekszám is korlátozza.

A KSH adatai szerint a romák munkaerőpiaci hátránya a közelmúlt időszakában mérséklődött. 2014-ben a 15–64 éves korú romák foglalkoztatási rátája 29,4 %-al volt alacsonyabb a nem romákénál, addig a különbség 2017-re 23,9 %-ra csökkent.

A romáknak a nem roma népességre jellemzőnél lényegesen magasabb munkanélküliségi rátája a 2014. évi 30,1%-ról 2017-ben 18,5%-ra csökkent. Ugyanakkor a közfoglalkoztatásnak a romák foglalkoztatásában játszott szerepének köszönhetően a tartósan munkanélkülinek számítók aránya esetükben 2017-ben már alatta maradt a nem romákra jellemzőnek. A foglalkoztatási ráta javulása és a munkanélküliség csökkenése azt eredményezte, hogy 2014 és 2017 között a foglalkoztatott nélküli háztartásban élő 18–59 évesek aránya a romák esetében is 20% körülre mérséklődött.

A foglalkoztatás jellegében a romák és nem romák között fennálló különbségek alig mérséklődtek, vagyis a romákra továbbra is a kisebb foglalkoztatási biztonságot és keresetet eredményező formák magas aránya.

A közfoglalkoztatás szerepe a romák munkához juttatásában jóval meghaladja a nem romákra jellemzőt. 2014 és 2017 között minden 5. közfoglalkoztatott romának vallotta magát. (Forrás: Munkaerőpiaci helyzetkép 2014-2018, KSH. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/munkerohelyz/munkerohelyz17.pdf>)

... ábra: A 15–64 éves roma és nem roma népesség főbb munkaerőpiaci mutatói (Forrás: Munkaerőpiaci helyzetkép 2014-2018, KSH. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/munkerohelyz/munkerohelyz17.pdf>)

4.8. Roma népesség egészségi állapota

A korábban már idézett NCSSZI felmérés szerint a roma népesség egészségügyi ellátására vonatkozó jellemzőket összehasonlítva a teljes lakossággal, nem találunk jelentős eltéréseket.

	magyar lakosság 2009	cigányság 2013
egészségi állapot önértékelése		
nagyon jó	16%	16%
jó	37%	38%
kielégítő	32%	26%
rossz	12%	16%

nagyon rossz	4%	5%
kórházi kezelés elmulasztása 1 éven belül	4%	10%
háziiorvosi vizitek száma egy éven belül		
egyszer sem	25%	22%
egyszer	18%	14%
kétszer	11%	15%
három-négy alkalommal	14%	12%
öt-hat alkalommal	9%	10%
hét-tizenkét alkalommal	19%	19%
több, mint 12-szer	4%	8%
háziiorvosi vizitek száma egy éven belül (átlag)	2,6	3
nőgyógyászati szűrés (25-65 éves nők)		
1 éven belül	38%	33%
1-2 éve	21%	18%
2-3 éve	9%	13%
régebben vagy soha	32%	37%
orvos által előírt gyógyszert szed	54%	37%

... táblázat: Egészségügyi ellátottság a magyar lakosság és a cigányság körében. (Forrás: A szegénység és a társadalmi kirekesztés célzott vizsgálata a roma lakosság körében, Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, 2013.)

Az adatok értelmezéséhez figyelembe kell venni az alábbiakat:

- A két populáció demográfiai mutatói eltérőek, a romák között nagyságrendekkel kevesebben tartoznak a 65 éven felüli korcsoportba.
- Ebből kifolyólag a cigányság és a magyar lakosság egészségi állapotának korosztályonkénti önértékelésének összehasonlítása eltérést eredményez. Minden csoportban sokkal rosszabb eredményeket találunk a cigányság tagjai körében (a 18-29 éves korosztályban a teljes lakosság 1%-a, a cigányságnak 4%-a tartotta rossznak vagy nagyon rossznak a saját egészségét, a 30-44 évesek körében a megfelelő arányszámok 5 illetve 13%, a 65 év felettieknél 35%-kal szemben 63%).
- A roma népességhez tartozók a teljes populációban mérthez képest nagyobb mértékben veszik igénybe a háziiorvosi ellátást. Ugyanakkor mindkét populációra igaz, hogy az aktívak ritkábban, a kistelepülésen élők gyakrabban keresik fel a háziorvost.
- A roma férfiak ritkábban látogatják háziorvosukat, mint a roma nők.

Összességében a cigányság hozzáférése az orvosi alapellátáshoz nem rosszabb az országra jellemző adatoknál. Nem teljesül azonban ez az állítás a kórházi ellátás és a gyógyszeresedés terén. A magyar lakosság 4%-ánál fordult az elő, hogy egyéven belül kórházba kellett volna mennie, de erre nem került sor, a cigányságnál 10% esetében. Ugyanígy, míg a teljes lakosság 54%-a szed valamilyen gyógyszert orvosi javaslatra, a cigányságnak csak 37%-a. Mindkét jelenséget a roma népesség rosszabb jövedelmi helyzete okozza. A gyógyszerkiadások finanszírozása sok roma háztartás számára luxusnak számít, a kórházi kezelés elmaradása mögött a járulékos költségektől és a kieső jövedelemtől való tartózkodás húzódik. Megállapítható, hogy a romák egészségügyi ellátásokhoz való hozzáférése kettős: hozzájutnak minden olyan ellátáshoz, amelyért nem kell fizetniük, azonban egyéb területeken (kórházi ellátás, gyógyszerek) a jövedelmi hátrány gátat jelent.

Az egészségügyi állapot szempontjából kiemelendően kezelendő a szenvedélybetegségek kérdésköre. A romák körében a dohányzás sokkal elterjedtebb, mint a nem romáknál. Szemben a teljes lakosságra jellemző egyharmados aránnyal a romák 60%-a dohányzik rendszeresen. Különösen feltűnő, hogy nincs jelentős különbség a férfi dohányosok (63%) és női dohányosok (58%) aránya között. Úgy tűnik, hogy a cigányság körében nem kapcsolódik negatív attitűd a dohányzáshoz. Ez további két problémát okoz: a dohányzás megkezdése nagyon korai, gyermekevekre (6-8 éves kor) tevődik, illetve nagyon alacsony a leszokni akarók és képesek száma.

A felmérések szerint az alkoholfogyasztás az ország teljes lakosságát nagyobb mértékben érinti, mint a romákat. A nemek között azonban itt a romák nagyobb különbségeket produkálnak. (A teljes lakosság 44%-os alkoholfogyasztási aránya mögött a férfiak 63%-os és a nők 29%-os értéke áll, míg a cigányság 23%-os átlagos aránya mögött a férfiak 41%-a és a nők 11%-os értéke áll.) (Forrás: A szegénység és a társadalmi kirekesztés célzott vizsgálata a roma lakosság körében, Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, 2013.)

A szenvedélybetegségekkel kapcsolatban meg kell említeni a drogfogyasztást is, azon belül a legveszélyesebb tendenciát: az olcsó, könnyen és legálisan beszerezhető új típusú pszichoaktív szerek elterjedését. A problémát és a veszélyeket nagyon plasztikusan fogalmazza meg a *Bács-Kiskun Megyei Cigány Felzárkózási Program*, mely szerint:

„Félelmetes mértéket öltött a fiatalok és felnőttek körében egyaránt a drogfogyasztás, a pszichoaktív szerek használata. Ezek az olcsó szintetikus szerek nagyon könnyen, akár az iskolák környékén, akár a szegregátumok területén beszerezhetőek. Nem ritka, hogy családokon belül több generáció is szerhasználó. A közösségek tisztában vannak vele, hogy kik a terjesztők, hol és miként lehet hozzájutni a szerhez. Ők, vagy a jelzőrendszer tagjai rendszerint jelzik a problémát, és az információikat a rendőrségnek, akik településenként eltérő hajlandósággal, intenzitással, sikerességgel próbálják felderíteni és elfogni a terjesztőket.

A szintetikus anyagokból, vegyszerekből, hulladékokból előállított dizájner drogok összetétele gyorsan változik. Ezért tartalmuk, hatásuk követhetetlen. A szerhasználat az emberek szervezetében nagyon gyorsan, súlyos és beláthatatlan károkat okoz. Fizikai és mentális leépülésükhöz vezet. Már a gyermekkorúak, 9-12 évesek egy része is a drogok napi használatával, bódultságban élnek mindennapjaikat.”

4.9. Roma nők helyzete

A roma nők hátrányos helyzetét többszörös (több tényezőre kiterjedő) és hatványozott (hátrányos helyzetű csoportban relatív hátrányokkal rendelkező) jelzőkkel írhatjuk le. Jelen alfejezetben a két legfontosabb dimenzióban – oktatás és foglalkoztatás – jellemezzük a roma nők pozícióit.

Oktatás: A KSH népszámlálási adatai szerint nők 27%-a nem fejezte be az általános iskolát szemben a férfiak 19%-ával, míg a legfeljebb 8 osztályt, illetve szakmunkás végzettséggel rendelkezők körében 3, illetve 7 százalékkal maradnak el a férfiaktól. Ugyanakkor a magasabb végzettségűek, azaz az érettségizettek és a diplomások körében már nincs e tekintetben számottevő különbség a nők és férfiak között. Életkori csoportok szerint vizsgálva a legnagyobb különbséget a középiskolás korban találjuk. Ez a kulcsidőszak a roma nők/lányok iskolai hátrányai szempontjából. Ezidáig nincs jelentős eltérés a roma és nem roma gyerekek iskoláztatási arányai és a roma fiúk és roma lányok iskolába járási adatai között. Azonban a 16–19 éves roma lányok alig több mint fele (56%) jár iskolába ebben az életkorban, addig a nem roma lányok körében 90% az arányuk. A fiúk között is jelentős, de ennél valamivel kisebb, 20% körüli különbséget találunk (roma fiúk 60%, nem roma fiúk 81%). (Forrás: Bernát Anikó: Leszakadóban:

a romák társadalmi helyzete a mai Magyarországon in: Társadalmi Riport 2014, TÁRKI Budapest, 2014, <http://old.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/b333.pdf>

Foglalkoztatás: A férfiak és a nők foglalkoztatási rátája közötti különbség a romák esetében lényegesen nagyobb, mint ami a teljes populációt jellemzi, ezen a téren nem következett be kedvező változás. 2017-ben a 15–64 éves roma férfiak 54,6%-a volt foglalkoztatott, a nőknek azonban csak 35,9%-a, miközben ez utóbbi arány mintegy 10%-al magasabb a 2014. évinél. (Forrás: Munkaerőpiaci helyzetkép 2014-2018, KSH. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/munkerohelyz/munkerohelyz17.pdf>)

4.10. Kisebbségek képviselete, civil szervezetek és kisebbségi önkormányzatok tevékenységei

Bács-Kiskun megyében az alábbi településeken működött 2015-ben nemzetiségi önkormányzat. A 2019. évi nemzetiségi önkormányzati választás eredményességét külön oszlopban jelöltük. Négy olyan korábban cigány nemzetiségi önkormányzattal rendelkezett település van, ahol 2019-ben nem tartottak választást: Felsőszentiván, Kisszállás, Szank és Tompa. Három településen viszont a legutóbbi választáson már lehetett cigány nemzetiségi képviselőkre is szavazni – Hajóson, Madarason és Tasson.

Település megnevezése	Nemzetiségi önkormányzat hivatalos megnevezése	2019-ben érvényes választás (I/N)
Bács-Kiskun megyei Önkormányzat	Bács-Kiskun Megyei Cigány Önkormányzat	I
Bácsalmás	Bácsalmási Roma Nemzetiségi Önkormányzat	I
Baja	Bajai Cigány Önkormányzat	I
Balotaszállás	Balotaszállási Roma Nemzetiségi Önkormányzat	I
Bátmonostor	Bátmonostori Roma Nemzetiségi Önkormányzat	I
Bátya	Bátyai Roma Nemzetiségi Önkormányzat	I
Csengőd	Csengődi Roma Nemzetiségi Önkormányzat	I
Dávod	Dávod Roma Nemzetiségi Önkormányzat	I
Dunaegyháza	Dunaegyháza Község Roma Nemzetiségi Önkormányzat	I
Dunafalva	Dunafalvi Roma Nemzetiségi Önkormányzat	I
Dunapataj	Dunapataji Roma Nemzetiségi Önkormányzat	I
Dunaszentbenedek	Dunaszentbenedek Települési Roma Nemzetiségi Önkormányzat	I
Dunavecse	Dunavecsei Roma Nemzetiségi Önkormányzat	I
Dusnok	Dusnoki Roma Nemzetiségi Önkormányzat	I
Érsekcsanád	Érsekcsanádi Roma Nemzetiségi Önkormányzat	I
Fajsz	Fajsi Roma Nemzetiségi Önkormányzat	I
Felsőszentiván	Felsőszentiván Községi Cigány Nemzetiségi Önkormányzat	N
Fülöpszállás	Fülöpszállási Roma Nemzetiségi Önkormányzat	I
Gara	Roma Nemzetiségi Önkormányzat Gara	I
Hajós	Roma nemzetiségi önkormányzat Hajós (2015-ben nem működött)	I
Izsák	Izsák Város Roma Nemzetiségi Önkormányzata	I
Jánoshalma	Jánoshalmi Roma Nemzetiségi Önkormányzat	I
Kalocsa	Kalocsa Város Roma Nemzetiségi Önkormányzat	I

Katymár	Katymár Község Roma Nemzetiségi Önkormányzata	I
Kecel	Keceli Roma Nemzetiségi Önkormányzat	I
Kecskemét	Kecskemét Megyei Jogú Város Roma Nemzetiségi Önkormányzat	I
Kiskőrös	Kiskőrös Város Cigány Nemzetiségi Önkormányzata	I
Kiskunfélegyháza	Kiskunfélegyháza Város Roma Nemzetiségi Önkormányzata	I
Kiskunhalas	Kiskunhalas Város Cigány Nemzetiségi Önkormányzata	I
Kiskunmajsa	Kiskunmajsa Város Roma Nemzetiségi Önkormányzat	I
Kisszállás	Kisszállás Község Roma Nemzetiségi Önkormányzata	N
Kunszentmiklós	Kunszentmiklós Roma Nemzetiségi Önkormányzat	I
Lajosmizse	Lajosmizse Város Roma Nemzetiségi Önkormányzata	I
Madaras	Roma nemzetiségi önkormányzat Madaras (2015-ben nem működött)	I
Mélykút	Mélykúti Roma Nemzetiségi Önkorm.	I
Miske	Roma Nemzetiségi Önkormányzat Miske	I
Nagybaracska	Nagybaracska Roma Nemzetiségi Önkormányzat	I
Solt	Solt Város Roma Nemzetiségi Önkormányzat	I
Soltvadkert	Soltvadkerti Roma Nemzetiségi Önkormányzata	I
Sükösd	Sükösd Roma Nemzetiségi Önkormányzat	I
Szabadszállás	Szabadszállási Roma Nemzetiségi Önkormányzat	I
Szalmár	Szalmári Roma Nemzetiségi Önkormányzat	I
Szank	Szanki Roma Nemzetiségi Önkormányzat	N
Szeremle	Szeremlei Roma Nemzetiségi Önkormányzat	I
Tass	Roma nemzetiségi önkormányzat Tass (2015-ben nem működött)	I
Tiszaalpár	Tiszaalpár Nagyközségi Önkormányzat Cigány Nemzetiségi Önkormányzat	I
Tompa	Tompai Roma Nemzetiségi Önkormányzat	N
Uszód	Uszód Település Roma Nemzetiségi Önkormányzat	I

... táblázat: Bács-Kiskun Megye roma nemzetiségi önkormányzattal rendelkező települései 2015-ben és 2019-ben. Saját szerkesztés, forrás: http://www.kormanyhivatal.hu/download/b/77/a1000/Bacs_nemzetiseg.xls és <https://www.valasztas.hu/nemzetisegi-onkormanyzati-valasztasok-2019>

4.11. Roma nemzetiség a Szolgáltatási Út Térkép adatgyűjtés alapján

A Szolgáltatási Út Térkép készítéséhez bekért adatok alapján a Bács-Kiskun megyei roma nemzetiséggel kapcsolatban megfogalmazható fontosabb állítások, tények.

Az adatokat közlő önkormányzatok kimutatásai szerint Bács-Kiskun Megyében **35 településen élnek nemzetiségi oktatásban részesülő nappali tagozatos diákok, ami összesen 5572 főt jelent.** Ezek azonban szinte kivétel nélkül horvát, német vagy szlovák nyelvű oktatást jelentenek. **Baján,** a Sugovica Sportiskolai Általános Iskolában bevezetésre került a **cigány/roma nemzetiségi népismeret oktatása.**

A roma felzárkózás szempontjából kulcsfontosságúként a személyes szolgáltatásokat nyújtó szervezetek közül a Család- és Gyermekjóléti Szolgálatokat, a Biztos Kezdet Gyermekházakat és a Tanodákat azonosítottuk. Nyilvánvalóan ezen intézmények nem kizáróan cigány nemzetiségű felhasználóknak nyújtanak segítséget, azonban az általuk kialakított szolgáltatási profiljuk, elhelyezkedésük és missziójuk nagy mértékben illeszkedik a roma népesség problémáihoz.

Biztos Kezdet Gyermekházat 3 településen találunk (Kiskőrösön, Jánoshalmán és Mélykúton)

Család- és Gyermekjóléti Szolgálatot 85 településen találhatunk, bár a felmérésből nem derül ki, hogy saját települési szolgálatuk van, vagy esetleg Közös Önkormányzati formában biztosított a településen a szolgáltatás.

Tanodát négy járásban nyolc településen találtunk, ezek azonban a járások között meglehetősen egyenlőtlenül oszlanak meg. A többi járásban nem működtetnek tanodát

Tiszakécskei járás	Lakitelek
Kiskunhalasi járás	Harkakötöny Kiskunhalas Kisszállás Pirtó
Kecskeméti járás	Jakabszállás Kecskemét
Jánoshalmi járás	Jánoshalma

A SZÚT elkészítéséhez kapott adatok szerint **21 településen működik roma nemzetiségi önkormányzat** (a tényleges szám ennél nyilvánvalóan magasabb)

A kapott adatok alapján **16 olyan települést** tudtunk azonosítani, ahol a célcsoport esélyegyenlőségét, felzárkózását közvetlenül vagy közvetetten támogató, számukra anyagi vagy humán szolgáltatásokat nyújtó civil kezdeményezés működik.

Az adatközlés alapján megállapítható, hogy **56 település** általános iskoláiban zajlik **iskolai felzárkóztató program** valamilyen formában.

5. A nők helyzete

5.1. Keresetek alakulása

/Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek arányát nemenként vizsgálva elmondható, hogy **a nők kockázata a mindvégig magasabb volt**, azonban a 2014-2015-ös években nagymértékben megközelítette a férfiak értékét. Azonban jelzés értékű, hogy mindkét nem esetében hasonló tendencia figyelhető meg, mindkét érték folyamatosan csökken 2012 óta./

5.1.1. Relatív jövedelmi szegénység

Az adatok vizsgálata során egy nagyon jelentős változás állt be 2014-ben, az addig szinte párhuzamosan egymás mellett futó adatok közül a férfiak helyzete jelentős javulásnak indult, egy év alatt több, mint 1 % pontos csökkenést mutat, miközben a nők helyzete ezekben az években stagnált, majd csak egy év elteltével indult meg a javulás. A férfiak helyzetének javulása azt eredményezte, hogy **2017-ben a relatív jövedelmi szegénység a férfiak mintegy 11,9%-át érintette, míg a nők esetében az az adat 13,6% volt.** /

5.2. Foglalkoztatási arányok

Munkaerőpiaci szempontból a kisgyermeket nevelő, illetve a nagycsaládos nők is az átlagosnál rosszabb helyzetben vannak, hiszen olyan munkahelyre van szükségük, ahol a munkavégzés feltételei segítik, vagy legalábbis nem nehezítik gyermeknevelési feladataik ellátását. Az elmúlt időszakban nőtt a kisgyermekek ellátását szolgáló intézményi férőhelyek száma, illetve anyagilag érdeklétté tették az érintetteket a gyermekgondozási ellátás melletti munkavállalásban. Emellett az adóban érvényesíthető gyermekkedvezmény is ösztönzőleg hathat a nők munkavállalására. A munkaerőhiány növekedésével a munkáltatók is egyre inkább rákényszerülnek, hogy vegyék figyelembe a kisgyermeket nevelő nők sajátos igényeit. A 6 éven aluli gyermeket nevelő nők foglalkoztatási rátája azonban továbbra is jelentősen elmarad a gyermeket nem, vagy csak iskoláskorú gyermeket nevelőkéitől. Ez az elmaradás a gyermekgondozási ellátás igénybevételére jogosultak esetében kiugró. Bár a fent említett intézkedések hatására 2010-hez képest érdemben nőtt a 3 évesnél fiatalabb gyermeket nevelő 25–49 év közötti anyák munkaerőpiaci jelenléte, így is csak alig valamivel több mint 15%-uk minősült foglalkoztatottnak 2017-ben. A nők foglalkoztatási rátája a gyermekek növekvő számával párhuzamosan csökken, bár az egy- és kétgyermekesek közötti különbség nem jelentős. A 3 és több gyermeket nevelők (akik így gyermeknevelési támogatás igénybevételére jogosultak) foglalkoztatási rátája 2017-ben még több mint 20 százalékponttal alacsonyabb volt, mint a kétgyermekesé, 2010-hez képest azonban az ő foglalkoztatási rátájuk emelkedett a legjobban. Ebben vélhetően annak is szerepe volt, hogy a nagycsaládosoknak járó kiemelt összegű adókedvezményt gyakran csak két szülő együttesen tudja teljes mértékben igénybe venni.

(Forrás: Munkaerőpiaci helyzetkép, 2014-2018, KSH. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/munkerohely/munkerohely17.pdf>)

A gyermeket nevelő 25–49 éves anyák foglalkoztatási rátája néhány fontosabb dimenzió szerint

(%)

Dimenziók	2010	2014	2015	2016	2017
A háztartásban élő legfiatalabb gyermek kora					
3 év alatt	12,4	14,8	14,8	14,2	15,2
3–5 éves	58,5	69,6	69,5	71,9	73,7
6–14 éves	73,4	79,1	81,9	83,5	84,3
14 év felett	80,2	84,8	85,4	88,6	89,0
A háztartásban élő gyermekek száma					
1	65,4	69,5	71,5	73,6	73,3
2	64,8	70,4	69,9	69,6	73,0
3 vagy annál több	37,1	44,9	44,8	48,7	48,9
Iskolai végzettség					
Legfeljebb alapfok (8 osztály)	34,6	44,4	46,5	48,5	50,3
Középfok érettségi nélkül	59,9	65,4	66,9	67,8	71,2
Középfok érettségivel	67,3	72,3	71,5	72,8	74,3
Felsőfok	72,2	70,8	71,8	73,9	73,2
Településtípus					
Budapest	63,2	68,2	65,7	69,1	71,0
Megyeszékhely, megyei jogú város	67,2	68,2	69,9	73,5	74,3
Többi város	61,3	67,1	67,9	68,7	69,5
Község	56,8	63,1	64,8	65,2	66,8
Összesen	61,1	66,1	66,8	68,4	69,6

Forrás: munkaerő-felmérés.

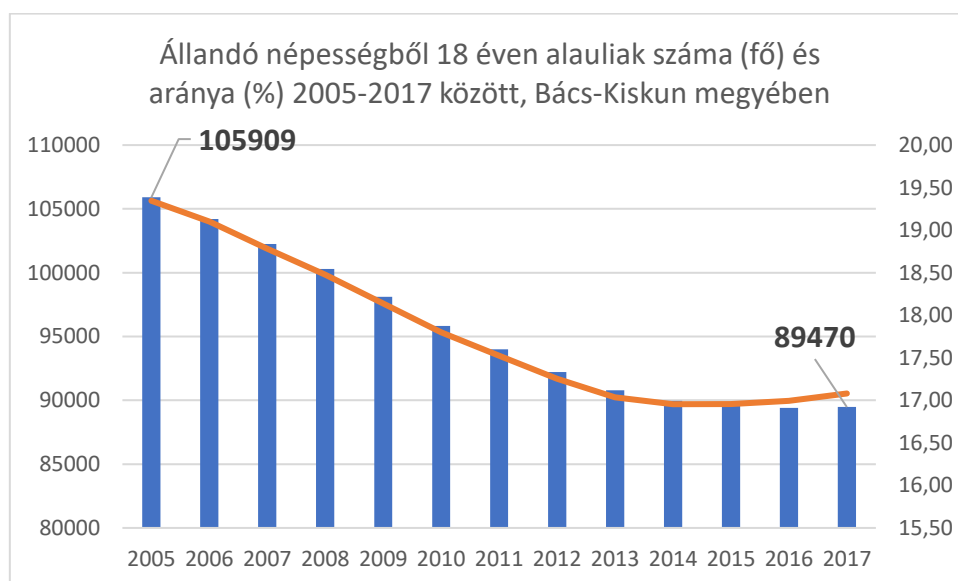
5.3. Iskolázottsági arányok

6. A gyermekek helyzete

Az alfejezetben áttekintést adunk a gyermekek helyzetét leíró folyamatokról, adatokról. Az áttekintés során országos, megyei és járási adatokat mutatunk be, amennyiben azok az elérhető adatszolgáltatási felületeken publikálásra kerültek. Az országos és megyék közötti összehasonlítást, mint referenciát használjuk, ahhoz, hogy a járási adatok jobban értelmezhetővé váljanak. Az alábbi adattartalmak kerülnek bemutatásra: 18 éven aluliak aránya; veszélyeztetett gyermekek; védelembe vett gyermekek; rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülők; hátrányos helyzetű, halmozottan hátrányos helyzetű tanulók, gyermekek; 3 éven aluliak napközbeni ellátása; gyermekvédelmi szolgáltatások elérhetősége; szakellátásba kerülő gyermekek.

6.1. 18 éven aluliak aránya

A hazai népesedési folyamatok egyik legfontosabb mérőszáma a népesség korcsoportok szerinti megoszlása, illetve annak alakulása. Az országos szintű adatok azt mutatják, hogy 2005-2015 között a 18 éven aluli népességhez tartozók száma csökken, azonban 2016-2017-ben kismértékű növekedésnek lehetünk szemtanúi. A korcsoport lakosságon belüli arányai is ezt a tendenciát követik. Amennyiben Bács-Kiskun megye 18 éven aluli lakosságát vizsgáljuk az látható, hogy az országos tendenciát követve 2005-től kezdődően csökken a számuk, egészen 2016-ig, majd ezt követő évben pedig kismértékben növekszik. A lakosságon belüli arányuk pedig teljes mértékben leköveti az országos folyamatot.

12. ábra: Állandó népességből 18 éven aluliak száma és aránya Bács-Kiskun megyében, 2005-2017 között. Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településszisztematikai adatok 2017-es településszerkezetben

Járási szinten is hasonló folyamatok zajlottak, minden járásban folyamatos csökkenés volt tapasztalható a 18 éven aluliak számában, 2015-ig, 2016-ig. Majd azt követően minimális emelkedés látható. A járások sorrendjében tapasztalható némi átrendeződés a legjobb helyzetűek között, azonban a Kálócspataki járásban mindvégig a legalacsonyabb a 18 éven aluliak aránya a többi járáshoz viszonyítva.

6.2. Veszélyeztetett gyermekek

A veszélyeztetettség fogalmát megadja az 1997. évi XXXI. tv. A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról {továbbiakban: Gyvt.} 5.§ n) mely szerint a veszélyeztetettség: „*olyan - a gyermek vagy más személy által tanúsított - magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult állapot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza*”. Mivel ez a definíció általános érvényűen adja meg a veszélyeztetettség fogalomkörét, szükség volt annak részletesebb meghatározására, alkalmazhatóságának kiteljesítésére. A veszélyeztetés fogalmát járja körül a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet projektjében elkészült dokumentum (Gál, Orosz, Tolácziné, & Varga, 2011). Nem részletezve annak tartalmát fontosnak tartjuk itt is kiemelni, hogy a veszélyeztetettségnek számtalan megjelenési formája és típusa ismert, melyek beazonosításához a szakemberek magasszintű tudására, tapasztalatára van szükség. Mindezek mellett is előfordulhat, hogy a veszélyeztettként nyilvántartott személyek száma a ténylegesen veszélyeztetettségben élők számánál alacsonyabb, a felderítetlenségből adódóan.

A KSH adatai alapján hazánkban 1997-től 2009-ig csökkent a veszélyeztetett fiatalkorúak száma, 2010-2011 között kismértékben növekedett, majd ismét csökkenésnek indult. A közelmúltban **legnagyobb arányú csökkenést 2012-ről 2013-ra tapasztalhatjuk, országos szinten mintegy 51 ezer fővel csökkent veszélyeztetett fiatalkorúak száma**. A csökkenő tendenciának köszönhetően 2015-ben kb. harmadannyian voltak veszélyeztetve, mint 1997-ben (1997: **424.158** fő; 2000: 264.981 fő; 2015: **135.890** fő).

	Veszélyeztetett kiskorúak aránya a 0-17 éves korosztályon belül					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	27.31	26.70	25.47	24.72	25.79	23.21
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	16.42	16.44	17.21	17.91	20.07	20.79
Baranya megye	14.12	15.43	17.00	17.74	17.37	17.45
Csongrád megye	16.46	12.23	13.28	14.77	14.76	15.03
Hajdú-Bihar megye	11.73	11.90	12.39	13.43	14.25	13.44
Békés megye	9.90	10.24	10.50	11.46	11.91	12.15
Bács-Kiskun megye	13.21	14.24	14.80	12.50	13.67	11.78
Jász-Nagykun-Szolnok megye	17.71	17.29	16.04	16.74	12.26	11.75
Somogy megye	8.69	9.55	9.77	10.76	11.36	11.44
Országos átlag	10.82	10.59	10.75	10.96	11.32	10.85
Tolna megye	10.60	10.38	10.34	10.55	10.35	9.85
Komárom-Esztergom megye	5.12	5.93	6.01	7.65	9.44	9.55
Nógrád megye	9.88	9.81	8.16	8.17	9.45	9.00
Vas megye	7.42	7.47	8.51	9.34	9.86	8.58
Heves megye	5.79	6.36	6.65	6.79	7.48	7.88
Pest megye	6.23	5.94	5.98	6.78	6.77	7.09
Veszprém megye	4.50	4.58	5.06	5.44	5.93	5.69
Fejér megye	4.06	4.12	4.25	4.48	5.01	4.74
Zala megye	4.56	4.47	4.38	4.37	4.58	4.73
Győr-Moson-Sopron megye	5.98	5.86	5.11	4.34	4.32	3.75

3. táblázat: Veszélyeztetett kiskorúak aránya a 0-17 éves állandó lakosok arányában 2007-2012 között. 2012-es év adataira rendezett sorrendben. Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tá-jékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben

Megyei összehasonlításra alkalmas adatokat kizárólag 2007-2012 közötti időszakból ismerünk. Ebben az időszakban az országos tendenciától (csökkenés) eltérően Bács-Kiskun megyében már 2007-ben nőtt a veszélyeztetett fiatakorúak száma, azonban a 2011-es évet követően itt is csökkenés látható, ekkor visszatér a megye az országos trendhez. Más megyékkel összehasonlítva látható, hogy az országos mértéket meghaladó a veszélyeztetett kiskorúak aránya, azonban egyre jobban közelít az országos átlaghoz (3. sz. táblázat). Relatíve kedvező helyét jól mutatja, hogy a lista élén álló – 2012-ben a legmagasabb veszélyeztetettségi arányt produkáló – Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében majdnem kétszer olyan magas a veszélyeztetettség mértéke, mint Bács-Kiskun megyében.

A járási veszélyeztetettség adatokat áttekintő táblázat (4. sz. táblázat) adatai azt mutatják, hogy a járások zömében 5-15 % között van a veszélyeztetettség mértéke. Vannak azonban nagyon kiugró adatok is, (pl.: a kiskunfélegyházi járás 40 % fölötti adatai) illetve kiugró változások, melyekre magyarázatot a veszélyeztetettség megállapítás módszertanának vizsgálata adhat egy mélyebb elemzés során. Kiemelendő azonban, hogy a kecskeméti járási adatok a vizsgált időszak során mindig a legmagasabbak közé tartoztak. 2007-2012 közötti időszakban a legalacsonyabb értékeket az alábbi járások produkálták: Bajai, Kunszentmiklósi, Bácsalmási.

	Veszélyeztetettek aránya a 0-17 éves korosztályon belül					
Terület	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Megyei átlag	13.21	14.24	14.80	12.50	13.67	11.78
Kecskeméti járás	14.95	16.63	18.81	21.21	23.52	17.22
Kiskunmajsai járás	17.26	17.57	15.54	14.58	9.54	14.90
Jánoshalmi járás	6.72	8.07	6.78	8.64	11.59	12.06
Kiskunhalasi járás	6.56	9.62	9.47	10.65	11.05	11.88
Kiskőrösi járás	12.46	12.30	12.87	12.85	13.58	11.78
Kalocsai járás	10.02	9.02	9.18	9.73	10.43	10.06
Kiskunfélegyházi járás	41.70	42.69	42.79	7.84	8.49	9.13
Kunszentmiklósi járás	6.03	7.74	7.43	6.80	8.96	9.12
Bácsalmási járás	5.61	6.95	7.15	5.91	7.10	6.54
Bajai járás	6.17	6.67	5.86	4.44	5.26	5.42
Tiszaújvárosi járás	16.96	17.12	17.47	4.02	3.69	2.65

4. táblázat: Veszélyeztetettség aránya a 0-17 éves korosztályon belül Bács-Kiskun megye járásaiban 2007-2012 között. 2012-es év adataira rendezett sorrendben. Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatói adatbázis, Éves településstatistikai adatok 2017-es településszerkezetben.

6.3. Védelembe vett gyerekek

Az előző kategóriához tartalmilag szorosan kapcsolódó hatósági intézkedésről van szó. A Gyvt. szabályozása alapján a védelembe vétel egy a gyermekvédelmi gondoskodás keretébe tartozó hatósági intézkedés, melyet akkor alkalmaznak, ha: „a szülő vagy más törvényes képviselő a gyermek veszélyeztetettségét az alapellátások önkéntes igénybevételével megszüntetni nem tudja, vagy nem akarja, de alaposan feltételezhető, hogy segítséggel a gyermek fejlődése a családi környezetben mégis biztosítható, a gyámhatóság a gyermeket védelembe veszi”. A definícióból várható, hogy a veszélyeztetett kiskorúak számánál alacsonyabb számokkal és arányokkal fogunk találkozni.

A gyámhatósági statisztikák alapján látható, hogy 2000-től folyamatosan növekedett a védelembe vett gyermekek száma, 2011-ben érte el a maximumát (29.451 fő) két év csökkenés után újra növekedésnek indult. **A 18 éven aluli korosztályban 200 gyerekre jut kb. 3 gyermek, aki védelembe vétel hatálya alatt állt 2017-ben!**

A megyei adatok szinte teljesen lekövetik az országos trendet, azonban megyei bontásban csak 2009-től állnak rendelkezésre adatok. Borsod-Abaúj-Zemplén megye és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye adatai a legmagasabbak, a teljes időszakban kimagaslanak a megyék sorrendjéből. Az időszak végére „felzárkózik” hozzájuk Pest megye és a Hajdú-Bihar megye is. Ugyan ezen időszakban a legalacsonyabb védelembe vett gyermek létszámot Vas, Győr-Moson-Sopron és Tolna megyében találunk.

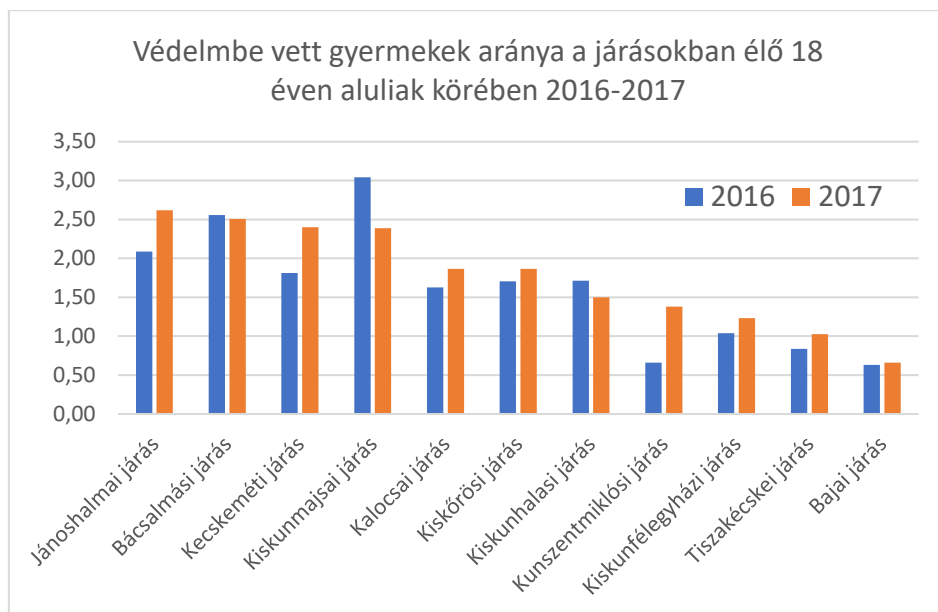
Bács-Kiskun megyében a védelembe vett gyermekek száma és aránya a következő képpen alakult:

13. ábra: A 18 éven aluli állandó népesség száma (fő) és a védelembe vett fiatalok aránya (%) Bács-Kiskun megyében 2009-2017 között. Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatistikai adatok 2017-es településszerkezetben.

Miközben a megye 18 éven aluli lakossága folyamatosan csökken, ugyan ez a csökkenés nem tapasztalható a védelembe vett gyermekek arányában. 2013-tól egyre kevesebb gyerekből egyre többet vesznek védelembe.

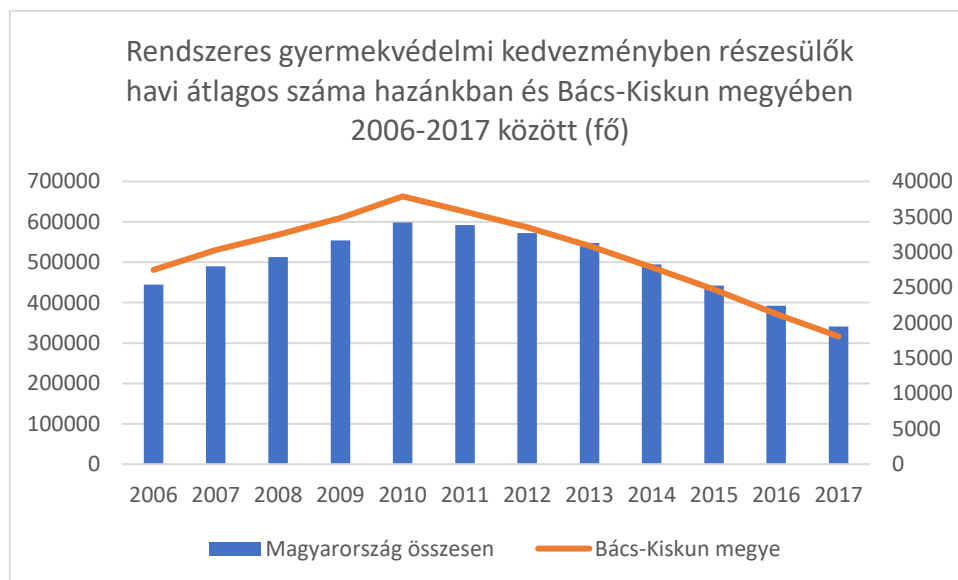
A járási szintű adatok (14. ábra) elemzéséhez szükséges adatokkal nem rendelkezünk, pontosabban fogalmazva a 2013-2015-ig terjedő időszakra egyáltalán nincsenek (KSH által) publikált adatok, valamint a 2016-2017-es évek adatközlése eltér a korábbi évekértől, hiszen korábban védelembe vett kiskorú gyermekek számát adták meg, míg a legújabb adatok a védelembe vett gyermekek adatait tartalmazzák. Módszertanilag a két mutató között lényeges különbség nincs. Az utolsó két ismeret év (2016-2017) adatait elemezve látható, hogy a megyében 8 olyan járás van, ahol nőtt a védelembe vett gyermekek aránya a 18 éves lakosságon belül, míg 3 ahol csökkent. Legnagyobb mértékű csökkenést kiskunmajsai járás produkálta, ennek köszönhetően a 2016-os év legmagasabb arányából „visszaesett” a 4. helyre. Nagyon érdekes látni, hogy a lélekszámra magas adatokkal rendelkező kecskeméti járás már nem kiemelkedően rossz helyzetű, ha a hasonló korú lakónépességhez viszonyítjuk a védelembe vettek számát.

14. ábra: Védelembe vett gyermekek aránya a járásokban élő 18 éven aluli állandó lakosok körében 2016-2017-ben. Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településszámjegyek 2017-es településszerkezetben.

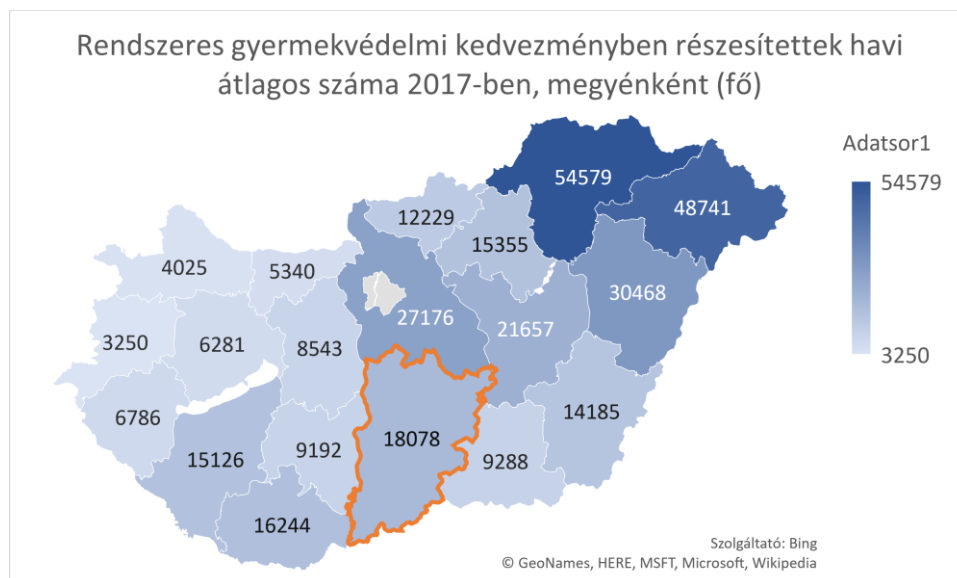
6.4. Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülők

Az országos és a Bács-Kiskun megyei folyamatokat bemutató 13. számú ábrán látható, hogy teljes mértékben azonosan alakulnak a két területi egység folyamatai, 2010-ig növekedett az igénybe vevők száma, majd folyamatosan csökkent. A többi megyében is hasonló folyamatok zajlottak le.

15. ábra: Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülők, havi átlagos száma (fő), hazánkban és Bács-Kiskun megyében 2006-2017 között. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településszámjegyek 2017-es településszerkezetben.

A 2017-es adatokat vizsgálva látható, hogy a Bács-Kiskun megyei adat (18.078 fő) kismértékben meghaladja az országos átlagot (17.929 fő), azonban nagymértékben elmarad az első két „helyezett” értéktől, Borsod-Abaúj-Zemplén megye (54.579 fő) és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye (48.741 fő) adataitól.

16. ábra: Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülők, havi átlagos száma (fő) 2017-ben, megyénként. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben.

A ráfordítással kapcsolatos adatok azt mutatják, hogy a támogatottak száma alapján változott a ráfordítás is, így 2010-ig növekvő, majd csökkenő tendenciát mutatott. Azokban a megyékben, ahol sok a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő, ott nagyobb mértékű a ráfordítás is.

A 4.3.5.3. alfejezetben leírtaknak megfelelően a járási szinten az alábbi folyamatok tapasztalhatók: „Általános trendnek mondható, hogy minden járásban 2010-ig nőtt az igénybe vevők száma, a ráfordított összeg nagysága is. 2010-et követően azonban minden járásban folyamatosan csökken az igénybe vevők száma. A legmagasabb értékeket ebben az ellátásban is a Kecskeméti járás produkálta. A 17 éves vagy annál fiatalabb lakosság számához viszonyítva azonban az látható, hogy a Jánoshalmi, a Bácsalmási és a Kiskunmajsai járásokban gondoskodnak legnagyobb mértékben a korosztályhoz tartozókról (2017). Nagyon fontos megjegyezni, hogy a 2010-es csúcs évben a Jánoshalmi és a Bácsalmási járásban a 18 éven aluli gyerekeknek több mint 60%-a részesült gyermekvédelmi kedvezményben! Miközben a Kecskeméti járásban élők közül a legkisebb arányban vannak azok a 18 éven aluliak, akik rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülnek, ez igaz a teljes 2006-2017 közötti időtartamra.”

6.5. Hátrányos helyzet, halmozottan hátrányos helyzet

A két kategória pontos definícióját a Gyermekvédelemről és a Gyámügyi Igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. tv. 67/A paragrafusa tartalmazza. Ennek megfelelően **hátrányos helyzetű** az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek, akire az alábbi körülmények közül **egy** fennáll, míg **halmozottan hátrányos helyzetű** az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek, akire az alábbi körülmények közül **legalább kettő** fennáll:

- a szülő vagy a családbafogadó gyám alacsony iskolai végzettsége, legfeljebb alacsony iskolai végzettséggel rendelkezik,
- a szülő vagy a családbafogadó gyám alacsony foglalkoztatottsága, megelőző 16 hónapon belül legalább 12 hónapig álláskeresőként nyilvántartott személy,
- a gyermek elégtelen lakókörnyezete, illetve lakáskörülményei, ha megállapítható, hogy a gyermek a településre vonatkozó integrált településfejlesztési stratégiában szegregátumnak nyilvánított lakókörnyezetben vagy félkomfortos, komfort nélküli vagy szükséglakásban, illetve

olyan lakáskörülmények között él, ahol korlátozottan biztosítottak az egészséges fejlődéséhez szükséges feltételek.

Halmozottan hátrányos helyzetűnek tekinti a jogszabály a nevelésbe vett gyermekeket és a tanulói jogviszonyban álló utógondozott fiatal felnőtteket is.

A Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján hazánkban 2013-2017 között folyamatosan emelkedett azon gyermekek száma, akire tekintettel abban az évben megállapították a hátrányos helyzet fennállását, az emelkedés meredeksége változó, azonban kimondható, hogy fél évtizede tartó tendencia. **2017-ben országosan 106.174 gyermekkel kapcsolatban állapították meg a hátrányos helyzet fennállását. 2017-ben országosan 119.145 gyermekkel kapcsolatban állapították meg a halmozottan hátrányos helyzet fennállását.** Bács-Kiskun megye adatai teljes mértékben követik az országos tendenciákat.

	2013	2014	2015	2016	2017
HH gyermek, Bács-Kiskun megye	1304	4067	4436	5766	6255
HHH gyermek, Bács-Kiskun megye	1767	5296	5086	4556	4084
HH gyermek, országos	28032	78744	78624	100817	106174
HHH gyermek, országos	52167	151235	136573	128139	119145

5. táblázat: Az adott évben megállapított hátrányos helyzet és halmozottan hátrányos helyzet számának alakulása országosan és Bács-Kiskun megyében 2013-2017 között (fő). Saját szerkesztés a KSH Idősoros éves területei adatai alapján STADAT 6.2.4.3. Hátrányos helyzetű gyermekek, védelembe vett és gyámság alatt álló kiskorúak, december 31. (2013–)

Mivel a mutatószám alakulásában jelentős területi és intézmény típus béli különbségek lehetnek, valamint a halmozódást is figyelembe kell venni. A köznevelési intézmények adatszolgáltatási rendszeréből (KIR) nyert adatok alapján látható, hogy az általános iskolai tanulók körében nagyon nagy számban találkozhatunk hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekkel. Mindez azzal is magyarázható, hogy az általános iskola a leghosszabb időtartamú intézményi forma. A hivatkozott adatforrás januári és októberi adatokat is megjelenít, így láthatóvá válik a két tanítási félév közötti különbség is. Országosan - mindkét mutatószám esetében - tartós csökkenés tapasztalható, **2012. októberében hátrányos helyzetű tanuló, gyermek 394.642 fő** volt, míg **2019. januárjában már csak 84.868 fő. 2012. októberében halmozottan hátrányos helyzetű tanuló, gyermek 165.435 fő** volt, míg **2019. januárjában már csak 86.988 fő.** A HH esetében 21,5%-ára esett vissza az érték, míg a HHH esetében az 52,58%-ára.

Bács-Kiskun megyében hasonló folyamatokat láthatunk a 2012 októberi és a 2019 januári adatok alapján, **a HH helyzetű tanulók, gyermekek száma 25.800 főről 4.891 főre esett vissza** (18,96%-ára), míg **a HHH helyzetű tanulók, gyermekek száma 8.029 főről 2.457 főre esett vissza** (30,60%-ára). A kedvező folyamatoknak is köszönhetően Bács-Kiskun megye relatív jó helyzete a megyék rangsorában. A legfrissebb adatok alapján a HH tanulók, gyerekek vonatkozásában 6. helyen, alig valamivel az átlagos érték (4.243 fő) felett, míg a HHH helyzetű tanulók, gyerekek vonatkozásában a 11. helyen áll, ami lényegesen alacsonyabb, mint az átlagos érték (4.349 fő). (A területi különbségeket a 22. és a 23. ábrán, a mellékletben mutatjuk be.)

Hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek számára vonatkozó adatokat járási bontásban nem találunk, azonban jól közelíti ezt a köznevelési információs rendszerben (KIR) publikált feladatellátási hely szerinti bontás, melyből az adott megyére, járásra lehet szűrni, így összesíthető a járásban található köznevelési intézményekben járó gyermekek, tanulók száma. (némi hibalehetőség adódik abból, hogy a járáson, sőt a megyén kívülről érkező gyermekeket nem lehet elkülöníteni, valamint a járáson kívülre, megyén kívülre járó helyi gyerekek pedig nem számítódnak bele a statisztikába)

A 2017-es évi adatokból az látható, hogy a kecskeméti járásban jár köznevelési intézménybe a legtöbb HH-s és HHH-s gyermek, valamint kettő – a kiskunfélegyházi és a tiszakécskei – járás köznevelési intézményeiben haladja meg a HHH-s gyermekek száma a HH-s gyermekek számát.

Járás	HH	HHH
Kecskeméti	1040	698
Kiskőrösi	679	268
Bajai	631	356
Kiskunhalasi	586	436
Kalocsa	495	127
Kunszentmiklósi	298	236
Jánoshalmi	252	141
Kiskunfélegyházi	252	265
Kiskunmajsai	248	219
Bácsalmási	216	210
Tiszakécskei	119	288
Összesen	4816	3244

6. táblázat: A járások köznevelési intézményeiben nyilvántartott hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók, gyermekek száma 2017-ben. Saját szerkesztés a KIR adatai alapján.

6.6. A 3 éven aluliak napközbeni ellátása

A legfiatalabb korosztály (0-3 éves) napközbeni ellátása nem pusztán a szükségleteik napközbeni kielégítése, biztonságos elhelyezése és gondozásának szakszerűsége miatt nagyon fontos, hanem a szülők munkaerőpiaci lehetőségei szempontjából is nagymértékben meghatározó. Leginkább az anyák munkavállalási esélyeit csökkenti, ha nincs a gyermekek napközbeni gondozását biztosító, elérhető szolgáltatás a településen vagy a környező települések valamelyikén. Az intézményi kapacitások és infrastruktúra fejlesztése kapcsán számos projekt valósult meg hazánkban, melyek kapcsán olyan eredményekről lehet beszámolni, 2017-ben a 0-2 éves gyermekeknek már a 17 %-a tudott valamilyen napközbeni ellátást igénybe venni, míg ez az érték 2010-ben még csak 12,4%-volt. A további fejlesztések nagyon fontosak, hiszen az Európai Unió célkitűzése az, hogy az érintett korosztály egyharmada részesüljön napközbeni ellátásokból. Ezt a fejlesztési célt támogatja a bölcsődék rendszerének átalakítása is, a mini, a családi és a munkahelyi bölcsőde típus bevezetése. A Gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. tv. (továbbiakban: Gyvt.) a napközbeni ellátások terén három típust különböztet meg, a bölcsődei ellátást, a napközbeni gyermekfelügyeletet, valamint az alternatív napközbeni ellátást. A három ellátási forma közül a bölcsődei ellátás területi és időbeli alakulását tekintjük át.

A 2000-es évek elejétől kezdődően elmondható, hogy az országban és Bács-Kiskun megyében is lényegesen meghaladta a bölcsődébe beírt gyermekek száma a bölcsődei férőhelyek számát, ez egyfajta várólistát eredményezett vagy több esetben zsúfoltságot. 2009-2010 körül azonban a férőhelyek számának növekedése meghaladta a beírt gyermekek számának növekedését, felzárkózott az infrastruktúra által biztosított keret az igényekhez. 2013-ban már elmondható volt, hogy az országban több férőhely volt, mint ahány gyermeket beírtak bölcsődébe. Ez az ideálisnak ható állapot Bács-Kiskun megyében két évvel később, 2015-ben állt elő, ekkor ugyanis a bölcsődébe beíratott gyermekek száma (1845 fő) kevesebb volt, mint a bölcsődei férőhelyek száma (1919 db). Nem pusztán a férőhely kínálat növekedése eredményezte a változást, hanem a beíratott gyermekek számának csökkenése is, tehát

az egyre kevesebb gyermeket az egyre több bölcsőde jobban el tudja látni. A megyei férőhely kínálat tovább bővült 2017-ben is, ekkor már megjelenik a családi bölcsődék által biztosított gondozás is (320 fő). Nem pusztán a mennyiségi bővülés jelent örömet, hanem az ellátási forma térnyerése és ezáltal a területi különbségek csökkentése irányába tett intézkedések megjelenése is. A férőhelykínálat és az igények egyenlőtlen eloszlása jellemzi az ellátást, valamint az, hogy bölcsődei ellátás nélküli területeken meg sem jeleníthető maga az igény sem!

A járási adatok elemzése során sajnos el kell tekintenünk attól, hogy a különböző bölcsőde típusok szerint is vizsgáljuk az adatokat, itt kizárólag a klasszikus bölcsődei ellátási formát tudjuk megjeleníteni. Az elemzés időintervalluma minden járás esetében 2000-2016-ig terjedő időszak, azonban van olyan járás, ahol a köztes időszakban nem minden évben volt bölcsőde.

A **Bajai járásban** a férőhelyek száma folyamatosan emelkedett 160 db-ról mára 260 db-ra, 2012-től a férőhelyek száma meghaladja a beírt gyerekek számát. Baja, Bátmonostor és Gara települések tudnak bölcsődei ellátást biztosítani a járásban, így a többi 14 településen élők nem tudják ezt helyben elérni.

A **Bácsalmási járásban** 2010-től kezdődően beszélhetünk bölcsődei ellátásról, hiszen ekkor írták be az első 10 gyermeket szüleik. A beíratott gyermekek számának növekedését követte a férőhelyek számának növekedése is, mára már férőhely bőségről beszélhetünk, vagy férőhely kihasználatlanságról. A bácsalmási járásban mindösszesen egy településen érhető el a szolgáltatás, a többi 10 településen nem. A járásban élő 0-2 éves korosztály %-a kap napközbeni ellátást, bölcsődében.

A **Jánoshalmi járás** nagyon érdekes helyzetben van, hiszen a vizsgált időszakban pusztán 3 évig volt elérhető a bölcsődei szolgáltatás a területen, 2013 óta már nem elérhető. Így a járás összes (5 db) településén gondot jelent a napközbeni ellátás a 0-3 éves korosztály számára.

A **Kalocsai járásban** nagyon alacsony szintről indult az ellátás, pusztán 5 férőhely állt rendelkezésre 2000-ben, mely 2017-ben már 61 db-ra bővült. Az elmúlt 4 év során a férőhelyek száma már meghaladta a beíratott gyermekek számát. A járásban 3 település biztosít bölcsődei ellátást, míg további 18 településen nem elérhető a szolgáltatás.

A **Kecskeméti járásban** a folyamatos és nagyarányú férőhelybővítés ellenére sem haladja meg a bölcsődei férőhelyek száma a beíratott gyermekek számát, a járásban 5 településen van bölcsőde, 11 településen pedig nincs.

A **Kiskőrösi járásban** is a 2012-es év hozta meg a jelentős bővülést a férőhelyek terén és a felzárkózást a beíratott gyermekek számához. A vizsgált időszakban mintegy megduplázódott a férőhelyek száma 50 db-ról 117 db-ra nőtt. A járásban 3 településen van bölcsőde, míg 18 településen nem érhető el helyben.

A **Kiskunfélegyházi járásban** is megduplázódott a férőhelyek száma, azonban a jelentősebb bővülési folyamat 2013-2014-től látható, azóta tartósan és relatíve nagymértékben meghaladja a férőhelyek száma a beíratott gyermekek számát. A járás 2 települése biztosít, míg 4 település nem biztosít bölcsődei ellátást.

A **Kiskunhalasi járásban** igen változékony adatokat láthatunk, a 2000-es évek vége felé növekvő igényrel és férőhely kapacitással találkozunk, melyek aztán 2012-től kezdődően visszaestek. A járásban egyetlen településen érhető el a bölcsődei ellátás.

A **Kiskunmajsai járásban** is folyamatos bővülés látható a férőhelyeket illetően, 2017-re megduplázódott a férőhelyek száma, ami azonban nem éri el a beírt gyermekek számát, bár csak nagyon kevéssel marad el tőle. A járásban két településen van bölcsőde, míg 4 településen nincs.

A **Kunszentmiklósi járásban** a megyében egyedülállóan a férőhelyek száma megháromszorozódott, így 2013-ra beírta a beíratott gyermekek számát. A területi lefedettség is jónak mondható, hiszen a települések egyharmadán (3 db) elérhető bölcsődei szolgáltatás.

A **Tisza-kécskei járásban** nagyarányú férőhelybővítéssel találkozunk, azonban a bölcsődék száma nem emelkedett, vélhetően a meglévő bővítésével érték el a férőhely növekedést. 2014-től a férőhelyek száma meghaladja a beírt gyermekek számát. A területi lefedettségben nagyon jó helyet foglal el, a járás 5 településéből 2-ben van bölcsőde.

Az alábbi 7. táblázatban látható, hogy a járásokban lévő települések közül hányan nyújtanak bölcsődei szolgáltatást, illetve a 0-2 éves korosztály hány százaléka részesül az ellátásban. A százalékos adatok számításához az állandó népességből a 0-2 évesek számát és a bölcsődébe beírt gyermekek számát használtuk.

Járás neve	Hány településen érhető el bölcsőde a járásban?		Bölcsődei ellátásban részesülő 0-2 évesek aránya
	Igen	Nem	
Bácsalmási	1	9	6.03
Bajai	3	14	14.18*
Jánoshalmi	0	5	0.00
Kalocsai	3	18	4.50
Kecskeméti	5	11	19.96*
Kiskőrösi	3	12	6.99
Kiskunfélegyházi	2	4	19.88*
Kiskunhalasi	1	8	5.74
Kiskunmajsai	2	4	9.27
Kunszentmiklósi	3	6	11.08
Tisza-kécskei	2	3	11.55
Összesen	25	94	

7. táblázat: Bölcsődei ellátást nyújtó települések száma (db) és az ellátásban részesülő 0-2 éves korosztály aránya (%) Bács-Kiskun megye járásaiban, 2017-ben. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatistikai adatok 2017-es településszerkezetben. A *jelzett járásokban az ellátásban részesülők aránya meghaladja az országos (13,34%) átlagot és a megyei (13,08%) átlagot egyaránt.

A megye bölcsőde ellátottságáról felszínesen elmondható, hogy a települések kb. 20%-ában érhető el, és a 0-2 éves korosztályhoz tartozó állandó népesség kb. 13%-a részesül az ellátásban. Az Európai Unió-s célkitűzésként megfogalmazott 30-33%-hoz képest ez nagymértékű lemaradást jelent, még a legjobb helyzetű járásokban sem közelíti meg azt az értéket.

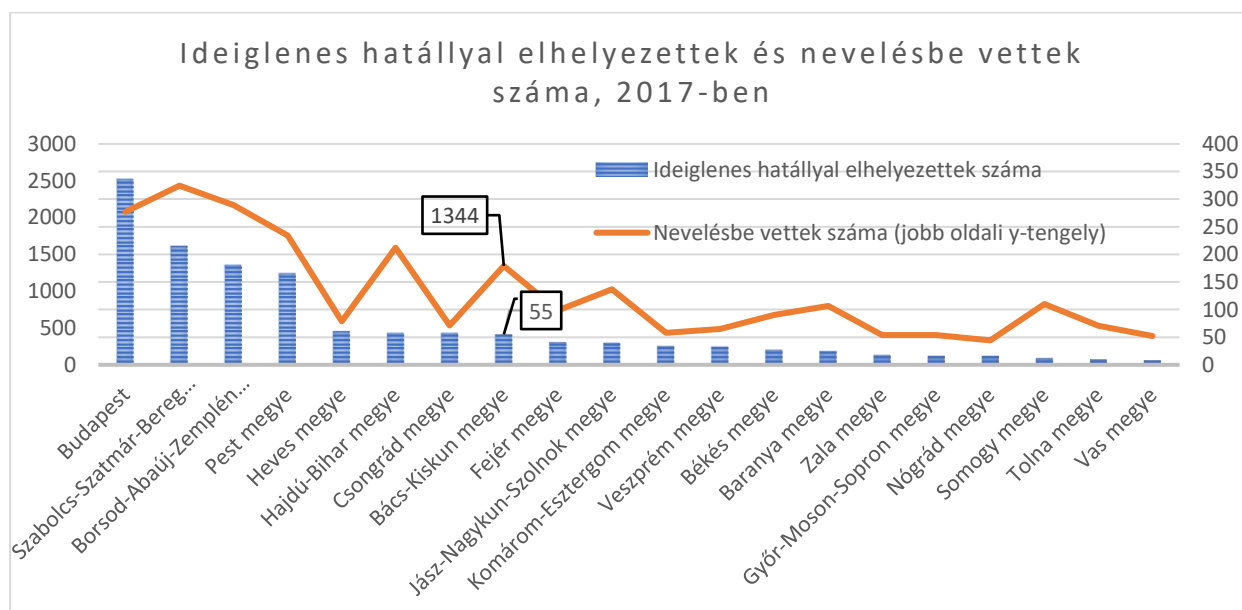
6.7. Gyermekjóléti ellátás intézményei

A Család- és Gyermekjóléti Szolgálatok, illetve Központok kialakítása a közelmúltban zajlott le, nem pusztán szervezeti, hanem funkcióbeli változásokat is megvalósítva. A jogszabály kimondja, hogy Család- és Gyermekjóléti Központot minden járási központban működtetni kell, míg a Család- és Gyermekjóléti Szolgálatok tekintetében a települési önkormányzatoknak van feladatellátási kötelezettségük, melynek önálló intézmény vagy más intézmény szervezeti egységként szervezhetnek meg. 2017-ben Bács-Kiskun megye járásai közül, mindegyikben volt Család- és Gyermekjóléti Központ, azonban a 119 település közül csak 50-ben található Család- és Gyermekjóléti Szolgálat. Ez természetesen nem jelenti a teljes ellátatlanságot azokon a településeken, ahol nincs Szolgálat, itt vélhetően egy környező településsel közös szolgálatot tartanak fenn, illetve működtetnek.

6.8. Szakellátásba kerülő gyermekek száma és aránya

A gyermekvédelmi szakellátás adatait megyei bontásban tudjuk bemutatni, járási és települési szintű kimutatásokat nem publikál a KSH. A Gyámhivatali tevékenység adatiból lehet még a gyermekvédelmi szakellátás folyamatiról információkat kapni, ezeket a fentiekkel összevontan mutatjuk be. A szakellátás bemeneti oldalát képezi az Ideiglenes hatályú elhelyezés, illetve a nevelésbe vétel. Pontosabb számot a nevelésbe vételek számából kaphatunk, hiszen az ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálatakor nem biztos, hogy a szakellátásba „utalja” a gyámhivatal a fiatait.

A nevelésbe vételek és ideiglenes hatályú elhelyezések száma nem szükségszerűen követik egymást, ez jól látszik a 17. sz. ábrán. 2017-ben összesen 1.410 gyermeket helyeztek el ideiglenes hatállyal, míg 19.538 főt nevelésbe vettek és 2.417 fő fiatal felnőtt részesült utógondozói ellátásban.

17. ábra: Ideiglenes hatállyal elhelyezettek és nevelésbe vettek száma (fő), 2017-ben. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Gyermekvédelmi szakellátásban élők adatai.

6.9. Gyermekek helyzete a Szolgáltatási Út Térkép adatgyűjtés alapján

A Szolgáltatási Út Térkép készítéséhez bekért adatok alapján a Bács-Kiskun megyei gyermekekkel kapcsolatban megfogalmazható fontosabb állítások, tények:

- **Biztos Kezdet Gyermekházat** 3 településen találunk (Kiskőrös, Jánoshalma, Mélykút)
- Két település jelezte (Ballószög, Bácsalmás) a megyében, hogy a jogszabályi előírások ellenére sincs **Bölcsőde** a településen, azonban van 14 olyan település, ahol annak ellenére van bölcsődei szolgáltatás, hogy nem írja elő számukra jogszabály. Mini, Munkahelyi, illetve Családi Bölcsődét, Alternatív Napközbeni ellátást, Napközbeni Gyermekfelügyeletet 18 település működtet, van 4 település, akik a fenti szolgáltatások közül több félét is működtetnek egyidejűleg
- Felzárkóztatás szempontjából kiemelten fontos szolgáltatás a **Tanoda**, összesen 5 település jelezte, hogy van Tanodája (Jánoshalma, Kecskemét, Jakabszállás, Kiszállás, Lakitelek)
- **Család- és Gyermekjóléti Szolgálatot** 85 településen találhatunk, bár a felmérésből nem derül ki, hogy saját települési szolgálatuk van, vagy esetleg Közös Önkormányzati formában biztosított a

településen a szolgáltatás (megj.: ez az adat némileg ellentmond a KSH Tájékoztatási adatbázisában elérhető adatoknak)

- **Család- és Gyermekjóléti Központ** minden járási település központban működik, ezzel a jogszabályi előírásoknak teljes mértékben megfelelnek.
- **Bursa Hungarica** 15 település kivételével mindenhol megtalálható, mint azt fent már korábban jeleztük
- **Gyermekorvosi körzet** vonatkozásában az látható, hogy 31 település jelezte nincs megoldva településükön a gyermekorvosi ellátás, ami a települések 26,05%-a, azonban ha az érvényes választ beküldő települések (N=80) közötti arányt nézzük, akkor még rosszabb a helyzet, ugyanis a tényleges választ adó települések közül 39,23 %-nak nincs gyermekorvosi ellátása
- A gyermekvédelmi hatósági munka egyik legfontosabb intézkedése a **védelembé vétel**, a megkérdezettek nagy százaléka (46,22%) nem adott értékelhető választ, ennek ellenére 1.344 gyermek védelembé vételéről adtak számot a megkérdezett települések. A nagymértékű adathiány miatt a KSH területi adataiból is vettünk információkat, ezek szerint 1.572 gyermek volt védelembé véve 2018-ban. Mindeközben 25 településen nincs egyetlen védelembé vett gyermek sem
- A **védőnői szolgálat**ra vonatkozó kérdések során 54 esetben nem kaptunk visszajelzést, így ezen adatszolgáltatás eredménye is nagyon bizonytalan. A Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő 2019. 12. havi beszámolója szerint a megyében van 14 betöltetlen védőnői állás (Az alábbi településeken: Fülöpháza, Szabadszállás, Kunbaracs, Ladánybene, Orgovány, Mátételke, Tataháza, Tiszakécske, Tiszaug)
- **Óvoda** vonatkozásában az látható, hogy a települések majdnem fele (N=56) nem szolgáltatott értékelhető adatot. Azokról, akik küldtek adatot elmondható, hogy mindegyikük biztosítja a kisgyermekes családok számára az óvodát. 44 település jelezte, hogy az év során valamilyen felzárkóztató programot is futtatott az óvodában, 64 esetben pedig szabadidős programokat biztosítanak. 17 település biztosít Óvodabuszt a külterületen élők számára.
- **Alapfokú oktatási intézmény** a válaszadó települések mintegy 61,18 %-án megtalálható, azonban a tényleges választ nem szolgáltató településeken sem kizárt a jelenlétük. 21 esetben jelezték, hogy van az oktatási intézményben speciális tagozat. Szociális segítő 103,5 főt foglalkoztatnak, míg iskolapszichológust csak 30 főt, előbbi esetében látható, hogy 61 iskolában úgy nyilatkoztak, hogy nincs ez a kötelező feladat ellátva. 29 intézményből nem rendelkezünk ilyen irányú adattal. Iskolabuszt 36 intézmény működtet a külterületen élők segítése céljából. A pedagógusok érzékenyítésére 89 intézmény fordít figyelmet míg 95 a diákok érzékenyítését is fontosnak tartja, konkrét tevékenységet szentel a célnak. Felzárkóztató programot 52 intézmény, míg szabadidős programot 46 intézmény működtet, látható, hogy az intézmények közel fele fontosnak tartja felzárkóztatást.
- **Középfokú oktatási intézmény** a megyében 33 található, 10 intézményben biztosított a speciális tagozat. 13 intézmény jelezte, hogy foglalkoztat iskolai szociális segítő, összesen a megyében 84 főt, míg 20 intézményben nem biztosítják ezt a kötelező szolgáltatást. Iskolapszichológust 12 intézmény biztosít egy-egy fővel. A külterületen élőket 20 intézmény segíti iskolabusz szolgáltatással. A pedagógusokra irányuló érzékenyítést csak 5 intézmény nem folytat, a diákokra irányuló érzékenyítés esetében még jobb a helyzet, ugyanis csak egy intézmény jelezte, hogy nem végez ilyen tevékenységet. Prevenciós program 15 intézményben folyik; felzárkóztató programmal, ösztöndíjjal pedig 23 intézményben találkozhatunk
- **Felsőfokú oktatási intézmény** egyetlen van a megyében, azonban az ott folyó szakmai munka tartalmáról, a felzárkóztatás folyamatairól nem rendelkezünk információval
- Általános iskolai képzésben 2019-ben, résztvevő tanulók száma (gyógypedagógiai oktatással együtt) 37.687 fő

- ebből ***hátrányos helyzetű***: 3.121 fő
- ebből ***halmozottan hátrányos helyzetű***: 2.471 fő

Mint azt korábban is megjegyeztük, ***az általános iskolai tanulók 14,84 %-a hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetű***, a probléma súlyát valójában nem pusztán a részarányuk jelzi, hanem konkrét számuk, ami meghaladja az 5.500 főt. A gyermekek helyzetét tovább részletezhetjük, ha összevetjük az Oktatási Hivatal honlapján publikált köznevelési statisztikákkal⁶, ekkor az is látható, hogy nem az általános iskolákban van legnagyobb arányban jelen a hátrányos helyzet, ugyanis a megyei feladatellátási helyen, 2019-2020-as tanévre beíratott ***Szakiskolai tanulók közül 28,65 % hátrányos helyzetű vagy halmozottan hátrányos helyzetű***.

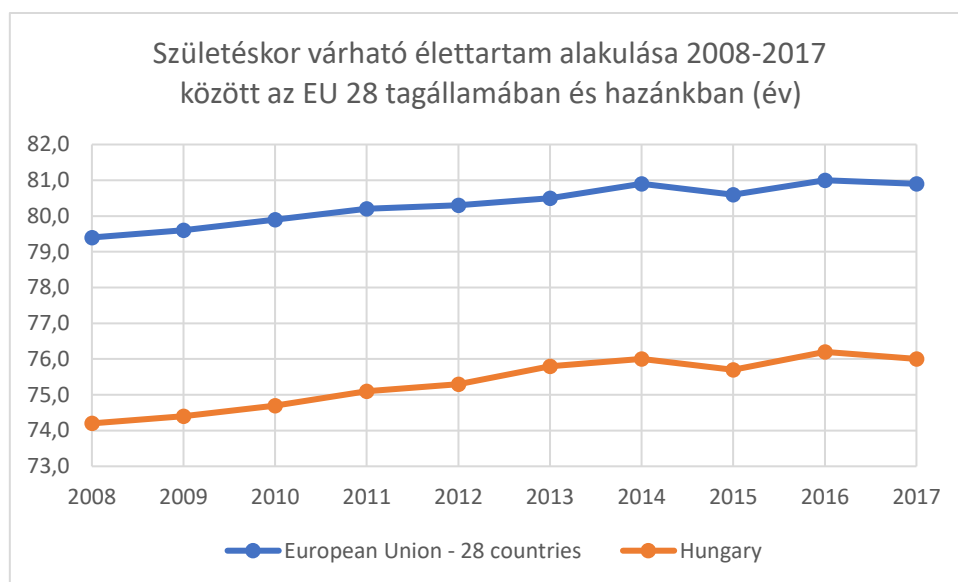
⁶ Oktatási Hivatal, Köznevelés Közérdekű Adatai: Gyermekek, tanulók száma feladatellátási helyenként Forrás: https://www.oktatas.hu/koznevelas/kozerdekuadatok/!Kozerdeku_adatok/oh.php?id=letoltes&tema=kozerdeku&f=kir_stat2019_a04t18_gyermekek_tanulok_szama.xlsx

7. Az idősek helyzete

Bács-Kiskun megye időseinek helyzetével már a korábbi fejezetek során is érintettük, kiemelten a 4.2 *Demográfiai helyzet* alfejezetben, valamint a 4.3.5. *Szegénység és segélyezés a területi adatok tükrében* alfejezetben. Ezekben az alfejezetekben felsorolt megállapításokat nem kívánjuk itt megismételni, hanem a legfontosabb sajátosságok kiemelése mellett további részletező elemzésre törekszünk.

7.1. Születéskor várható élettartam alakulása

A születéskor várható élettartam mutató hazánkban kedvező irányba változik, folyamatosan egyre magasabb életkort élnek meg az állampolgárok. A férfiak és a nők élettartam mutatói egyaránt pozitív irányba változnak, azonban nem azonos szintről indultak és nem azonos mértékben. Az Európai Unió átlagát sajnos nem sikerült elérni, a 2008-2017 közötti időszakban állandósult a lemaradásunk.

18. ábra: Születéskor várható élettartam alakulása 2008-2017 között az EU28 tagállamában és hazánkban (év). Saját szerkesztés. Forrás: Eurostat: Life expectancy by age and sex Letöltés: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> Időpontja: 2019. 04. 25.

A nemek közötti különbségek csökkentek 2008 és 2017 között, a kezdeti 8,3 évről, 6,8 évre, melyből látható, hogy a férfiak felzárkózása folyamatos, de még mindig jelentős a nők előnye.

A nemi különbségek a területi eltérések bemutatására a KSH adatsorát használjuk, az adatsor 2001-re, 2012-re és 2017-re vonatkozó adatokat tartalmaz.

2001-ben a nők várható élettartama 76,46 év volt, Bács-Kiskun megyében ebben az évben 76,73 életévet remélhetett egy újszülött kislány, ez az ötödik legjobb érték volt. 2012-ben az országos átlag a nők körében 78,38 év volt, míg Bács-Kiskun megyében 78,22. Vagyis az látható, hogy ekkor már az országos átlagot nem sikerült elérni. 2017-ben ez a folyamat folytatódott, azonban a különbség némileg mérséklődött, ugyanis az országos átlag 78,99 év, míg a Bács-Kiskun megyei átlag 78,93 életév volt. A megyék adatairól elmondható, hogy egy kivételtől eltekintve minden megyében folyamatosan nőtt a nők várható élettartama. Az egy kivételt Szabolcs-Szatmár-Bereg megye jelentette, ugyanis 2001-hez képest a 2012-es év adata 0,15 évvel volt kevesebb.

2001-ben a férfiak várható élettartama 68,15 év volt, ekkor Bács-Kiskun megyében egy férfi várható élettartama 67,41 év. 2012-ben az országos átlag 71,45 évre emelkedett (3,30 évvel emelkedve) míg a Bács-Kiskun megyei érték - 3,55 évvel emelkedve - elérte a 70,96 életévet. 2017-ben az országos átlag 72,40 év volt, míg a Bács-Kiskun megyei érték 71,37 év, látható, hogy ebben az időszakban a megyei érték kevésbé javult, mint az országos adat. Másként fogalmazva más megyékben jobban javult a férfiak helyzete, mint Bács-Kiskun megyében.

A várható élettartamra vonatkozó adatokat járási, települési szinten – adathiány miatt - nem tudjuk bemutatni.

7.2. Átlagéletkor

A nők átlagéletkora 2001-ben, 2012-ben és 2017-ben az alábbiak szerint alakult. Országos átlagban 3,4 évvel nőtt az átlagéletkor 2001 és 2017 között. Minden megyében folyamatos növekedés volt látható. Bács-Kiskun megyében a növekedés 4,1 év volt, ami lényegesen meghaladja az országos átlagot, azonban elmarad Zala megye 5,1 éves növekedésétől.

A férfiak átlagéletkora 2001-ben, 2012-ben és 2017-ben az alábbiak szerint alakult. Országos átlagban több, mint 3 évvel (3,2 év) nőtt az átlagéletkor, a mért három időpont között. Minden megyében folyamatos növekedés volt tapasztalható. Bács-Kiskun megyében a növekedés 3,7 év volt. A legnagyobb növekedést Zala megye tudhatja magáénak, míg a legkevesbé növekvő megye Pest megye volt.

7.3. A 65 évnél idősebb népesség

A hazai demográfiai folyamatok egyik legtöbbet említett fogalma az előregedés, melyet legegyszerűbben úgy fogalmazhatunk meg, hogy az adott népességen belül egyre nagyobb az idős korosztály aránya. A jelenség megjelenítéséhez használt általános mérőszámok:

- Állandó népességből a 65-x évesek száma, aránya
- 100 háztartásra jutó időskorúak aránya

A 65 évesnél idősebb lakónépesség adatairól a KSH Településsziszti adataiból tudhatunk meg fontos információkat. Az adatbázisban elérhető 4 év adatait elemezve látható, hogy **a 65 évnél idősebb lakónépesség száma az országban folyamatosan emelkedik, 2014 és 2017 közötti időszakban mintegy 87.033 fővel emelkedett, így 2017-ben elérte a 1.851.965 főt.** Megyei viszonyokat megjelenítve, látható, hogy minden megyében ez a növekedési folyamat van jelen, vagyis igazolható, hogy a közel-múltban tendenciózusan emelkedik az időskorúak száma. Ez az emelkedés mindkét nemre igaz, bár megyénként és nemenként eltérő mértékben.

Bács-Kiskun megye járásait vizsgálva az látható, hogy két járás kivételével minden járásban nő a 65 évnél idősebbek száma. A kivételt jelentő– Bácsalmási és Jánoshalmi - járásokban ingadozik, nincs egyértelmű tendencia.

Az abszolút számoknál sokkal többet elárul a korösszetételről, ha az időskorú népesség arányát vizsgáljuk a lakónépességen belül. Országos szinten az látható, hogy a lakónépesség folyamatos csökkenésével ellentétesen a 65 évesek száma folyamatosan növekedik, így az arányszámukban is folyamatos emelkedés tapasztalható, azonban ennek a növekedésnek a mértéke csökken.

A lakónépesség előregedésének megyei szintű adatait összegzi a 8. táblázat, melyben jól látható, hogy 2017-ben Bács-Kiskun megye adatai az országos átlagot meghaladó mértékű volt, a megyei előregedési folyamatok gyorsabbak, mint az országos átlag. (a táblázat a 2017-es év adatai alapján rendezett)

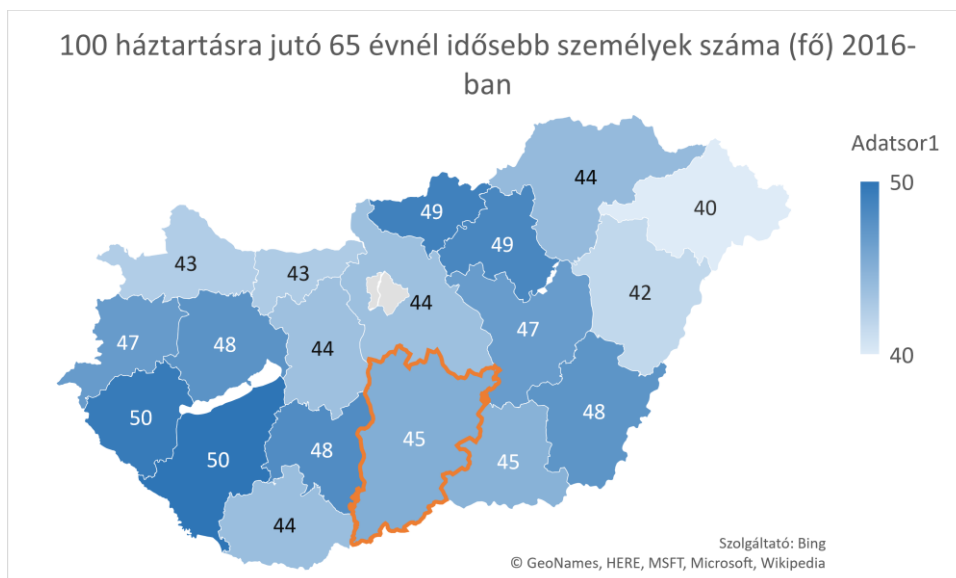
	Lakónépességből 65 éves és idősebbek aránya az év végén (%)			
Terület	2014	2015	2016	2017
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	14.61	14.96	15.34	15.77
Pest megye	15.95	16.33	16.63	16.82
Győr-Moson-Sopron megye	16.81	17.07	17.40	17.58
Hajdú-Bihar megye	16.50	16.94	17.40	17.73
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	17.06	17.45	17.80	18.08
Fejér megye	17.11	17.51	18.00	18.30
Komárom-Esztergom megye	17.32	17.68	18.06	18.30
Mindösszesen Terület	17.90	18.28	18.66	18.94
Vas megye	18.26	18.65	19.18	19.48
Bács-Kiskun megye	18.56	18.95	19.37	19.64
Jász-Nagykun-Szolnok megye	18.54	18.98	19.32	19.65
Veszprém megye	18.37	18.84	19.35	19.67
Baranya megye	18.59	19.09	19.54	19.84
Csongrád megye	18.98	19.36	19.83	20.14
Tolna megye	18.76	19.33	19.86	20.23
Nógrád megye	19.15	19.62	20.08	20.42
Heves megye	19.34	19.76	20.14	20.43
Somogy megye	19.07	19.69	20.24	20.61
Zala megye	19.60	20.11	20.71	21.18
Békés megye	19.93	20.45	20.91	21.32

8. táblázat: 65 évesnél idősebb lakónépesség aránya a teljes lakónépességen belül. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben.

Bács-Kiskun megye lakónépességének csökkenése mellett a 65 évnél idősebb korosztályba tartozók számának növekedése tapasztalható, így a népességen belüli arányuk is folyamatosan emelkedik. A járási adataiból ugyan ez a folyamat látszik, ***minden járásban folyamatosan emelkedik az időskorúak népességen belüli aránya.*** (megjegyzés: a Jánoshalmi járás közel áll ahhoz, hogy az időskorúak arányának csökkenése bekövetkezzen, 2016-2017-ben szinte teljesen azonos értéket vett fel). Az országos átlag alatti értéket egyedül a Kecskeméti járás produkált (2017-ben), míg a megyei átlag alatti értéket a Kiskunhalasi és a Kunszentmiklósi járásban mérhettünk. A növekedés mértéke nem mindenhol azonos, a Bajai, a Kiskunmajsai és a Kalocsai járásban a legnagyobb a növekedés, míg a legalacsonyabb növekedést a Tiszakécskei, Kiskunfélegyházi és a Jánoshalmi járásban tapasztalhattak. (járási adatokat tartalmazó 11. táblázat a mellékeltben)

Mivel az időskorúak helyzetét alapvetően meghatározza, hogy önálló háztartásban vagy valakivel közös háztartásban élnek, fontos és szükséges a háztartás adatokat is megvizsgálni. A 2016-os adatokat a Mikrocenzus 2016 adatgyűjtés alapján közöljük.

A 100 háztartásra jutó 65 évnél idősebb személy országos átlaga 44 fő volt 2016-ban, ezt az átlagot nem érte el Budapest adata (40 fő), a megyék adatait a 19. ábra mutatja be. Bács-Kiskun megye az országos átlagot némileg meghaladva a középmezőnyt képviseli Csongrád megyével egyetemben. ***Bács-Kiskun megyében 2016-ban 511.419 fő volt a lakónépesség, ebből 32.099 fő, 65 évnél idősebb, egyedülálló személy volt, vagyis a lakónépesség mintegy 6,3%-a volt a célcsoportba tartozó.***

19. ábra: 100 háztartásra jutó 65 évnél idősebb személyek száma 2016-ban. Saját szerkesztés. KSH Mikrocenzus 2016 adatai alapján.

Sokkal jobban mutatja az időskorúak nehézségeit, ha a háztartás típusokat is megjelenítjük és kiemeljük azokat a háztartásokat, ahol 65 éven felüli, egyedülálló személy él. Hazánkban, 2016-ban összesen 1.217.256 fő, 65 évnél idősebb ember élt egyedülállóként. Legtöbben Budapesten (336.978 fő) és Pest megyében (106.092 fő) éltek. Nemi megoszlásukról elmondható, hogy **az egyedülálló idősök (65 évnél idősebbek) kb.: 80%-a nő**. A két szélsőértéket Borsod-Abaúj-Zemplén megye (82,3%) és Zala megye (77,5%) képviseli, Bács-Kiskun megye a 79,6%-os arányával az abszolút középmezőnyben van.

7.4. Nyugdíjban, ellátásban, járadékban és egyéb járandóságban részesülők

Hazánkban 2016 januárjában 2.014.666 fő részesült valamilyen nyugdíjszerű ellátásban (típusok: korbetöltött öregségi nyugdíjban; nőknek 40 év jogosultsági idő alapján járó nyugdíjban; életkoron alapuló ellátásban; megváltozott munkaképességűeknek járó ellátásban; özvegyi és szülői nyugdíjban).

Korbetöltött öregségi nyugdíjban:	1.870.457 fő
Nőknek 40 év jogosultsági idő alapján járó nyugdíjban:	139.639 fő
Életkoron alapuló ellátásban:	65.024
Megváltozott munkaképességűeknek járó ellátásban:	375.979
Özvegyi és szülői nyugdíjban:	84.768 fő részesült.

Az öregségi nyugdíjban részesülők lakónépességen belüli arányát vizsgálva látható, hogy az országos átlag (19,03%) alatti értéket 8 megye produkált, köztük van Bács-Kiskun megye (18,74%) is. A nőknek 40 év jogosultsági idő alapján járó ellátásban részesülők lakónépességen belüli arányát vizsgálva látható, hogy az országos átlag (1,42 %) alatti értéket 9 megye produkált, és ebben a körben is megtaláljuk Bács-Kiskun megyét (1,30 %). Az 1000 lakosra jutó özvegyi és szülői ellátásban részesülők számát vizsgálva látható, hogy a 8,62 %-os országos átlagot 6 megye adata nem éri el, Bács-Kiskun megye ebben a kategóriában átlag feletti értéket mutat (11,17%). Részletesebb adatokat a táblázat tartalmazza.

Megye	Korbetöltött öregségi nyugdíjban részesülők aránya a lakónépességben belül.	Nőknek 40 év jogosultsági idő alapján járó nyugdíjban részesülők aránya a lakónépességben belül	1000 lakosra jutó Özvegyi és szülői nyugdíjban részesülők száma
Pest	17.42	1.42	5.22
Fejér	18.33	1.80	8.16
Komárom-Esztergom	18.83	1.72	7.54
Győr-Moson-Sopron	17.92	1.68	6.30
Borsod-Abaúj-Zemplén	17.73	1.22	12.43
Hajdú-Bihar	16.67	1.15	12.31
Szabolcs-Szatmár-Bereg	14.48	0.89	13.84
Bács-Kiskun	18.74	1.30	11.17
Veszprém	19.47	1.90	8.33
Baranya	19.58	1.38	10.19
Heves	20.42	1.45	8.04
Jász-Nagykun-Szolnok	19.11	1.37	12.28
Békés	20.39	1.25	11.46
Csongrád	19.56	1.21	8.75
Vas	19.25	2.09	9.03
Zala	19.85	2.08	11.89
Somogy	19.41	1.54	9.73
Tolna	19.63	1.51	10.13
Nógrád	20.55	1.68	9.15
Mindösszesen	19.03	1.42	8.62

9. táblázat: Nyugdíjasok aránya a lakónépességhez viszonyítva, 2016. január 1. Saját szerkesztés. KSH Mikrocenzus 2016 adatai, valamint az Éves Településtatistikai adatok alapján.

A pirossal kitöltött cellák értékei alacsonyabbak az országos átlagnál, így látható, hogy mindhárom kategóriában az országos átlag alatt lévő megye Pest megye, míg két kategóriában az átlag alatti értéket mutató megyéből 7 db van, egy kategóriában átlag alatti értéket mutató megye 6 db van, kizárólag átlag feletti értéket mutató megye 5 megye van. Bács-Kiskun megye az öregségi nyugdíjasok arányában van átlag alatt, illetve a Nők 40 kedvezménytel nyugdíjba vonulók arányát tekintve.

Bács-Kiskun megye járásai közül - 2016, január elsején - a Kalocsai járásban (22,33 %), a Bajai járásban (21,73 %) és a Bácsalmási járásban (21,06 %) vannak legnagyobb arányban az öregségi nyugdíjban részesülők, míg a Kiskunmajsai (18,16 %) a Kecskeméti (18,22 %) és a Kiskőrösi járásban (18,34 %) vannak a legalacsonyabb arányban. Érdekes kiegészítő adatként szolgál az öregségi nyugdíjban részesülők átlagos nyugdíjának összege, járásonként:

1. Kiskőrösi 95.261 Ft/hó
2. Jánoshalmi 98.718 Ft/hó
3. Kiskunmajsai 98.825 Ft/hó
4. Bácsalmási 100.630 Ft/hó
5. Tiszakécskei 100.692 Ft/hó
6. Kunszentmiklósi 104.894 Ft/hó
7. Kalocsai 106.937 Ft/hó

8. Kiskunfélegyházi	107.141 Ft/hó
9. Kiskunhalasi	107.803 Ft/hó
10. Bajai	109.417 Ft/hó
11. Kecskeméti	118.745 Ft/hó

A legmagasabb és a legalacsonyabb érték közötti különbség nagynak mondható, a Kecskeméti járás nyugdíjasai átlagosan 23.484 Ft-tal több öregségi nyugdíjban részesülnek, mint a Kiskőrösi járásban élő társaik. **Az öregségi nyugdíjak tekintetében a megyei átlagot - 108.325 Ft/hó – csak két járás (Bajai, Kecskeméti) adata haladja meg, az országos átlagot – 121.041 Ft/hó - pedig egyetlen egy járás adata sem éri el!**

Az öregségi nyugdíjak összegét vizsgálva látható, hogy nagyok a megyén belüli különbségek, azonban fontos megjegyezni, hogy a Bács-Kiskun megyében kifizetett átlagos öregségi nyugdíj mértéke több, mint 10%-al elmarad az országos átlagtól. Vagyis az országosan alacsonynak mondható nyugdíjak a megyén belül még tovább differenciálódnak. A legalacsonyabb öregségi nyugdíj összeget mutató 20 járás között 5 Bács-Kiskun megyei járást találunk. A legjobb helyzetű Kecskeméti járás is csak a 65. a listában. A legmagasabb öregségi nyugdíj átlagú járás (Bp. 02. kerülete) és a legalacsonyabb átlag öregségi nyugdíjú Bács-Kiskun megyei járás (Kiskőrösi járás) értéke között 68.634 Ft/hó különbséget láthatunk.

7.5. Időskorúak járadékában részesülők

Bács-Kiskun megyében az időskorúak járadékában részesítettek havi átlagos száma elérte a 742 főt, azaz éves szinten 8907 fő részesült ebből az ellátási formából. 2006-tól kezdődően a járadékosok száma 2013-ig folyamatosan csökkent, majd egy rövid ideig tartó növekedés után újból csökkenni kezdett, így **a bemutatott időszak kezdeti értékéhez képest 2017-re, a járadékban részesülők havi átlagos száma 228 fővel csökkent.** Az időskorúak járadékára fordított összegek tekintetében sokkal nagyobb volt az ingadozás, nem beszélhetünk egyértelmű csökkenő tendenciáról. 2006-2008 között, 2009-2010 között, 2013-2015 között növekedett a ráfordított összeg, míg a kimaradó időközökben csökkent. A vizsgált időszak kezdeti (2006) és végső (2017) időpontja közötti ráfordítás különbség 14.475.000 Ft volt. Fontos rámutatni, hogy az időskorúak járadékában részesülőknek kifizetett átlagos járadék összeg, 2017-ben a következő képpen alakult:

Országos átlag:	28.664,- Ft/hó/fő
Regionális átlag:	28.508,- Ft/hó/fő
Bács-Kiskun megyei átlag:	28.802,- Ft/hó/fő

Látható, hogy **Bács-Kiskun megye jelentős összeget költ az idős, alacsony jövedelmű háztartások támogatására, a támogatás mértéke meghaladja az országos és a regionális szintet is.** Járásokra lebontva látható, hogy 4 járás kevesebbet, míg 7 járás többet fordít az ellátás finanszírozására, mint a megyei átlag.

Terület	Átlagos ráfordítás (Ft/hó/fő)
Kalocsai járás	25787
Kecskeméti járás	27366
Kiskunfélegyházi járás	28146
Bajai járás	28324

Bács-Kiskun megyei átlag	28802
Bácsalmási járás	28863
Kiskunmajsai járás	29378
Kunszentmiklósi járás	29416
Kiskőrösi járás	29590
Jánoshalmi járás	30258
Kiskunhalasi járás	30861
Tiszaújvárosi járás	32857

10. táblázat: Időskorúak ellátására fordított havi átlagos összeg, Bács-Kiskun megye járásaiban 2017-ben (Ft/hó/fő). Saját szerkesztés. Forrás: KSH Éves településstatistikai adatok 2017-es településszerkezetben.

7.6. Házi segítségnyújtás

Országos szinten a házi segítségnyújtásban részesülők száma 2000-től 2014-ig folyamatosan emelkedett, majd ezt követően folyamatosan csökkent. A Dél-alföldi régió házi segítségnyújtásban részesülő lakóinak száma követte az országos trendet, azonban a Bács-Kiskun megyei adatok ettől némileg eltérően alakultak. Bács-Kiskun megyében a házi segítségnyújtásban részesülők számában a folyamatos emelkedést a 2008-as év megtörte, ekkor egy beszakadás látható, majd azt követően, felzárkózva a regionális és országos folyamatokhoz folyamatosan növekedett, az országos trendfordulónál (2014-ben) pedig csökkenni kezdett. A járási szintet vizsgálva már nem ennyire egyértelműek a folyamatok, az azonban kétségtelenül megjelenik, hogy 2008-ban két járás – a Kiskunmajsai és a Tiszaújvárosi - kivételével minden járásban csökkent az előző évihez képest a házi segítségnyújtásban részesülők száma. Az említett két járásban is stagnált az igénybe vevők száma. A 2010-es évek közepén pedig látható egyfajta megtorpanás a növekedésben és a nagyobb lélekszámú járások esetében csökkenésnek vagyunk szemtanúi, hasonló folyamat zajlik, mint országos és a regionális szinten. **A közel két évtized alatt (2000-2017) Bács-Kiskun megyében házi segítségnyújtásban 54.404 fő részesült.**

7.7. Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás

A fenti támogatási formától annyiban különbözik (nagy leegyszerűsítéssel éve), hogy az idős ellátott probléma esetén a nála lévő hívó készülékkel riaszthatja az ügyeletben lévő ellátó személyzetet, aki haladéktalanul felkeresi a lakóhelyén, a probléma elhárítása céljából. A szolgáltatásban részesülők száma 2008 és 2017 között folyamatosan csökkent, a Dél-alföldi régióban azonban az látható, hogy 2009-2011 között növekedett az igénybe vevők száma, majd azt követően kezdett el csökkenni, vagyis az országos trendhez igazodni. Bács-Kiskun megye adataiban az látható, hogy 2010 nőtt az igénybe vevők száma, majd kb. két évig stagnált, majd egyértelmű csökkenő tendenciát vett fel, vagyis 2012-től vette fel az országos trendet. A csökkenés mértékét jól jelzi, hogy Bács-Kiskun megyében a jelzőrendszeres házi segítségnyújtásban részesülők száma 10 év alatt az időszak végére a kezdeti érték 65,5 %-ára esett vissza. Vannak olyan járások, ahol korábban jelen volt a szolgáltatás, de már több éve nem érhető el (Kiskőrösi járás 2 éve, Kiskunhalasi járás 4 éve). A Kecskeméti járásban a csökkenés mértéke nagyon szembetűnő, mert a 2008-as ellátotti szám harmadára esett vissza az ellátásban részesülők száma.

7.8. Idősek nappali ellátása

Az idősek nappali ellátásában részesülők országos adatainak vizsgálatakor szembetűnő, hogy a 2000-es évek elejének lassú növekedése után egy bő évtizedig tartó csökkenés látható, melyet egy-egy évben megszakított kismértékű növekedés, de a tendencia folytatódott. 2015 után azonban egyértelmű növekedés látható, mely folytatódott 2017-ben is. 2003-ban (40.493 fő) volt a legnagyobb számú ellátásban részesülő, míg 2015-ben volt a minimum érték (36.408 fő). A megyék „rangsorában” legelőkelőbb helyet Szabolcs-Szatmár-Bereg, Borsod-Abaúj-Zemplén és Békés megye foglalja el, ezekben a megyékben a legnagyobb számú ellátott. Hajdú-Bihar megye pedig nagyon erősen közelíti az első hármat. Győr-Moson-Sopron, Veszprém, Fejér és Nógrád megyékben részesültek a legkisebb számban idősek nappali ellátásában. Bács-Kiskun megye a vizsgált időszakban inkább a „felsőházhoz” tartozott, 2000-ben a 4. legmagasabb ellátotti számmal, 2017-ben pedig az 5. legmagasabb ellátotti számmal.

Az Idősek nappali ellátásában részesülők száma Bács-Kiskun megyében 2000-2005 közötti időszakban emelkedett, majd 2008-ig csökkent. 2009-2011 között ismét, kismértékű csökkenés volt tapasztalható, majd lassú, de tartós növekedés. 2000-ben 2626 fő vette igénybe az ellátást, míg 2017-ben 2266 fő. A legmagasabb ellátotti szám majdnem elérte a 2900 főt, (2005-ben 2867 fő), míg a legalacsonyabb nem érte el a 2000 főt (2011-ben 1999 fő).

Az idősek nappali ellátásának kihasználtságára jellemző a tartósan magas érték, országos szinten, de megyékre lebontva is az tapasztalható, hogy az engedélyezett férőhelyek 80-100%-át használják is. Az országos adatok láttán megállapítható, hogy a 100% feletti értéket mutató időszakban - 2004-2017 között - sokkal többen szerették volna igénybe venni a szolgáltatást, mint ahány engedélyezett férőhely volt. Bács-Kiskun megyében 2007-2009 között láthatunk egy olyan rövid időszakot, amikor az igénybe vevők száma meghaladta a férőhelyek számát. A Bács-Kiskun megyei adatok további területi szintű bontása után azonban láthatóvá válik a járások közötti eltérés. A Kecskeméti járás adatai mozgatják a megyei folyamatokat is, hiszen ez a legnagyobb népességű járás, így a változásai egyértelműen meglátszanak a megyei adatokon is. A Kecskeméti járásban mérhettük a 2000-es évek elején a legalacsonyabb kihasználtságot, majd 2007-ig tartó emelkedése folytán elérte a 111%-os kihasználtságot, majd csökkenni kezdett és 2017-ben már majdnem vissza csökkent a 2000-es adatra, alig valamivel magasabba kihasználtsága a férőhelyeknek 64%-nál. A Tiszakécskei járás esetében két nagyon kiugró évet láthatunk, mivel ezek értéke meghaladja a 200%-ot, illetve a 400%-ot ezeket az értékeket nem tekintjük valósnak. A részletes adatokat mellékletben található 14. számú táblázat tartalmazza.

7.9. Időskorúak gondozóháza

Az időskorúak gondozóházainak számára vonatkozó adatok 2008 és 2017 közötti időszakról vannak, ebben az időszakban 190 db (2010-ben) és 173 db (2012-ben) között változott a számuk országos viszonylatban. 2017-ben 182 db időskorúak gondozóháza állt az ellátottak rendelkezésére. Az intézményekben biztosított férőhelyek számában, illetve az ellátott idősek számában beállt változások nem teljes mértékben követik az intézmény számának alakulását. Ugyanis a férőhelyek vonatkozásában a csúcs értéket már 2009-ben elértük (3672 db), majd a 3 éven keresztül csökkenés tapasztalható, majd újabb egy évig bővülés, majd azt követően lassú csökkenés tanúi lehetünk, 2017-ben már csak 3010 db férőhelyet biztosított az ország az időskorúak gondozóházaiban. Az ellátottak száma szinte teljes mértékben követi a férőhelyek számát, azonban attól némileg elmarad, így jöhet ki az, hogy a férőhely kihasználtság a vizsgált időszakban 87,2 % és 93,4 % között mozgott. Látható, hogy a kihasználtság mértéke 2013 óta folyamatosan növekszik.

A megyei folyamatok elemzése nagyon leegyszerűsödik, hiszen a vizsgált időszak elején 7 db időskorúak gondozóháza volt a megyében, melyből két éven belül kettőt bezártak, majd 2016-ban és 2017-

ben nyílt egy-egy új intézmény. Az alacsony mennyiség és kismértékű változás nem befolyásolta a regionális adatokat, hiszen azt a nagyobb léptékű Békés megyei értékek és bekövetkezett változásuk mozgatta. A férőhelyek vonatkozásában az látható, hogy a 80 férőhely 2010-re 50-re csökkent, majd a 2016-os és 2017-es emelkedésnek köszönhetően elérte a 63 férőhelyet. A férőhelyek kihasználtságára jellemző a nagyon magas érték, 96 %-os kihasználtság volt a legalacsonyabb a bemutatott időszak alatt. Többéven át 100%-ot, illetve a feletti értéket mutatott a kihasználtság, ami egyértelműen azt jelezte, hogy az intézmények férőhelyeinek bővítésére van szükség, ami a 2016-os évtől el is kezdődött.

Amennyiben az ellátást járási szinten vizsgáljuk az mondható el, hogy 2008-tól kezdődően négy járásban - a Kecskeméti, a Kiskőrösi, a Kiskunfélegyházi és a Kiskunmajsai - volt elérhető a szolgáltatás. A kiskőrösi járásban fokozatosan megszűnt az ellátás, 2010-ben már nem tudják nyújtani ezt a szolgáltatást. 2016-ban a Bajai járásban, majd 2017-ben a Tiszakécskei járásban lesz elérhető az idősök gondozóháza által nyújtott ellátás. Kiemelendő, hogy a statisztikai adatok alapján a Kiskunfélegyházi járásban egy intézményben, két férőhelyen nyújtják ezt a szolgáltatást.

7.10. Időskorúak otthona

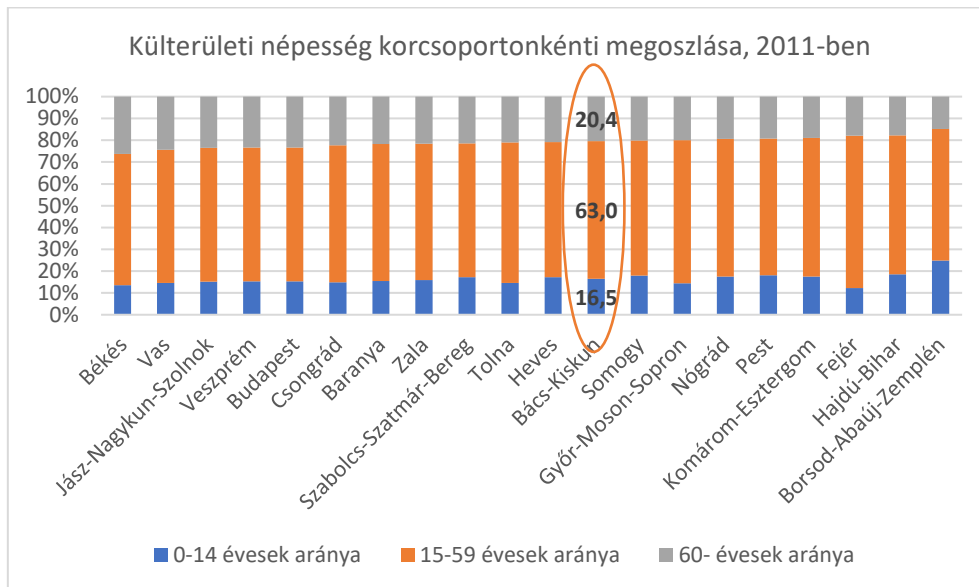
Időskorúak otthonainak száma a vizsgált időszakban (2008-2017 között) folyamatos és tartós emelkedést mutat, a kezdeti időpontban 796 db otthon volt az országban, 2017-ben már 850 db. A férőhelyek és az ellátottak száma is hasonló képpen alakult, vagyis folyamatosan és tartósan emelkedett. A férőhelyek száma 2017-ben elérte a 63.689 db-ot, míg az ellátottak száma a 51.957 főt. A kihasználtság mértéke 2015-ig folyamatosan emelkedett ekkor elérte a 97,12 %-ot, majd kismértékben csökkent.

A megyei adatokból az látható, hogy kisebb változással (1-1) 48db intézmény működött a megye területén, majd 2017-re 3 db-albővült az intézmények száma. A férőhelyek vonatkozásában pedig az látható, hogy - az országos tendenciát is megjelenítve – folyamatos és tartós emelkedés volt a vizsgált időszakban (kivétel a 2016-os év, ahol 2 db férőhellyel volt kevesebb, mint az azt megelőző évben, azonban ez a mennyiség a teljes férőhely számhoz 2892 db-hoz képest elenyésző). Az ellátottak száma nagyon szorosan követi a férőhelyek számát, azonban 2014-ben és 2016-ban van egy-egy minimális csökkenés, am a férőhely kihasználtságon is látható, hiszen az ezt megelőző években az intézmények közel teljes kapacitással működtek.

Járásonként vizsgálva az látszik, hogy van öt járás, ahol nem változott az időskorúak otthonainak száma (Jánoshalmi, Kiskunfélegyházi, Kiskunhalasi, Kiskunmajsai, Tiszakécskei) a többi járásban is csak egy-egy intézménnyel módosult a létszám. Minden járásban található legalább kettő intézmény, azonban a Kiskőrösi járásban 8, a Kiskunhalasi és a Tiszakécskei járásban 7-7 db. A vizsgált időszak egészét nézve az látható, hogy 7 járásban nőtt az intézményi férőhelyek száma, míg három járásban nem változott, egyben pedig eggyel csökkent. A vizsgált időszak első évéhez képest 2017-re 320 férőhellyel bővült az időskorúak otthonainak férőhely kapacitása. A férőhelyeket tekintetében érdekesség, hogy a legtöbb férőhelyet (2017-ben: 695 db) biztosító Kecskeméti járásban „csak” 5 intézmény működik, míg a Kiskőrösi járás 8 intézményében lényegesen kevesebb a férőhely (2017-ben: 459 db). Az ellátottak száma a következő képpen alakult: azokban a járásokban, ahol csökkent a férőhelyek száma 2008-hoz képest, azokban csökkent az ellátottak száma is kivétel ez alól a Kiskunhalasi járás, ahol csökkent ugyan a férőhelyek száma 2017-ben 2008-hoz képest, de az ellátottak száma 2 fővel nőtt. vagyis a kihasználtságon javítottak. A férőhely kihasználtságról elmondható, hogy nagyon magas értékeket láthatunk még a legalacsonyabb érték – Kiskunhalasi járás 2010-ben 93,29 % - is magasnak mondható, a legmagasabb érték – Bácsalmási járás 2010-ben 104,25 % - pedig már-már a kielégítetlen igényeket súrolja.

7.11. Lakáshelyzet

Esélyegyenlőség szempontjából az egyedülálló és a külterületen élő nyugdíjasok tartoznak az egyik legveszélyeztetettebb csoportba, ezért az ő lakáshelyzetüknek a felmérése, bemutatása nagyon fontos. Sajnos a fenti két adat összekapcsolására alkalmas adatbázist nem találtunk, ezért a külterületen élő, 60 évnél idősebb lakosság arányát, illetve a csak időskorú személyek által alkotott háztartások arányát tudjuk bemutatni, megyei szinten.

20. ábra: Külterületi népesség korcsoportonkénti megoszlása, 2011-ben. Saját szerkesztés. Forrás: KSH Népszámlálási adatok. Az adatok a 60- éves külterületi népesség arány szerint rendezettek.

A külterületen élők arányában Bács-Kiskun megye toronymagasan vezeti az országos listát, 12,7%-os arányával az öt követő Csongrád megyéhez képest is másfélszer annyian élnek külterületen. A megyei adatokból (20. ábra) jól látható, hogy Bács-Kiskun megye külterületi lakossága nem tartozik a legelőregedetebbek közé, azonban jelentős arányban élnek az idős korosztályhoz tartozók a külterületen. A külterületen élő, 60 évnél idősebb korosztály létszáma, 2011-ben elérte a 13491 főt, Bács-Kiskun megyében. Összességében magas külterületi népesség aránya nem feltétlenül párosul azzal, hogy a külterületi lakosok az időskorosztály tagjai, hiszen a fiatalabb korosztályokat nézve magasabb arányokat láthatunk a külterületen élők között, Bács-Kiskun megyében.

Hasonló adatokhoz jutunk, ha azokat a külterületi háztartásokat nézzük, ahol csak időskorú háztartás tag él. Az országos átlagot (23,0%) megközelítő értéket mutat Bács-Kiskun megye (23,3%), így összegezve az eddigiek elmondható, hogy **a megyében nagyszámban élnek külterületen minden korosztályból és a csak idősekből álló háztartások aránya átlagos.**

7.12. Idősek helyzete a Szolgáltatási Út Térkép adatgyűjtés alapján

A SZÚT megalkotásához készült adatgyűjtés alapján sok hasznos információt tudunk meg az idős népességről, illetve az ő szükségleteiket ellátó intézményi rendszerről. A számadatok alapján elmondható, hogy 2019-ben, Bács-Kiskun Megyében a 65 évnél idősebb lakossághoz **99.330 fő tartozott, ami a lakosság 18,88%-át jelentette.** A megyében összesen **69 db (a települések 57,98%-a) olyan település van, ahol még ennél az átlagos értéknél is nagyobb arányban vannak jelen a 65 évesnél idősebb**

korosztályhoz tartozók. Az átlagosnál „öregebb” településeken összesen 54.033 fő 65 évnél idősebb éli, ami a teljes idős népesség 54,39 %-a, vagyis az idősek több mint fele olyan településen éli, ami a megyei átlagnál nagyobb mértékben előregedett. A település nagyság szerinti érintettséget bemutatja a 11. táblázat.

Település nagyság kategória	Átlagosnál nagyobb arányú idős népességgel rendelkező település (db)	Átlagosnál nagyobb arányú idős népességgel rendelkező települések aránya a kategórián belül (%)
0-499	8	88,88 %
500-999	13	61,90 %
1000-2999	28	50,00 %
3000-4999	6	45,15 %
5000-9999	9	81,81 %
10000-19999	3	60,00 %
20000-29999	0	0
30000-49999	2	100,00 %
100000-	0	0

11. táblázat: Idős népesség aránya a településnagyság szerint Forrás: SZÚT adatgyűjtés 2019.

Amennyiben a járásokra is kiszámoljuk a 65 évnél idősebbek lakosságon belüli arányát, az látható, hogy a kiskunhalasi járás az átlagos szinten van, míg egyedül a **kecskeméti járás található az átlagos érték alatt.** A járásokat egymással összehasonlítva látható, hogy a bácsalmási járásban egy település kivételével mindenhol az átlag fölötti értékkel találkozunk. A **kecskeméti járás pedig az egyetlen, ahol egy olyan település sincs, amelyen a megyei átlagot meghaladó arányban élnének 65 évnél idősebbek.** Nagyon hasznos az eltartottak arányát is megadni, egyszerre látható, hogy a korfa két szélső értékén lévő személyek milyen arányban vannak jelen a településeken. **48 olyan település (40,33%-a a településeknek) van, ahol az eltartottsági ráta (idősek+gyerekek/lakosság*100) átlag fölötti, azaz meghaladja 32,80%-ot.** 112.803 fő eltartott él olyan településen, ahol átlag fölötti az eltartottsági ráta, ez az eltartottak teljes számának a 65,39 %-a. A legnagyobb arányban **Katymáron** (42,91%) vannak jelen az eltartottak, itt majdnem minden második személy ebbe a kategóriába tartozik, a legalacsonyabb értéket pedig **Helvécia** (27,01%) érte el.

Település nagyság kategória	Átlagosnál nagyobb arányú eltartott népességgel rendelkező település (db)	Átlagosnál nagyobb arányú eltartott népességgel rendelkező települések aránya a kategórián belül (%)
0-499	3	33,33 %
500-999	8	38,09 %
1000-2999	19	33,93 %
3000-4999	4	30,77 %
5000-9999	7	63,63 %
10000-19999	3	60,00 %
20000-29999	1	100,00 %
30000-49999	2	100,00 %
100000-	1	100,00 %

12. táblázat: Eltartotti ráta településnagyság szerint Forrás: SZÚT adatgyűjtés 2019.

Látható, hogy előzőkhez képest némileg változott a helyzet, a legnagyobb településnagysági kategóriák teljes mértékben érintettek, vagyis az eltartottsági rátájuk magasabb a megyei átlagnál. Míg a **kisebb**

települések esetében csökkent az „érintettség”, ami egyértelműen a gyermeknépesség alacsony számához köthető.

57 településről nem érkezett adat arra vonatkozóan, hogy a településen elérhető-e házi orvosi ellátás, az összes többi településsel kapcsolatban az a válasz érkezett, hogy legalább egy házi orvosi praxis működik a településen. **A praxisok elhelyezkedéséről 59 település azt jelezte, hogy könnyen elérhető** vagy a település központjához közel van, csupán két település jelezte, hogy nehezen érhető el, esetleg más településen működik az ellátás. A praxisok elérhetőségét az is meghatározza, hogy hány óra szolgáltatást biztosítanak a betegek számára egy héten. 65 praxis adatait ismertük meg a felmérés során, ebből egyértelműen az látszik, hogy az általuk átlagosan biztosított rendelési idő 19,46 óra/hét, azaz az öt munkanapra vetítve átlagosan 4-4 óra időtartamban elérhetőek a szolgáltatások. Azonban vannak olyan települések, amelyekről nem rendelkezünk ismeretekkel, illetve ami még fontosabb, hogy vannak olyan települések, ahol ismert, hogy nagyon kevés időben áll rendelkezésre a szolgáltatás. **Az adatot szolgáltató települések közül 9 olyan van, ahol 10 vagy kevesebb óra terjedelemben érhető el a házi orvos.**

Falugondnoki ellátásról 45 település nyilatkozott úgy, hogy elérhető náluk, 44 településről nem érkezett adat, míg további **30 település jelezte, hogy nincs náluk falugondnoki ellátás.**

A házi segítségnyújtás tekintetében valamivel nagyobb arányú volt az adatszolgáltatás, itt csak 38 településről nem rendelkezünk adatokkal. Az adatot küldő települések közül **91 jelezte, hogy náluk működik házi segítségnyújtás. Kettő olyan településről (Tass, Móriczgát) tudunk, ahol az ellátást működtetni kellene, de ennek ellenére nem elérhető,** míg 4 olyan település van (Bácsborsód, Bácsszőlős, Mátételke, Tataháza) ahol az előírások nem teszik kötelezővé, azonban mégis van. Pozitívan értékeljük, hogy **23 olyan településről tudunk, ahol a házi segítségnyújtás mellett a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás is elérhető.**

Idősek nappali ellátást a megyében település 44 működtet, ebből 14 település nem kötelező feladatként teszi ezt. Azonban **van olyan 2 (Ballószög, Tiszaalpár) település, ahol saját bevallásuk szerint annak ellenére nincs nappali ellátás, hogy kötelező lenne⁷.**

Az idősekért tevékenykedő civil szervezetekről sajnos csak nagyon kevés település szolgáltatott adatot, így pusztán csak 14 olyan településről tudunk a 119-ből, ahol vannak olyan civil szervezetek, amelyek az idős korosztállyal foglalkoznak.

A nagylétszámú idős népesség ellátásával kapcsolatos adatok elemzését az alanyi jogon járó ápolási díjjal szeretnénk kiegészíteni, bár ezt az ellátást nem csak, illetve nem kizárólag az idős korosztály ellátásához lehet kötni. **2019-ben végzett felmérés adatai szerint az ápolási díjban részesítettek havi átlagos szám a megyében elérte a 3418 főt.**

⁷ Ahol az állandó lakosok száma meghaladja a 3000 főt, kötelező a szolgáltatás.

8. A fogyatékkal élők helyzete

8.1. Fogyatékossgal élő személyek száma

A fogyatékos személyek számáról és annak alakulásáról alapvetően két módon szerezhetünk adatokat, információkat. A szociális szolgáltatások, ellátások igénybevétele alapján, illetve a lakossági megkérdezések alapján. A hazai lakossági felmérések közül a Népszámlálás során reprezentatív adatokat szerezhetünk a fogyatékkal élők számáról, az egyes fogyatékosági kategóriákba tartozók számáról és sok más egyéb, főként szubjektív mutatóról. A 2011-es Népszámlálás és a 2016-os Mikrocenzus összehasonlítása megfelelő alapot biztosít a fogyatékos személyek körének bemutatásához. **A 2016-os Mikrocenzus adatai azt mutatják, hogy mintegy 80 ezer fővel, 408 ezerre csökkent a fogyatékos személyek száma** az előző népszámláláshoz képest, akkor ugyanis a népesség 6,2%-a (490.578 fő) tartozott a fogyatékos népességhez, míg 2016-ban ez az arány csak 4,3% volt. *„A fogyatékos lakosság számának csökkenésében több ok között feltételezhetően meghatározó szerepet játszik, hogy az egészségi állapothoz kapcsolódó szociális ellátások rendszere a vizsgált időszakban jelentős mértékben átalakult, megszűnt a rokkantsági nyugdíj, felülvizsgálták az érintettek visszahelyezhetőségét a munkaerőpiacra, az idősebbek ellátását öregségi nyugdíjra váltották, valamint átalakultak az ellátórendszer jogosultsági feltételei. Mindezek következtében az Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság nyilvántartásában 2011-ről 2012-re közel 70 ezer fővel csökkent az egészségi állapottal összefüggő juttatásban részesülők száma.”* (Mikrocenzus 2016. A fogyatékos és az egészségügyi ok miatt korlátozott népesség jellemzői, 2018, old.: 5.p.) A két megkérdezés közötti csökkenés szinte minden kategóriában látható, kivétel ez alól az „Értelmi fogyatékos”, az „Autista” és a „Beszéd-fogyatékos” fogyatékosági típus. Legjelentősebb növekedést azonban az „Egyéb” kategóriában láthatjuk, melynek konkrét okáról nincsenek ismereteink. A KSH Fogyatékossgal kapcsolatos kiadványa (Mikrocenzus 2016. A fogyatékos és az egészségügyi ok miatt korlátozott népesség jellemzői, 2018) sem ad erre a jelenségre magyarázatot. Bács-Kiskun megye fogyatékkal élő népességének jellemzőit a 2011-es Népszámlálási adatok alapján tudjuk megjeleníteni. Bács-Kiskun megyében a 14 éven aluli népességben a legnagyobb számban előforduló fogyatékosági típusok és tartós betegségek: Értelmi fogyatékossg (378 fő), Mozgássérültség (190 fő), Mentálisan sérült (141 fő). Kiemelendő az Autizmus, melyben országosan is látható emelkedő tendencia, **2011-es adatfelvétel során Bács-Kiskun megyében a 14 éven aluli népességben 134 fő volt autista**, az azonos korú fogyatékos és tartós beteg népességen belüli arányuk elérte a 54,92%-ot, vagyis **az autisták több mint fele ebbe a korcsoportba tartozott, ezért az oktatási és napközbeni ellátásukat szolgáló intézmények fejlesztése kiemelten fontos**. A kor-fa másik szélsőértékét képviselő 65 éven felüliek körében a legnagyobb számban Mozgássérültekkel (6143 fő), Gyengénlátókkal (1990 fő), és Nagyothallókkal (1830 fő) találkozunk. Fontos kiemelni, hogy **az összes fogyatékkal élő és tartósan beteg (31.483 fő) népességen belül majdnem minden ötödik ember 65 évnél idősebb (19,51%)!** Amennyiben a három legmagasabb népességű fogyatékossgai csoportot (mozgássérültek, gyengénlátók, nagyothallók) összevontan kezeljük már az látható, hogy minden harmadik fogyatékos személy a 65 évnél idősebbek közül kerül ki! Egyértelműen látszik az is az adatfelvételből, hogy ezen kategóriákba tartozó személyek jelentős része akadályoztatva van a mindennapi élet vitelésében, a közlekedésben és az önellátásban. A fogyatékkal élők elmondták, hogy az életük mely területén érzékelnek akadályoztatottságot, válaszaikat az alábbi 21. számúábra jeleníti meg. Látható, hogy leginkább a mindennapi életvitelt, az ahhoz tartozó közlekedést és a tanulást-munkavállalást érinti az adott személy fogyatékossga. A szolgáltatások kialakítása során mindenképpen figyelmet kell fordítani ezen sajátosságoknak, áttételesen megjelölő igényeknek!

21. ábra: A fogyatékossgal élők és a tartósan betegek, az akadályoztatástípusa szerint, 2011. Saját szerkesztés. Adatforrás: Népszámlálás 2011, Területi adatok Bács-Kiskun megye.

A megyék összehasonlító vizsgálatára alkalmas, legfrissebb adatok a 2016-os Mikrocenzusból származnak, melyben a mindennapi tevékenységben való akadályoztatottság mértékére kérdeznek rá, ami témánk szempontjából szerencsésebb megközelítés, mint a hagyományos fogyatékossgal besorolás. A nemzetközi módszertan szerint⁸ végzett felmérés adatai alapján is bemutatjuk a megye sajátosságait. **Bács-Kiskun megyében 408.032 fő nyilatkozott úgy, hogy nem korlátozza semmilyen módon az egészségi állapota**, ebből férfi 200.954 fő, nő 207.078 fő. **Mérsékeltén korlátozta az egészségi állapota 50.225 főnek az életét**, ebből férfi 20.904 fő, nő 29.321 fő. **Súlyos korlátozottságról összesen 34.147 fő számolt be**, ebből férfi 14.521 fő, nő 19.626 fő. Látható, hogy minden kategóriában több a nő. Az abszolút számoknál jobban mutatja a jelenséget, ha a teljes lakosság arányában nézzük meg az akadályoztatottságot. Súlyos akadályoztatásról beszámolóak a teljes lakosságban kb. 6%-nyi részesedéssel bírnak, ugyan ez az arány Bács-Kiskun megyében némileg az országos átlag felett alakul 6,68%, ezzel az értékkel a megyék sorrendjében a 12. helyet foglalja el, vagyis **relatív magas azok aránya a megyében, akik súlyos akadályoztatottságról számoltak be**. (A megyei arányokat bemutató 41. ábra a mellékletben).

8.2. Intézményi ellátásban részesülők száma és aránya

A fogyatékos személyek nappali ellátásának adatai azt mutatják, hogy hazánkban 2007-2017 között folyamatosan emelkedett a fogyatékosokat (is) ellátó otthonok száma, 2017-ben számuk megközelítette a 300 darabot (298 ilyen intézmény volt). Az intézmények számával szinte teljes szinkronban folyamatosan emelkedett a férőhelyek száma és az ellátásban részesülők száma is. Így a férőhelykihasználás mindvégig 93-97% között mozgott. Nem ennyire jó az egy foglalkoztatottra jutó ellátottak számának alakulása, ugyanis a 2007-ben még 3,33 ellátott jutott egy foglalkoztatottra, addig 2017-ben már 4,88. **Bács-Kiskun megyében 2012-ig emelkedett a fogyatékosokat (is) ellátó intézmények száma, ezt követően azonban ez az emelkedés megtorpant és némi csökkenés után stabilizálódott, 2017-ben a megyében összesen 10 db ilyen intézmény volt.** A fogyatékosok nappali ellátásában részesülők száma és a férőhelyek száma szinte teljes mértékben leköveti az intézmények számának alakulását, miközben a kihasználtság mértéke egyenletesen magas szintű, ez alapján kimondható, hogy a megyei szükségletekre reagál az intézményhálózat nappali ellátásokat biztosító része. **A megyében három**

⁸Global Activity Limitation Indicator (GALI) mérés alapján a mindennapi tevékenységekben való akadályoztatottság három szintjét lehet elkülöníteni: súlyos, kismértékű, nincs akadályoztatottság.

olyan járás van - a Bácsalmási, a Jánoshalmi és a Kunszentmiklósi - ahol nincs fogyatékos személyek nappali ellátása. A fogyatékos személyek otthonainak számát nem tudjuk idősorosan bemutatni, 2017-es adatok alapján azonban annyi kijelenthető, hogy országosan 327 db intézmény áll rendelkezésre, **Bács-Kiskun megyében pedig 16 db fogyatékos személyek otthona található.** Az alábbi járá-
sokban vannak fogyatékosok otthonai (zárójelben a db szám): Bácsalmási (1), Bajai (3), Kalocsai (3),
Kecskeméti (2), Kiskunhalasi (4), Kunszentmiklósi (1), Tiszakécskei (2). **Bács-Kiskun megyében 4 olyan
járás van – a Jánoshalmi, a Kiskőrösi, a Kiskunfélegyházi és a Kiskunmajsai – ahol nincs fogyatékos
személyek otthona.** Kiemelendő, hogy a Jánoshalmi járás mindkét ellátási formát nélkülözi, miközben
a 2011. évi Népszámlálási adatok alapján a járásban összesen 936 fő fogyatékossgal élő volt.

A magánháztartásban élő fogyatékos személyek mindennapjaihoz szorosan hozzátartoznak a szociális
ellátások, az adatok alapján látható, hogy 2016-ban legnagyobb számban a szociális étkeztetést vették
igénybe (125.338 fő), legkevesebben pedig az átmeneti bentlakásos ellátást (13.784 fő). Az egyes szol-
gáltatásokat igénybevevők száma alapján alkotott megyei sorrendekben Bács-Kiskun megye általában
a 13-16-dik helyen szerepel (az adatokat összefoglaló 21. számú táblázat a mellékletben található).
Bács-Kiskun megyében a 2016-os Mikrocenzus felmérése alapján szociális étkeztetésben 7.894 fő; házi
segítségnyújtásban 5.720 fő; jelzőrendszeres házi segítségnyújtásban 1.425 fő; támogató szolgáltatás-
ban 3.161 fő; családsegítés, gyermekjóléti szolgáltatás 2.640 fő; nappali ellátásban 1.961 fő; átmeneti
bentlakásos ellátásban 819 fő részesült, azaz **összesen 23.620 akadályoztatott személynek nyújtottak
ellátást a különböző szociális szolgáltatók.**

A különböző juttatásokban részesülő akadályoztatottakra vonatkozóan is a 2016-os Mikrocenzus szol-
gál információval. **Hazánkban** a hivatkozott felmérés adatai alapján összesen **571.194 fő akadályozta-
tott személy részesült valamely juttatásban** az alábbiak közül: rokkantsági ellátás; rehabilitációs ellá-
tás; fogyatékosági támogatás; közgyógyellátási igazolvány; magasabb összegű családi pótlék; gyermek
10 éves koráig járó gyes, ápolási díj; egyéb rendszeres járadékok, segélyek; költségtérítés, kedvezmény,
egyszeri támogatás. Bács-Kiskun megyében ezen ellátásokat az alábbiak szerint vették igénybe. Rok-
kantsági ellátásban 12.618 fő; rehabilitációs ellátásban 4.198 fő; fogyatékosági támogatásban 3.885
fő; közgyógyellátási támogatásban 12.704 fő; magasabb összegű családi pótlékban 3.107 fő; gyermek
10 éves koráig járó gyesben 336 fő; ápolási díjban 1.492 fő; egyéb rendszeres járadékokban, segélyek-
ben 2.753 fő; költségtérítésben, kedvezményben, egyszeri támogatásban 6.655 fő részesült.

8.3. Fogyatékos személyek foglalkoztatása és oktatása

Az akadályoztatottság függvényében fontos megnézni, hogy hányan vannak, akiket ez gátol a munka-
végzésben, foglalkoztatásban, illetve hány százalékukat érinti olyan súlyosan az egészségi problémájuk,
hogy nem tudnak aktívan részt venni a munkaerőpiacon. A 2016-os Mikrocenzus adatai alapján mér-
sékelt és súlyos akadályoztatottságról számolt be 1.484.842 fő, közülük 327.165 fő dolgozott; 28.308
fő munkanélküli; 803.981 fő sajátjogon öregségi nyugdíjas, járadékos; 181.041 fő rokkantsági, rehabi-
litációs vagy egyéb egészségkárosodási ellátásban részesülő; 37.705 fő szociális segélyezett; 63.150 fő
tanuló, gyermek; 43.492 fő pedig az egyéb kategóriába tartozott. **Össességében tehát munkaerő-pi-
acon résztvevőnek tekinthető (dolgozó+munkanélküli) 355.473 fő, míg a többiek már nem vagy még
nem vesznek részt a munkaerő-piacon, összesen 1.129.369 fő.** Akiket az egészségügyi állapota mérsé-
kelten vagy súlyosan korlátoz, azok számára nem csak a munkavállalás nehezített, hanem ezzel szoros
összefüggésben az oktatásban való részvételük is akadályokba ütközik. Sokan közülük még az alapfokú
végzettséget sem tudják megszerezni (175.858 fő), alapfokú végzettséggel rendelkezik 530.833 fő; kö-
zepfokú végzettséggel rendelkezik érettségi nélkül fő; középfokú végzettséggel rendelkezik érettségi-
vel 331.827 fő; felsőfokú végzettséggel rendelkezik 165.389 fő.

8.4. Fogyatékos személyeket képviselő érdekvédelmi szervezetek

A címben jelzett téma nagyon szerteágazó, illetve sok esetben nehéz megállapítani, meghatározni, hogy mit tekintünk érdekvédelmi szervezetnek? Jelen tanulmány keretei között bemutatjuk a fogyatékkal élők jogainak intézményesült védelmét, annak rendszerét és a fogyatékos személyek érdekvédelmi szervezetei közül azokat, amelyek országos hálózattal rendelkeznek.

Magyarország alaptörvénye a XV. cikkében rögzíti, hogy:

„(1) A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes.

(2) Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.

(3) A nők és a férfiak egyenjogúak.

(4) Magyarország az esélyegyenlőség és a társadalmi felzárkózás megvalósulását külön intézkedésekkel segíti.

(5) Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.”

A jogegyenlőség mellett deklarálja, hogy az állam törekszik arra, hogy állampolgárainak szociális biztonságot nyújtson, és taxatív felsorolja azon helyzeteket, melyek kapcsán az ellátási jogosultságot elismeri, ebben a felsorolásban szerepel a fogyatékoság is! A magyar jóléti rendszer kialakulásának folyamatában megszületett jópár olyan törvény, illetve rendelet, melyek a fenti jogok érvényesülését, érvényre jutását szolgálják. A legfontosabbak említése mellett sajnos nincs keret a teljes esélyegyenlőségi joganyag részletes bemutatására.

- 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról
- 1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról
- 2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról
- 2007. évi XCII. törvény a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről
- 2009. évi CXXV. törvény a magyar jelnyelvről és a magyar jelnyelv használatáról
- 2011. évi CXCI. törvény a megváltozott munkaképességű személyek ellátásairól és egyes törvények módosításáról
- 7/2012. (II. 14.) NEFMI rendelet a komplex minősítésre vonatkozó részletes szabályokról
- 33/2012. (XII. 5.) NGM rendelet a Rehabilitációs kártya igénylésének, kibocsátásának, felhasználásának, kicserélésének, visszavonásának és a hozzá kapcsolódó kedvezmény érvényesítésének részletes szabályairól
- 49/2009. (XII. 29.) EüM rendelet a súlyos fogyatékoság minősítéséről és igazolásáról
- 335/2009. (XII. 29.) Korm. rendelet az összevont adóalap adóját csökkentő kedvezmény igénybevétele szempontjából súlyos fogyatékosagnak minősülő betegségekről

- 1653/2015. (IX.14.) Korm. határozat az Országos Fogyatékosügyi Program végrehajtásának 2015-2018. évekre vonatkozó Intézkedési Tervéről
- 1257/2011. (VII.21.) Korm. határozat a fogyatékos személyek számára ápolást-gondozást nyújtó szociális intézményi férőhelyek kiváltásának stratégiájáról és a végrehajtásával kapcsolatos kormányzati feladatokról

Az intézményi rendszer „csúcsán” azok a minisztériumok állnak, melyekben a fogyatékos embereket érintő ügyeket koordinálják, illetve a társadalmi felzárkózás kérdéséért vállalnak felelősséget. Külön ki kell emelni az Emberi Erőforrások Minisztériumát, melyben az egészségügy és a szociális ágazat koordinálása folyik, továbbá fontos szerepet kapott a Belügyminisztérium Közigazgatási Államtitkársága is, melyen belül a társadalmi felzárkózásért felelős helyettes államtitkárság található meg. Nem csak az igazgatási rendszerben, hanem a jogalkotási folyamatban is megtalálható a fogyatékkal élők képviselő platform, az országgyűlés Népjóléti Bizottságának albizottságaként működő Fogyatékossgal élők ügyeinek albizottsága hivatott ezen cél elérésére. A jogalkotási folyamathoz kapcsolódó véleményezési és jogszabályalkotási javaslati joggal rendelkező szervezet is működik hazánkban, az Országos Fogyatékosügyi Tanács feladata a fentiekén túl a tárcaközi folyamatok koordinálása, valamint a civil szervezetekkel való együttműködés biztosítása. A civil szervezeteknek kiemelt szerepe van a hazai érdekképviseleti rendszerben, főként a fogyatékkal élők körében. Az alábbi civil szervezeteket a rehabilitációs és foglalkoztatási portál (<https://rehabportal.hu/>) is kiemeli:

- Értelmi Fogyatékossgal Élők és Segítőik Országos Érdekvédelmi Szövetsége (ÉFOÉSZ)
- Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetsége (MVGYSZ)
- Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetsége (MEOSZ)
- Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége (SINOSZ)
- Autisták Országos Szövetsége (AOSZ)
- Magyar Szervátültetettek Szövetsége (MSZSZ)
- Siketvakok Országos Egyesülete (SVOE)
- Soteria Alapítvány a lelki problémákkal élőkért (SA)
- Védett Szervezetek Országos Szövetsége (VSZOSZ)
- Lépjünk, hogy léphessenek! Egyesület (a központi idegrendszeri sérült gyermekekért)

Az országos szervezetek vagy ernyő szervezetek igyekeznek az ország bármely pontján élő fogyatékos személy érdekeit képviselni, azonban ezt a teljes „lefedettséget” nem minden egyesület/szervezet/szövetség tudja megvalósítani.

Bács-Kiskun megyében működő megyei szervezetek:

Az ÉFOÉSZ megyei szervezte Bács-Kiskun megyében az Esélyt a teljes életre Közhasznú Egyesület. A Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetsége honlapján nem jelenít meg Bács-Kiskun megyei tagszervezetet. A Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetségén belül 10 db Bács-Kiskun megyei tagszervezet található, elérhetőségeiket az országos szervezet honlapja is megjeleníti, az alábbi linken: <http://www.meosz.hu/a-meosz-tagegyesuletei/bacs-kiskun-megye/>. A Siketek és Nagyothallók Országos Szövetségén belül egy megyei szervezet Kecskeméten működik jogsegélyszolgálatlalt és tolmáccsal, míg két helyi szervezet Solton és Baján található, Baján jogsegélyszolgálatot is működtetnek. Az Autisták Országos Szövetségének tagszervezete a megyében: Autista Gyermekekért Egyesület, Kecskemét; <http://agye.hu/>. A Magyar Szervátültetettek Szövetsége „*országszerte minden régiót lefedve és minden szerv-specifikus egyesületet is érintve 20 tagedyesületünk van*” (<http://www.trapilap.hu/rolunk/bemutakozas/> 2019.06.26.) Siketvakok Országos Egyesülete külön nem jeleníti meg honlapján a területi szintű feladatmegosztást, az ország bármely területén élő siketvakok érdekképviseletét feladatának tekinti. A Védett Szervezetek Országos Szövetségét 22 munkaadó alapította, akik

megváltozott munkaképességű személyeket foglalkoztatnak, tagszervezeti listájukat törölték a honlapról az Avtv. előírásai miatt. A központi idegrendszeri sérült gyermekek érdekképviselőjét egyetlen szervezet vállalta fel az országban, így helyi/megyei szervezeteikről nem tudunk beszélni, azonban egyéni tagjaik lakóhelyük szerint vállalnak segítségnyújtást a hozzájuk forduló sérült személyeknek.

8.6. Fogyatékos személyek helyzete a Szolgáltatási Út Térkép adatgyűjtés alapján

40 település adott meg tényleges adatot a településen élő fogyatékos személyek számáról, összességében a megyében **2.945 fő fogyatékos személy él**. A 13. táblázat-ban bemutatjuk a járások sorrendjét a fogyatékos személyek száma alapján, valamint a lakónépességen belüli arányuk alapján. Kiemelendő, hogy erősen hiányos adatokkal dolgoztunk, hiszen a települések 33,61 %-a adott meg konkrét értéket ebben a kategóriában.

Járások sorrendje a településen élő fogyatékkal élők száma alapján (fő)	Járások sorrendje a településen élő fogyatékos személyek aránya alapján (‰)
1. tiszakécskei járás 66 fő	1. bácsalmási járás 1,82 ‰
2. kunszentmiklósi járás 69 fő	2. kunszentmiklósi járás 2,27 ‰
3. kalocsai járás 72 fő	3. kiskunfélegyházi járás 2,30 ‰
4. bácsalmási járás 82 fő	4. tiszakécskei járás 2,74 ‰
5. jánoshalmi járás 135 fő	5. jánoshalmi járás 3,58 ‰
6. kiskunmajsai járás 241 fő	6. kalocsai járás 3,70 ‰
7. kiskunfélegyházi járás 364 fő	7. kiskunmajsai járás 4,33 ‰
8. kiskunhalasi járás 421 fő	8. kecskeméti járás 8,33 ‰
9. kecskeméti járás 426 fő	9. bajai járás 8,49 ‰
10. kiskőrösi járás 537 fő	10. kiskunhalasi járás 24,71 ‰
11. bajai járás 572 fő	11. kiskőrösi járás 26,98 ‰

13. táblázat: Fogyatékkal élő személyek száma és aránya a Bács-Kiskun megye járásaiban 2019. Forrás: SZÚT adatgyűjtés. Megjegyzés: félkövérrel szedett járások az átlagnál magasabb értéket képviselnek.

A Népszámlálási 2011 adatai alapján azonban az látható, hogy hazánkban a fogyatékos személyek aránya 2011-ben elérte a 4,9%-ot, ugyan ekkor Bács-Kiskun megyében 5,3%-a a lakosságnak fogyatékos-sággal élőknek azonosította magát. Ezek az adatok lényegesen magasabbak, mint amiket a SZÚT adatgyűjtés során kaptunk, még akkor is, ha tudjuk, hogy 2016-ban készített Mikorcenzusban kb. 80.000 fővel kevesebb személy jelölte magát fogyatékkal élőknek, így a lakosságon belüli részarányuk minimálisan csökkent.

A **fogyatékosok nappali ellátásában részesülők száma elérte a 294 főt⁹. Három járásban (kunszentmiklósi, jánoshalmi, bácsalmási) nem érhető el az ellátás**, annak ellenére, hogy mindhárom járás települései arról szolgáltatott adatot a Szolgáltatási Út Térkép megalkotásához, hogy van fogyatékos-sággal élő személy a területükön (ld: 13. táblázat).

Gyógypedagógiai oktatásban részesülő általános iskolai tanulók száma a nappali oktatásban (év/fő) alapján az látható, hogy a megyében összesen 1.151 tanuló van, és az **oktatási intézmények nem feltétlenül a járások központi településén találhatók. A legnagyobb létszámot a kecskeméti járásban találjuk (341 fő), míg a legalacsonyabbat a jánoshalmi járásban (8 fő)**. A szakiskolai és készségfejlesztő iskolai tanulók száma a nappali oktatásban (fő/év) adata alig éri el az előzők felét, a megyében összesen 652 fő jár szakiskolai készségfejlesztő iskolába. **A megyében öt olyan járás van, ahol nem találunk**

⁹ 2019. augusztusában A TeIR rendszerből elérhető legfrissebb adatok alapján. Adatgyűjtő: Bács-Kiskun megyei Önkormányzat

szakiskolai készségfejlesztő iskolát, illetve nappali tagozatos diákat, ezek a járások az alábbiak: já-noshalmi, tiszakécskei, kiskunmajsai, bácsalmási.

Gyógypedagógiai intézmény a megyében öt helyen találunk, Kiskunhalason, Kiskőrösön, Kecskemé-ten, Kalocsán és Baján. Az intézmények közül háromban van iskolai szociális munkás, négyben pedig iskola pszichológus is elérhető, 3-3 intézmény folytat érzékenyítést a tanárok, illetve a diákok számára. **Egy intézmény kivételével minden intézmény megjelölte, hogy folytat felzárkóztató programot, pre-venációs tevékenységet, pályaaorientációs programot, valamint szabadidős tevékenységgel is ellátja az intézményhasználókat.**

A megkérdezettek települések **összesen 12 darab, a fogyatékos személyekért tevékenykedő civil szer-vezetről tudnak**, illetve szolgáltatott adatot. Három járásban egyetlen ilyen civil szervezetet sem jelöl-tek meg, a további járásokban is kizárólag 1-2 olyan civil szervezetről tudnak, akik a fogyatékkal élő emberek érdekében munkálkodnak.

9. Területi hátrányok, tanyás térségek

9.1. Vándorlási folyamatok

Alapvetően két részre oszthatók a vándorlási folyamatok, ezek alapján beszélhetünk nemzetközi vándorlásról, illetve belföldi vándorlásról. A nemzetközi vándorlási folyamatokról országos szinten, míg a belföldi vándorlásról országos, megyei és járási szinten ismerünk adatokat, ezeknek megfelelően kerülnek bemutatásra.

9.1.1. Nemzetközi vándorlás

A legfrissebb adatokat szerkesztett formában a Demográfiai Portré 2018 című jelentésben találhatunk (Monostori, Őri, & Spéder, 2018), a szerkesztett gyűjteményben 12. fejezetként (Gödri, 2018). A szerző megállapítja, hogy: „a magyarországi bevándorlásmérete és szerkezete az utóbbi években megváltozott: a külföldi állampolgárságú bevándorlók száma 2009 és 2016 között 20 és 26 ezer fő között mozgott, majd 2017-ben meghaladta a 36 ezret, ezen belül a szomszédos országokból származók aránya összességében csökkent; 2011 után azonban növekedni kezdett a külföldön született bevándorló magyar állampolgárok száma. Ez utóbbi 2014-2015-ben már elérte az évi 17-18 ezer főt, és 97%-uk négy szomszédos országból érkezett”. (Gödri, 2018, old.: 237.) A kivándorlás mértékét az alábbiakat fogalmazta meg: „Az elvándorlás növekedésének üteme 2013-ban mérséklődött, majd 2014-2015-ben megállt, 2016-ra pedig csökkenés mutatkozott. A csökkenés a hazai adatokban és a tükörstatisztikákban is megfigyelhető. Ausztria esetében viszont a regisztrált munkavállalók száma tovább nőtt.” (Gödri, 2018, old.: 238.) Ahhoz, hogy vándorlási egyenleget a lehető legpontosabban meg tudjuk adni, egy bizonyos időtartamra meg kell vizsgálni a két ellentétes irányú folyamat abszolút számait. Mindkét folyamatot 2000-2017 közötti időszakban mutatja be a hivatkozott tanulmány.

Év	Bevándorló külföldiek száma (B)	Kivándorlók száma (C)	Kivándorlók száma tükörstatisztikák alapján* (D)	„Egyenleg” B-(C+D)
2000	20 184	n.a.	21 726	-1 542
2001	20 308	n.a.	22 079	-1 771
2002	17 972	n.a.	19 855	-1 883
2003	19 365	n.a.	21 327	-1 962
2004	22 164	n.a.	24 298	-2 134
2005	25 582	n.a.	27 820	-2 238
2006	23 569	n.a.	25 732	-2 163
2007	22 607	n.a.	24 361	-1 754
2008	35 547	n.a.	37 652	-2 105
2009	25 582	n.a.	27 894	-2 312
2010	23 884	7 318	25 519	-8 953
2011	22 514	12 413	28 018	-17 917
2012	20 340	12 964	33 702	-26 326
2013	21 250	21 580	38 968	-39 298
2014	26 004	31 385	54 581	-59 962
2015	25 787	32 852	58 344	-65 409
2016	23 803	29 425	53 618	-59 240
2017	36 453	26 957	68 070	-58 574
Összesen	432 915	174 894	613 564	-355 543

14. táblázat: Bevándorló külföldiek száma és a kivándorlók száma 200-2017 között. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Éves településstatistikai adatok 2017-es település szerkezetben. * Adatforrás: Eurostat Immigration by age group, sex and citizenship <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> Letöltve: 2019. 05.30.

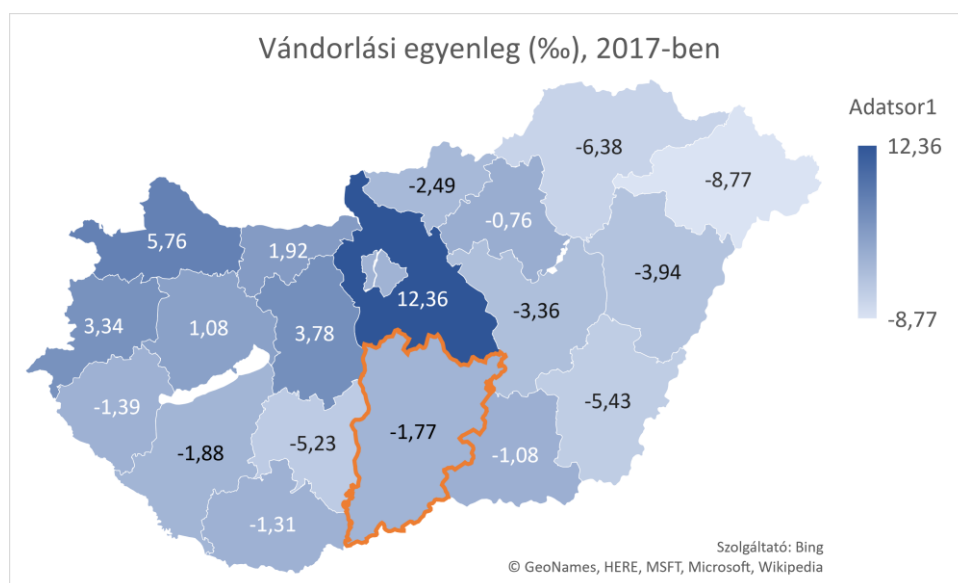
A 11. számú táblázatból az látható, hogy a vizsgált 18 év alatt több, mint 400.000 ember költözött Magyarországra, miközben majd 800.000 ember hagyta el hazánkat. Kimondható, hogy a nemzetközi migráció – több más demográfiai folyamat mellett - okozója a hazai népességfogyásnak.

9.1.2. Belföldi vándorlás

A legfrissebb adatokat szerkesztett formában a Demográfiai Portré 2018 című jelentésben találhatunk (Monostori, Őri, & Spéder, 2018), a szerkesztett gyűjteményben 11. fejezetként (Bálint & Obádovics, 2018). A szerzők megállapítják, hogy: „az állandó belföldi vándorlás gyakorisága 2016-ra elérte az elmúlt 16 év legmagasabb értékét. a települések közötti migrációs ráta 26‰, a megyehatárt átlépő költözése 13‰, míg a régiók közötti éttelepülés mértéke 8‰ volt.” (Bálint & Obádovics, 2018, old.: 217.) Nagyon fontos továbbá az a megállapításuk is, hogy „az aktív korú és teljes népesség esetében is egyértelműen megállapítható, hogy folyamatosan csökken a vándorlási nyereséggel rendelkező megyék száma, a vándorlások egyre fókuszáltabbá váltak. Az utóbbi években a főváros mellett csak Pest és Győr-Moson-Sopron megye mutatott fel vándorlási nyereséget.” (Bálint & Obádovics, 2018, old.: 218.)

Az országon belüli vándorlás folyamatainak bemutatására a 'Vándorlási egyenleg10' jól használható, hiszen egybe foglalja az elvándorlás és az odavándorlás különbözetét, melyet a lakosság számra vetítve jelenít meg, így egy olyan arányszámot kapunk, amely a változás mértékét és irányát is megjelöli.

Az 21. számú ábrán jól látható, hogy 2017-ben hazánk mely megyéi bírnak vándorlási nyereséggel, illetve mely megyék veszteséggel (ezrelékben!)

22. ábra: Vándorlási egyenleg (ezrelék), 2017-ben. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Tájékoztatási Adatbázis, Éves településstatistikai adatok 2017-es település szerkezetben.

Bács-Kiskun megye belföldi vándorlási folyamatai 2000-től 2017-ig úgy alakultak, hogy elvándoroltak összesen 398.702 fő, ugyan ezen időszak alatt a megyébe bevándorolt 388.678 fő, így a különbözet 10.024 fő volt.

10 Vándorlási egyenleg: Az adott közigazgatási egységbe állandó vagy ideiglenes jelleggel bejelentkezők és az onnan másik közigazgatási egységbe állandó vagy ideiglenes jelleggel bejelentkezők számának különbözete, ezer lakosra vetítve. Forrás: Teir. Lechner Nonprofit Kft.

Járásonként nézve a belföldi vándorlási folyamatokat az látható, hogy Bács-Kiskun megye egyetlen járásában volt a 18 év alatt szinte folyamatosan pozitív a belföldi vándorlási különbözet, ez a járás a Kecskeméti járás. Egyetlen évben – 2016-ban – volt kismértékben negatív a belföldi vándorlási különbözte, ekkor 9 fővel kevesebben vándoroltak be, mint ahányan elhagyták a járás. Így a vizsgált időszakban a Kecskeméti járás belföldi vándorlási különbözte 8539 fő volt. A Kecskemétihez hasonlóan pozitívummal zárta a vizsgált időszakot a Tiszakécskei járás, itt összesen 1.449 fő többlet jelentkezett. A legnagyobb arányú növekedést is a Tiszakécskei járás tudhatja magáénak, ugyanis a 2015-ös évben a vándorlási egyenlege elérte a 13,58%-ot. Az összes többi járásban az elvándorlás volt jellemző, a legtöbb lakost a Kalocsai járás veszítette (összesen: 4.276 fő), a legnagyobb arányú negatívumot pedig Bácsalmási járás szenvedte el 2008-ban, ekkor a vándorlási egyenlege -12,53% volt. Amennyiben a 18 év alatt mért vándorlási különbözet összesített értékét a kiindulási év (2000) lakosságához viszonyítjuk, láthatóvá válik, hogy mely járasok fogytak a legnagyobb mértékben a kiindulási állapothoz mérten. A legnagyobb arányú elvándorlást a Bácsalmási járás (-8,28%) a Jánoshalmi (-7,7%) és a Kalocsai járás szenvedte el, míg a legnagyobb arányú növekedést a Tiszakécskei járás (5,92%) és a Kecskeméti járás (5,65%) produkált.

Összességében elmondható, hogy Bács-Kiskun megye vándorlási veszteséggel küzd, azonban a Kecskeméti és a Tiszakécskei járásban vándorlási nyereség van.

9.2. Etnikai arányok

A megyei nemzetiségi/etnikai arányok átrendeződése az alábbiak szerint rajzolható meg. Magukat magyarnak vallók száma 2011-hez képest 2016-ra emelkedett, csakúgy, mint a következő nemzetiségek esetében: bolgár, görög, német, román, szerb. A többi nemzetiség – cigány, horvát, lengyel, örmény, ruszin, szlovák, szlovén, ukrán - esetében 2011-hez képest csökkenést mértek a 2016-os Mikrocenzus alkalmával.

A növekedő nemzetiségi csoportok közül a magyarok nőttek legnagyobb számban, azonban legnagyobb mértékben a bolgárok (107,89%) hiszen a számuk megduplázódott. A magukat magyar vagy német nemzetiségűnek vallók számában bekövetkezett változás mértéke hasonló, 10% körüli értéket mutat, míg a román, szerb és görög nemzetiséghez tartozók számában nagyobb mértékű növekedés volt tapasztalható, körükben 34-60%-ig terjedt a növekedés mértéke.

A csökkenő nemzetiségi csoportok közül legnagyobb mértékben a szlovének száma csökkent, több mint fele, egészen pontosan 73,91 %-a „eltűnt” azok közül, akik 2011-ben még szlovénnek vallották magukat. Hasonló mértékű, de kicsivel kisebb csökkenés tapasztalható az örmények és a szlovákok körében is. Az ukrán, ruszin és horvát nemzetiségűek körében 15-30%-os csökkenés volt tapasztalható, míg a cigányok körében már 10% alatti a csökkenés. A legkevésbé csökkenő nemzetiség a lengyel. A nemzetiségi adatok összefoglaló táblázata (11. számú táblázat) a pontos értékeket is mutatja. A hazai nemzetiségek száma 2011-hez képest kismértékben 572 fővel csökkent.

Nemzetiség	1980	1990	2001	2011	2016 ^x
Magyar	567 981	536 890	511 844	445 978	501 589
Hazai nemzetiségek összesen			13 766	27.899	27 327
Bolgár	..	..	28	76	158
Cigány (Romani, Beás)	206	5 006	6 026	10 918	9 934
Görög	..	..	13	38	51
Horvát	1 566	1 128	1 683	2 918	2 434
Lengyel	..	..	83	109	106
Német	1 178	2 783	4 474	9 528	10 399
Örmény	..	..	6	128	48

Román	34	181	175	1 417	2 251
Ruszin	..	..	34	47	40
Szerb	213	346	307	619	992
Szlovák	47	149	614	1 923	799
Szlovén	8	8	66	23	6
Ukrán	..	..	257	155	109

15. táblázat: A népesség nemzetiség szerint Bács-Kiskun megyében 1980-2016 Saját szerkesztés. Adatforrás: Mikrocenzus 2016, Népszámlálás 2011.

Az egyes nemzetiségekhez tartozók sorrendjét is fontos megnézni, első helyen a magukat magyarnak tartók vannak, ennek a ténynek az elemzése szükségtelen. A további sorrend azonban érdekesen alakul 1990-ben a második legnagyobb nemzetiségi csoportnak a cigányok voltak tekinthetők ezt a pozíciójukat a 2011-es népszámlálás is visszaigazolta, azonban a 2016-os mikrocenzus alkalmával már a német nemzetiséghez tartozók voltak a második helyen. Egy másik átrendeződés is látható, 2016-ra, a gyorsan növekvő román nemzetiség eléri és meghaladja a szlovákok számát, így a 4. legnépesebb nemzetiséggé válik a megyében.

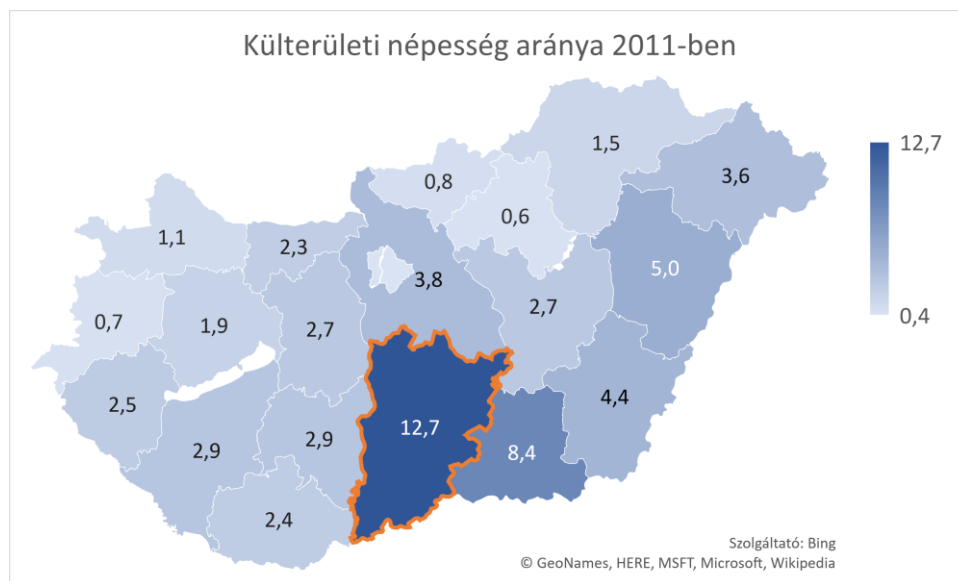
A legnagyobb számú nemzetiséget alkotó romák további vizsgálatához sajnos az adatgyűjtések nem biztosítanak járási szintű adatokat, azonban település típus szerinti bontásban a Népszámlálási (2011) adatok rendelkezésre állnak. Ebből az látható, hogy a Bács-Kiskun megyei romák legnagyobb arányban a városokban élnek, függetlenül attól, hogy arányukat a hazai nemzetiségek arányában vagy a teljes lakónépesség arányában vizsgáljuk.

	Kecskemét	Többi város	Községek
Romák aránya a nemzetiségeken belül	42,61	49,22	24,46
Romák aránya a népességen belül	1,04	2,83	1,48

16. táblázat: Roma nemzetiséghez tartozók aránya, település típusonként, Bács-Kiskun megyében, 2011

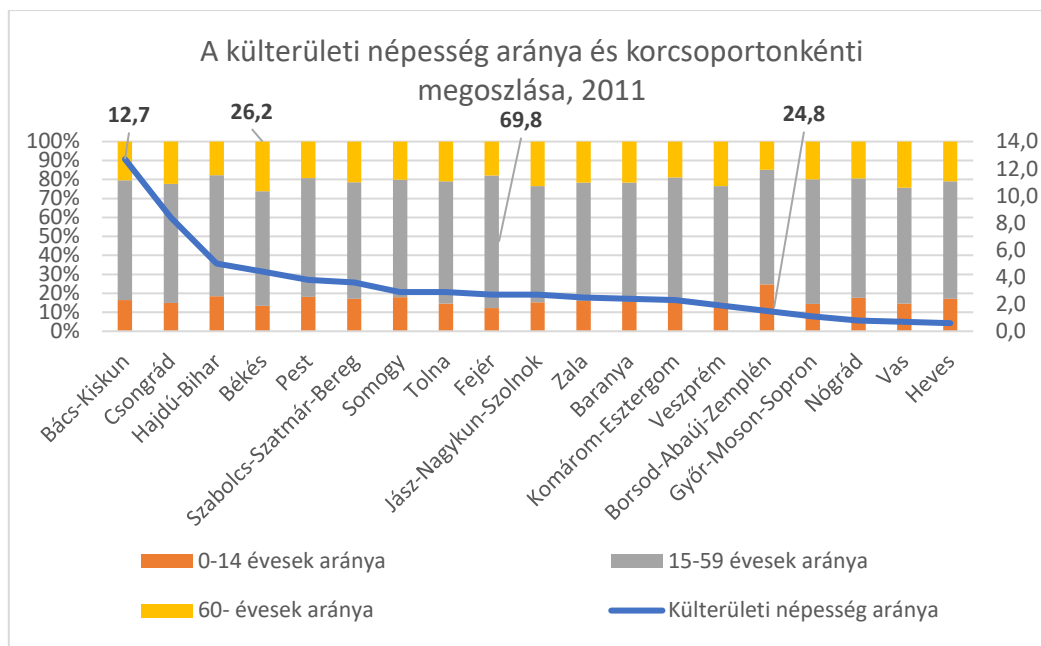
9.3. Külterületi népesség

Közismert tény, hogy Bács-Kiskun megyében az országos átlagot meghaladó a külterületen élők száma, aránya, ennek visszaigazolása látszik a 22. számú ábrán, ahol a 2011-es népszámlálás alkalmával mért adatok alapján a külterületen élők arányát tüntettük fel.

23. ábra: A külterületi népesség aránya 2011-ben. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Népszámlálási adatok 2011.

A régióból még Csongrád megye mutat hasonlóan magas értéket, a képzeletbeli dobogóról Békés megye is csak alig marad le és szorul a negyedik helyre Hajdú-Bihar megye után. A népesség nagyságán kívül fontos még, a külterületen lakók összetétele, korstruktúrája. A külterületi népesség korstruktúrájában számottevő különbségek nincsenek. A legnagyobb részben 60 évnél idősebbekből álló külterületi népesség Békés megyében (26,2%) található, a 15-59 éves korosztályt legnagyobb mértékben reprezentáló külterületi népesség Fejér megyében (69,8%) volt, míg a legfiatalabb korcsoportot tartozó, 0-14 éves korosztály részaránya a külterületi népességben Borsod-Abaúj-Zemplén megyében (24,8%) volt.

24. ábra: A külterületi népesség aránya és korcsoportonkénti megoszlása, 2011-ben. Saját szerkesztés. KSH Népszámlálás 2011. Külterületen élők legfontosabb adatai 2011.

A kistelepüléseknek és a nagyobb külterületi népességgel rendelkező településeknek fontos, hogy 2020-tól kezdődően lehetőségük lesz a 800 fős településeknek is létrehozni a saját falu- és tanyagondnoki szolgáltatásaikat <https://www.kormany.hu/hu/miniszterelnokseg/hirek/bovul-a-falu-es-tanyagondnoki-szolgaltatas>. A jelenlegi 600 fős korlát és az új között elhelyezkedő települések potenciális jelöltjei lehetnek az új szolgáltatásokat beindító településeknek. Bács-Kiskun megyébe a 2017-es adatok alapján 600-800 fő közötti lakossággal az alábbi települések rendelkeznek: Kunbaracs, Kömpöc, Imrehegy, Kunpeszér, Zsana, Öregcsertő, Dunaszentbenedek, Csikéria.

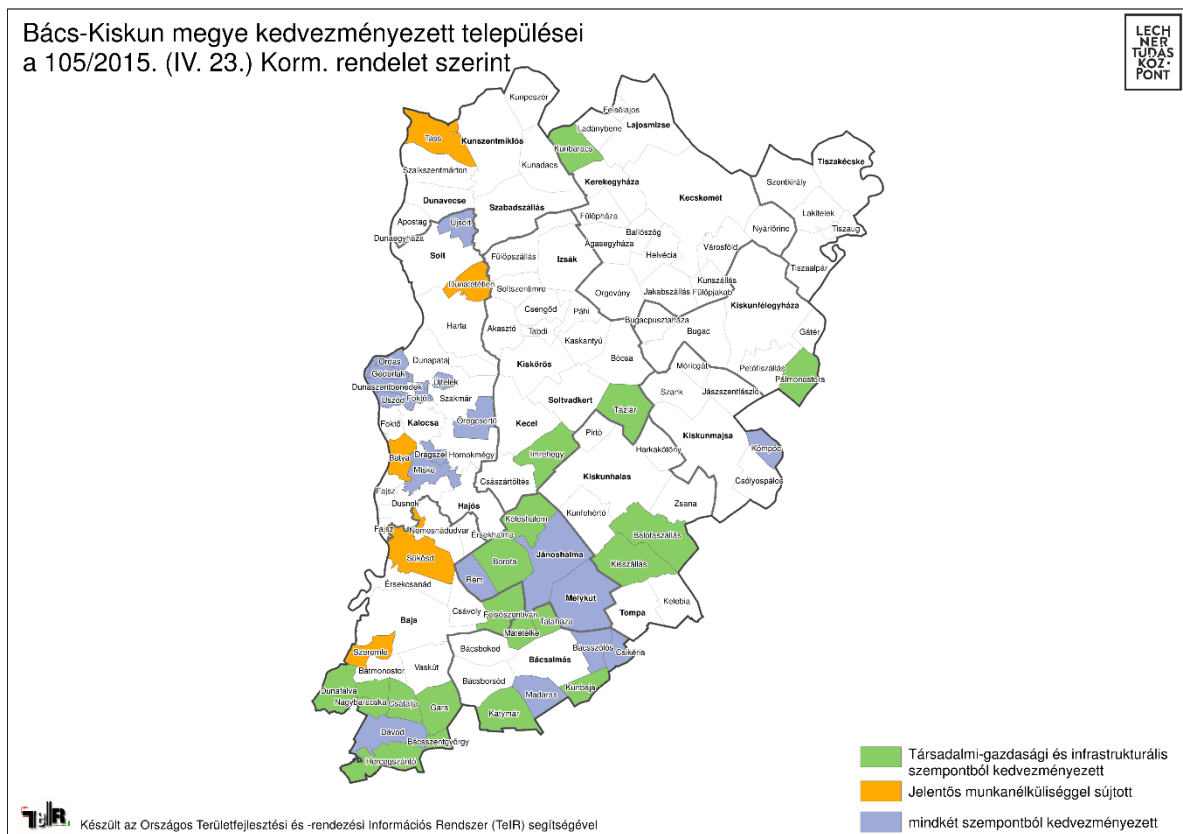
9.4. Kedvezményezett települések Bács-Kiskun megyében

A következő fejezet részben Bács-Kiskun megye társadalmilag és infrastrukturális szempontból kedvezményezett településeit, illetve a jelentős munkanélküliséggel sújtott településeit szeretnénk megjelelni.

A két fogalom meghatározását a 105/2015 (IV.23.) Korm. rendelet a „Kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről” című joganyag tartalmazza, ez alapján a kedvezményezett település körébe az alábbi két kategória tartozik:

- a) *jelentős munkanélküliséggel sújtott települések*: azok a települések, amelyekben a **munkanélküliségi ráta meghaladja az országos átlag 1,75-szeresét**, (munkanélküliségi ráta: a nyilvántartott álláskereső aránya a munkaképes korú állandó népességből)
- b) *társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett települések*: **a komplex mutató alapján rangsorolt települések legkedvezőtlenebb harmada**, (komplex mutató: társadalmi és demográfiai, lakás és életkörülmények, helyi gazdaság és munkaerő-piaci, valamint infrastruktúra és környezeti mutatókból képzett, összetett mutatószám, számítási módját 4. sz. melléklet tartalmazza)

A fenti jogszabály tartalmazza a kedvezményezett települések listáját is, melyet az Országos Területfejlesztési és rendezési Információs Rendszer által készített ábra segítségével mutatunk be a 24. ábrán.

25. ábra: Kedvezményezett települések Bács-Kiskun megyében.

Földrajzi értelemben véve egyfajta sűrűsödés látható a kedvezményezett települések körében a megye déli, dél-keleti részében, ahol a két járási központ (Baja, Bácsalmás) és közvetlen környezetükben lévő egyes települések képeznek markáns kivételt.

Összességében elmondható, hogy a fenti besorolás alapján **a legrosszabb helyzetben azok a települések vannak, ahol mindkét kategória feltételei teljesülnek, vagyis** az országos átlagot jóval meghaladó munkanélküliségi ráta van, illetve a társadalmi és infrastrukturális szempontból is rossz a relatív (a teljes település állományon belüli) helyzetük. Ezek a települések: **Bácsszőlős, Csikéria, Dávod, Drágszél, Dunaszentbenedek, Géderlak, Jánoshalma, Kömpöc, Madaras, Mélykút, Miske, Ordas, Öregcsertő, Rév, Újszék, Újtelek, Uszód**. 2017-ben ezeken a településeken összesen 26.958 fő élt, 11 közülük 1000 főnél kisebb lakosú, 3 település 1000-2000 fő közötti, a további 3 település pedig 2000 fő fölötti lakosság számú. **Kiemelendő Jánoshalma település, mely nem csak a mérete miatt fontos, hanem egyedüli járásközpontként tartozik ebbe a kategóriába.**

9.5. Szegregátumok, szegregációval veszélyeztetett területek

A Központi Statisztikai Hivatalhoz benyújtott adatigénylési kérelemre érkezett válasz szerint Bács-Kiskun megyében 45 olyan település van, ahol van szegregátum, vagy szegregációval veszélyeztetett terület. A lehatároláshoz a 2001-es Népszámlálási adatokat használták, illetve az alábbi definíciókat:

- Szegregátumnak nevezzük azokat a városi területeket, amelyeken az aktív korú (15-59 év közötti) lakosok legalább 50%-a nem rendelkezik rendszeres munkajövedelemmel, legmagasabb iskolai végzettsége pedig nem haladja meg a 8 osztályt.
- Szegregációval veszélyeztetett területnek nevezzük azokat a városi területeket, ahol a fenti mutató 40-50% közötti értéket vesz fel.

Minden járásban van olyan település, hol a Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint van szegregátum, illetve olyan terület, amely szegregációval veszélyeztetett. Járásonként az alábbiakban:

Járás	Település
Bácsalmási	Bácsalmás
	Csikéria
	Katymár
	Madaras
Bajai	Baja
	Érsekcsanád
	Nagybaracska
	Sükösd
Jánoshalmi	Jánoshalma
	Kéleshalom
	Mélykút
Kalocsai	Bátya
	Dunapataj
	Dusnok
	Hajós
	Harta
	Kalocsa
	Miske
	Öregcsertő
Kecskeméti	Ágasegyháza
	Kecskemét
	Ladánybene
	Lajosmizse
	Nyárlőrinc
Járás	Település
Kiskőrösi	Csengőd
	Fülöpszállás
	Izsák
	Kecel
	Kiskőrös
	Soltvadkert
	Tabdi
Kiskunfélegyházi	Kiskunfélegyháza
Kiskunhalasi	Kelebia
	Kiskunhalas
	Kisszállás

	Tompa
Kiskunmajsai	Kiskunmajsa
	Szank
Kunszentmiklósi	Kunszentmiklós
	Szabadszállás
	Szalkszentmárton
	Tass
Tiszaécskei	Lakitelek
	Tiszaalpár
	Tiszaécske

26. ábra: Szegregátumok, szegregációval veszélyeztetett területek településként és Járásonként Bács-Kiskun megyében. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Önálló adatigénylés

Mivel a lehatárolást megalapozó adatfelvétel óta közel 18 év telt el, már nem biztos, hogy a beazonosított területek mai is megfelelnek a definícióban foglaltaknak, illetve az is bizonytalan, hogy nem alakultak-e ki máshol szegregátumok vagy nem növekedett-e a méretük? A frissebb és vélhetően megbízhatóbb adatokért a nevezett 45 település Helyi Esélyegyenlőségi Terveit tekintettük át és emeltük ki a szegregátumokra vonatkozó megjegyzéseiket. (Az összefoglaló adatokat a melléklet 20. számú táblázata tartalmazza). **Bács-Kiskun megyében – a HEP alapján - megvizsgált 45 településen összesen 58 szegregátum, illetve szegregációval veszélyeztetett terület volt, valamint ezeken a területeken összesen 7.115 fő élt.** Ezt a lélekszámot tekinthetjük a minimális értéknek, ennél vélhetően többen élnek szegregátumokban, szegregációval veszélyeztetett területen.

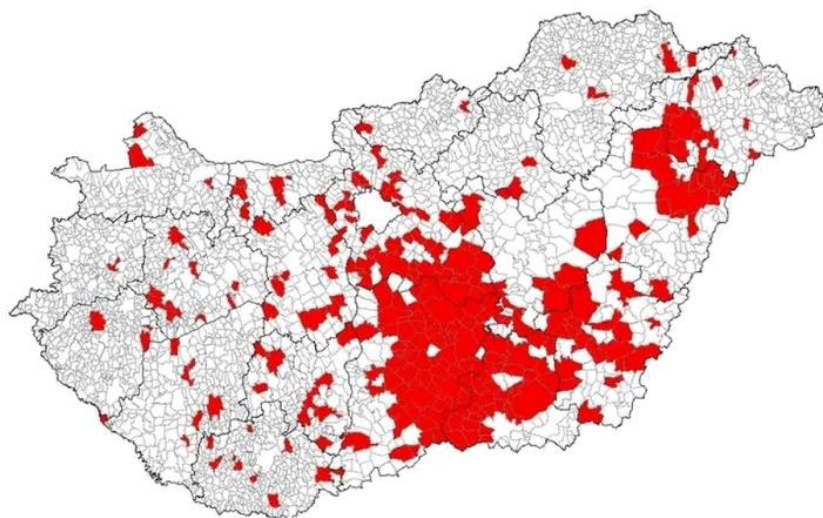
9.6. Tanyás térségek

A tanyás térségek meghatározásának módszertani alapkérdése, hogy mit tekintünk tanyának? A szakirodalomban több fajta meghatározással, leírással találkozunk, ezek részletes elemzése bemutatása nem feladata a helyzetértékelésnek, azonban a megértéshez, illetve a felsorakoztatott adatok értékeléséhez mindenképpen szükséges, hogy alapszinten meghatározzuk a tanya fogalmát. A 2013. évi CXII. „A mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról” szóló törvény a szerint a **tanya**: a település külterületén fekvő, legfeljebb 1 hektár nagyságú olyan földrészlet, amelyhez a föld mellett növénytermesztés és állattenyésztés, továbbá az ezekkel kapcsolatos termékfeldolgozás és terméktárolás céljára létesített lakó- és gazdasági épület, illetve ilyen épülethozzátartozék is tartozik, vagy az olyan földrészlet, amely az ingatlan-nyilvántartásban tanyaként szerepel. Korábban a definícióhoz területi nagyság megjelölése is tartozott, azonban a jelenlegi szabályozásban ez már nem szerepel. Az Országos Területfejlesztési Konceptióban (OTK) a fejlesztési prioritások között szerepelnek a tanyás térségek is: „Az európai szinten kultúrtörténeti jelentőséggel bíró tanyás településrendszer és gazdálkodási forma a magyar nemzeti örökség fontos részét képező sajátos térszerkezeti struktúra, melynek fennmaradása, revitalizációja, fejlesztése nemzeti érdek. A tanyás térségek fontos értéke, hogy potenciálisan alkalmasak a fenntartható fejlődés, az integrált, komplex vidékfejlesztés és a multifunkcionális mezőgazdaság Európában kialakult fejlesztési modelljének megvalósítására.” A néprajzi szakirodalomban a tanya: „az alföldi városok és falvak határában szétszórta álló, rendszerint egy lakóépületet és néhány hozzá tartozó gazdasági épületet magába foglaló, állandóan lakott magános telep.” (Forrás: <http://www.terport.hu/telepulesek/telepulestipusok/sajatos-telepulesformak/telepulesi-szorvanyok-tanyak>)

Tanyás térségek körül határolását adja a Térport tematikus térképe, mely 2014-es adatokon alapulva járási szinten határozza meg a tanyás térségeket. Bács-Kiskun megyében ezen meghatározás szerint csak a Kalocsai járás nem minősül tanyás térségnek, az összes többi járás igen!

Települési szintű körül határolást ad az Országos Területfejlesztési Konceptió, melyben azokat a településeket tekinti tanyás térségnek, amelyekben a külterületen élők száma eléri a 200 főt és aránya

eléri vagy meghaladja a 2%-ot. A 26. ábrán nagyon jól látható, hogy Bács-Kiskun megye jelentős része tanyás térségnek tekinthető.

27. ábra: Magyarország tanyás térségei. Forrás: Országos területfejlesztési koncepció

10. Oktatáshoz való hozzáférés

Iskolák közötti különbségek, Roma gyermekek és fiatalok aránya az óvodákban, közoktatásban és felsőoktatásban, HH és HHH tanulók adatai, Óvodai férőhelyek száma, Egy óvodai helyre jutó óvodások száma, Iskolák, feladat-ellátási helyek száma a megyében és a régióban működő felsőoktatási intézmények szerepe, Magántanulók száma, Korai iskolaelhagyók (lemorzsolódók) száma, Hátrányok kompenzálását célzó programok, Felnőttképzés – Iskolarendszeren kívüli szakképzés

11. Munkavállaláshoz való hozzáférés

Foglalkoztatottsági adatok, Inaktivitási ráta, Nyilvántartott álláskeresők száma, Tartós munkanélküliek aránya, Foglalkoztatás szempontjából hátrányos helyzetű csoportok: nyugdíj előtt álló korosztályhoz tartozók, a gyermekvállalást követően a munkaerőpiacra visszatérő nők, megváltozott munkaképességű és fogyatékos emberek száma, Roma népesség foglalkoztatottsága (lsd. 4.2.), Közfoglalkoztatásban részt vevők száma

12. Egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés

Alap-és szakellátás területi egyenlőtlenségei, Felnőtt és gyermek háziorvosi szolgálatok száma, Betöltetlen körzetek száma, Egy házi – és gyermekorvosra jutó lakosok száma, Betöltött védőnői álláshelyek száma, Koraszülött gyermekek száma és csecsemőhalandóság, Rizikófaktorok: szenvedélybetegségek, magas vérnyomás, helytelen táplálkozás, Prevenció.

13. Lakhatáshoz való hozzáférés

Lakhatáshoz való hozzáférés tekintetében a legfontosabb adatok elemzésre szorítkozunk, hiszen a téma terület olyannyira szerteágazó, hogy szükséges kiemelésekkel az esélyegyenlőség irányába elmozdulni, illetve a célcsoportok lakhatására fókuszálni. Ennek keretében az alábbi mutatók vizsgálatára vállalkozunk: lakások száma, lakott lakások száma, lakások nagyság, komfortfokozat és tulajdonjog szerinti megoszlása.

13.1. Lakások száma, lakósűrűség

Bács-Kiskun megyében **a lakások száma a 2000-es évek elejétől kezdődően folyamatosan emelkedik**, az emelkedés üteme a közelmúltban némileg csökkent, ma már inkább stagnálásról lehet beszélni (tized százalékpontos emelkedés). A fogyó népesség és a növekvő lakásszám kapcsolatából egyértelműen az látható, hogy a 100 lakásra jutó népesség száma folyamatosan csökken, 2001-ben száz lakásra 238 fő jutott, míg 2017-ben már csak 211 fő. (az országos adatok ugyan ebből az időszakból: 2001-ben 251 fő, 2017-ben 221 fő). Vagyis **a megye lakósűrűsége mindvégig az országos átlag alatt maradt**.

A megye járásait vizsgálva a Kecskeméti járást mérete miatt külön kell kezelni, látható, hogy ebben a járásban van a megye összes lakásának mintegy 30%-a (2017-ben a 29,03%-a) és ebben a járásban volt a legnagyobb arányú a lakások számának növekedése is, vagyis összességében a megyei lakásállomány változását leginkább a Kecskeméti járás lakásállomány változása mozgatta. A csökkenő lakásállományú járasok veszteségét is kompenzáló mértékben nőtt a lakások száma a Kecskeméti és a Bajai járásban. A Tiszakécskei, a Kiskunhalasi, a Kiskunfélegyházi és a Bajai járásban is nőtt a vizsgált időszak kiinduló adatához képest a lakások száma, a többi járásban azonban csökkent. A Kecskeméti és a Bajai járásban 2010 és 2011 között nagymértékű növekedés volt tapasztalható (Központi Statisztikai Hivatal Tájékoztatási Adatbázis, 2017)

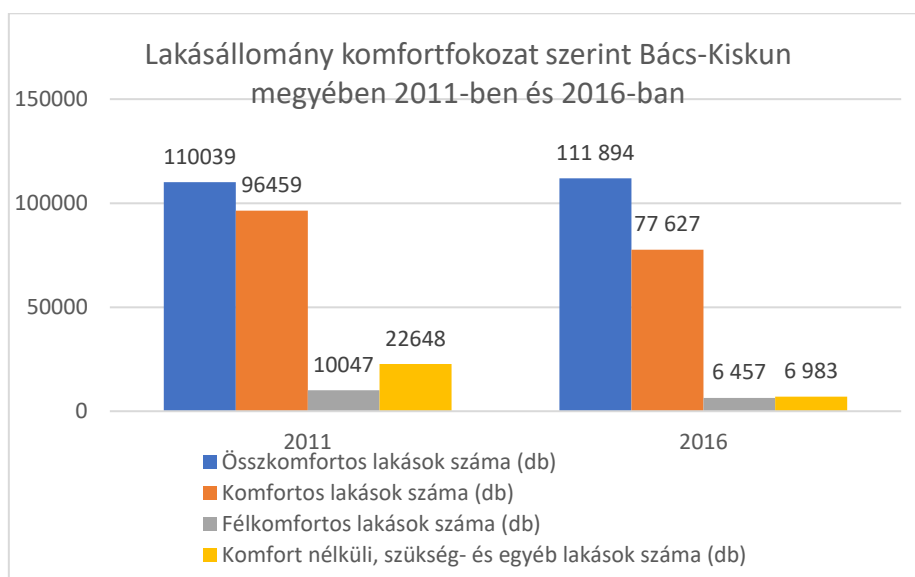
13.2. Lakások jellemzői

A lakások száma önmagában nem sok információt ad az adott terület lakosságának lakáskörülményeiről, így a lakások egyéb tulajdonságainak számbavételére is szükség van. A lakásnagyság szobaszám szerinti kategóriáit – 2017-ben - vizsgálva látható, hogy a hazai lakásállomány 10%-a egy szobás, közel 38%-a két szobás, 32%-a három szobás és 20%-a négyszobás. Az is látható, hogy a csak az egy szobás lakások száma „ingadozik”, minden további lakásméretben folytonos növekedés van. Bács-Kiskun megyei adatok csak a kétszobás lakások tekintetében térnek el az országos trendtől, itt ugyanis 2014-ben megáll a növekedés, majd fokozatos csökkenést láthatunk. Az egyszobás lakások száma ugyan úgy „ingadozik”, mint az országos adatok esetében, a vizsgált időszakon belül 4 trendfordulót is láthatunk. A három- és négyszobás lakások esetében ismét az országos trend köszön vissza, mert folyamatosan emelkedik ezen lakástípusok száma. Minden járásban összesítettük az egyes lakásnagysághoz tartozó adatokat, majd a legmeghatározóbb tulajdonságot kiemelve, ezzel jellemeztük az adott járást. Amennyiben a lakások száma csak 2-3 darabszámban tért el a kezdeti és az utolsó időpontban stagnáló adatokról beszélünk. Amennyiben kismértékű 5-10 közötti a darabszám változás, akkor kismértékű csökkenésről, illetve növekedésről beszélünk, amennyiben 10 fölötti a változás csökkenésről, illetve a növekedésről beszélünk. A járasok folyamatait összesítve a legmeghatározóbb folyamattal jellemeztük az adott járást, ezek alapján az alábbi mintázatot kaptuk:

Járás neve	Legjellemzőbb folyamat lakástípusa	Lakásszám változás típusa
Kunszentmiklósi	kétszobás	Minimálisan csökkenő
Bácsalmási	háromszobás	Stagnáló
Jánoshalmi	háromszobás	
Bajai	négy- és több szobás	Növekvő
Kalocsai	négy- és több szobás	
Kecskeméti	háromszobás	
Kiskőrösi	négy- és több szobás	
Kiskunfélegyházai	négy- és több szobás	
Kiskunhalasi	négy- és több szobás	
Kiskunmajsai	négy- és több szobás	
Tiszaújvárosi	négy- és több szobás	

17. táblázat: Bács-Kiskun megye járásai a legmeghatározóbb lakásállomány változási folyamatuk alapján. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Tájékoztatási Adatbázis, Éves településstatistikai adatok 2017-es település szerkezetben.

A lakások komfortfokozata¹¹ talán még a nagyságánál is meghatározóbb tulajdonság, sajnos idősoros adatokat nagyon nehéz előállítani, ezért a 2011-es Népszámlálási adatokra és a 2016-os Mikrocenzus adataira támaszkodhatunk. A 2011-es népszámlálás alkalmával 4.390.302 db lakást „számoltak össze”, míg 2016-ban már csak 3.854.405 darabot, minden komfortfokozatban csökkenés tapasztalható. A 25. ábrán látható, hogy **Bács-Kiskun megyében az összkomfortos lakások száma növekedett a két időpont között, míg a többi típusba tartozó lakások száma csökkent.** Legjelentősebb mértékben a Komfort nélküli, szükség és egyéb lakások kategória csökkent (kb. 1/3-ára esett vissza). Ezen tendenciák alapján megállapítható, hogy modernizálódik a hazai lakásállomány.

28. ábra: Lakásállomány komfortfokozat szerint Bács-Kiskun megyében 2011-ben és 2016-ban. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Népszámlálás 2011 és Mikrocenzus 2016.

A „rosszabb minőségű” lakások (félkomfortos, komfort nélküli és szükség-lakások) **területi megoszlását vizsgálva látható, hogy Bács-Kiskun megye (6,73%) az országos átlagot (5,15%) meghaladó értéket produkált 2016-ban.** A nyugati országrészben láthatóan alacsonyabb ezen lakások aránya, míg a déli országrészben és az észak-keleti országrészben lényegesen magasabb (37. ábra a mellékletben).

¹¹ A 147/1992 (IX.6) Korm.rendelet 4.számú melléklete alapján.

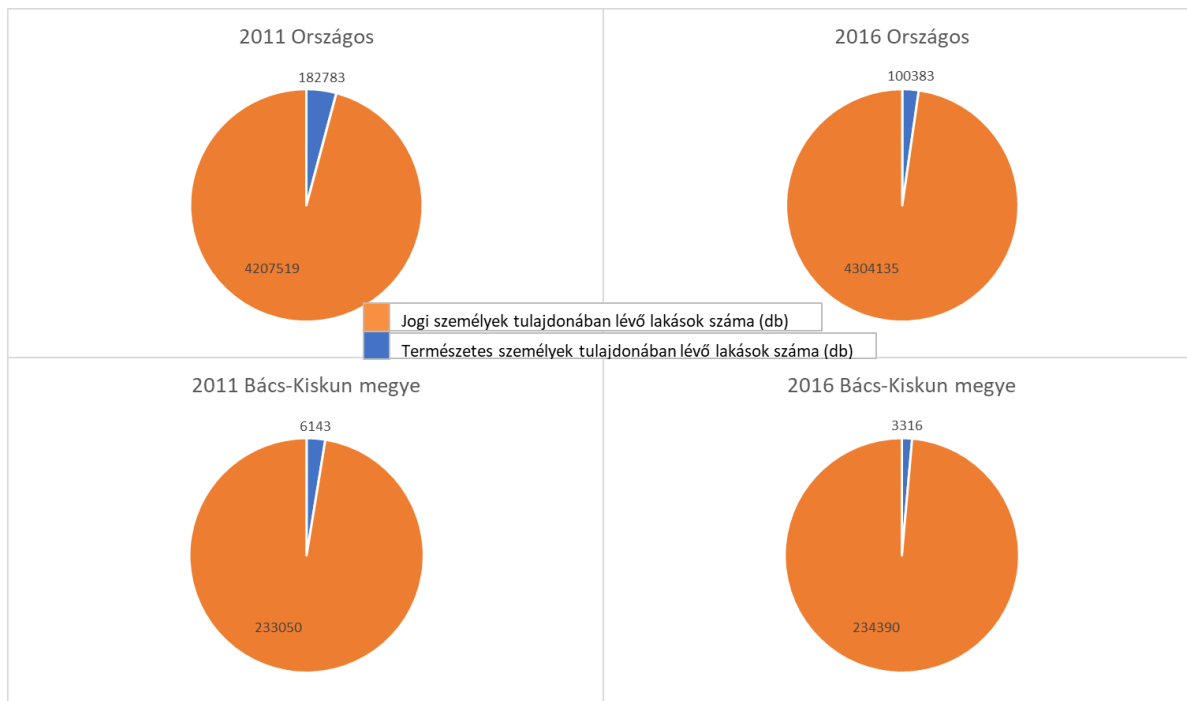
2011 és 2016 között minden járásban nőtt az összkomfortos lakások száma és minden járásban csökkent a komfort nélküli, szükség és egyéb lakások száma, vagyis a minőségi javulás egyértelműen beazonosítható. A komfortos lakások tekintetében is csökkenés tapasztalható, azonban egy járás (Kiskunmajsai) ez alól kivétel. A félkomfortos lakások tekintetében is látszik, hogy a járások túlnyomó többségében (8 db) csökkenés volt, azonban a Bácsalmási, a Kiskunhalasi és a Kunszentmiklósi járásban növekedett a félkomfortos lakások száma (növekedés az előző cenzushoz képest: zöldell jelzett cella; csökkenés az előző cenzushoz képest: pirossal jelzett cella).

Terület	Év	Összkomfortos lakások száma (db)	Komfortos lakások száma (db)	Félkomfortos lakások száma (db)	Komfort nélküli, szükség- és egyéb lakások száma (db)
Bácsalmási járás	2011	2524	5272	619	1113
	2016	2528	5007	909	880
Bajai járás	2011	13314	14091	991	1885
	2016	15766	12926	731	966
Jánoshalmi járás	2011	1979	4873	487	1498
	2016	2601	4772	327	941
Kalocsai járás	2011	9984	11534	838	1541
	2016	10840	11266	664	970
Kecskeméti járás	2011	41034	20987	2118	4613
	2016	43849	20390	1939	2713
Kiskőrösi járás	2011	12593	9516	1099	2742
	2016	14211	8783	715	1947
Kiskunfélegyházi járás	2011	7697	7086	1065	2562
	2016	8803	7059	1065	1238
Kiskunhalasi járás	2011	8629	8287	979	2043
	2016	9550	7723	1299	1202
Kiskunmajsai járás	2011	2783	4267	589	1706
	2016	2874	4736	481	1125
Kunszentmiklósi járás	2011	4984	6127	723	1495
	2016	5502	5921	777	929
Tiszaújvárosi járás	2011	4518	4419	539	1450
	2016	5044	4159	535	1043

18. táblázat: Bács-Kiskun megyei járások lakásállományának megoszlása komfortfokozat szerint a Népszámlálási és a Mikrocenzus adatai alapján. Saját szerkesztés. KSH Népszámlálás 2011; KSH Mikrocenzus 2016.

A lakások legnagyobb része természetes személyek tulajdonában van, a jogi személyek által tulajdonolt lakások száma országos és megyei szinten is csökkent 2016-ban a 2011-es adathoz képest. A 2011-ben végzett népszámlálás adatai szerint hazánkban a lakások száma elérte a 4.390.302 darabot, ebből természetes személy tulajdonában volt 4.270.519 darab, míg jogiszemély tulajdonában 182.783 darab. A

2016-os Mikrocenzus alapján az adatok az alábbi képpen változtak, lakások száma összesen 4.404.518 volt, ebből természetes személy által tulajdonol 4.304.135 darab volt, a fennmaradó 100.383 darab pedig jogi személyek tulajdonában volt.

29. ábra: Lakások megoszlása tulajdonjog szerint a 2011-es Népszámlálás és a 2016-os Mikrocenzus adatai alapján (db). Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Népszámlálás 2011; KSH Mikrocenzus 2016.

A Kecskeméti járásban is az országos tendencia érvényesül, 2016-ra a lakások száma emelkedett, a természetes személyek által tulajdonolt lakások száma szintén nőtt, míg a jogi személyek által tulajdonolt lakások száma csökkent. A további járások többségében elmondható, hogy 2016-ban kevesebb lakás volt, mint 2011-ben. A Bajai járás volt még, amelyikben 2016-ban több lakás volt, mint 2011-ben. Minden járásban csökkent a jogiszemélyek által tulajdonolt lakások száma. A természetes személyek által tulajdonolt lakások száma csökkent a Bácsalmási, a Jánoshalmi, a Kalocsai, a Kiskőrösi, a Kiskunmajsai, a Kunszentmiklósi és a Tiszakécskei járásban. A Bajai, a Kiskunfélegyházi és a Kiskunhalasi járásban pedig növekedett a természetes személyek által tulajdonolt lakások száma.

14. Az alapvető szolgáltatásokhoz való hozzáférés

A lakhatást és egyben az életminőséget nagyban behatárolja a területen elérhető közüzemi szolgáltatások köre, illetve színvonala. A közüzemi szolgáltatók által nyújtott szolgáltatás minőségére jelen helyzetértékelés során nem térünk ki. Elemzésünkben bemutatjuk – területi szintenként – az elérhető szolgáltatások körét, úgy mint: ivóvízszolgáltatás; közüzemi szennyvízgyűjtés; háztartási villamosenergia szolgáltatás; háztartási gázszolgáltatás; távfűtés; hulladékgyűjtési szolgáltatás.

14.1. Közüzemű ivóvízhálózat

Országosan az ivóvízhálózatba bekapcsolt lakások száma folyamatosan emelkedik – ez alól kivételt képez a 2011-es év, ekkor egy minimális visszaesés volt tapasztalható. Mára (2017-es adat) az országban 4.228.336 darab lakás van bekapcsolva a hálózatba, ez az összes lakás több mint 95%-a. A megyében is hasonló folyamatok zajlottak, azzal a különbséggel, hogy két alkalommal - 2010-ben és 2014-ben - volt megtorpanás a növekedésben. **2017-ben a megye összes lakásának mintegy 88%-a rendelkezik vezetékes ivóvíz vételi lehetőséggel.** A többi megyével összehasonlítva látható, hogy Bács-Kiskun megye áll az utolsó helyen, ezt alapvetően a településszerkezet speciális volta magyarázza.

A járások tekintetében két típust lehet megkülönböztetni, az egyik járás típusban azok a járások vannak, ahol a növekedés szinte folyamatos (növekvő), míg a másik típusba azok tartoznak, amelyekben 2010-es években 2-3 éven át tartó csökkenés volt látható (megtorpanó).

‘Növekvő’ járások: Bajai, Kecskeméti, Kiskunfélegyházi, Kiskunmajsai, Kunszentmiklósi, Tiszakécskei,

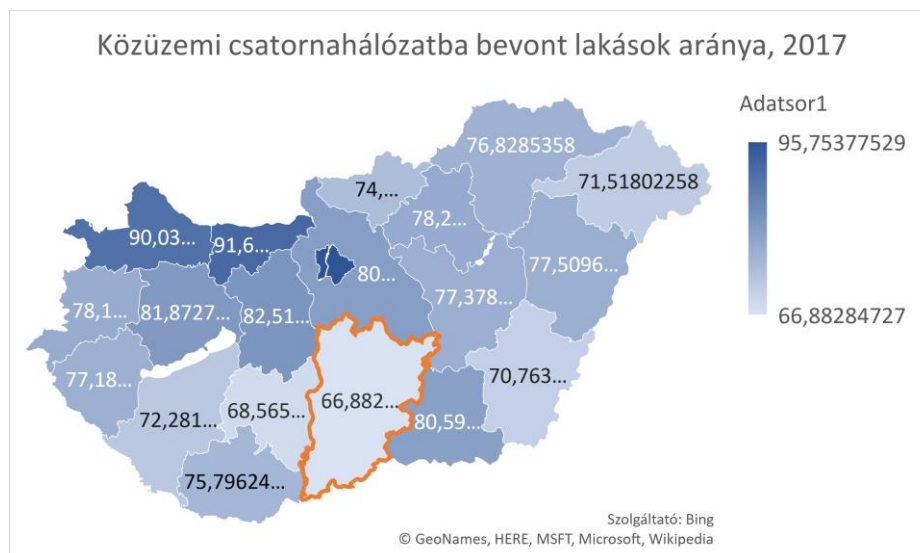
‘Megtorpanó’ járások: Jánoshalmi, Kalocsai, Kiskőrösi, Kiskunhalasi,

Az ivóvíz hálózatba bekapcsolt lakások arányait vizsgálva látható, hogy **2017-ben a Kiskunfélegyházi, a Kiskunmajsai, és a Kiskőrösi járásban voltak legkisebb arányban bekapcsolva a lakások, míg a megyei átlagot messze meghaladó mértékben a Bácsalmási, a Bajai és a Kalocsai járásban voltak a bekapcsolt lakások.**

14.2. Közcsatorna hálózat

A közcsatorna hálózatba bekapcsolt lakások száma folyamatosan emelkedik, hiszen nehezen képzelhető el olyan helyzet, amikor a csatornahálózatról történő lekötés valósul meg, ezért az összesítő mutatószámok közül azokat mutatjuk be, amelyek a lakásállomány és a szolgáltatásba bekapcsolt lakások számát veti össze.

A megyei csatornázottsági arányokat összevetve Bács-Kiskun megye ismét a legutolsó helyen szerepelt 2017-ben, így egyre erősebb az a feltételezés, hogy a szolgáltatások elérése a megye lakosságának nehezebb, költségesebb, ami pedig az állami és önkormányzati többlet erőforrások bevonását is szükségessé teszi.

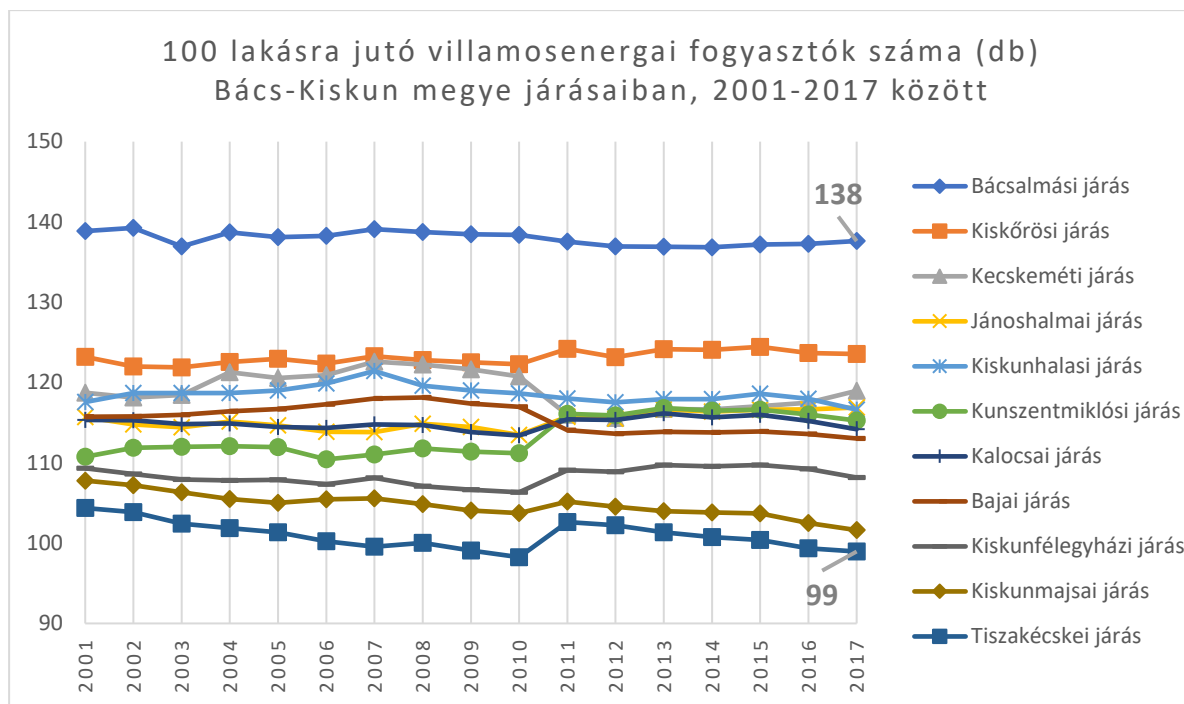
30. ábra: Közütemi csatornahálózatba bekapcsolt lakások aránya, 2017-ben. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Tájékoztatósi adatbázis, Éves településstatistikai adatok 2017-es településszerkezetben.

A csatornahálózatra való rákapcsolódás lehetőségében nagy különbségek mutatkoznak a járásek között. 2001-től kezdődően több járásban megkezdődött egy nagymértékű bővülési folyamat, míg más járásekban ez a növekedés inkább csak a 2005 után indult be, illetve a Bácsalmási és a Jánoshalmi járásban még később. **2017-ben e két járás (Bácsalmási, Jánoshalmi) és a Kiskunmajsai járás csatornázottsági aránya volt a legalacsonyabb. Legnagyobb mértékű csatornázottságot a Bajai, Kalocsai, Kunszentmiklósi járásban értek el.**

14.3. Háztartási villamosenergia szolgáltatás

Országosan a villamosenergia hálózatra kapcsolt fogyasztók száma emelkedik, 2009-ben és 2012-ben volt egy kisebb visszaesés, azonban ez a villamos energia szolgáltatásba bekapcsolt lakások arányát lényegileg nem befolyásolta, hiszen már az időszak elején elmondható volt, hogy a lakások nagyrészt elérhető a villamosenergia szolgáltatás, sőt lakásonként akár több fogyasztót is láthatunk. Amennyiben megnézzük, hogy a lakások száma és a villamos energia szolgáltatásba bekapcsolt fogyasztók száma miként aránylik egymáshoz, látható, hogy lakásonként több fogyasztó bekapcsolásával 100% feletti értékeket is láthatunk. Ezeket az arányokat összehasonlítva Veszprém, Somogy és Zala megye áll az élen, míg a legrosszabb arányt Nógrád, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Borsod-Abaúj-Zemplén megyékben láthatjuk.

A járásek villamosenergia ellátásának lefedettségét bemutató ábrán (19.ábra) jól látható, hogy a Bácsalmási járásban kimagasló a 100 lakásra jutó villamosenergia fogyasztók száma, míg a Tiszaécskei, a Kiskunmajsai és a Kiskunfélegyházi járásban a legalacsonyabb. A megyei átlagot (2017-ben, 115 %) a fenti három járás, a Bajai és a Kalocsai járás nem érte el. Az adatok kismértékben változtak csupán, és a járásek sorrendje sem változott számottevően a vizsgált időszak alatt, a középmezőnyhöz tartozó járásek sorrendjében láthatunk csupán kismértékű változást.

31. ábra: 100 lakásra jutó háztartási villamosenergia fogyasztók száma (db) Bács-Kiskun megye járásaiban, 2001-2017 között. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településszisztematikai adatok 2017-es településszerkezetben.

14.4. Gázszolgáltatás

Országosan a lakossági gázszolgáltatásba bekapcsolt fogyasztók száma 2000-től 2010-ig folyamatosan emelkedett, ekkor hazánkban összesen 3.395.870 fogyasztó tudott vezetés gázt vételezni. 2011-től kismértékű csökkenés következett be, majd 2016-ban már ismét növekedésnek lehetünk tanúi. A megyék gázellátottságának bemutatásához összekapcsoltuk a gázszolgáltatásba bekapcsolt fogyasztók számát és a lakások számát, így látható, hogy **2017-ben a Komárom-Esztergom, Tolna és Baranya megyében volt a legalacsonyabb a 100 lakásra jutó gázfogyasztók száma. Ugyan ez a mutató Csongrád, Fejér és Pest megyében volt a legmagasabb, míg Bács-Kiskun megye (71 fogyasztó/100 lakás) a középmezőnyhöz tartozott.**

A járások gázszolgáltatással való ellátottsága a vizsgált időszak első felében folyamatosan növekvő tendenciát követett, majd 2010-et követően visszaesés tapasztalható, mindemelett a járások sorrendje csak kismértékben változott, tehát relatív helyzetüket a járásoknak sikerült megőrizniük. A két legjobb helyzetben lévő járásban – Bajaiban és a Kalocsaiiban - egyaránt 77 gázfogyasztó jut 100 lakásra, míg legkevesebb, 60 fogyasztó a Bácsalmási járásban van (2017-ben).

14.5. Távhő

A távhő szolgáltatás mennyiségi mutatója az alábbiak szerint alakult: **2004-ben 652.206 darab lakás volt bekapcsolva a távhő szolgáltatásba, míg 2017-ben több mint 2000-el kevesebb, 650.086 darab lakásban volt távhőszolgáltatás.** A csökkenés nem volt egyenletes, a kétezres évek elején inkább stagnálás volt tapasztalható, majd 2007-2009 között erőteljesebb csökkenést láthatunk, ezt követően pedig lassú emelkedést.

Bács-Kiskun megyében a kétezres évek elején ingadozott a távhő szolgáltatásba bekapcsolt lakások száma, majd 2013-2014-ben erős csökkenés volt tapasztalható. 2014-ben több mint 100 lakással kevesebben volt távhő szolgáltatás, mint 2004-ben. Majd 2015-2017 között újra, kismértékű emelkedés tapasztalható, **2017-ben a megyei lakások mintegy 6,58%-ában volt csak távhő szolgáltatás.**

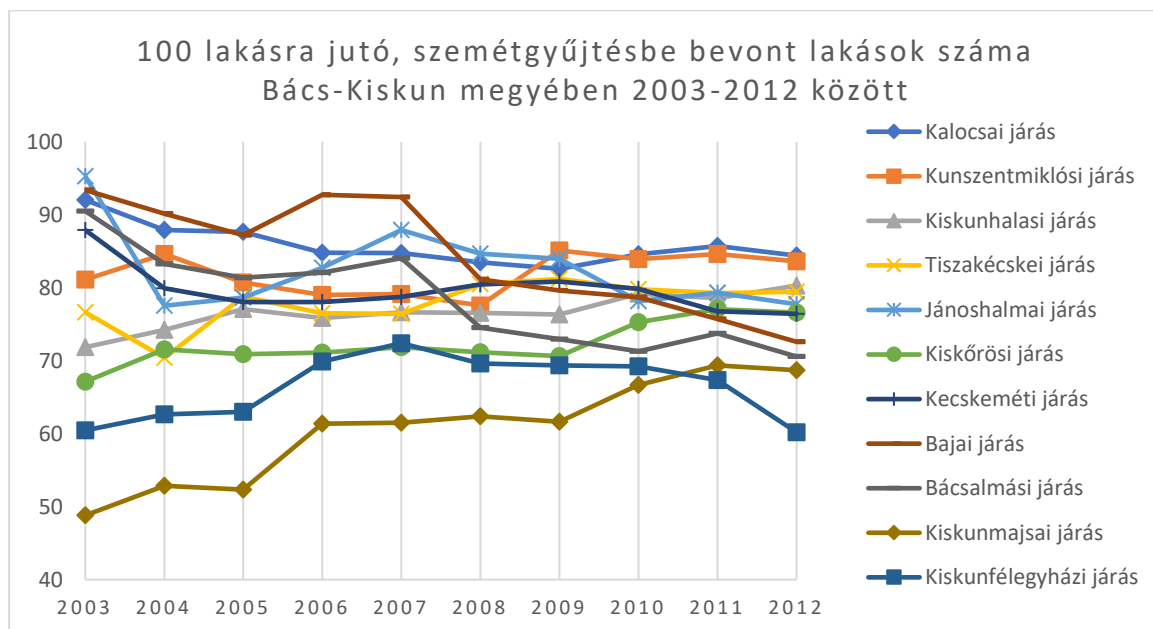
A járási adatok nagyon hiányosak, összesen csak 4 járás adatai ismeretek, így a megyei adatokat is erős megkötéssel lehet használni, hiszen ezen négy járás adatából adódik össze!! A Kecskeméti járásban ki-magaslóan magas a távhő szolgáltatásba bekapcsolt lakások száma, amennyiben a lakásállományra vetítve nézzük, még akkor is kb. 2-3 szorosa a másik három járásban mért adatokénak.

14.6. Hulladékgyűjtés

A rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások számáról nem rendelkezünk részletes és friss adatokkal, 2003-tól 2012-ig vannak adatok területi bontásban. Országos szinten 2003-2010 között folyamatos és tartós emelkedés volt tapasztalható, majd 2011-2012-ben kismértékű csökkenést láthatunk, **2012-ben az ország lakásállományának mintegy 91%-a tudta hulladékát rendszeresen elszállíttatni.**

Bács-Kiskun megyében a rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások számának alakulásában 1-2 évenként trendforduló volt tapasztalható. Az ingadozás okát nem tudjuk feltárni és bemutatni, azonban érdekes lehet, hogy a járások azonos adatai is hasonló hullámozást mutatnak-e? **2012-ben a megye lakásainak mintegy 76%-ában volt elérhető a rendszeres hulladékgyűjtés lehetősége.**

Amint azt a megyei adatoknál megjegyeztük, valóban elég erős változékonyságot mutatnak a járások adatai is, ezt jól szemlélteti a 20. ábra. Vannak járások, ahol tartós és folyamatos a növekedés (Kiskunmajsza, Kiskőrös) míg más járásokban csökkenést és stagnálást láthatunk (Kalocsa, Bácsalmási), a harmadik csoportba pedig azon járások tartoznak, ahol mindkettő irány tapasztalható, időszakonként növekednek, majd csökkennek.

32. ábra: 100 lakásra jutó, rendszeres szemétygyűjtésbe bevont lakások száma (db) Bács-Kiskun megyében 2003-2012 között. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatistikai adatok 2017-es településszerkezetben.

15. Bevonás, szemléletformálás, a diszkriminációs jelenségek elleni küzdelem

Bejegyzett és működő civil szervezetek száma, megvalósult antidiszkriminációs programok, Az érintettek bevonása a döntéshozatalba, Szektorok (állami, civil, gazdasági) közötti együttműködés csatornái, A megyében megvalósult kommunikációs programok

16. Magasabb szintű tervdokumentumok

Fontosnak tartjuk a regionális és országos tervdokumentumokhoz illetve jogszabályokhoz való illeszkedést, ezzel megvalósítva a stratégiai tervezésben alapvető hierarchia elvét. Országos szinten elsődlegesen a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia II. illetve az ahhoz szervesen kapcsolódó „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégia szolgál viszonyítási pontként. Ehhez további szakterületi országos stratégiák társulnak, mint például a Bűnmegelőzési Stratégia és a Köznevelési Stratégia. Természetesen mindezek számára az Európai Unió EU 2020 Stratégia nyit és biztosít még tágabb értelemben vett kereteket. Ezen stratégiák legfontosabb jellegzetességeit és rövid célmeghatározásait az alábbiakban ismertetjük.

16.1. Stratégiák

„Legyen jobb a Gyermekeknek” Nemzeti Stratégia (2007-2032)

A Legyen Jobb a Gyermekeknek Nemzeti Stratégia szükségességét elsősorban az indokolta, hogy csökkentsék a gyermekek és családjaik nélkülözését, javítsa a gyermekek fejlődési esélyeit. A törvény minden gyerekre kiterjed, de értelemszerűen azoknak a gyermekeknek kell prioritást kapniuk, akiknek érdekei a legjobban sérülnek, akiknél a nélkülözések a legjobban korlátozzák fejlődésüket. A Nemzeti Stratégia másik fontos indoka a szegénységi ciklus megszakításának szükségessége, a gyermekek és a társadalom közös távlati érdeke

Roma Integráció Évtizede Program Stratégiai Terv 2007-

Az Országgyűlés 2007. június 25-én fogadta el a Roma Integráció Évtizede Program Stratégiai Tervről szóló 68/2007. (VI. 28.) OGY határozatot, amely a Kormány feladatául tűzi, hogy a Stratégiai Terv végrehajtására készítsen rövid távú, kétéves időszakokra szóló intézkedési terveket. A Stratégiai Terv négy prioritási területen (oktatás, foglalkoztatás, lakhatás és egészségügy), az egyenlő bánásmód érvényesítésével kapcsolatban, továbbá a kultúra, a média és a sport területén határoz meg átfogó célokat, a célokhoz kapcsolódó konkrét feladatokat, az ezekhez rendelt mutatókat, továbbá a feladatok eléréséhez szükséges intézkedéseket. A nemek közötti esélyegyenlőség megteremtését a négy prioritási területen megfogalmazottakhoz kapcsolódó feladatokon és intézkedéseken keresztül kívánja megvalósítani.

Idősügyi Nemzeti Stratégia 2009-

Az Országgyűlés 2009-ben fogadta a Idősügyi Nemzeti Stratégia című stratégiai programot (81/2009. (X. 2.) OGY határozat). Az Országgyűlés felkéri a Kormányt, hogy az Idősügyi Nemzeti Stratégiában foglalt célkitűzéseket, prioritásokat, preferenciákat képviselje és érvényesítse jogalkotó és végrehajtó tevékenysége során, kiemelve az időseket érintő kormányzati döntéseket, programokat és cselekvési terveket. Az Idősügyi Nemzeti Stratégiában foglaltak összhangban vannak az ENSZ alapelveivel, az Európai Unió törekvéseivel, a Társadalmi Befogadásról szóló közös Memorandummal, a Lisszaboni Stratégiával, a Berlini Nyilatkozattal, az AGE vezérelveivel, az Európai Szociális Chartával, a magyarországi Idősügyi Chartával, valamint az Európai Bizottság Közleményével, melyet a Tanácshoz, az Európai Parlamenthez és a Gazdasági és Szociális Bizottsághoz intézett. Összhangban van az Öregedéssről szóló Madridi Nemzetközi Cselekvési Tervvel, az ENSZ Egészségügyi Szervezete, a WHO által 2001-ben publikált, az idősügyi politikát meghatározó alapidokumentumával, melynek címe az Aktív Időskor (Active Ageing – Policy Framework) is. Az Európai Unió Szociálpolitikai Ütemterve célkitűzésként határozza meg a humánszolgáltatások modernizálását és fejlesztését a társadalmi és demográfiai struktúrák változásaira adott válaszként úgy, hogy a védelem szerepe produktív tényezőként jelenjen meg. A magyarországi időspolitikai egyik legfontosabb megoldandó kérdése az időskorúak diszkriminációjának megszüntetése és esélyegyenlőségének megteremtése.

Ma még sok idősebb ember ki van téve a társadalmi kirekesztés valamelyik kockázatának: elszigetelődés, egészségi problémák, hozzáférés az ellátásokhoz. A társadalmi részvétel azt is jelenti, hogy az

egyén milyen mértékben, milyen intenzitással és hányféleképpen használja fel képességeit, tudását, egyéniségének sajátos adottságait más emberek, szűkebb vagy tágabb közösségek hasznos szolgáltatóra, gazdagítására, illetve milyen mértékben veszi igénybe mások adottságait saját élete alakításában. Ebben az értelemben a társadalmi részvétel, illetve a közösségileg aktív lét azt feltételezi, hogy az egyén tevőlegesen befolyásolja nemcsak saját maga, hanem a különböző közösségek életét, hozzáadja tudását, normáinak érvényesítését, munkáját, bizalmát, egyéniségének színét, jellegét a közösség egészéhez.

Az EU 2020 stratégia

Az EU 2020 stratégia az Európai Unió 10 évre szóló növekedési stratégiája, a 2000-ben megkezdett Lisszaboni Stratégia folytatása, annak tapasztalatait beépítő új, közösségi gazdaságpolitikai célrendszer és ahhoz tartozó intézkedésterv. Célja nem csupán a válság leküzdése, a stratégia az uniós növekedési modell hiányosságait hivatott megszüntetni, és az intelligensebb, fenntarthatóbb és befogadóbb növekedés feltételeit kívánja megteremteni. Az esélyegyenlőség szempontjából releváns célkitűzések, melyeket 2020-ra az EU egészének teljesítenie kell, két területen is megjelenik. Az oktatásban a lemorzsolódási arányt 10% alá kell csökkenteni. A szegénység/társadalmi kirekesztés ellen ható intézkedések sora pedig azt célozza, hogy legalább 20 millióval csökkenjen azok száma, akik nyomorban és társadalmi kirekesztettségben élnek, illetve akik esetében a szegénység és a kirekesztődés reális veszélyt jelent.

Nemzeti Reform Program

A Nemzeti Reform Program: Az Európa 2020 stratégia megvalósításának legfontosabb eszközét tagállami szinten a nemzeti reformprogramok jelentik, melyeket a tagállamoknak minden év áprilisában, a stabilitási/konvergencia programokkal együtt kell elkészíteniük. A nemzeti reformprogramok rögzítik az uniós kiemelt célok alapján megfogalmazott nemzeti célokat, továbbá ismertetik, hogyan kívánják a kormányok a célokat teljesíteni, illetve a növekedést hátráltató akadályokat leküzdni. A dokumentumok azt is meghatározzák, hogy kik, mikor, milyen intézkedéseket hoznak majd, s hogy ennek milyen költségvetési vonzatai lesznek. A Nemzeti Reform Program az esélyegyenlőségi célcsoportok helyzete javításának szempontjából közvetlen jelentőséggel bíró célkitűzéseket és intézkedéseket tett.

Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia (2011–2020)

A Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia (NTFS) az Európai Bizottság által 2011-ben jóváhagyott „A nemzeti romainTEGRÁCIÓS stratégiák uniós keretrendszere 2020-ig” című dokumentumban foglaltakhoz illeszkedik. Az NTFS a szegénység elleni fellépés érdekében megfogalmazott felzárkózási politikát helyezi középpontba, emellett hangsúlyos célja a roma közösségek kirekesztése ellen ható folyamatok megelőzése, felszámolása. A stratégia célja, hogy a szegénység szempontjából meghatározó problématerületek – gyermekszegénység, romák helyzete, hátrányos helyzetű térségek – hosszú távú elképzeléseinek integrálását, kiegészítését, egységes célrendszerben történő kezelését kívánja előmozdítani, figyelemmel, a többi, a társadalmi felzárkózási szempontjából releváns stratégiára, így a gazdaságfejlesztéssel és foglalkoztatáspolitikára, a vidékfejlesztésre, az egészségügyi, szociálpolitikai, közigazgatási elképzelésekre. 2011. november 30-án a kormány elfogadta a stratégiát és a hozzá tartozó hároméves cselekvési tervet, melynek újabb változata - a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia II. - 2014. novemberében frissítésre került

Nemzeti Drogellenes Stratégiáról (2013–2020)

Az Országgyűlés 2013-ban fogadta el a Nemzeti Drogellenes Stratégia című stratégiai programot 80/2013. (X. 16.) OGY határozatát mi szerint: „Sajátos probléma a roma kisebbséghez tartozók lelki egészségének védelme, a szerfogyasztásból eredő problémáik megelőzése és kezelése. A hiányzó szakemberek pótlását segítő ösztönző rendszer kialakításával meg kell teremteni a lehetőséget, hogy a ma még hátrányos helyzetű, ellátatlan térségekben is hozzá lehessen férni a lelki egészség megőrzéséhez, a

betegségek kezelését biztosító szolgáltatásokhoz. Elsősorban a kistelepülésen élők és a veszélyeztetettek érdekében újszerű szervezeti megoldások is megfontolandók, például az egészségügyi alapellátásban dolgozók bevonása a szerhasználókkal kapcsolatos különböző gondozási feladatokba.”

Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2013–2023)

A Kormány 1744/2013. (X17.) sz. Korm. határozatával fogadta el a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról szóló stratégiáját, mely Bács-Kiskun megye tekintetében különös jelentőséggel bír. „Klasszikus értelemben vett kiterjedt tanyavilágról, amelynek hazánkban három típusát különböztetünk meg (életvitszerűen lakott, gazdálkodásra használt vagy idényjelleggel, hétvégi házként funkcionáló), igazán csak Csongrád, Békés és Bács-Kiskun megye területén beszélhetünk. Ezekben a megyékben jellemző az előzőekben vázolt mindhárom tanyatípus együttes jelenléte is, és negyedikként idesorolhatók a jelentős számban található lakatlan, elhagyott tanyaépületek, volt TSZ majorok. A biztonság és a köznyugalom fenntartása ezeken a területeken már századokkal ezelőtt is speciális módszereket igényelt.

A lakott tanyák többségében idős, illetve egyedülálló, hátrányos helyzetű személyek, családok élnek. A külterületen, különösen a tanyavilágban élő népesség érzékenyebben reagál a bűnügyi helyzet változásaira, sőt más társadalmi rétegektől eltérően, sajátos helyzetükből fakadóan jobban igényli az állam szolgáltató gondoskodását.” A stratégia intézkedéseket is megfogalmaz: „Össze kell gyűjteni azon szervezeteket, amelyek hátrányos helyzetű, különösképpen roma fiatalok számára működtetnek felzárkóztatási programokat. Meg kell vizsgálni, hogy az összegyűjtött (főképpen játszóházakban, tanodákban, közösségi tereken működtetett) programokba a bűnmegelőzési (áldozattá és elkövetővé válást megelőző) ismeretek, szociális kompetenciafejlesztő játékok integrálhatók-e, ki kell dolgozni a módszertanát annak, hogy az áldozattá és elkövetővé válást megelőző ismeretek és szociális kompetenciafejlesztő játékok hogyan integrálhatók be a már futó programokba, és az arra alkalmasakba be kell illeszteni ezen ismeretek oktatását.”

Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégia

Az Országgyűlés 18/2013. (III.28.) sz. határozatával fogadta el a Nemzeti fenntartható fejlődés Keretstratégiáról szóló határozatát. „A hátrányos helyzetű csoportok segítése (önkéntesség) az újraelosztás növekedése nélkül járul hozzá e csoportok helyzetének javításához, emellett pedig kapcsolatot teremt az eltérő környezetben élő emberek között, erősítve a **társadalmi szolidaritást**. Az egyéb jellegű társadalmi intézményekben (pl. klubok, egyesületek) vállalt **önkéntes tevékenység** növekedése szintén a társadalom tagjai közötti kapcsolatokat, a közösségi összetartozást erősíti, amely közvetett módon hozzájárul a demokratikus döntéshozatalban rejlő értékek szélesebb körű felismeréséhez is. Az ilyen tevékenységek végzése önmagában jó például szolgálhat a szélesebb csoportok számára, azonban a családok keretében lehetőség nyílik ezeknek az értékeknek a nemzedékek közötti továbbadására is... Az egészségtudatos életmód számtalan módon kapcsolódhat a különböző tevékenységi körrel rendelkező társadalmi szervezetek tevékenységéhez, így egyebek mellett a természetvédelemhez, a sporthoz vagy a szociális ügyekhez (pl. gyermekek, idősek, hátrányos helyzetű csoportok segítése) is. A Keretstratégia ezért ajánlja **az egészségtudatos magatartásminták megjelenítését** a szervezetek alapvető tevékenységének végzése során... A **gyermekszegénység csökkentése** érdekében fontos a lehető legkorábbi életkorban történő beavatkozás, vagyis a 0-3 éves korosztály és szülei számára lehetővé tenni az egészségügyi, gondozási, fejlesztési, szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférést, a szülői kompetenciák erősítését. Ehhez a helyben elérhető szolgáltatások együttműködésének erősítése szükséges. A későbbi életkorban a hátrányos helyzetű gyermekek 3 éves kortól történő óvodáztatása, majd hozzáférésük a minőségi, integrált oktatáshoz a sikeres iskolai karrier megalapozása és a lemorzsolódás csökkentése érdekében elengedhetetlen...A **leszakadó társadalmi csoportok** – különösen a romák – és **térségek kiemelt kezelése, a szegénység csökkentése** a kormányzat által nemcsak az emberi erőforrások fejlesztése, hanem a társadalmi integráció szempontjából is fontos. A leszakadó térségek lakosainak az alapvető infrastruktúra hiányában kevés esélyük van a kitérésre a mélyszegénységből, a munka hiánya pedig a társadalmi élet minden területén (pl. értékrend-

szer, kultúra) a szegregációt erősíti. A mélyszegénység aláássa a társadalmi igazságosság érvényesülésébe vetett hitet is. Az e térségekbe irányuló, megfelelően tervezett komplex, többek között oktatási és képzési, egészségügyi, gazdaságfejlesztési, valamint lakhatási programok ezért a társadalmi összetartozást is szolgálják...A **társadalmi kirekesztettség mérséklését** és a **munkahelyteremtést** célzó programok indításával (például a közszolgáltatások javításával) lehetőség nyílik a munkába bevonható polgárok körének növelésére. Ez amellett, hogy erősíti a társadalmi kohéziót, hozzájárul a humántőke növeléséhez, illetve az eltartottak számának csökkentéséhez, ezáltal a gazdasági tőkét is erősítve.”

Országos Fogyatékosságügyi Program (2015-2025)

Az Országgyűlés 15/2015. (IV.7.) sz. határozatával fogadta el a az Országos Fogyatékosságügyi Programról szóló határozatát, melyben felkéri a Kormányt hogy jogalkotó és végrehajtó tevékenységében érvényesítse a Programban elfogadott elveket, feladatokat és célkitűzéseket, dolgozzon ki 2015–2018. évekre vonatkozó Intézkedési Tervet, számoljon be a célkitűzések megvalósulásáról az Országgyűlésnek.

Az Országgyűlés felkéri a kormányzati és civil szervezeteket, hogy egyenek meg mindent a Programban megfogalmazott célok megvalósításáért, a tömegtájékoztató szervek vezetőit és munkatársait, hogy vállaljanak részt a Program megismertetésében, a fogyatékos személyeket arra, hogy közösségi, helyi, kistérségi, megyei, regionális és országos szinten vállaljanak aktív és kezdeményező szerepet saját jogaik biztosításában, vegyenek részt a sorsukat érintő kérdésekben.

Felkéri továbbá a felelős minisztert, hogy a programot tegye közzé az általa vezetett minisztérium honlapján felolvasó szoftverekkel használható elektronikus formában, magyar nyelven és könnyen érthető formátumban, továbbá a látássérültek érdekképviselőt ellátó országos szervezeten keresztül Braille-formátumban.

Köznevelés-fejlesztési Stratégia

Az Európai Unió foglalkoztatást, valamint intelligens, fenntartható és inkluzív növekedést célzó Európa 2020 stratégiájának egyik kiemelt célkitűzése a képzettségi szint növelése, amelyhez konkrét célként a felsőfokú vagy azzal egyenértékű végzettséggel rendelkezők arányának növelése, a kisgyermekkorai nevelésben való részvétel – mint a későbbi oktatás sikerességének alapja – növelése, valamint a végzettség nélküli iskolaelhagyás mértékének csökkentése kapcsolódik. Az innováció alapját képező kreativitás fejlesztése, a tudományos – elsősorban természettudományos – és matematikai érdeklődés, valamint a vállalkozói készség felébresztése és megtartása, ismeretekkel és készségekkel történő bővítése az iskolában európai szintű célkitűzés. Az Európa 2020 prioritásai és keretei alkalmasak arra, hogy a magyar köznevelés sajátos problémáira és kihívásaira szakszerű megoldási irányokat jelöljünk ki. A Magyarországon 2010 és 2014 között lezajlott átalakítások megfelelő alapot szolgáltatnak a 2014–2020 időszakra vonatkozó köznevelés-fejlesztési stratégia főbb gondolati vezérelveire: • a méltányosság (equity) érdekében nagyobb állami szerepvállalással biztosítja a köznevelés egységes minőségét; • erősíti az oktatás nevelő (socialization) szerepét; • új egyensúlyt teremt a tudás, a kompetenciák és az attitűdök átadásában; • helyreállítja a pedagógus-életpálya presztízsét; • az intézkedésekkel kiemelten támogatja a teljes foglalkoztatottság megvalósítását, a demográfiai folyamatok megfordítását, illetve a családközpontúság megvalósítását, emellett a társadalmi felzárkózást és az esélyteremtés növelését is.

16.2. A projekt megvalósításával kapcsolatos legfontosabb jogszabályok

2011. évi CLXXXIX. törvény a Magyarország helyi önkormányzatairól

2011. évi CLXXIX. törvény a nemzetiségek jogairól

2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról

1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról

1994. évi CLIV. törvény az egészségügyről

2011. évi CXC. törvény a köznevelésről

1991. évi IV. törvény a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról

1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól

1996. évi LIII. törvény a természet védelméről

1995. évi LVII. törvény a vízgazdálkodásról

2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról

2007. évi XVII. törvény a mezőgazdasági, agrár-vidékfejlesztési, valamint halászati támogatásokhoz és egyéb intézkedésekhez kapcsolódó eljárás egyes kérdéseiről

1993. évi LXXVIII. törvény a lakások és helyiségek bérletére, valamint az elidegenítésükre vonatkozó egyes szabályokról

2012. évi II. törvény a munka törvénykönyvéről

1992. évi XXXIII. törvény a közalkalmazottak jogállásáról

Fenti törvények végrehajtására kiadott kormányrendeletek, rendeletek

1603/2014. (XI. 4.) Kormányhatározat a Magyar nemzeti társadalmi felzárkózási stratégia II. elfogadásáról

1672/2015. (IX. 22.) Kormányhatározat a Magyar nemzeti társadalmi felzárkózási stratégia II. végrehajtásának a 2015-2017. évekre szóló kormányzati intézkedési tervéről

17. Tanyasi lakosság körében végzett felmérés adatai

Ebben a fejezetben a tanyasi lakosság körében végzett felmérés adatait, illetve a belőlük levonható következtetéseket mutatjuk be. A felmérés célja az volt, hogy a szűrővizsgálatokra megjelent tanyasi lakosok életkörülményeiről saját bevallásuk alapján is rendelkezünk információkkal. Célunk továbbá, hogy a szubjektív, emberi oldalát is megismerhessük a tanyasi életnek, illetve a megyei felzárkózási terv szempontjából az egyik legfontosabb célcsoportnak. A kutatásban négy fő kérdéskör köré csoportosítottuk a kérdéseket, az első a **'Szociális szükségleteikre'** vonatkozott (19 kérdés), melyben a demográfiai adataikon kívül megkérdeztük az anyagi, a lakhatási körülményeiről, valamint megkérdeztük a vándorlási, költözési szándékaikról az embereket. A gyermekes családok esetében beépítettünk egy az UNICEF által is használt gyermek nélkülözési index kérdőívet, melyet további négy tétellel kiegészítettünk, ez utóbbival a célunk a tanyán élő gyermekes családok szegénységének felmérése volt. A felmérés következő eleme az **'Egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés'** kérdéskör volt, ebben körben az egészségügyi ellátások (alap és szakellátások egyaránt) igénybevételeének gyakoriságára, módjára és a vele kapcsolatos nehézségekre, azok megoldási módozataira, valamint a szolgáltatást használók elégedettségére kérdeztünk rá, külön megszólítva azon háztartásokat, amelyekben gyermekek élnek, így a gyermekorvosi ellátáshoz való hozzáférésről is rendelkezünk adatokkal (25 kérdés). A következő kérdéskörben a **'Közbiztonsággal való elégedettségre'** vonatkozó kérdések voltak (13 kérdés), itt alapvetően arra voltunk kíváncsiak, hogy a tanyán élők biztonságban érzik-e magukat, mit tesznek a saját biztonságuk érdekében, illetve kitől várnak segítséget ebben a kérdésben? A **'Társadalmi kapcsolatok'** kérdéskörben azt vizsgáltuk, hogy az adott település életébe mennyire tudnak bekapcsolódni a tanyán élők, illetve milyen módon szereznek információkat a település programjairól, eseményeiről. Kiemelt kérdéskör volt a helyi politikai képviselet ismerete, megítélése (22 kérdés). Mindezek után szükségesnek éreztük, hogy megkérdezzük a tanyasi lakosságot arról, hogy milyennek ítélik saját **'Egészségi és mentális állapotukat'** (43 kérdés). Ezt a kérdőív csoportot nem saját magunk szerkesztettük, hanem a hazai gyakorlatban használt, validált, önkitöltős kérdőívek közül választottuk ki az alábbiakat:

1. **Élettel való elégedettség skála** (SWLS-H, Satisfaction with Life Scale); (5 kérdés)
2. **WHO Jól-lét kérdőív** magyar változata (WHO Well Being); (5 kérdés)
3. **Egészség teszt** egyszerű szűrőteszt a tipikus egészségügyi panaszokhoz kötötten (10 kérdés)
4. **Beck-féle depresszió kérdőív**; (13 kérdés)
5. **AUDIT** (The Alcohol Use Disorders Identification Test) A kockázatos vagy ártalmas ivást folytatók, illetve az alkoholfüggők kiszűrésére a WHO által ajánlott önkitöltős kérdőív. (10 kérdés)

A felmérés első négy kérdéskörét négy külön kérdőív alakjában elkészítettük elektronikus formában is, így a lekérdezéshez használt laptop és internetkapcsolat segítségével már egyből az adatbázisba kerültek a rögzített válaszok. További hozadékot jelentett, hogy az egyes kérdőíveket a szűrővizsgálat lebonyolításában közreműködő, kompetens szakemberek kérdezhették le (pl. a szociális szükségleteket szociális munkás, a közbiztonsággal kapcsolatos kérdéseket rendőr). Ezáltal átfogó képet kaptak a vizsgált célcsoport helyzetéről, szükségleteiről és a személyes tanácsadáshoz is fontos támpontokat kaptak a válaszokra adott kérdésekből. Az egészségi és mentális állapot kérdéseket nyomtatott formában bocsátottuk a megkérdezettek rendelkezésére, mivel ezekben a legszenzitívebb kérdéseket tettük fel, így tudtuk biztosítani számukra a legnagyobb fokú biztonságot.

A minta nem reprezentatív, kizárólag a mintára vonatkozó megállapításokat tudunk megfogalmazni, a megfogalmazott állítások nem általánosíthatók a megye teljes tanyasi lakónépességére. A lekérdezés mint említettük a szűrővizsgálatra megérkező tanyasi lakosok körében történt, az anonimitásukat biztosítva kérdőíveket nem láttuk el olyan azonosítóval, mely alapján a válaszadó visszakereshető lenne,

azonban a lekérdezés időbélyege és a kérdőív sorszáma alapján az egyes kérdéskörök összekapcsolhatóvá váltak. A lekérdezés folyamata 2018.08.22-től 2018. 11.07-ig tartott.

A lekérdezés során tapasztaltak rövid ismertetése:

A programelem komplexitása – vagyis a szűrővizsgálat és szükséglet- illetve helyzetfelmérés kombinálása – a nyilvánvaló előnyök mellett éppen az összetettségéből adódóan hátrányokkal is járt, amely adatvesztésben nyilvánult meg. Ugyanazon személyről időbeli eltéréssel, több szakember által, eltérő módokkal (online kérdőívek kérdezőbiztossal és önkitöltős papír alapú kérdőív) történt adatfelvétel. Ez okozta azt, hogy a kérdőívek összekapcsolása és az adattisztítás folyamán számos kérdőívet érvénytelennek kellett minősítenünk. Összességében 345 érvényes kérdőívben végeztünk adatelemzést.

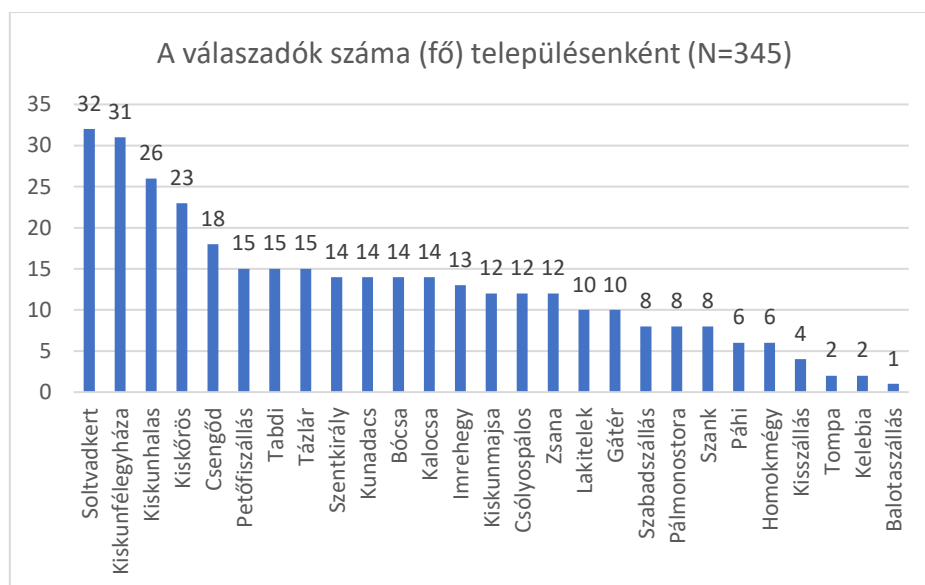
További veszteséget jelentett az, hogy a válaszadási hajlandóság nem mindenhol volt egyforma. Szerencsére az alacsonyabb válaszadási hajlandóság/válaszadás megtagadása csak néhány kérdéscsoportot érintett (jövedelmek és alkoholfogyasztás) és ott sem a használhatóságot veszélyeztető mértékben.

Az adatok bemutatása kérdéskörönként történik, azzal a megkötéssel, hogy a szociális szükséglet témakörben kérdeztünk rá néhány olyan ismételten, amelyek minden egyes kérdéskörben fontos változóként vehetők figyelembe, ezen adatokat kiemeltük a szociális szükséglet kérdéskörből és külön kerülnek bemutatásra, ilyen adat például a kor, a családszerkezet, a háztartásnagyság stb.

17.1. Általános adatok

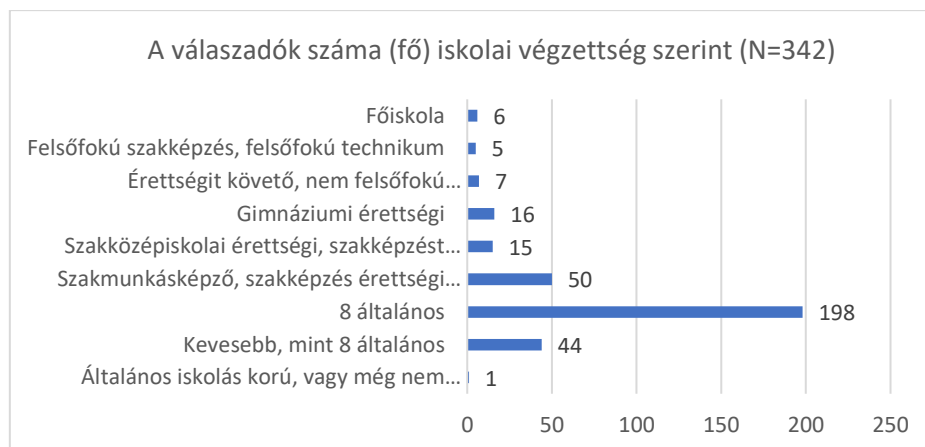
A kérdőívre szinte minden megkérdezett értékelhető választ adott, csak néhány kérdés esetében fordult elő, hogy a megkérdezettek nem kívántak válaszolni, a legtöbb kérdésre 345 db értékelhető válasz érkezett, ahol ettől eltérő az elemszám ott külön jelezni fogjuk.

A válaszadók az alábbi településekből, illetve azok külterületéről kerültek ki:

Látható, hogy néhány település felülreprezentált az adatgyűjtésben, míg mások nem is szerepelnek.

A válaszadók nagy többségben nők voltak (259 fő), ez több mint a válaszadók 75%-a (N=342). Az iskolai végzettség szerinti megoszlást az alábbi ábra mutatja.

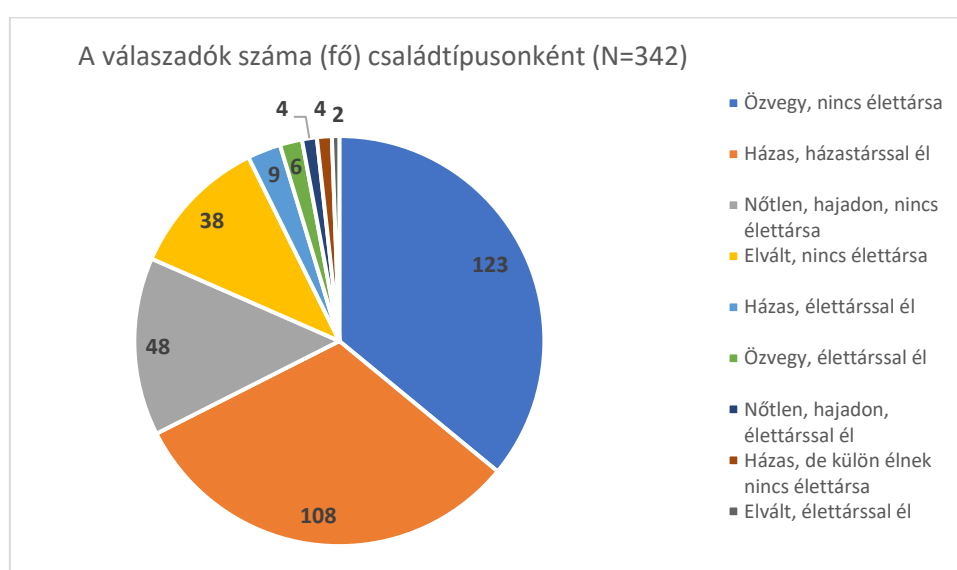

Látható, hogy **a válaszadók nagy többsége általános iskolai végzettséggel** rendelkezik, valamint az is, hogy az érettségivel és annál magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők száma összesen 45 fő, ami a minta 13,16%-a.

A háztartásnagyságra vonatkozó kérdésre adott válaszokból az derül ki, hogy **legtöbb válaszadó magányosan egyedül él (149 fő)**, két fős háztartásban 116 fő él, míg háromfős háztartásban 29 fő él a válaszadók közül. Négyfős és annál nagyobb háztartásban 49 fő él, kiemelendő, hogy van 2-2 olyan háztartás is, ahol 7, illetve 8 fő él együtt.

A megkérdezettek között a legfiatalabb betöltötte már a 16. életévét, a legöregebb pedig a 96. életévét. Az értékelhető 342 válaszból az látható, hogy a válaszadók többsége az idősebb generációhoz tartozott, **az átlagos életkor elérte a 63 évet**. Egyetlen olyan válaszadó volt, aki nem érte el a 18. életévét, valamint 133 fő, akik 62 éven aluliak (a válaszadók 39,8%-a) míg további 208 fő 62 évnél idősebb.

A válaszadók igen változatos családformákban élnek, legnagyobb számban (123 fő) 'Özvegy, nincs élettársa' kategóriába tartozik, 'Házas, házastárssal él' kategóriába 108 fő tartozik, ez a két kategória „lefedi” a válaszadók több, mint 2/3-át.

A családtípusokon kívül nagyon fontos még azt is megfigyelni, hogy hány válaszadó jelezte, hogy házastárs, élettárs nélkül él, **213 főnek nincs élettársa, házastársa**, illetve papíron ugyan házasságban él, de külön élnek. **Vagyis a minta több, mint 62%-a társ nélkül él.** Ezen válaszadók többsége nem csak társ nélkül él, hanem egyedül is, hiszen közülük 143-an egy fős háztartásban élnek!! A többiek esetében is az látható, hogy maximum 2-3 fős háztartásokban élnek. A családtípus és a háztartás nagyság összevetéséből kiemelendő, hogy van 3 fő olyan társ nélkül élő válaszadó, aki kifejezetten nagy (6-7 fős) háztartásban él.

A válaszadók közül csak három fő jelölte meg, hogy jelenleg jár valamilyen oktatási intézménybe, 1-1 fő tanul szakmunkásképzőben, gimnáziumban és főiskolán.

Jelenleg dolgozik-e kérdésre a válaszadók közül 83 fő válaszolt igennel, közülük 35 fő alkalmazottként, 33 fő közfoglalkoztatottként, 9 fő saját vállalkozásban és 6 fő alkalmi munkásként dolgozott a lekérdezéskor. Azok közül, akik nemmel válaszoltak a kérdésre 188 fő nyugdíjas, 33 fő rokkantnyugdíjas, 13 fő munkanélküli, 9 fő tartós beteg, továbbá 7 fő gyermekgondozási ellátáson van, 5 fő ápolási díjon van, míg 2-2 fő tanul, illetve háztartásbeli. **A megkérdezetteknek csupán 24,3%-a vesz részt a munkaerőpiacon, valamilyen foglalkoztatási formában.**

A hol dolgozik kérdésre adott válaszok alapján kijelenthető, hogy **a munkavállalók szinte mindegyike a saját településén dolgozik**, 1-1 fő jelölte meg a közeli faluban, megyeszékhelyen válaszlehetőségeket, míg 3 fő mondta azt, hogy a közeli kisvárosban dolgozik.

Az elmúlt egy év foglalkoztatási viszonyaira is rákérdeztünk, **azok közül, akik az elmúlt 12 hónapban dolgoztak 85 fő nyilatkozott úgy, hogy részt vett a közfoglalkoztatásban.** A közfoglalkoztatás időtartama nagyon eltérő, 53 fő jelezte, hogy 1 hónapot volt közfoglalkoztatott, 2 fő 2 hónapig, 1-1 fő 6, 8 és 10 hónapot dolgozott ebben a formában, míg 9 fő 11 hónapot, a teljes elmúlt évet pedig 18-an dolgozták végig közfoglalkoztatottként.

17.2. Szociális szükségletek

A szociális szükségleteket és azok kielégítésének módját döntően meghatározza a háztartástagok foglalkoztatási helyzete, tágabb értelemben a jövedelmi helyzete. Nyilvánvaló, hogy ezek függvényében jut hozzá a szükségleteit kielégítő javakhoz, illetve ennek hiányában fokozottan „rászorul” az állami, közösségi támogatásra. A háztartástagok foglalkoztatási sajátosságait bemutató adatokat éppen ezért ebben az alfejezetben tárgyaljuk. Az egy tagból álló háztartások (149) esetében 25 fő nyilatkozott úgy, hogy dolgozik míg 124 fő nem vesz részt aktívan a munkaerő piacon. 95 fő nyugdíjas; 17 fő rokkantnyugdíjas; 5 fő tartós beteg, fogyatékkal élő; 4 fő munkanélküli (ellátás nélkül); 2 fő munkanélküli (segélyezett), 1 fő pedig ápolási díjon van. A háztartások mérete alapján csoportosított válaszokból az derül ki, hogy **az 1-2 fős háztartások többsége inaktív, míg a 3-5 fős háztartások esetében kiegyenlítetté válik a munkaerő piaci aktivitás.**

Jelenleg dolgozik-e?	Önnel együtt, összesen hányan élnek a háztartásban?								Összesen
	1 fő	2 fő	3 fő	4 fő	5 fő	6 fő	7 fő	8 fő	
Igen	25	21	12	14	8	2	0	1	83
Nem	124	95	17	7	10	3	2	1	259
Összesen	149	116	29	21	18	5	2	2	342

Vizsgáltuk az együttélések típusait is, minden háztartásra elmondható, hogy dominál a vérségi kapcsolat, elvértve találkozunk olyan háztartás tagokkal, akik között nincs rokoni kapcsolat vagy valamely családtaghoz nem kapcsolódik házasságkötéssel. A 2 fős háztartások esetében az látható, hogy a 2. háztartástag a válaszadókkal leggyakrabban (70 fő) házastársi/élettársi viszonyban áll, valamint 30 fő gyermeke vagy élettársa gyermeke a válaszadónak. Néhány háztartásban a 2. háztartástag a válaszadó szü-

lője (8 fő). Három fős családok esetében az látható, hogy a 3. háztartás tag legnagyobb részben a válaszadó gyermeke, élettársa gyermeke. Az adatok alapján elmondhat, hogy minél nagyobb a háztartás annál valószínűbb, hogy több generációs együttélésről van szó.

A háztartások kiadásainak adatait az alábbi táblázat foglalja össze.

Kiadás típusok	N	Minimum	Maximum	Átlag	Szórás
Lakáshitel-törlesztés	2	10000,0	36000,0	23000,00	18384,78
Bérleti díj	17	5000,0	75000,0	21449,41	21202,91
Ha van autó, akkor az üzemanyag költség	90	5000,0	100000,0	19800,00	13995,34
Fűtés	295	2500,0	85000,0	18237,29	10392,12
Más hitel (pl. áruhitel) törlesztés	7	5500,0	30000,0	17642,86	8419,79
Egyéb (pl. telefon, TV, lakásbiztosítás, internet stb.)	260	300,0	300010,0	10951,58	19728,13
Villany	304	1000,0	70000,0	9373,35	7073,67
Gáz (palackos is)	71	2000,0	25000,0	4422,53	2608,84
Víz és csatorna	71	700,0	12000,0	3476,06	2320,43
Szemétszállítási díj	77	500,0	5000,0	1346,75	651,43

A kiadás szerkezet jól mutatja, hogy a háztartások legtöbbszörének állandó kiadása a villanyszámla és valamely fűtési kiadás, valamint a telefon és egyéb kiadás is elég sok háztartásban megtalálható. A gyakorlaton túl az is látható, hogy nagyon magas kiadási értékeket is megjelöltek a válaszadók, autó üzemanyag költségénél havi 100.000,- Ft-os összeggel is találkozhatunk, míg a fűtési díjnál a 85.000 Ft jelenti a maximumot. Ezen értékek inkább arra alkalmasak, hogy jelezzék valamely háztartás extra fogyasztását, a vizsgált népességre vonatkoztatva nem bírnak nagy jelentőséggel. A kiadások átlagai azonban már jól mutatják, hogy az adott népességben milyen kiadásokkal kell megbirkóznuk a háztartásoknak (az átlagok alapján csökkenő sorrendbe rendeztük az adatokat). A lakáshitel és a bérletidíj szerepel a lista elején, azonban ezek alacsony elemszáma és kiugróan magas értéke megtévesztő lehet, a valósághoz közelebb áll a magas elemszámú **Fűtési kiadás**, melynek **átlaga 18.237 Ft**, az **Egyéb kategóriába sorolt kiadások átlaga 10.957 Ft**, ezen túlmenően **villanyszámlára átlagosan 9.373 Ft-ot fizetnek** a megkérdezettek.

A háztartások jövedelmi adatait az alábbi táblázat tartalmazza.

Jövedelem típusok	N	Minimum	Maximum	Átlag	Szórás
vállalkozásból, üzleti tevékenységből származó jövedelem	9	60000,0	400000,0	234888,89	137077,03
főállásból származó rendszeres munkabér, fizetés	79	17000,0	480000,0	192594,94	98194,93
mellékfoglalkozásból, másodállásból származó jövedelem	2	100000,0	120000,0	110000,00	14142,14
nyugdíj (bármilyen, árvaellátás is)	236	1300,0	237000,0	89742,80	42805,01
mezőgazdasági termelésből származó jövedelem	15	10000,0	200000,0	86400,00	65549,11
GYES, GYET	8	22800,0	130000,0	54975,00	47411,32
közfoglalkoztatásból származó jövedelem	45	40000,0	65000,0	54400,00	4589,51
ápolási díj	7	35000,0	55000,0	48142,86	7104,66
alkalmi munkából származó jövedelem	22	10000,0	220000,0	43909,09	45954,33
GYED, TGYÁS	2	30000,0	50000,0	40000,00	14142,14
családi pótlék	57	12000,0	127000,0	31222,81	25699,13
bármilyen segély, támogatás	32	4000,0	81000,0	30010,00	22367,33
álláskeresési/munkanélküli/vállalkozói járadék	1	27000,0	27000,0	27000,00	
családtól kapott anyagi támogatás	16	10000,0	75000,0	22625,00	19922,77
tartásdíj	3	8000,0	25000,0	19233,33	9729,51

egyéb, éspedig	1	10000,0	10000,0	10000,00	
bármilyen más segítő szervezettől, egyéntől kapott anyagi támogatás	1	3000,0	3000,0	3000,00	
táppénz	0				

A háztartások bevételeinek, jövedelmének vizsgálat során ismét egyértelművé vált, hogy **az idős lakosságot sikerült a megkérdezéssel elérni, hiszen a nagy többségük nyugdíjas, nyugdíj ellátásban részesül. A második leggyakoribb jövedelemforrás a munkavállalás, ezen belül is a főállásból származó jövedelem.** A munkaerő piacon aktívan résztvevők között elég magas számban láthatunk közfoglalkoztatottakat (45 fő). A harmadik leggyakoribb jövedelemforrás a családi pótlék, itt válik láthatóvá, hogy gyermekes családok is élnek a külterületen. Amennyiben a jövedelmek átlagos értékeit vetjük össze az látható, hogy a vállalkozásból elért jövedelem a legmagasabb, majd 2,5-szer több, mint az átlagos nyugdíj értéke. A főállásból származó jövedelmek értéke is több mint kétszerese a mért átlagos nyugdíj összegének. **A külterületi lakosok körében mért átlagos nyugdíj összege (89.742 Ft) jelentősen elmarad a KSH által publikált, 2018. január 1-ei, országos adattól (129.637 Ft),** illetve a megyei átlagtól is jelentősen elmarad. A kérdőívben rákérdeztünk arra is, hogy melyik jövedelmi kategóriába sorolná önmagát, ez a kérdés visszaigazolta a jövedelem típusok szerinti lekérdezés eredményét. Legtöbbször az 50.000-100.000 Ft közötti kategóriába sorolták önmagukat, a második legnépesebb csoport pedig a 100.000-150.000 Ft közötti kategória, ami visszaigazolja, hogy az átlagos jövedelem 137.666 Ft.

A jövedelem és a kiadás tételek összevetése során tovább tisztítottuk az adatokat, ennek keretében kivettük azon háztartásokat, ahol nem volt semmilyen jövedelem, illetve nem volt semmilyen kiadás. A tisztítással szerettük volna az adathiányból származó torzítás hatását csökkenteni. A tisztítás után 306 háztartás összes jövedelmét és összes kiadását vetettük össze. Az eredmények azt mutatják, hogy **a legtöbb háztartásban pozitívummal zárják a hónap végét, összesen 9 háztartás mutatott negatív végű egyenleget, ebből 2 háztartás esetében a negatívum nem érte el a 10.000 Ft-ot, míg további 6 háztartás esetében már jelentősnek mondható hiány volt (10.000-50.000 között), 1 háztartás esetében a hiány meghaladta a 200.000 Ft-ot.** (megjegyzés: ennél a háztartásnál magas kiadási tételként jelentkezett az 'Egyéb' kategória, mely egy összevont, máshova nem sorolt kiadásnemeket foglal össze, így biztonsággal nem lehetett eldönteni, hogy elütesről van-e szó.). A többi 297 háztartásban a hónap végén marad a kasszában, 4 háztartásban kevesebb, mint 10.000 Ft, 7 háztartásban kevesebb, mint 20.000 Ft, 22 háztartásban kevesebb, mint 30.000 Ft, 24 háztartásban kevesebb, mint 40.000 Ft, 29 háztartásban kevesebb, mint 50.000 Ft, A többi háztartásban ennél nagyobb „megtakarításra” tesznek szert. **Kiemelendő, hogy a válaszok alapján 113 olyan háztartás, ahol több, mint 100.000 Ft a „megtakarítás”.** A legnagyobb összegű pozitívum: 504.500 Ft volt.

Az összesített jövedelmeket és az összesített kiadásokat, illetve az egy főre jutó értékeit az alábbi táblázat mutatja.

		Kiadás összesen	1 főre eső kiadás	Jövedelem összesen	1 főre eső jövedelem	Egyenleg = Jövedelem összesen - Kiadás összesen
Adat mennyiség	Érvényes	312	342	345	342	345
	Hiányzó	33	3	0	3	0
Átlag		45056,25	22935,78	137666,14	72173,48	96919,62
Középérték		39000,00	19500,00	100000,00	70500,00	68200,00
Szórás		32413,99	23500,90	106240,00	40459,10	91124,31
Minimum		1000,00	0,00	0,00	0,00	-223010,00
Maximum		323010,00	323010,00	655000,00	397000,00	504500,00
Percentiles	25	23000,00	11000,00	70250,00	47500,00	39400,00
	50	39000,00	19500,00	100000,00	70500,00	68200,00
	75	57425,00	28943,75	181000,00	90000,00	140250,00

A szükségletek kielégítéséhez szorosan kapcsolódik a szociálpolitikai eszközök, ellátások igénybevétele, ezért megkérdeztük, hogy a családjukból igénybe veszi-e valaki az alábbi ellátások valamelyikét?

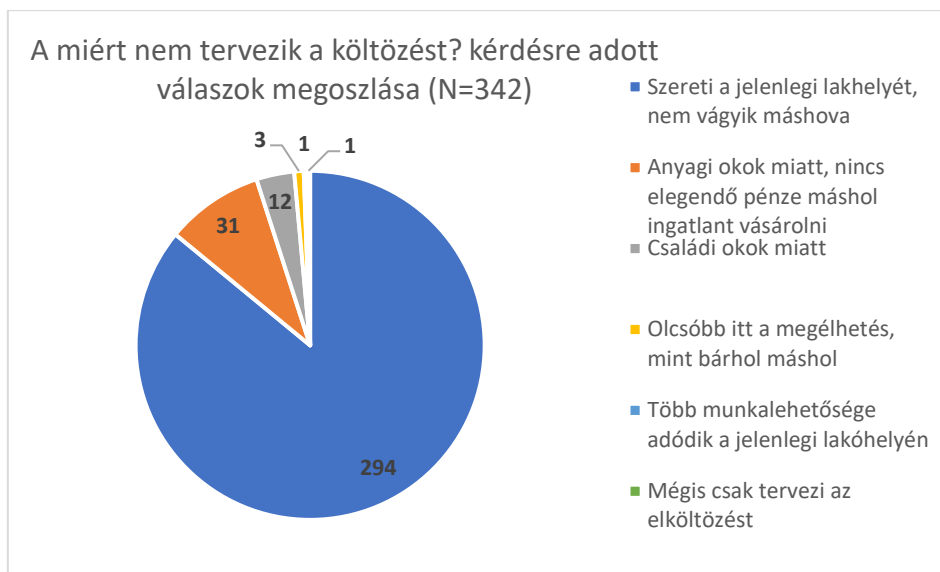
Ellátás, támogatás	Igen	Nem	NT
közfogyasztás	59	282	1
szociális étkeztetés	81	260	1
gondozás gyermekjóléti szolgálatól/központtól	18	323	1
élelmiszer, tüzelő juttatás	87	254	1
fogyatékosokat támogató szolgálat, fogyatékosok nappali intézménye	6	335	1
tankönyv, gyermekintézmény térítési díjának átvállalása (ingyenes étkezés)	24	317	1
kisállat, vetőmag	1	340	1

A külterületi felmérés ellenére elég magas arányban veszik igénybe a szociális étkeztetést, illetve jelentős a természetben juttatások igénybevétele is, hiszen **az élelmiszer és/vagy tüzelő juttatást a megkérdezettek ¼-e igénybe vette az elmúlt egy évben**. Nagyon érdekes eredményre jutunk, ha összevetjük a támogatások igénybevétele és a saját anyagi helyzet megítélését, az eredményeket a lenti táblázat mutatja be.

		Részesült-e az elmúlt 12 hónapban valaki a családtagok közül élelmiszer, tüzelő juttatásban?			Total
		Igen	Nem	NT	
Hogy érzi, Önök anyagiilag...	Gondok nélkül élnek	1	14	0	15
	Beosztással jól kijönnek	49	130	1	180
	Éppen, hogy kijönnek a havi jövedelmükből	29	42	0	71
	Hónapról-hónapra anyagi gondjaik vannak	3	39	0	42
	Nélkülözések között élnek	5	29	0	34
Total		87	254	1	342

Azok közül, akik igénybe veszik az ellátást 1 fő úgy nyilatkozott saját anyagi helyzetéről, hogy gondok nélkül él, míg 49 fő beosztással jól kijön, és további 29 fő mondta azt, hogy éppen, hogy kijönnek a havi jövedelmükből. **A szubjektív besorolás alapján igazán rászorulóknak „minősülő” háztartások** (hónapról-hónapra anyagi gondjaik vannak, illetve a nélkülözések között élnek) **közül csak 8 részesült a nevezett természetben juttatásban**.

A válaszadók szubjektív jóllétét igyekeztünk felmérni a településen élés elégedettségével, valamint képet szeretnénk volna kapni a költözési hajlandóságról, célokról is. **A 342 fő válaszadó közül 178 fő nagyon szeret a jelenlegi lakhelyén élni, míg további 137 fő inkább szeret itt élni**. A közömbös és negatív értékű besorolást csupán 27 fő adott, ami a válaszadók alig 8%-a. **Az elköltözést még ennél is kevesebben (17 fő) tervezik**. A költözni vágyók közül 3 főnek „sürgős”, hiszen egy éven belül elköltöznének, míg a fennmaradó 13 fő, azt jelölte meg, hogy 1-10 éven belül szeretne elköltözni. A költözni vágyók közül pusztán két fő jelezte, hogy megyén kívülre, illetve külföldre szeretne költözni, a többiek a járásán belül maradnának, és beköltöznének a faluba, városba. A *‘Miért nem tervezik a költözést?’* kérdésre az alábbi megoszlás szerint érkeztek válaszok:

A lekérdezés során 54 válaszadó jelezte, hogy van a háztartásukban legalább egy fő 18 éven aluli személy van, az 54 háztartásban – a lekérdezés időpontjában – összesen 110 fő 18 éven aluli személy volt. A gyermekes családok életkörülményei témakörben beépítettük a kérdőívbe a gyermekek nélkülözését vizsgáló nemzetközileg standardizált kérdéssort, melynek 14 kérdéséből legalább kettőre nem-mel válaszolóik esetében a családban élő gyermek depriváltnak (nélkülözőnek) számít. Ennek alapján két számítást is végeztünk, az elsőben csak azokat a válaszokat vettük figyelembe, ahol anyagi okokra hivatkozóan nem tudják biztosítani a gyermek számára a fejlődéséhez szükséges elemeket, míg a másik számítás során azokat a válaszokat is számításba vettünk, ahol egyéb okokból és anyagi okokból együttesen nem tudják biztosítani a gyermek számára a feltételeket. **Az első számítás esetében 19 család jelezte, hogy anyagi okokból nem tudja biztosítani gyermeke számára a megjelölt feltételeket.** Közülük 10 családban súlyos a nélkülözés, mert minimum 6 feltételt nem tudnak biztosítani gyermekük számára. **A második számítás szerint 23 család jelezte, hogy az anyagiakon túl más okok miatt sem tudja biztosítani gyermekük számára a feltételeket,** vagyis azok közül legalább kettőt. A lekérdezést kiegészítettük még másik 4 kérdéssel, melyeket a Gyermekszegénység Elleni Nemzeti Program során alkalmazott kérdéssorból vettünk át. A kérdések az alábbi területekre vonatkoztak: hétféligi étkezés, téli meleg ruházat, évente egyszer nyaralás, külön fekhely. 21 család jelezte válaszában, hogy a további négy területen legalább egyről nem tud gyermeke számára gondoskodni. Fontos megjegyezni, a további négy kérdéssel bővített lista nem eredményezte a nélkülözők körének bővülését. **A gyermekes családok legnagyobb arányban az alábbi dolgokat nem tudják biztosítani gyermekeik számára: kültéri játékok (17); rendszeres szabadidős tevékenységekben való részvétel (17), különleges események megünneplése (16) baráti kör rendszeres vagy időközönkénti meghívása (16).**

A lakáskörülmények vizsgálata során kíváncsiak voltunk a lakásnagyságra, a tulajdonviszonyra, a szobák számára és általában a lakásfelszereltségére. A tulajdonviszonyok nagyon egyszerűen úgy jellemezhetőek, hogy **a legtöbben (311) tulajdonosai az ingatlannak, míg 27-en bérlik az ingatlant, amiben élnek.** A legkisebb lakás 8 m²-es volt (megjegyzés: túlzónak érezzük), míg a legnagyobb 150 m²-es, **az átlagos lakásnagyság 70 m²-re jött ki. A legkisebb lakásban 1 szoba, míg a legnagyobb szobaszám 5 volt, várhatóan az átlagos szobaszám kicsit több, mint kettő volt.** A leggyakoribb a két szobás ingatlan (169 db), három szobás ingatlan 98 db volt, míg egy szobás is jelentős számban (59 db) volt. Nagyobb ingatlan (4-5 szobás) összesen 16 db volt. A szobák száma és a bennük élő lakosok száma összevetéséből látható, hogy leggyakoribb a kétszoba-egy lakó párosítás (magányos háztartások) 88 esetben találkozhattunk ezzel a felállással. A második leggyakoribb a kétszoba-két lakó párosítás (66 db). Érdekes

jelenség, hogy a legnagyobb családok (8 fős) nem a legnagyobb szobaszámú ingatlanban laknak, hanem 3 szobás ingatlanban, így a lakósűrűség ezekben az ingatlanokban a legmagasabb. A lakás/ház árára is rákérdeztünk, egyik kérdés a lakás vélt árára, míg a másik a forgalmi értékére vonatkozott. Sok esetben tapasztaltuk, hogy az első kérdésnél meg adtak egy értéket (vagyis van értéke a háznak), ezzel szemben a forgalmi értékre nullát írtak, jelezve, hogy nem lehetne eladni a házat (véltetően a kereslet hiánya jelenik meg ezekben a válaszokban). A legmagasabbra értékelt ingatlan 50.000.000 Ft volt, míg a legkevesebb 150.000 Ft, ez utóbbi nem elütés, hiszen a hozzá legközelebb álló értékek is hasonlóan alacsonyak voltak. A mennyit ér, és a mennyiért lehetne eladni kérdésre adott válaszok közötti különbséget jól mutatja, hogy a mennyiért lehetne eladni kérdésre adott válaszok közel 300.000 Ft-al alacsonyabb átlagot eredményeztek. A további kérdések a ház felszereltségére, szolgáltatásokkal való ellátottságára és állagára vonatkoztak.

A házban/lakásban van-e...?	Igen	Nem
Fürdőszoba	288	54
Konyha	335	7
Vízöblítéses WC	249	93
Elektromosáram szolgáltatás	329	13
Csatlakozás a csatornahálózatra	60	282

Az ingatlanok infrastrukturális ellátottságát mutatja a fenti táblázat, látható, hogy **a 345 megkérdezett közül, 13-an azt válaszolták, hogy nincs elektromos áram ellátásuk, 7 esetben nincs konyha az ingatlanban, 54 esetben fürdőszoba sincs, 93 esetben nincs vízöblítéses WC, illetve 282 ingatlan nincs rákötve a csatornahálózatra.** Külön kérdésben kerestük a választ a vízellátásra, **22 esetben nincs vezetékes víz,** 75 esetben hálózati vízvezetékre van kötve az ingatlan és 245 esetben házi vízvezeték rendszer biztosítja a vízellátást. Akik nem rendelkeznek saját vezetékes vízzel, azoktól megkérdeztük, hogy milyen messziről hordják a vizet? Látható, hogy mindenki a saját kútját használva, 10 méteren belülről hordja a vizet. A házhoz/lakáshoz 191 esetben tartozik művelésre alkalmas terület, ami a válaszadók több, mint 55%-a. Ahol van művelésre alkalmas terület, ott az esetek többségében (131 db; 68,6%) művelik is azt.

Jellemző-e az alábbi problémák bármelyike arra a házra/lakásra amelyben élnek?	Igen	Nem	NT
Beázik a tető	63	277	2
Nedves a padlózat, a falak	42	298	2
Korhad az ablakkeret, a padlózat	74	266	2
Nincs elég fény, a ház túl sötét	24	316	2
Zajos szomszédok vagy nagy zaj szűrődik be az utcáról, útról	6	334	2
Bűnözés, erőszak, vandalizmus a környéken	1	339	2

Az ingatlanok állapotára vonatkozó kérdést úgy fogalmaztuk meg, hogy az igenlő válaszok jelentsenek negatív tartalmú jelenségeket. **Számos ingatlanban korhad az ablakkeret, a padlózat (74), beázik a tető (63), nedves a padlózat, a falak (42), 24 esetben pedig arról is beszámoltak, hogy nincs elég fény a házban.** A lakhatási körülmények alapján elmondható, hogy sok ingatlanban legalább kettő probléma áll fenn, ez jelentősen rontja az életminőséget.

Az ingatlanok felszereltsége, elektronikai és egyéb eszközökkel való ellátottsága is hozzájárul a lakók szükségleteinek kielégítéséhez, illetve hiányuk jelentősen ronthatja az életminőséget, szélsőséges esetben az életesélyeket is (segélyhívási lehetőség). **Színes televíziója (314 fő) szinte minden válaszadónak volt, mobiltelefonnal is nagyon sokan rendelkeztek (289 fő),** de már jelentős azok száma is, akik anyagi ok (45 fő), vagy egyéb ok (11 fő) miatt nem rendelkeznek mobillal. **A következő leggyakoribb eszköz az automata mosógép (205 fő), azonban itt már összesen 137 válaszadó mondta azt, hogy nincs automata mosógépük.** Az igazi változást a számítógépek terén tapasztalhatunk, itt már többségben vannak azok a háztartások, ahol nem rendelkeznek számítógéppel, lappal (274), még

kevesebb helyen találhatunk vezetékes telefont (45), és igazi véletlennek számít, ha légkondicionáló berendezésre bukkanunk (6) egy tanyában.

Van-e Önöknek ? Kérem, válassza ki, hogy az alábbi eszközök közül, melyik található meg az Önök háztartásában!	Igen	Nincs, mert anyagi okokból nem engedhetik meg	Nincs, egyéb okból
Automata mosógépük	205	95	42
Színes televíziójuk	314	18	10
Vezetékes telefonjuk	45	164	133
Mobiltelefonjuk	286	45	11
Mosogatógépük	15	61	266
Számítógépjük, laptopjuk	68	50	224
Légkondicionáló berendezésük	6	60	276

17.3. Társadalmi kapcsolatok

Manapság a társadalomkutatással és annak gyakorlati alkalmazásával – esetünkben terület- vagy közösségfejlesztéssel foglalkozó szakemberek számára nyilvánvaló **a társadalmi tőke** szerepének kiemelt jelentőséggel való kezelése. A *társadalmi tőke*¹² olyan erőforrás, amely megkönnyíti a vele rendelkezőket abban, hogy hatékonyan cselekedjenek, megbirkózzanak kihívásaikkal, szükségleteiket kielégítsék. Mindemellett a társadalmi tőkébe való befektetés növeli az egyéb innovációk hatékonyságát, és a szegénység, kirekesztettség leküzdésének fontos eszközévé válhat. A tőke összetevői között megtaláljuk többek között az informális kapcsolatokat, a civil és vallási életben való részvételt és a politikai érdeklődést. ¹³ Ezek tényezőkre kívántunk rákérdezni a vizsgálat ezen részében (természetesen a tanyasi, külterületi lét sajátosságaihoz igazítva a kérdéseket.)

'Milyen rendezvényeken, eseményeken vett részt az elmúlt egy év folyamán az Ön településén?'

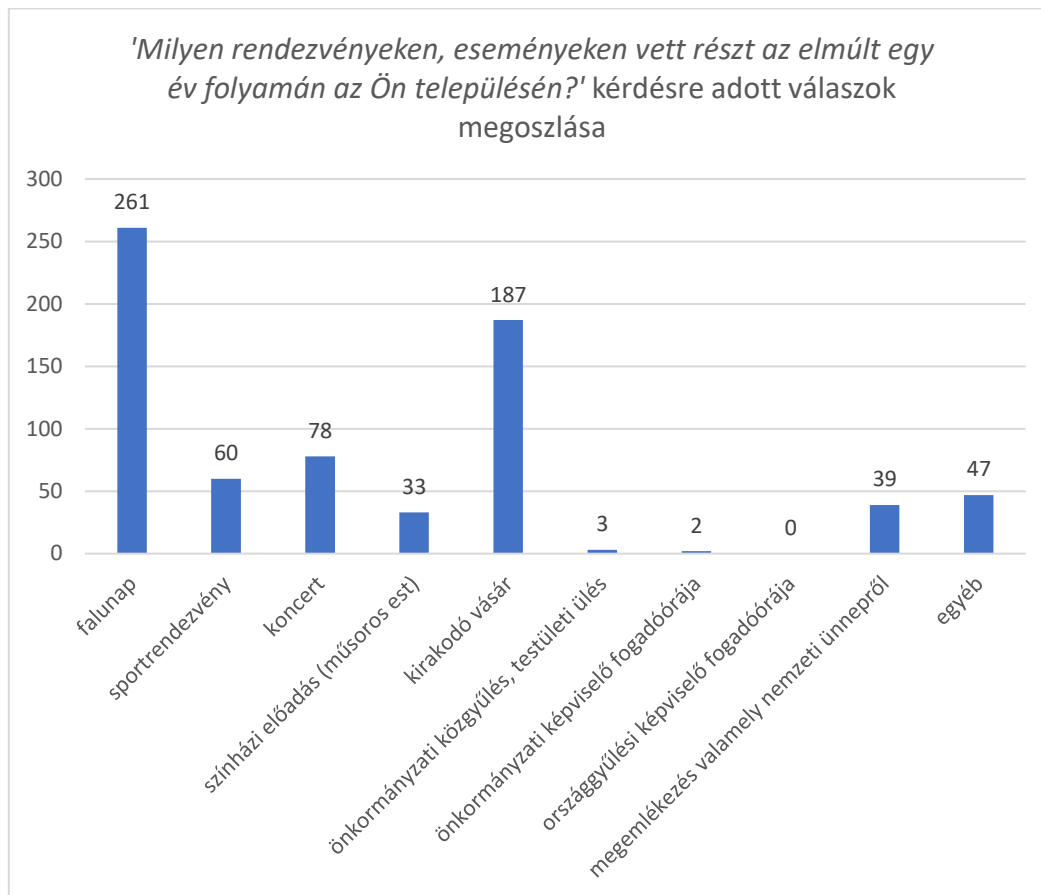
Legfontosabb megállapításként kiemeljük, hogy minden válaszadó **tudott legalább egy eseményen való részvételt vagy társadalmi kapcsolódást jelentő tevékenységet megjelölni**. Kiemelkedő a **falu- napokon** (a válaszadók közül 261 fő említette) és vásárokon (187 fő) való részvétel. Meglehetősen

¹² „a társadalmi tőke „azon aktuális és potenciális erőforrások összessége, amelyek a kölcsönös ismeretségek ... intézményesült viszonyai tartós hálózatának birtoklásához kapcsolódnak, ... az egy csoporthoz való tartozáson alapulnak. ... a családi vagy nemzeti vagyoni nemcsak a föld és a termelőszközök tartoznak, hanem a rokonság és a társak ... a szövetségesek vagy tágabb értelemben a kapcsolatok épségben megőrzendő és rendszeresen ápolandó hálózata, elkötelezettségek és becsületbeli adósságok örökölt szövevénye, egymást követő nemzedékek során felhalmozódott jogok és kötelességek tőkéje támasz, amely hatékonyan mozgósítható, valahányszor rendkívüli helyzetek szakítják meg a mindennapok rutinját” (Bourdieu, 1978) illetve „A társadalmi tőke jelen esetben a társadalmi szerveződés olyan jellegzetességeire vonatkozik, mint például a bizalom, a normák és a hálózatok, amelyek az általuk lehetővé tett koordinált cselekvés révén növelik a társadalom hatékonyságát” (Putnam, 1993). In: Füzér Katalin – Gerő Márton – Sik Endre – Zongor Gábor (2006) „Társadalmi tőke és fejlesztés”: in: Társadalmi riport 2006, Kolosi Tamás, Tóth István György, Vukovich György (szerk.). Budapest: TÁRKI, P. 335.

¹³ Arapovics Mária: A civil-nonprofit szektor és a szervezetek forrásteremtése. a TÁMOP-4.1.2/A/2-10/1-2010-0003 "Képzés- és tartalomfejlesztés a Budapesti Corvinus Egyetemen" című projekt keretében készült tananyag

Budapest, 2011. (https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/2010-0003_09_civil_nonprofit_szektor/09_civil_nonprofit_szektor.pdf)

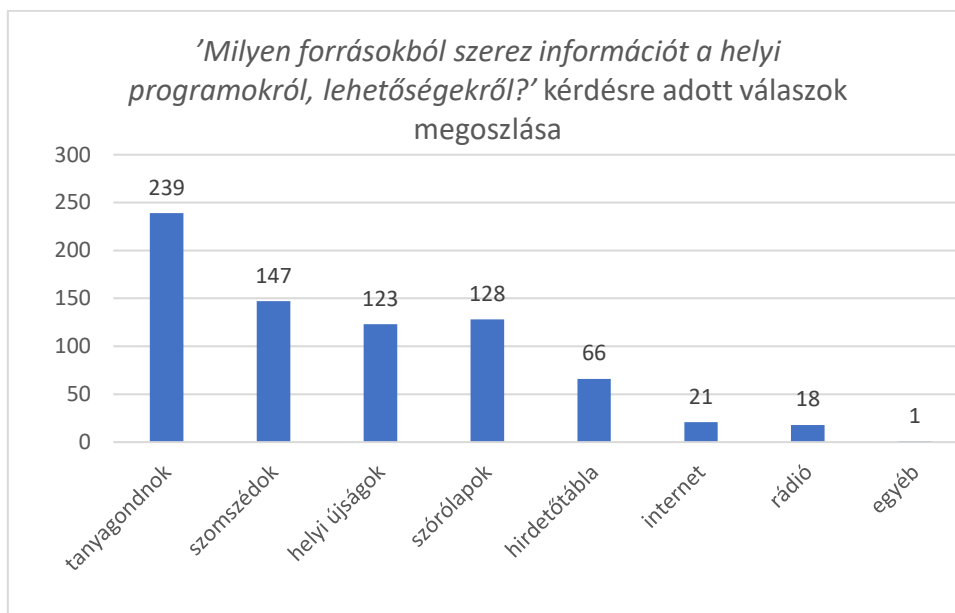
alacsony a helyi politikai életben való részvételre utaló aktivitás (képviselők fogadó óráin és képviselőtestületi üléseken való részvétel), ugyanakkor viszonylag **népszerűek még a sport és kulturális rendezvények.**

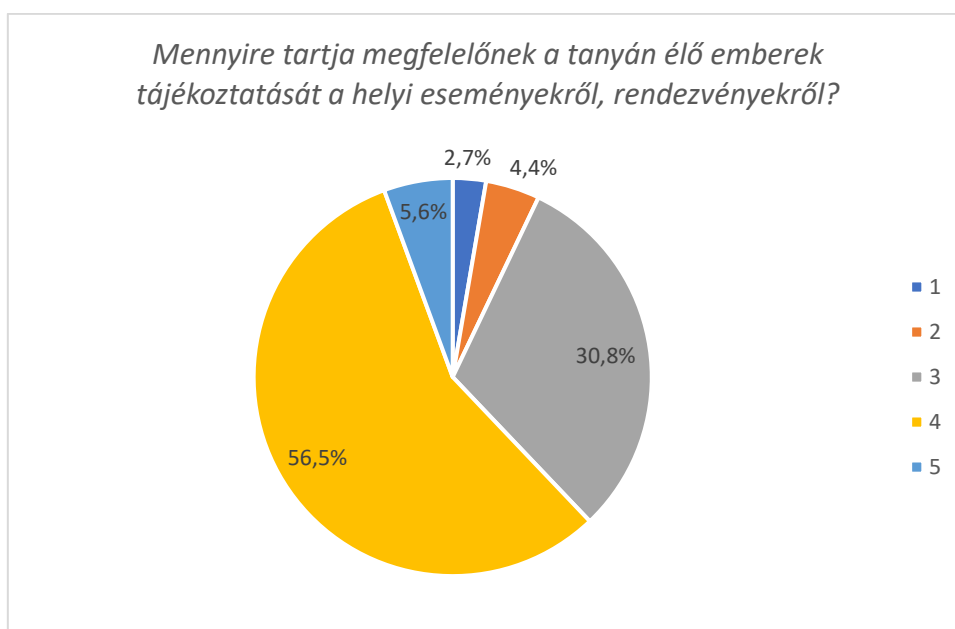
Fontos volt megvizsgálni, hogy a lakóhely (külsőterület, tanya) elhelyezkedése jelent-e számottevő hátrányt ezen programokhoz, rendezvényekhez való hozzájutás során. *'Volt-e az elmúlt egy év során, hogy valamilyen eseményre szeretett volna elmenni, de nem jutott el?'* A kérdésre adott válaszok alapján úgy látjuk, hogy **a társadalmi életben való részvételt nem korlátozzák objektív külső tényezők.** Egyetlen válaszadó jelezte, hogy nem jutott el valamilyen tervezett eseményre, ennek indokaként személyes okot jelölt meg.

'Milyen forrásokból szerez információt a helyi programokról, lehetőségekről?' A válaszadók **információikat döntő részben a tanyagondnokoktól szerzik** (239 fő jelölte őket hírforrásként), amely adat a segítők társadalmi kapcsolatok megőrzésében való szerepét erősíti. Sokan említették a **hagyományos információ szerzési lehetőségeket**: szórólapokat (128 fő), helyi újságokat (123 fő) és hirdetőtáblákat (66 fő) is – ami arra utal, hogy ezen „offline” médiumok szerepe **a tanyán élők világában még mindig jelentős**, semmiképp nem elhanyagolandó vagy visszafejlesztendő. Kifejezetten igaz annak a fényében, hogy az **elektronikus hírforrások, mint a rádió (18 fő) vagy az internet (21 fő) a használt csatornák sorában az utolsó helyen találhatók.** Fontosnak tartjuk kiemelni azt is, hogy az információforrások sorában második helyen a privát kapcsolatokat – szomszédokat, ismerősöket (147 fő) – említették a vizsgálatban résztvevő válaszadók. Ez **az informális háló jelentőségét bizonyítja**, s egyben ráirányítja

a célcsoporttal történő közösségfejlesztő munka figyelmét is a **szomszédsági kapcsolatok ápolására, fejlesztésére** is.

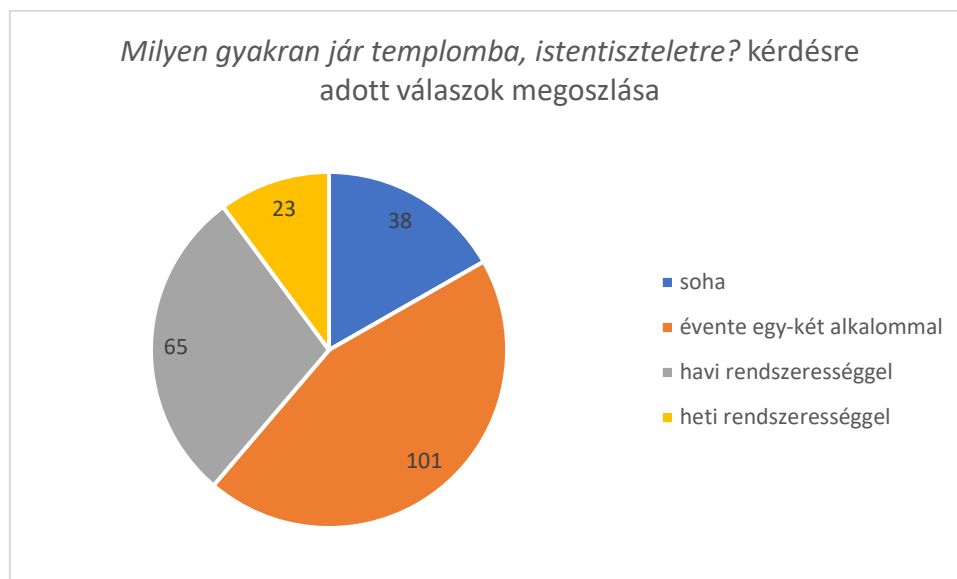

A válaszadók a programokról, társadalmi rendezvényekről való tájékoztatást megfelelőnek tartják, az 5 fokozatú skálán **a megkérdezettek több mint fele (56,5%) a 4-es értéket jelölte meg**. Azonban az, hogy nagyjából harmaduk közepes értékkel minősített (30,8%) és a leginkább megelégedettséget kifejező 5-ös értéket csak 19 fő (5,5 %) adta ezen a terület értékelésén, jelez bizonyos mértékű elégedetlenséget is, és kijelöli a jövőbeni **lehetséges fejlesztés egyik irányát**.

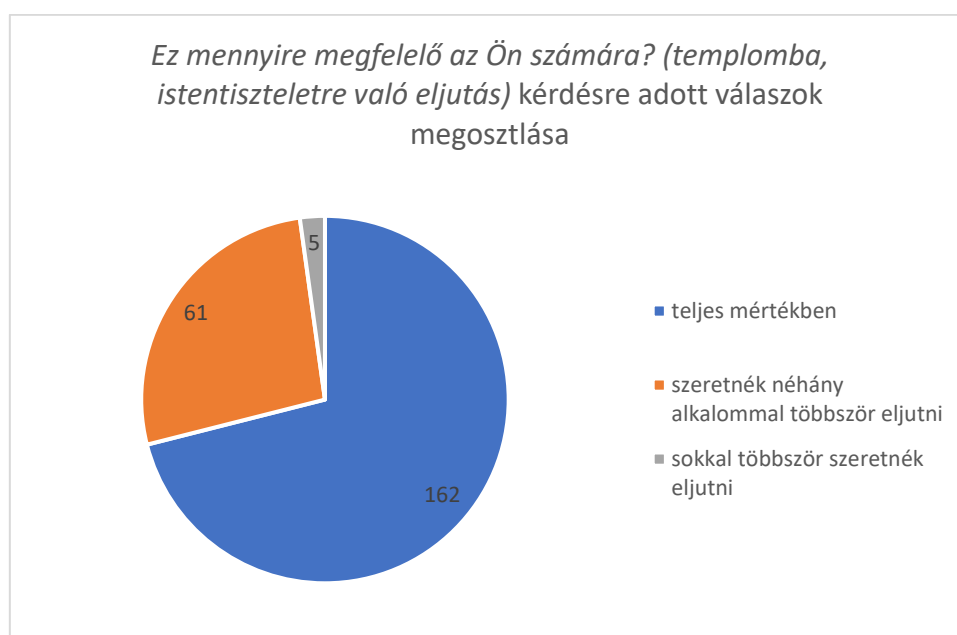

'Hívő embernek tartja magát?' **Az összes válaszadó nagyjából kétharmada (68,3%, 231 fő) tartja magát hívő embernek.** Ugyanezen arány a 65. életévüket a vizsgálatkor betöltötték között már **78,8%**. (A hívők között a 65+ korosztály aránya 61 %)

Templomba, istentiszteletre jellemzően havi rendszerességgel (65 fő), vagy inkább még ennél is ritkábban járnak (101 fő).

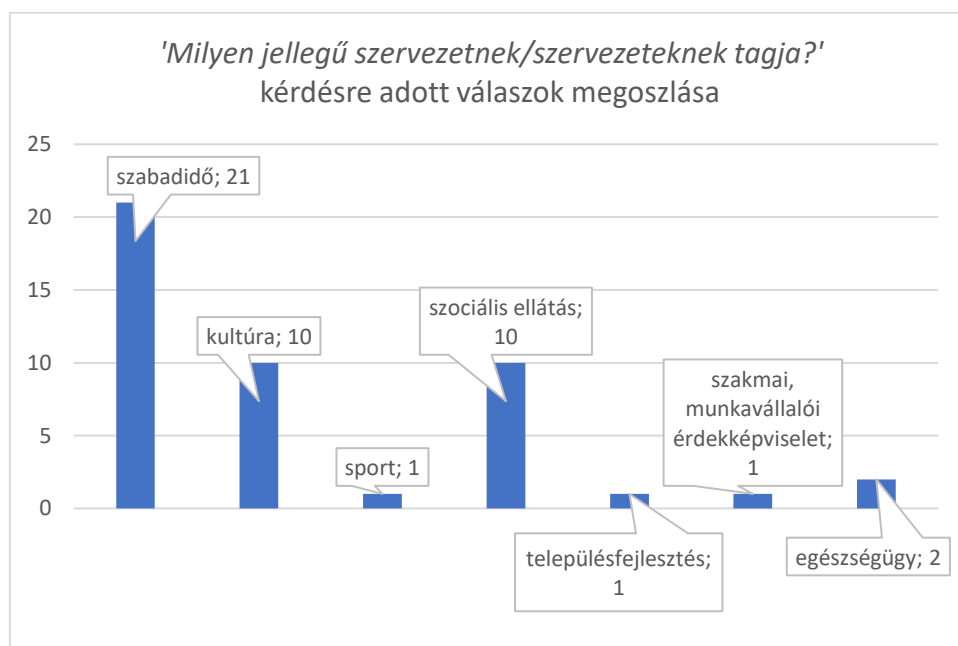
Természetesen fontosnak tartottuk megkérdezni azt, hogy ez megfelel-e igényeiknek, vagy otthonuk elhelyezkedése korlátozza őket a vallásgyakorlásnak ezen formájában. A kapott válaszok azt mutatják, hogy ezen a téren **nem találhatóak tömegesen kielégítetlen szükségletek**, igények. A legtöbben (162 fő) ezzel teljes mértékben elégedett, 66 fő nyilatkozott úgy, hogy szeretné többször szervezeten gyakorolni vallását.

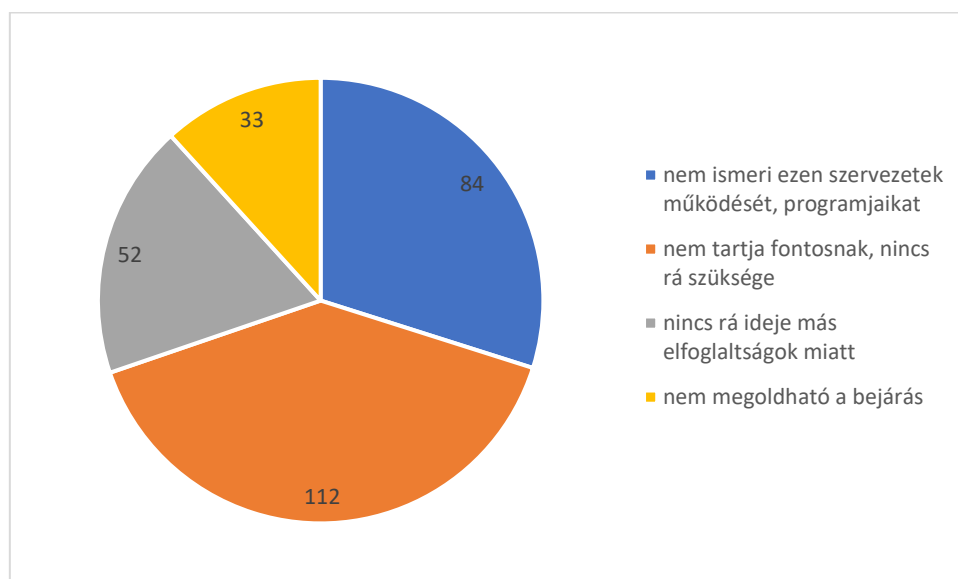
'Tagja-e Ön valamilyen civil, önkéntes szervezetnek, klubnak, egyesületnek? (nem feltétlenül tag, de részt vesz a működésében, vagy a programjain)' Ezen kérdésben szándékosan nem kizárólag a tagsági viszonyra kérdeztünk rá (amely lehet érdemi bevonódás nélküli formalitás is), hanem a társadalmi tőkét gyarapító informális, önkéntes tevékenységekre is.

A válaszadók **kevesebb mint tizede (8,3%, 28 fő) tagja, közreműködője, önkéntese valamilyen öntevékeny szervezetnek**. Ami viszont figyelemre méltó, hogy ők jellemzően **az idős korosztályhoz tartoznak**, közülük csak 5 fő 65 éven aluli.

Természetesen a szabadidős tevékenységet szolgáló szervezetekhez való kapcsolódás a legjelentősebb (21 fő), de a kulturális és szociális tevékenységet végző szervezetek is egyformán népszerűek (mindkettő 10 – 10 fő).

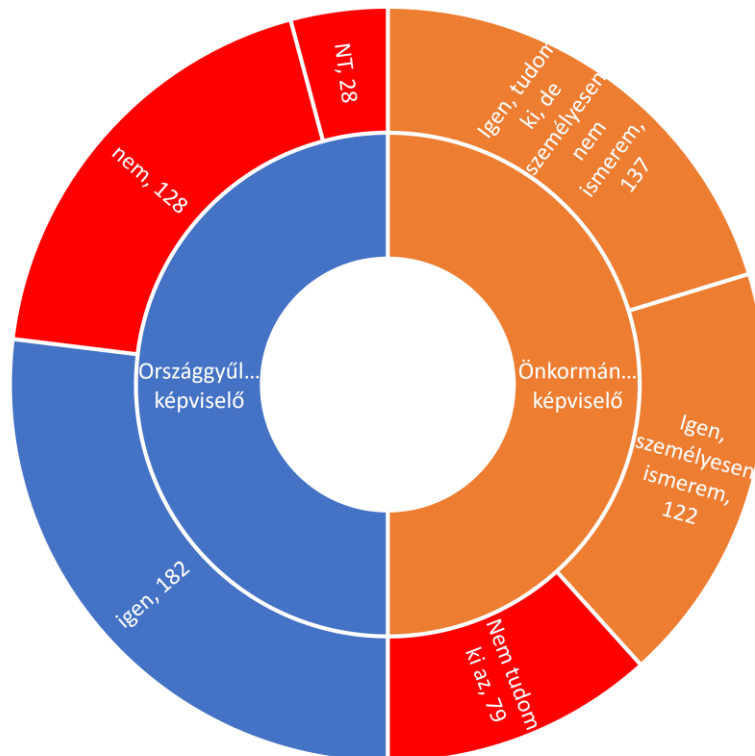

Megkérdeztük az önkéntes szervezetekben tagságot (közreműködést) nem vállalókat, hogy mi az oka ezen területen tapasztalt inaktivitásuknak. A válaszadók döntő többsége az öntevékeny szektorról/szervezetekről szóló ismereteinek hiányával (84 fő) valamint azzal magyarázta döntését, hogy nem érzi magát érintettnek, érdekeltnek (112 fő). Ugyanakkor viszonylag jelentős azok száma is, akik úgy nyilatkoztak, hogy valamilyen rajtuk kívül álló ok miatt nem tudnak bekapcsolódni civil tevékenységekbe. 54 fő az időhiányt, azonban **33 fő a tanyáról való bejutást jelölte meg akadályozó tényezőként**.

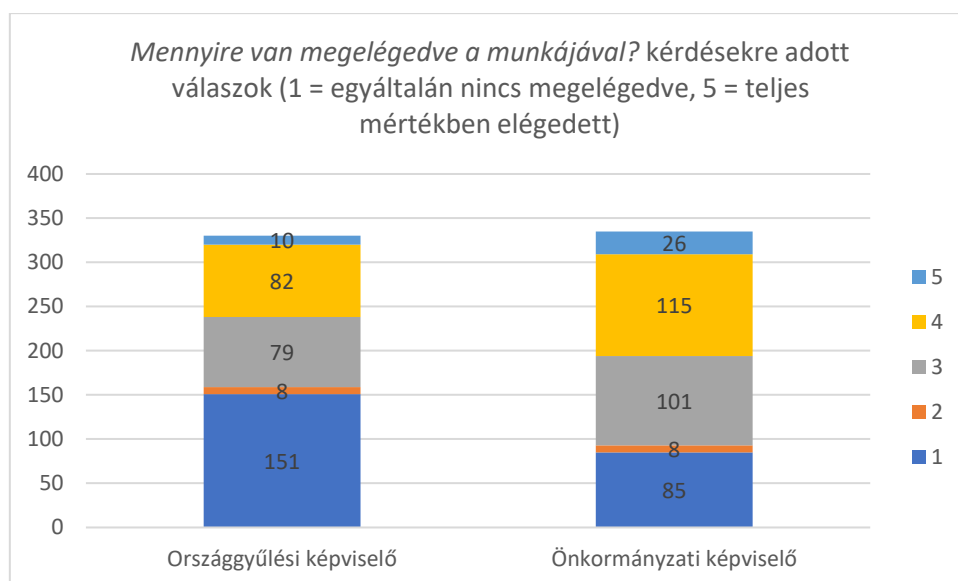
'Ismeri-e az Ön országgyűlési képviselőjét?' és 'Ismeri-e az Ön önkormányzati képviselőjét?'

'Ismeri-e az Ön országgyűlési képviselőjét?' és 'Ismeri-e az Ön önkormányzati képviselőjét?' kérdésekre adott válaszok megoszlása

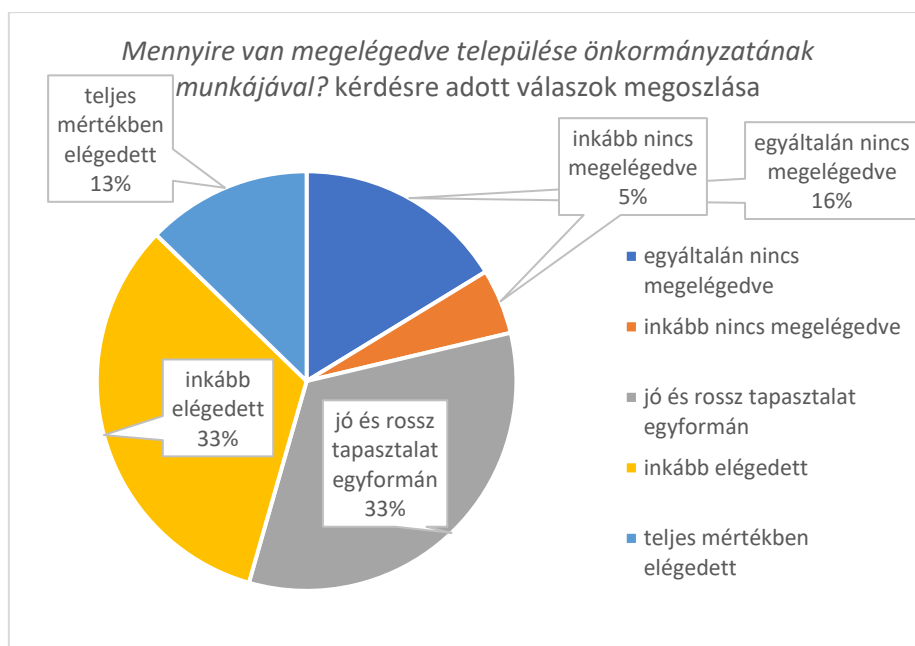

A válaszadók többsége ismeri választott képviselőit. Saját országgyűlési képviselőjét 182 fő (54%), önkormányzati képviselőjét 258 fő (76,3%) ismeri. Az önkormányzati képviselőkkel kapcsolatban fontos megjegyeznünk, hogy nem csak az ismertség száma/aránya jelentősen magasabb, hanem a **személyes kapcsolódás is jelentős (122 fő, 36%).**

A képviselők tevékenységével való megelégedettség terén különbségeket mértünk: az ötfokozatú skálán 151 fő, a válaszadók 45,8%-a értékelte országgyűlési képviselőjét a legalacsonyabb értékkel, amíg ugyanez az önkormányzati képviselő munkájára vonatkozóan csak 85 fő (25,4%). A skála másik végén szereplő értékek választásánál hasonló, azonban fordított előjelű különbséget mértünk. Az elégedettséget tükröző 5-ös és 4-es értékeket jelentősen nagyobb arányban választották az önkormányzati képviselők munkáját értékelve. Hangsúlyozzuk, hogy ezen kérdéseknél a megkérdezettek pillanatnyi állásfoglalását tükrözik az eredmények, a véleményalkotás természetesen teljes mértékben szubjektív.

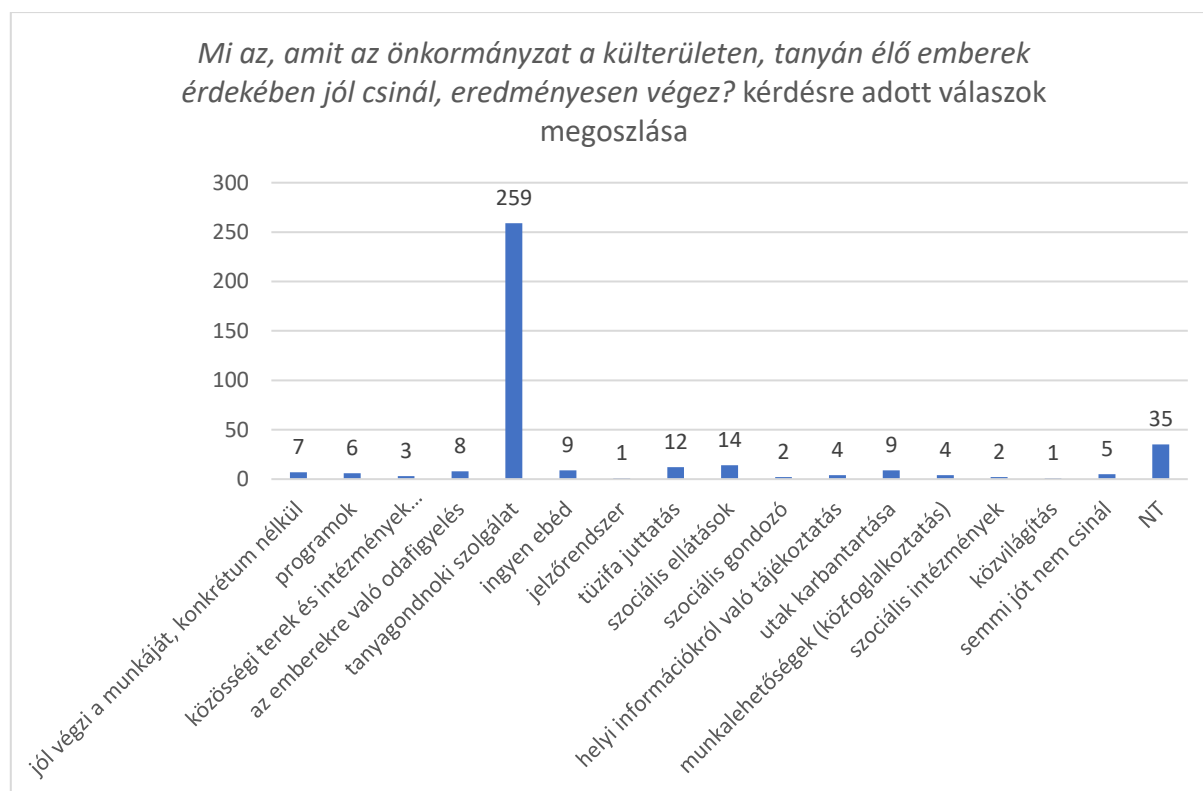

Megkérdeztük azt is, hogy mennyire vannak megelégedve a vizsgálatban résztvevő tanyasi lakosok önkormányzatuk munkájával. A kapott eredmények azt mutatják, hogy **a megkérdezettek inkább elégedettek**, mintsem alapvető kritikával illetnék települési önkormányzatuk teljesítményét. Nyilvánvalóan a válaszadók döntésében kifejezetten súlyozottan lehettek jelen azok az önkormányzati intézkedések (vagy ezek hiánya), amelyek őket személyükben vagy épp a célcsoporthoz tartozó minőségükben érintették. Öt fokozatú skálán 5-ös és 4-es értéket megjelölők aránya együttesen 46%, amíg az elégedetlenséget kifejező két legkisebb értéket választók együttesen 21%. Látható egy viszonylag széles réteg, ahová tartozók az eredmények mellett a hiányosságokra is felhívják a figyelmet.

Ezért fontosnak láttuk konkrét tevékenységekre való rákérdezéssel képet alkotni az alábbi kérdések mentén: *‘Mi az, amit az önkormányzat a külterületen, tanyán élő emberek érdekében jól csinál, eredményesen végez?’* illetve *‘Véleménye szerint mit kellene az önkormányzatnak tennie, fejlesztenie a külterületen, tanyán élők érdekében?’*

Fontos megállapítások tehetők ezen két kérdésre adott válaszok összegzésével, mivel az egyes kérdőívekben megfogalmazott vélemények nagy mértékben összecsengenek. A válaszadók leginkább – kiugróan nagy arányban - **a tanyagondnoki szolgálat munkájával elégedettek**, annak működését kielégítőnek, életük számára fontosnak vélik.

Fejlesztendő területként a közlekedés feltételeinek javítását, az utak és kerékpárutak építését javasolták legtöbbször (126 fő), a többi, kevesebb említést ismét egyedüli kiugró értéket produkálva.

‘Ön milyen nemzetiségűnek tartja magát elsősorban’ Az érvényes választ adók közül szinte kivétel nélkül **mindenki magyar nemzetiségűnek vallotta a magát (337 fő)**. Egyetlen személy érzi magát a román kisebbséghez tartozónak. Emiatt a nemzetiségi önkormányzatokra való kérdéseket érdemben elemzeni nem tudtuk.

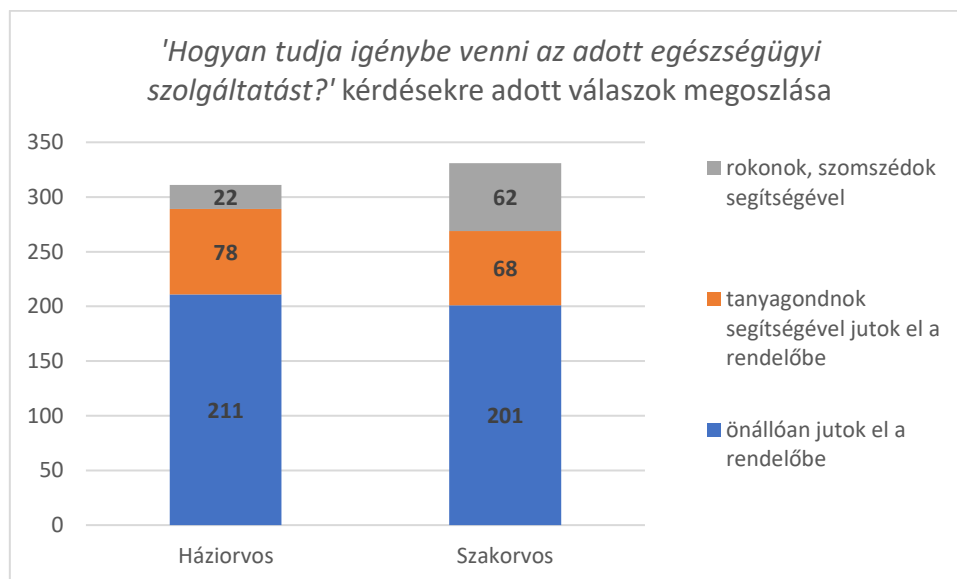
17.4. Egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés

Vizsgálatunk során fontosnak tartottuk felmérni, hogy a tanyán lakókat éri-e hátrány az egészségügyi szolgáltatások igénybevétele kapcsán, kell-e valamilyen többlet nehézséggel küzdeniük, amennyiben igen, kiktől és milyen segítségre számíthatnak. Az egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzájutás vizsgálata során számos olyan kérdést is feltettünk, melyek a szubjektív elégedettségre vonatkoznak, így képet kaphatunk arról is, hogy a tanyasi lakoság milyennek látja az adott szolgáltatásokat.

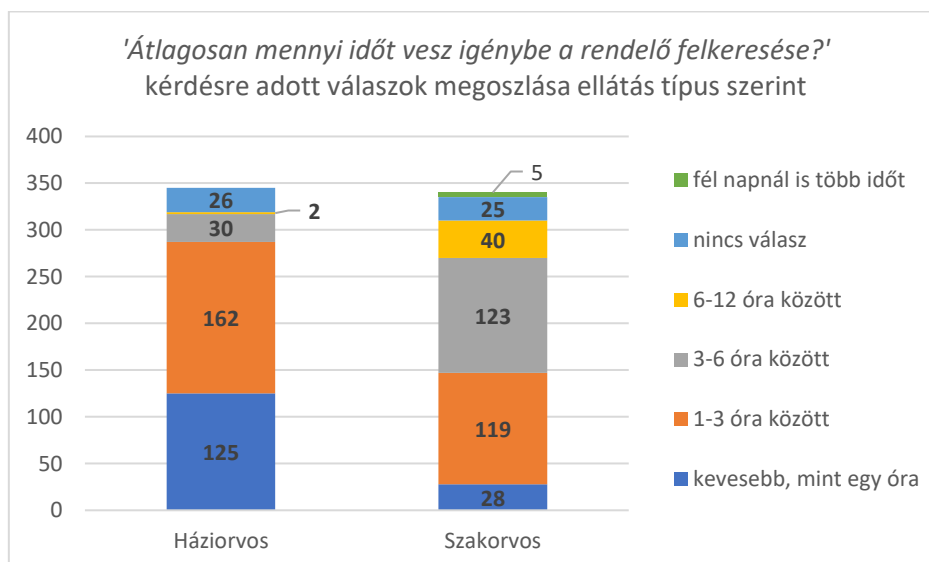
‘Az elmúlt egy év alatt, hányszor vette igénybe a háziiorvosi ellátást’ kérdésre összesen 339 értékelhető válasz érkezett, a legtöbb (167 fő) válaszadó ötnél többször kereste fel a háziorvosát, míg 2-5 alkalommal 94 fő, egy alkalommal 25 fő, egyetlen alkalommal sem 53 fő. Látható, hogy **a válaszadók majdnem fele legalább kéthavonta felkeresi a háziorvosát**. A szolgáltatás elérésének módja elég változatos, ugyanis a ‘Milyen módon tudja igénybe venni a háziiorvosi ellátást?’ kérdésre válaszoló 339 főből 211-en önállóan keresik fel az orvosukat, míg 78-an a tanyagondnokok segítségét jelölték meg, további 22 fő rokonok, szomszédok segítségével, míg 20 főt az orvos az otthonában kereste fel. **Valamilyen segítséget igénybe vevők aránya a válaszadókon belül meghaladta a 36%-ot**, ami azt jelenti, hogy segítség nélkül minden harmadik ember ellátatlan volna. A szolgáltatás elérésnek egyik nehézsége a ráfordított idő mértéke, az ‘Átlagosan mennyi időt vesz igénybe a háziorvos felkeresése – odajutással, várakozással, hazakerüléssel együttesen?’ kérdésre adott válaszok tovább konkretizálják is a fent említett nehézséget. Komolyabb időráfordítást nem jelent 125 főnek, ők egy óra alatt megoldják a háziiorvosi ellátás igénybevételét, 1-3 óra közötti időtartamot fordít a legtöbb (162 fő) válaszadó a háziorvos felkeresésére. 26 fő nem adott választ a kérdésre, vagy nem tudta meghatározni az időráfordítást, valamint 2 fő extra hosszú időtartamot – 6 óránál is többet – kénytelen erre a célra fordítani.

A háziiorvosi ellátáson túl a szakorvosi ellátás igénybevételéről is készült felmérés, ‘Az elmúlt egy év alatt hány alkalommal látogatta meg valamely szakrendelőt (belgyógyászat, sebészet, szülészeti - nőgyógyászat, gyermekgyógyászat, szemészet, fül-orr-gége gyógyászat, ideggyógyászat, reumatológia, ortopédia, bőrgyógyászat, rö9gen, laboratórium) vagy valamely járóbeteg gondozót (tüdőgondozó, bőr- és 2ibeteg gondozó, onkológiai gondozó, pszichiátriai gondozó, addiktológiai gondozó)?’ kérdésre 340-en adtak értékelhető választ, közülük 136-an egyetlen alkalommal sem vettek igénybe szakorvosi ellátást, 61-en egy alkalommal, 105-en 2-5 alkalommal, 30-an 6-10 alkalommal, 5-en pedig még ennél is több alkalommal. **A szakorvosi ellátást gyakran igénybe vevők (6-nál több alkalom/év) aránya a válaszadókon belül eléri a 10%-ot**. Látható, hogy szakorvoshoz lényegesen kevesebben fordulnak, mint a háziorvoshoz, így utóbbinak a szerepe a tanyasi lakosok egészsége terén kiemelkedő fontosságú. A szakorvosi ellátási igénybevételének objektív nehézsége lehet a távolság, ezért rákérdeztünk, hogy ‘Milyen távol van az Ön lakhelyétől a szakorvosi ellátás?’ A válaszadók közül 42-en kevesebb, mint 5 km-re; 111-en 6-15 km között; 117-en 16-25 km között; 65-en pedig 25 km-nél nagyobb távolságra laknak a szakorvosi ellátást nyújtó intézménytől. 10 fő nem válaszolt, illetve nem tudta meghatározni a távolságot. **A válaszadók közül 293 fő 6 km-nél távolabb lakik a szakorvosi ellátást nyújtó intézménytől, ez a válaszadók több, mint 86%-a**. A távolság leküzdésében kitől kaphatnak segítséget, illetve miként oldják meg kérdést is megfogalmaztuk, a válaszok alapján az látszik, hogy a háziorvoshoz hasonlóan itt is az önálló probléma megoldás vezet, azonban a tanyagondnoki szolgálat igénybevételeivel variáció megőrizte a helyét és szorosan felzárkózott a rokonok, szomszédok által nyújtott segítség

is. Az alábbi ábra jól szemlélteti a háziorvoshoz és a szakorvoshoz jutás módjában lévő hasonlóságokat és különbségeket.

*'Átlagosan mennyi időt vesz igénybe a rendelő felkeresése?' kérdésre adott válaszokat is a háziorvosokra vonatkozó hasonló kérdéssel együtt mutatjuk be, hogy láthatóvá tegyük a lényeges különbségeket. Az egy óránál rövidebb elérések száma jelentősen – kb. negyedére - lecsökkent, a szakorvosi rendelők esetében csak 28-an mondták azt, hogy kevesebb, mint egy óra kell. Kevesebben, 113-an jelölték meg azt, hogy 1-3 óra közötti idő szükséges a szakorvosi szolgáltatás eléréséhez. A két szolgáltatás típus között nagy az eltérés abban is, hogy **a szakorvosi ellátás kapcsán négyszer annyian (123 fő) mondták, hogy 3-6 óra szükséges a szolgáltatás eléréséhez, valamint jelentős mértékűvé vált (40 fő) azok száma, akiknek 6-12 órára van szükségük és megjelent a fél napnál is több idő szükséges (5 fő) kategória is.** A válaszadók közül jelentős számban vannak, akik nem választották meg a kérdést (25 fő).*

A szakorvos választással kapcsolatban is fontos tényezőnek bizonyult a távolság és az elérhetőség a 340 válaszadó közül 178-an az mondták, hogy a legközelebb elérhető orvost választják. Akik valakinek az ajánlása alapján választanak, ők leginkább a háziorvos ajánlására hallgatnak (51 fő), illetve a családtagokéra (28 fő). Vannak, akiknek az számít, hogy ingyenes legyen az ellátás (41 fő) és további 10 fő egyéb preferencia alapján dönt a szakorvos választásról.

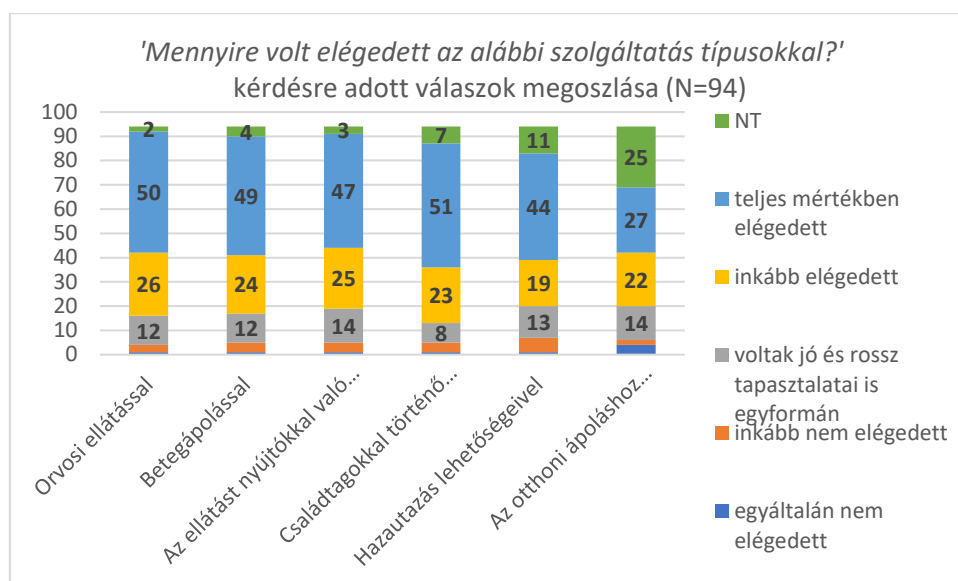
'Szed-e Ön vagy a háztartásban valaki rendszeresen gyógyszert?' kérdés kapcsán láthatóvá vált, hogy **a háztartások nagy többségében (279 db) van rendszeres gyógyszer szedő**, illetve csak kevés (58 db) háztartással kapcsolatban nyilatkoztak úgy, hogy nincs, 9 háztartásról nincsenek adataink. A rendszerességen túl fontos, hogy a ráfordításokról is képet alkothassunk, 'Mennyit költenek összesen, havonta, átlagosan gyógyszerre?' kérdésre a válaszadók közül 28-an 1000 Ft-nál kevesebbet, 26-an 1000-2000 Ft közötti összeget, 65-en 2000-5000 Ft közötti összeget, 88-an 5000-10000 Ft közötti összeget, 71-en 10000-20000 Ft közötti összeget, 24-en pedig ennél többet költenek gyógyszerre havonta, átlagosan. **Látható, hogy a válaszadók közül 183-an 5000 Ft-nál többet költenek gyógyszerre havonta.** A ráfordítás konkrét összegén kissé túlmutat, hogy az adott háztartás egy főre jutó jövedelméhez képest mennyit költenek a válaszadók? Próbaképpen megnéztük ezt az összevetést és láthatóvá válik, hogy **a legnagyobb 20.000 Ft-ot meghaladó gyógyszerköltséggel rendelkező háztartások csak 5000 Ft-al rendelkeznek több, egyfőre jutó jövedelemmel, mint a legalacsonyabb gyógyszerköltségű háztartások.**

	Mennyit költenek összesen havonta, átlagosan gyógyszerre? (Ft)							
		1- 1000 Ft	1000 - 2000 Ft	2000 – 5000 Ft	5000 - 10000 Ft	10000 – 20000 Ft	20000 – Ft	NT
	Átlag	Átlag	Átlag	Átlag	Átlag	Átlag	Átlag	Átlag
A háztartás egy főre jutó jövedelme (Ft/hó/fő)	90972,22	75858,97	76776,74	74195,11	68175,40	71652,82	78393,48	92622,30

'Hogyan tudja a szükséges gyógyszereket megvásárolni?' kérdés kapcsán megtudtuk, hogy 220 válaszadó önállóan oldja meg a vásárlást. A segítséget igénybe vevők közül legtöbben a tanyagondnokot veszik igénybe (68 fő), a rokonok és a szomszédok segítségét pedig 35-en igénylik.

A következő kérdésben arra kértük a válaszadókat, hogy próbálják meghatározni, hogy 'Vészhelyzet esetén mennyi idő alatt érne ki a mentőautó az Ön lakóhelyére?' Mivel külterületen élőkéről van szó különösen fontos ennek a kérdésnek az értékelése, még akkor is, ha nem teljes bizonyossággal tudják a válaszadók megadni a mentőautó kiérkezésének idejét. (megjegyzés: ennél a kérdésnél nagyon magas volt azoknak a száma, akik nem tudtak válaszolni: 60 fő) A kiérkezés ideje sok esetben befolyásolhatja a felépülést, annak időtartamát, minőségét vagy végső soron befolyásolhatja az életesélyeket is. A sürgősségi ellátás fejlesztésének célja, hogy a kiérkezés időtartamát 15 perc alá szorítsák, ezért vizsgálatunkban a 20 perces időkorlátra kérdeztünk rá, ezzel a válasz bizonytalanságából adódó torzítást igyekeztünk minimalizálni. A válaszadók közül 136-an azt felelték, hogy 20 percnél hamarabb kiér hozójuk a mentő, azonban **149 fő jelezte, hogy 20 percnél biztosan több idő szükséges a mentő kiérkezéséhez.**

A felnőtt fekvőbeteg ellátás igénybevételéről is kérdeztük a külterületi lakosságot, ennek keretében magát az igénybevétel tényét, illetve az igénybe vett szolgáltatások minőségét kértük, hogy értékeljék. A vizsgált sokaságból 94 fő vett igénybe az elmúlt egy évben legalább egyszer felnőtt fekvőbeteg ellátást. Mértük az elégedettséget az Orvosi ellátás színvonalával, a Betegápolás színvonalával, Az ellátást nyújtókkal való kapcsolattartás lehetőségével, A családtagokkal történő kapcsolattartás (beutazás) lehetőségeivel, Hazautazás (gyógyulást követően) lehetőségeivel, Az otthoni ápoláshoz nyújtott segítséssel kapcsolatban.

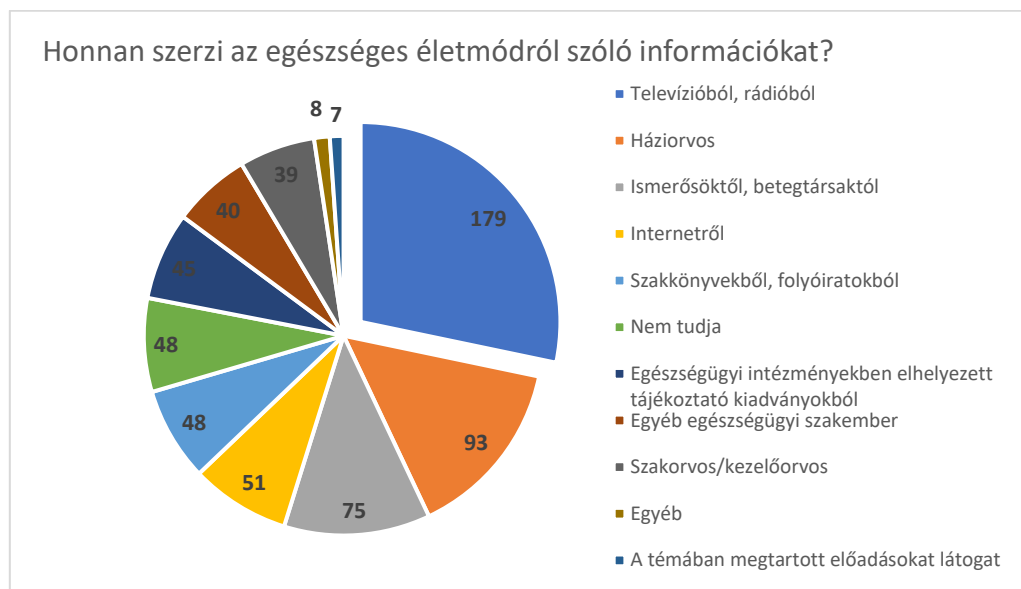
Általánosan elmondható, hogy ***mind a hat vizsgált tényezővel kapcsolatban többségben vannak az elégedettek***, változást inkább az jelent, hogy ismerik-e van-e véleményük az adott tevékenységgel kapcsolatban. Szembetűnő, hogy az Otthoni ápoláshoz nyújtott segítséggel voltak a legkevesbé informáltak a válaszadók, ebben a kategóriában 25-en a '*Nem tudom*' válasz lehetőséget jelölték meg.

Az otthoni szakápolás ismertségére vonatkozóan is tettünk fel kérdést, miszerint '*Ismeri-e az otthoni szakápolás szolgáltatást?*'. A válaszok megoszlása úgy alakult, hogy a 338 fő válaszadóból csak 22 fő nem ismerte a szolgáltatást, 29-en nem válaszoltak és a fennmaradó 287 főből 156-an nem csak, hogy ismerik, hanem már igénybe is vették, legalább egyszer. Az otthoni szakápolás igénybevételének lehetőségéről, legtöbben, a megkérdezetteknek több, mint fele (199 fő) úgy nyilatkozott, hogy nem tudja, hogy lakóhelyén igénybe lehet-e venni. További 34 fő szerint számára nem elérhető a szolgáltatás, míg 107 fő egyértelműen azt jelezte, hogy számára elérhető az otthoni szakápolás. Vagyis a ***külterületen élők többsége ismeri az otthoni szakápolási szolgáltatást, azonban annak elérhetőségéről nincsenek információik***.

A betegségek korai felismerése és megelőzése szempontjából kiemelkedő fontosságú a szűrővizsgálatokon való részvétel, annak területei és gyakorisága. A következő kérdéseket tettük fel: '*Volt-e az elmúlt egy évben valamilyen szűrővizsgálaton?*' '*Ha igen, milyen vizsgálaton vett részt?*' Az utóbbi kérdésnél a válaszadó saját maga adhatta meg annak a szűrővizsgálatnak a nevét, amelyen részt vett. ***A válaszadók közül 143-an válaszoltak úgy, hogy legalább egy szűrővizsgálaton részt vettek az elmúlt egy évben, tehát a válaszadóknak csak a 41,45%-a vett részt szűrővizsgálaton***. Közülük 43-an egynél több szűrővizsgálaton vettek részt. A legtöbb jelölést a tüdőszűrés kapott (61 db), második helyen 34 jelöléssel a nőgyógyászati vizsgálat állt, a harmadik leggyakoribb pedig mammográfia volt. Voltak olyan szűrővizsgálatok, amelyeket egyetlen válaszadó sem jelölt meg, ezek: koleszterinszint mérés, pszichiátria. Nagyon ritkán látogatott szűrővizsgálatnak tekinthetőek az alábbiak is, hiszen maximum három válaszadó jelölte be, hogy részt vett rajtuk az elmúlt egy évben: vérnyomásmérés, csontsűrűségmérés, hematológia, reumatológia, érsebészet, urológia, szemészet, endokrinológia, üzemorvos, hallásvizsgálat, fogászat, gasztroenterológia, általános rákszűrés. A szűrővizsgálaton résztvevők átlagosan 1,32 vizsgálaton vettek részt.

Az egészségmegőrzés fontossága ma már megkérdőjelezhetetlenül fontos, ennek része az egészséges életmód kialakítása, fenntartása. Arra kértük a válaszadókat, hogy mondják meg '*Mennyire játszik fontos szerepet az egészséges életmód az életükben?*' 340 értékelhető válaszból azok felé billen a mérleg, akiknek az életében szerepet játszik az egészséges életmód (megjegyzés: azt nem vizsgáltuk milyen

tartalmat kapcsolnak az egészséges életmód fogalmához), ugyanis 103 fő semleges mellett, **158-an mondták azt, hogy nekik 'Inkább igen' (107 fő) vagy 'Teljes mértékben igen' (51 fő) szerepet játszik az életükben az egészséges életmód.** Csak 79-en voltak azok, akiknek 'Inkább nem' (42 fő) vagy 'Egyáltalán nem' (37 fő) játszik szerepet az életükben az egészséges életmód. 'Honnan szerzi az egészséges életmódról szóló információit?' kérdésnél több válaszlehetőséget is megjelölhettek a válaszadók. A legtöbb jelölést, számszerűen 179 darabot a televízió/rádió válaszlehetőség kapott, mellyel kimagaslott a lehetőségek közül. A második leggyakoribb választás a háziorvos volt, amelyet 93 alkalommal jelöltek meg. A megoszlás további részleteit a lenti ábra mutatja:

Gyermekek családok egészségügyi ellátáshoz való hozzáféréseinek adatai

A válaszadók közül 56-an válaszolták, hogy van gyermek a háztartásban ezzel az almintával tudunk a továbbiakban számolni, illetve rájuk vonatkozó megállapításokat közölni. Hasonlóan a felnőttek egészségügyi ellátáshoz való hozzájutásához, itt is a háziorvosi ellátással kezdtük. 'Az elmúlt egy év alatt hány alkalommal vették igénybe a házi gyermekorvosi ellátást?' kérdésre 7 szerencsés válaszadó azt mondta, hogy egyszer sem, míg 9 fő egy alkalommal, 21 fő 2-5 alkalommal és 9 fő 6-10 alkalommal és további 9 fő ennél több alkalommal. Látható, hogy **összesen 18 háztartásban jelezték, hogy átlagosan kéthavonta viszik orvoshoz a gyermeket, ez csaknem a gyermekes háztartások harmada. A házi gyermekorvos felkeresését szinte mindenki önállóan oldja meg, elenyésző az egyéb módok előfordulása,** azonban fontos lehet az egyéni életükben, hogy van rá lehetőségük, hogy igénybe vegyék a tanyagondnoki ellátást (6 fő), a rokonok, szomszédok segítségét (2 fő) vagy éppen a háziorvos otthonukban keresi fel őket (3 fő). A házi gyermekorvosi ellátás igénybevételének időtartama az alábbiak szerint alakult: 'kevesebb, mint egy óra' 22 fő; '1-3 óra között' 31 fő; '3-6 óra között' 2 fő; '6-12 óra között' 1 fő. **Látható, hogy 3 fő jelzett vissza, hogy extrém sok időt vesz igénybe a házi gyermekorvos felkeresése.** A védőnői szolgáltatás igénybevételét 31 megkérdezett jelezte, míg 25 megkérdezett nem vette igénybe az elmúlt egy évben a védőnői szolgáltatást. Akik igénybe vették a védőnői szolgáltatást, azok legnagyobb valószínűséggel a tanácsadóban vették igénybe, csupán négyen jelezték, hogy kizárólag az otthonukban részesültek védőnői ellátásban.

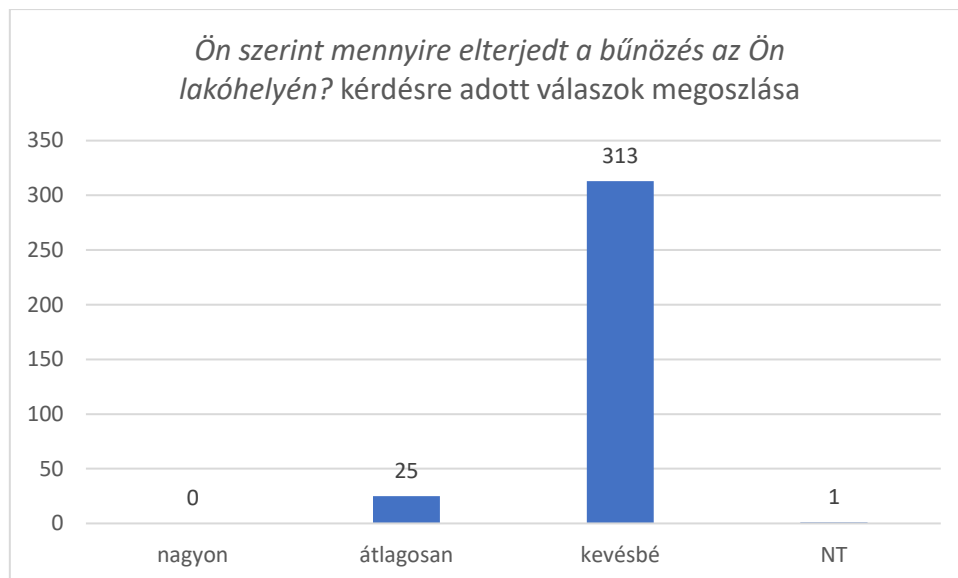
A gyermekeknek nyújtott fekvőbeteg ellátás értékelésére vonatkozó kérdéseket nem tudtuk értékelni, mert nem érkezett megfelelő mennyiségű válasz a kérdésekre. A felmerülő nehézséget vélhetően a minta nagysága (vagyis inkább kis mérte) befolyásolta. **A megkérdezett 56 gyermekes családból csak 4-ben fordult elő, hogy fekvőbeteg ellátást vettek volna igénybe az elmúlt egy évben.**

17.5. Közbiztonság megítélése

A felmérés ezen részéről szóló megállapításaink összefoglalásaként elmondhatjuk: a megkérdezettek biztonságosnak vélik lakókörnyezetüket, a közbiztonság romlására nem számítanak, az ellenük elkövetett bűncselekmények száma elhanyagolható, a még nagyobb biztonságérzet elérése érdekében biztonsági eszközök saját otthonukban történő felszerelését, illetve nagyobb rendőri jelenlétet igényelnének.

‘Ön szerint mennyire elterjedt a bűnözés az Ön lakóhelyén?’

A válaszadók 92,3 %-ának megítélése szerint lakóhelye az átlagosnál kevésbé érintett bűnelkövetések által, valamint további 7,4% szerint átlagosnak mondható.

‘Van-e olyan hely az Ön lakóhelyének környékén, ahol éjjel egyedül nem merne sétálni?’ Az általunk végzett felmérésben résztvevők közül egyetlen fő válaszolt igennel, a többi válaszadó (335 fő) szerint lakókörnyékük még éjszaka is biztonságosnak tekinthető. Ez az arány a regionális és az országos átlagnál is jobbnak tekinthető. A KSH által közölt adatok szerint a közterületen sötétedés után magukat biztonságban érzők aránya a Dél-Alföldi régióban 81%, az egész országra vetítve 83%. 14

‘Mennyire elégedett Ön lakókörnyezete közbiztonságával?’ A válaszadók kétharmada az öt fokú skálán a 4-es értéket (66,7%, 226 fő), egynegyede (25,1%, 85 fő)-a a legmagasabb, ötös értéket jelölte meg.

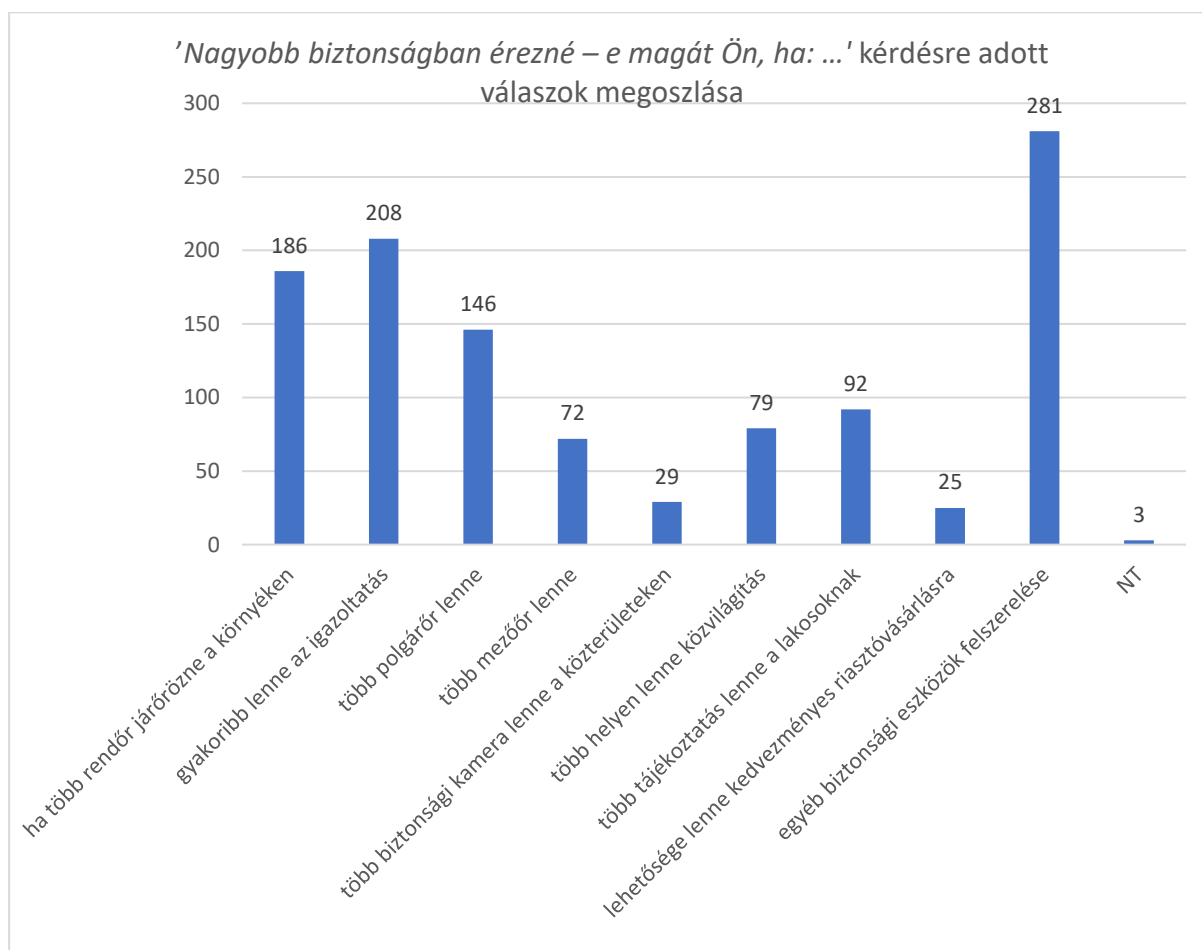
‘Mi az a tényező, amely leginkább veszélyezteti Ön és lakókörnyezete közbiztonságát?’ Ezen kérdésre adott válaszok alapján elmondható, hogy a résztvevők túlnyomó többsége nem talált veszélyeztető tényezőt (320 fő), míg az erdőtüzeket, a közvilágítás hiányát, a közlekedési kockázatokat és a sok idegen napszámos jelenlétét mindösszesen egy-két fő említette.

‘Az elmúlt két évben követtek-e el valamilyen bűncselekményt az Ön sérelmére?’ A fentebb közöltek – közbiztonsággal való magas megelégedettség - valószínűleg az magyarázza, hogy a megkérdezettek közül egyetlen személy számolt be a sérelmére elkövetett bűncselekményről (betörés). A kapott adatokat befolyásolhatja az, hogy a bűncselekmények sértettjei gyakran nem szívesen adnak számot számukra kellemetlen, esetleg traumatikus élményekről. Ugyanakkor a közbiztonságra korábban adott

pozitív válaszok nagyon magas aránya arra utal, hogy nem lehet számottevő a nem valós választ adók száma.

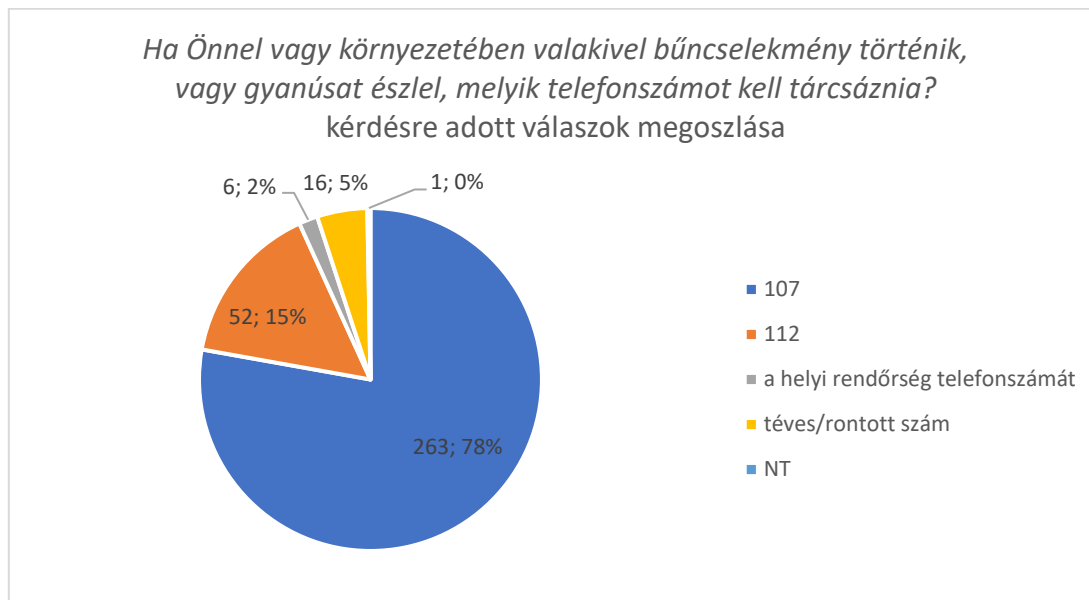
A vizsgálatban résztvevők a közeljövőben sem tartanak attól, hogy a közbiztonság romlani fog. Ezt az jelzi, hogy a *'Valószínűnek tartja-e azt Ön, hogy a következő egy évben ...?'* kezdetű kérdésekre minden bűncselekmény típusnál - *Betörnek az otthonába (1 fő)*, *Ellopják vagy feltörrik az autóját (0 fő)*, *Ellopják a kerékpárját (1 fő)*, *Bántalmazzák (0 fő)*, *Ellopnak valamit a telkéről (0 fő)* - elsőprő mértékben negatív választ adtak a megkérdezettek.

Megkérdeztük a vizsgálatban résztvevő tanyán élő embereket, hogy melyek azok a lehetőségek, megoldások, amelyeket megvalósítva tovább növekedne biztonságérzetük. *'Nagyobb biztonságban érezné – e magát Ön, ha: ...'* kérdésre adott válaszokat megvizsgálva fontos kiemelni azt, hogy a válaszadók **legelső helyen egyéni megoldást választanak (281 fő), kiegészítő biztonságtechnikai eszközök (zárak, lakatok stb.) saját otthonukban történő felszerelését nevezték meg.** (Vételezhető, hogy erre jelenleg anyagi okok miatt nincs módjuk.) Azonban szinte ugyanilyen fontosnak tekintik az erre hivatott külső szervezetek tevékenységeinek fejlesztését is. Községi szintű beavatkozások terén a legtöbben a **közbiztonság védelméért felelős hivatalos és öntevékeny „szervek” nagyobb mértékű jelenlététől és főként aktív beavatkozásától** (több igazoltatás 208 fő) érezné jobban biztonságban magát. (több rendőr: 186 fő, több polgárőr: 146 fő, több mezőőr: 72 fő).

'Ön mit tenne lakóhelye, környezete nagyobb biztonságaért?' Bűncselekmény vagy veszélyhelyzet észlelése, vagy azok gyanúja esetén a válaszadók közül egy fő kivételével mindenki a rendőrségre bízta a megoldást. Ez jelenheti a rendvédelmi szervezetbe vetett magas szintű bizalmat.

Végezetül feltettük egy kérdést arra vonatkozóan, hogy a tanyán élő lakosság milyen mértékben van tisztában a segítségkérés megfelelő csatornáival. *‘Ha Önnel vagy környezetében valakivel bűncselekmény történik, vagy gyanúsít észlel, melyik telefonszámot kell tárcsáznia?’* A válaszadók közül a legtöbben (263 fő) a rendőrség régebb óta ismert 107-es hívószámát használná, 52 fő hívná az egységes segélyhívószámot. A téves (vagy rontott) válaszok aránya szerencsére alacsony százalékot képvisel.

17.6. Egészségügyi és mentális állapot szűrőtesztek eredménye

A vizsgálat során összeállítottunk egy több szűrőtesztet tartalmazó kérdéssort, mely 43 kérdésből állt. A bevezetőben említett szűrőteszteket raktuk sorba, hogy megismerjük a vizsgált célcsoport életteli való elégedettségét, a jól-létét az egészségügyi kockázataikat, azon belül pedig célzottan a depressziót és az alkoholproblémákat kimutassuk. A lekérdezés folyamata ennél a kérdéssornál eltért az előbbi négytől, hiszen nem elektronikusan rögzített formában, hanem papír alapon, önkitöltős módon történt, melyhez a jelen lévő szakemberek szüksége esetén segítséget nyújtottak. A papír alapú válaszokat ezután egyesével vittük fel elektronikus adatbázisba. Az anonimitást azzal garantáltuk, hogy a papírlapon személyazonosításra alkalmas adat nem szerepelt, a lekérdezés időbélyege, a település irányítószáma és a lekérdezett sorszáma volt az, ami alapján megkülönböztettük a válaszadókat, valamint ez a számkombináció teszi lehetővé, hogy a különböző kérdéssorok válaszait egy mélyebb elemzés során összekapcsolhassuk.

A felméréshez használt kérdéssorok:

- 1. Élettel való elégedettség skála** (SWLS-H, Satisfaction with Life Scale);
- 2. WHO Jól-lét kérdőív** magyar változata (WHO Well Being);
- 3. Egészség teszt** egyszerű szűrőteszt a tipikus egészségügyi panaszokhoz kötötten
- 4. Beck-féle depresszió kérdőív;**
- 5. AUDIT** (The Alcohol Use Disorders Identification Test) A kockázatos vagy ártalmas ivást folytatók, illetve az alkoholfüggők kiszűrésére a WHO által ajánlott önkitöltős kérdőív.

A felsorolt skálák, kérdőívek megtalálhatóak az értékelés végén.

345 kitöltött kérdőív érkezett be, melyek között több olyat is találtunk, ahol jelentős adathiány van, vagyis a válaszadó csak elenyésző mennyiségű kérdésre válaszolt, ezt a 18 db kérdőívet kivettük az

értékelésből, ezért **ebben a kérdéskörben összesen 327 fős a mintánk**. Amennyiben az egyes kérdőív-nél, szűrőtesztnél ettől eltérő az értékelhető válasz, azt az aktuális ponton jelezzük.

Az első öt kérdés az étellel való elégedettség mérésére szolgál, ennek összesítő pontszáma, a válaszok kódértékével megegyező, így azok összezszerűen használhatók. Elemzés alkalmával nincsenek pontkategóriák, amelyek valamely probléma szintet határolnak be, úgy értelmezhetőek a pontszámok, hogy minél magasabb egy összérték az egyén annál elégedettebb a saját életével. Az elméletileg elérhető legalacsonyabb pontszám: $5 \times 1 = 5$ pont, a legmagasabb elérhető pontszám pedig $5 \times 7 = 35$ pont. Az átlagos pontérték a vizsgált populációban: 24,47 pont, a középérték pedig 25 pont volt. A vizsgált népesség körében elért legalacsonyabb pontérték 7 pont (2 fő), ők a legkevésbé elégedettek, míg a legmagasabb elért pontszám 35 pont (11 fő) ők a legelégedettebbek a vizsgált csoportban. Az átlagos értékek bemutatása mellett érdekességgéppen szerepeltetjük Martos Tamás és munkatársai (Martos, Sallay, Dészalvi, & Ittész, 2014) által közölt értékeket is, hogy valamilyen orientációs lehetőséget biztosítsunk az adatok értelmezéséhez. Martos és munkatársai által közölt adatok közül olyan mintát választottunk, amely összetételében (korosztályi) leginkább hasonlít az általunk vizsgált csoporthoz, valamint a lehető legfrissebb. Egy 2011-2012-ben végzett online felmérés adataival vetjük össze saját mérésünket, melyben 294 válaszadó volt (férfi:121 fő; nő: 173 fő), korosztályi besorolásuk a következőképpen alakult: 25 év alatti 23 fő; 25-45 év között 150 fő; 45 év feletti 121 fő. Látható, hogy a mintájuk összetétele eltér az általunk vizsgált mintától, azonban ez volt, amely leginkább megközelítette azt.

Felvétel megnevezése	Felvett kérdőív/ek	Elemzsám	SWSL átlag
2011-2012 online	SWLS-2	294	22,68
Bács-Kiskun megye tanyasi lakosság 2018	SWLS_H	327	24,47
Magyar lelkiállapot 2013	xxx	xxx	xxx

Egyértelműen látható, hogy a 2011-es online adatfelvételnél jobb életelégedettségi átlagot mutat a Bács-Kiskun megyei tanyasi lakosság körében felvett kérdőív eredménye.

A Jól-lét kérdőívet alapvetően hasonlóan értékeltük, mint az étellel való elégedettséget, azonban a pontszámokat mi rendeltük hozzá a válaszokhoz. Egyáltalán nem jellemző: 1 pont, alig jellemző: 2 pont, jellemző: 3 pont, teljesen jellemző: 4 pont. Ezek alapján a legalacsonyabb elérhető pontszám az 5 pont, az elérhető legmagasabb pontszám pedig 5×4 pont, azaz 20 pont. A vizsgált csoportban további három darab kérdőív kitöltetlen maradt ezen a részen, így az elemzésbe ezeket nem vontuk bele, elemszámunk 324-re csökkent. A csoportban átlagosan elért pontszám: 12,50, középérték: 13,00. Két válaszadó minden kérdésre a legalacsonyabb pontszámot adta, így az ő életükben az elmúlt két hétben nem a jóllét volt a jellemző. Alacsony pontszámot (kérdésenként 2 pontot, azaz összesítésben maximum 10 pontot) adott 71 fő, így az ő önértékelésen alapuló pszichológiai jóllétük is alacsonynak mondható. A „másik oldalt” képviseli az a 75 fő, akik kérdésenként átlagosan 3 pontot adtak vagy annál többet, így az összesített pontszámuk eléri és meghaladja a 15-öt. Ki kell azonban emelni, hogy a két szélső érték között meghúzódnak értékek jelentik a nagy többséget, vagyis **178-an gondolják úgy, hogy az életük jól alakul, általában jól érzik magukat és vidámnak, legtöbbször élénkek, aktívak és az életükben találnak érdekes dolgokat**. A legmagasabb átlag értéket – 2,65 -öt - az aktivitás, élenkség kapta, a legalacsonyabbat – 2,44-et - pedig a nyugodtság és ellazultság.

A Beck-féle depresszió mérő skála esetében a pontozás a kódolás értékeihez kapcsolódik, vagyis az:

- a) válasz '0' pont, a
- b) válasz '1' pont, a
- c) válasz '2' pont, a
- d) válasz '3' pont.

az értékelés során segítségünkre van, hogy a skála készítői kategóriákat állítottak fel:

Normál: 0-5 pont

Enyhe: 6-11 pont

Közepesen súlyos: 12-15 pont

Súlyos: 15-nél több pont

A vizsgálati eredmények alapján megállapítható, hogy 164 válaszadó a normál tartományba tartozik, 113 fő enyhe tartományba, 36-an közepesen súlyos tartományba, 14-en pedig a súlyos kategóriába tartoznak. Amennyiben ez a szűrőteszt a válaszadó előtt azonnal kiértékelésre kerül, úgy **az utóbbi két tartományba kerülő személyeknek (összesen: 50 fő) tanácsolni lehetett volna, hogy keressenek fel egy szakembert a hangulati problémájukkal.** Depresszió szempontjából a legkevésbé veszélyeztetett csoportot azok alkotják, akik mind a 13 kérdésre nullapontos választ adtak, ők 17-en voltak.

Az utolsó kérdéssor az AUDIT, a pontszámok alapján intervencióra/beavatkozási módra ad javaslatot, vagyis az elért pontszámhoz nem pusztán a probléma súlyosságát társítja, hanem a probléma kezeléséhez kapcsolódó tevékenységre is javaslatot tesz. A pontértékeket a szűrőteszt szerkesztői megadták, kérdés típusonként változnak az értékek, ezért azokat most nem kívánjuk részletesen bemutatni, ezekkel számoltunk az értékelés során.

Kockázati szint	Intervenció	AUDIT pontszám ¹⁵	Mintában szereplő értékek
I.	Felvilágosítás	0-7	265 fő
II.	Egyszerű tanácsadás	8-15	2 fő
III.	Egyszerű tanácsadás, rövid konzultáció, folyamatos monitorozás	16-19	- fő
IV.	Szakellátásba irányítás, diagnosztikai és terápiás céllal	20-40	1 fő

Látható, hogy a lekérdezett és értékelhető választ adó 268 főből, mindösszesen két főnek van szüksége egyszerű tanácsadásra az alkoholfogyasztásával kapcsolatban, míg további egy főnek már komolyabb diagnosztikai eszközöket kell javasolni. **265 főnek az ivási szokásai, alkohollal kapcsolatos magatartása nem igényel komolyabb beavatkozást,** végső soron nem veszélyezteti az egészségüket.

15 „A függetlenített AUDIT pontszám kismértékben változhat az adott ország ivási mintázataitól, a standard ital alkoholtartalmától, illetve a szűrőprogram sajátosságaitól függően. Részleteket erről az AUDOT kézikönyv tartalmaz. A teszt eredményeinek interpretációjához klinikai szempontú megítélés válhat szükségessé, amely módosíthatja az útmutatót, különösen a 15 és 20 pont közötti tartományban.” (Babor & Higgins-Biddle, 2006)

18. Irodalomjegyzék

- Bálint, L., & Obádovics, C. (2018). Belföldi vándorlás. Budapest: KSH Népeségtudományi Kutatóintézet.
- Dr. Kaiser, T. (2018). *Jó Állam jelentés 2018*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó. Forrás: <https://joallamjelentes.uni-nke.hu/digitalis-tartalmak/jo-allam-jelentes-2017/k-2-tarsadalmi-kirekesztettség/k-2-4-a-nagyon-alacsony-munkaintenzitasu-haztartasban-elok-aranya-a-teljes-nepessegen-belul/>
- Gál, A., Orosz, L., Tolácziné, V. Z., & Varga, B. (2011. június). Veszélyeztetettség fogalma, hatékony alkalmazásának szakmai megalapozása. Budapest.
- Gödri, I. (2018). Nemzetközi vándorlás. Budapest: KSH Népeségtudományi Kutatóintézet.
- Központi Statisztikai Hivatal. (2017). *Háztartások életszínvonala, 2017*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- Központi Statisztikai Hivatal. (2018. Június 29). Területi Statisztika 6.1.6. Eltartottsági ráta, öregeési index január 1. http://www.ksh.hu/stadat_eves_6_1, Magyarország.
- Központi Statisztikai Hivatal. (2019). *Módszertani Dokumentáció*. Forrás: <http://www.ksh.hu/docs/hun/modsz/modsztoc.html>
- Központi Statisztikai Hivatal Tájékoztatási Adatbázis. (2017). Forrás: Települési, járási statisztika: <http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/themeSelector.jsp?lang=hu>
- Mikrocenzus 2016. A fogyatékos és az egészségügyi ok miatt korlátozott népesség jellemzői.* (2018). Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- Monostori, J., Őri, P., & Spéder, Z. (2018). *Demográfiai Portré 2018 Jelentés a magyar népesség helyzetéről*. Budapest: KSH Népeségtudományi Kutatóintézet.

19. Mellékletek

1. sz. melléklet: Támogatások leírása

Támogatások leírása a kormányablak online tájékoztató felülete alapján, valamint az 1993. évi III. törvény a Szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról hatályos verziója alapján készült, a '4.3.5. Szegénység és segélyezés a területi adatok tükrében' című alfejezethez.

Rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény

A rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultság megállapításának célja annak igazolása, hogy a gyermek szociális helyzete alapján jogosult

- a) az ingyenes vagy kedvezményes intézményi gyermekétkeztetésnek, és - ha a törvényben foglalt feltételeknek megfelel - a szünidei gyermekétkeztetésnek,
- b) a természetbeni támogatásnak (A települési önkormányzat jegyzője annak a gyermeknek, fiatal felnőttnek, akinek rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultsága a tárgyév augusztus 1-jén fennáll, a tárgyév augusztus hónapjára tekintettel, a tárgyév november 1-jén fennáll, a tárgyév november hónapjára tekintettel természetbeni támogatást nyújt fogyasztásra kész étel, ruházat, valamint tanszer vásárlására felhasználható Erzsébet-utalvány formájában.),
- c) a külön jogszabályban meghatározott egyéb kedvezményeknek

az igénybevételeire.

A gyermek rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult, ha a gyermeket gondozó családban az egy főre jutó havi jövedelem összege nem haladja meg

- a) az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének a **140%-át**,
 - aa) ha a gyermeket egyedülálló szülő, illetve más törvényes képviselő gondozza, vagy
 - ab) ha a gyermek tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos, vagy
 - ac) ha a nagykorúvá vált gyermek megfelel a 20. § (2) bekezdésében foglalt feltételeknek (a nagykorúvá vált gyermek:
 - középfokú nappali oktatás munkarendje szerint tanulmányokat folytat és 23. életévét még nem töltötte be, vagy
 - felsőfokú oktatási intézmény nappali tagozatán tanul és a 25. életévét még nem töltötte be; és
 - a nagykorúvá válását megelőző második hónap első napja, valamint a nagykorúvá válását megelőző nap közötti időszakban legalább egy napig rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre volt jogosult.);
- b) az öregségi nyugdíj legkisebb összegének **130%-át** az a) pont alá nem tartozó esetben, feltéve, hogy a vagyoni helyzet vizsgálata során az egy főre jutó vagyoni értéke nem haladja meg külön-külön vagy együttesen a gyermekvédelmi törvényben meghatározott értéket.

A rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek után a gyermek családbafogadó gyámjával kirendelt hozzátartozó pénzbeli ellátásra jogosult, ha

- a) a gyermek tartására köteles, és
- b) nyugellátásban, korhatár előtti ellátásban, szolgálati járandóságban, balettművészeti életjáradékban, átmeneti bányászjáradékban, megváltozott munkaképességű személyek ellátásaiban, időskorúak járadékában vagy olyan ellátásban részesül, amely a nyugdíjszerű rendszeres szociális ellátások emeléséről szóló jogszabály hatálya alá tartozik.

Időskorúak járadéka

A járási hivatal a megélhetést biztosító jövedelemmel nem rendelkező időskorú személyeket időskorúak járadékában részesíti.

A járási hivatal időskorúak járadékában részesíti azt

- a) a reá irányadó nyugdíjkorhatárt betöltött személyt, akinek saját és vele együtt lakó házastársa, élettársa jövedelme alapján számított egy főre jutó havi jövedelme nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének **80%-át**,
- b) az egyedülálló, a reá irányadó nyugdíjkorhatárt betöltött, de 75 évesnél fiatalabb személyt, akinek havi jövedelme nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének **95%-át**,
- c) az egyedülálló, 75. életévét betöltött személyt, akinek havi jövedelme nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének **130%-át**.

A jogosultságot megállapító szerv az időskorúak járadékára való jogosultság feltételeinek fennállását kétfévente legalább egyszer felülvizsgálja, és ha a felülvizsgálat során megállapítást nyer, hogy a feltételek továbbra is fennállnak, az ellátást a felülvizsgálatnak megfelelő összegben tovább folyósítja.

A szociális ellátásban részesülő a jogosultság feltételeit érintő lényeges tények, körülmények megváltozásáról 15 napon belül köteles értesíteni az ellátást megállapító szervet.

Az időskorúak járadékának összegét felül kell vizsgálni, ha az ellátás megállapításának alapjául szolgáló jövedelemben tartós változás történt, vagy az ellátás megállapításánál figyelembe vett, egy háztartásban élő családtagok létszáma megváltozott.

Tartós jövedelemváltozásnak kell tekinteni

- a) az újonnan megállapított, illetve megszüntetett rendszeres pénzellátást, továbbá családi pótlékot, árvaellátást, tartásdíjat,
- b) a keresőtevékenység alapjául szolgáló jogviszony létesítését, feltéve, hogy a jogviszony három egymást követő hónapban fennáll,
- c) a keresőtevékenység megszűnését,
- d) ha a jogosultság megállapításának alapjául szolgáló jövedelemben az a)-c) ponton kívüli okból három egymást követő hónapban 10%-nál nagyobb mértékű változás következik be.

Aktív korúak ellátásai: Foglalkoztatás helyettesítő támogatás, Egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatás

Az aktív korúak ellátása a hátrányos munkaerő-piaci helyzetű aktív korú személyek és családjuk részére nyújtott ellátás. A járási hivatal aktív korúak ellátására való jogosultságot állapít meg annak az aktív korú személynek,

- a) aki munkaképességét legalább 67%-ban elvesztette, aki legalább 50%-os mértékű egészségkárosodást szenvedett, vagy akinek az egészségi állapota a rehabilitációs hatóság komplex minősítése alapján nem haladja meg az 50%-os mértéket, vagy
- b) aki vakok személyi járadékában részesül, vagy
- c) aki fogyatékosági támogatásban részesül, vagy
- d) akinek esetében a munkanélküli-járadék, álláskeresői járadék, álláskeresői segély, vállalkozói járadék (a továbbiakban együtt: álláskeresői támogatás) folyósítási időtartama lejárt, vagy
- e) akinek esetében az álláskeresői támogatás folyósítását keresőtevékenység folytatása miatt a folyósítási idő lejártát megelőzően szüntették meg, és a keresőtevékenységet követően az Ft. alapján álláskeresői támogatásra nem szerez jogosultságot, vagy
- f) aki az aktív korúak ellátása iránti kérelem benyújtását megelőző két évben az állami foglalkoztatási szervvel vagy a rehabilitációs hatósággal legalább egy év időtartamig együttműködött, vagy
- g) akinek esetében az ápolási díj, a gyermekgondozást segítő ellátás, a gyermeknevelési támogatás, a rendszeres szociális járadék, a bányász dolgozók egészségkárosodási járadéka, az átmeneti járadék, a rehabilitációs járadék, a rokkantsági nyugdíj, a baleseti rokkantsági nyugdíj, a megváltozott munkaképességű személyek ellátása, az ideiglenes özvegyi nyugdíj folyósítása megszűnt, és közvetlenül a kérelem benyújtását megelőzően az állami foglalkoztatási szervvel vagy a rehabilitációs hatósággal legalább három hónapig együttműködött,

feltéve, hogy saját maga és családjának megélhetése más módon nem biztosított, és keresőtevékenységet nem folytat.

Az aktív korúak ellátása tekintetében nem minősül keresőtevékenységnek a közfoglalkoztatás, az egyszerűsített foglalkoztatás, valamint a háztartási munka.

Az aktív korúak ellátására való jogosultság tekintetében akkor nem biztosított a megélhetés, ha a családnak az egy fogyasztási egységre jutó havi jövedelme nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 90%-át és vagyona nincs.

Az a személy, akinek az aktív korúak ellátására való jogosultságát megállapították **foglalkoztatást helyettesítő támogatásra jogosult**, kivéve azokat a speciális eseteket, amikor az ellátás formája egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatás.

Egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatásra jogosult az az aktív korúak ellátására jogosult személy aki

- a) egészségkárosodottnak minősül,
- b) 14 éven aluli kiskorú gyermeket nevel és a gyermek ellátását napközbeni ellátást biztosító intézményben, illetve nyári napközis otthonban, óvodában vagy iskolai napköziben nem tudják biztosítani.

A foglalkoztatást helyettesítő támogatás összege 22 800 Ft/hó. Az egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatás havi összege a család jövedelmétől függően változó, de nem haladhatja meg a nettó közfoglalkoztatási bér 90%-át (48 795,- Ft).

Ápolási díj

Az ápolási díj a tartósan gondozásra szoruló személy otthoni ápolását ellátó nagykorú hozzátartozó részére biztosított anyagi hozzájárulás. Alanyi alapösszegű ápolási díjra jogosult a hozzátartozó, ha állandó és tartós gondozásra szoruló súlyosan fogyatékos, vagy tartósan beteg 18 év alatti személy gondozását, ápolását végzi. Emelt összegű ápolási díjra jogosult a hozzátartozó, ha állandó és tartós gondozásra szoruló súlyosan fogyatékos, fokozott ápolási szükséglettel rendelkező személy gondozását, ápolását végzi.

A kiemelt ápolási díjra jogosult az a közeli hozzátartozó, aki által ellátott személy:

18. életévét betöltötte, és a rehabilitációs hatóság a komplex minősítés során megállapítja, hogy a megváltozott munkaképességű személy egészségkárosodása jelentős és önellátásra nem vagy csak segítségvel képes, vagy

18. életévét nem töltötte be, vagy betöltötte, de tanulmányokat folytat, és utána állapota miatt magasabb összegű családi pótlékot folyósítanak, és ezzel együtt a magasabb összegű családi pótlékra jogosító állapot igazolását végző szakorvos igazolja, hogy betegsége vagy fogyatékos állapota miatt tartós ápolást-gondozást igényel.

Közgyógyellátás (alanyi és normatív)

A közgyógyellátás a szociálisan rászorult személy részére az egészségi állapota megőrzéséhez és helyreállításához kapcsolódó kiadásainak csökkentése érdekében biztosított hozzájárulás, mely alanyi és normatív jogcímen adható.

A közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkező személy – külön jogszabályban meghatározottak szerint – térítésmentesen jogosult a társadalombiztosítási támogatásba befogadott

- a) járóbeteg-ellátás keretében rendelhető egyes, a biztonságos és gazdaságos gyógyszer- és gyógyászatisegédeszköz-ellátás, valamint a gyógyszerforgalmazás általános szabályairól szóló jogszabályban meghatározott gyógyszerekre – ideértve a különleges táplálkozási igényt kielégítő tápszereket is – gyógyszerkerete erejéig,
- b) egyes, a biztonságos és gazdaságos gyógyszer- és gyógyászatisegédeszköz-ellátás, valamint a gyógyszerforgalmazás általános szabályairól szóló jogszabályban meghatározott gyógyászati segédeszközökre, ideértve a protetikai és fogszabályozó eszközöket is, valamint azok javítására és kölcsönzésére, továbbá
- c) az orvosi rehabilitáció céljából igénybe vehető gyógyászati ellátásokra [az a)–c) pont szerintiek a továbbiakban együtt: gyógyító ellátás].

A gyógyszerkeret

- a) a rendszeres gyógyszereszkükséglet támogatását szolgáló egyéni gyógyszerkeretből, és
- b) az akut megbetegedésből eredő gyógyszereszkükséglet támogatását szolgáló eseti keretből tevődik össze.

Az alanyi és a normatív közgyógyellátásra való jogosultságról a járási hivatal dönt.

Az alanyi közgyógyellátásra való jogosultságot két évre, a normatív közgyógyellátásra való jogosultságot egy évre állapítják meg.

Közgyógyellátásra jogosult

- a) az átmeneti gondozásban részesülő, és a nevelésbe vett kiskorú;
- b) az aktív korúak ellátására jogosult egészségkárosodott személy;
- c) a pénzellátásban részesülő hadigondozott és a nemzeti gondozott;
- d)
- e) a központi szociális segélyben részesülő;
- f) a rokkantsági járadékos;
- g) az, aki
 - ga) rokkantsági ellátásban részesül és az egészségi állapota a rehabilitációs hatóság komplex minősítése alapján nem haladja meg a 30%-os mértéket,
 - gb) a megváltozott munkaképességű személyek ellátásairól és egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXCI. törvény (a továbbiakban: Mmtv.) 30. § (4) bekezdés b) pont ba) alpontjának vagy 32. § (1) bekezdés a) pontjának alkalmazásával rokkantsági ellátásban részesül és 2011. december 31-én I. vagy II. csoportú rokkantsági, baleseti rokkantsági nyugdíjra volt jogosult,
 - gd) az Mmtv. 31. §-ának alkalmazásával öregségi nyugdíjban részesül és 2011. december 31-én I. vagy II. csoportú rokkantsági, baleseti rokkantsági nyugdíjra volt jogosult, vagy
 - ge) öregségi nyugdíjban részesül, és a nyugdíjra való jogosultságának megállapítását megelőző napon a ga) vagy gb) alpont hatálya alá tartozott;
 - h) az, aki, vagy aki után szülője vagy eltartója magasabb összegű családi pótlékban részesül. (**Alanyi** jogú közgyógyellátás)

Normatív jogcímen jogosult közgyógyellátásra az a személy, akinek esetében a havi rendszeres gyógyító ellátásnak az 50.§ (4) bekezdése szerint elismert térítési díja (a továbbiakban: rendszeres gyógyító ellátás költsége) az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének a 10%-át meghaladja, feltéve, hogy a családjában az egy főre jutó havi jövedelem nem éri el az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegét, egyedül élő esetén **150%-át**. A rendszeres gyógyító ellátás költségének számításánál az Eb. 23. §-ának b), d) és e) pontja alapján fizetendő térítési díjat nem kell figyelembe venni.

Települési támogatás

45. § (1) A képviselő-testület az e törvény rendelkezései alapján nyújtott pénzbeli és természetbeni ellátások kiegészítéseként, önkormányzati rendeletben meghatározott feltételek alapján - pénzbeli vagy természetbeni formában - települési támogatást nyújt. Települési támogatás keretében nyújtható támogatás különösen

- a) a lakhatáshoz kapcsolódó rendszeres kiadások viseléséhez,
- b) a 18. életévét betöltött tartósan beteg hozzátartozójának az ápolását, gondozását végző személy részére,
- c) a gyógyszerkiadások viseléséhez,
- d) a lakhatási kiadásokhoz kapcsolódó hátralékot felhalmozó személyek részére.

(2) Más jogszabály alkalmazásában az (1) bekezdés a) pontja szerinti célra nyújtott települési támogatást lakásfenntartási támogatásnak kell tekinteni.

(2a) A 18. életévét betöltött tartósan beteg hozzátartozójának ápolását, gondozását végző személy részére megállapított települési támogatás a társadalombiztosítási tárgyú jogszabályok alkalmazásában ápolási díjnak minősül, ha az ellátás önkormányzati rendeletben szabályozott havi összege eléri az ápolási díj központi költségvetésről szóló törvényben meghatározott alapösszegének a 80%-át.

(3) A képviselő-testület a létfenntartást veszélyeztető rendkívüli élethelyzetbe került, valamint az időszakosan vagy tartósan létfenntartási gonddal küzdő személyek részére rendkívüli települési támogatást köteles nyújtani.

(4) Rendkívüli települési támogatásban elsősorban azokat a személyeket indokolt részesíteni, akik önmaguk, illetve családjuk létfenntartásáról más módon nem tudnak gondoskodni vagy alkalmanként jelentkező többletkiadások - így különösen betegséghez, halálesethez, elemi kár elhárításához, a válásghelyzetben lévő várandós anya gyermekének megtartásához, iskoláztatáshoz, a gyermek fogadásának előkészítéséhez, a nevelésbe vett gyermek családjával való kapcsolattartásához, a gyermek családba való visszakerülésének elősegítéséhez kapcsolódó kiadások - vagy a gyermek hátrányos helyzete miatt anyagi segítségre szorulnak.

(5) A rendkívüli települési támogatás kérelemre és hivatalból - különösen nevelési-oktatási intézmény, gyámhatóság vagy más családvédelemmel foglalkozó intézmény, illetve természetes személy vagy a gyermekek érdekeinek védelmét ellátó társadalmi szervezet kezdeményezésére - is megállapítható.

(6) Ha a fővárosi önkormányzat és a kerületi önkormányzat nem állapodik meg ettől eltérően, a fővárosban a hajléktalanok számára nyújtott rendkívüli települési támogatás megállapítása a fővárosi önkormányzat feladata.

(7) A települési önkormányzat rendeletében a havi rendszerességgel nyújtott települési támogatás - ide nem értve az (1) bekezdés d) pontja szerinti célra nyújtott támogatást - havi összegét úgy kell szabályozni, hogy az nem haladhatja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegét.

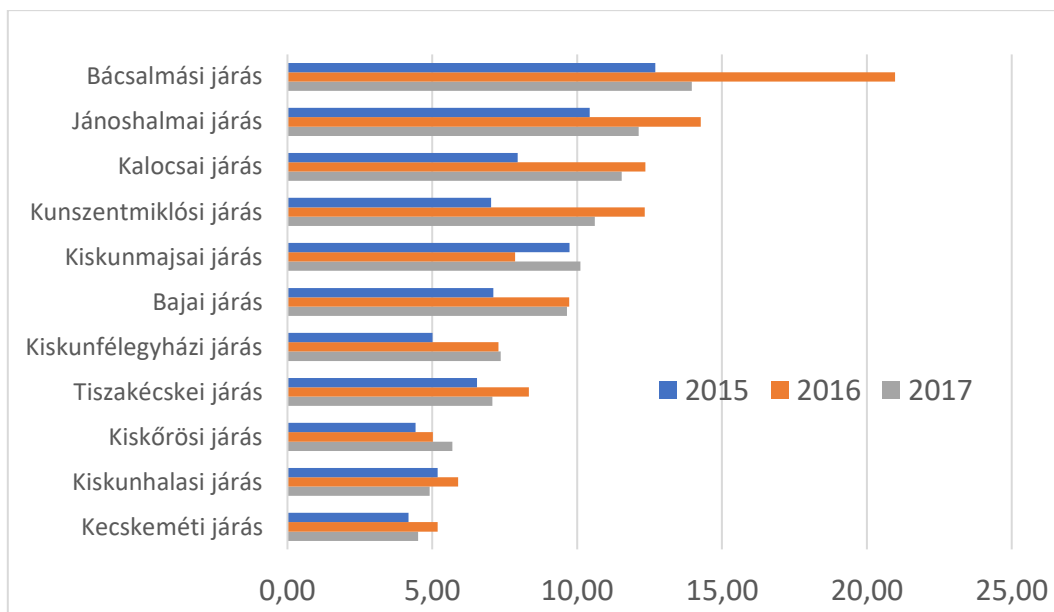
2. sz. melléklet: Támogatottak létszáma, támogatásra fordított összegek

Támogatásra költött összeg 1000 Ft-ban						
	RGYVK	Egyéb önkormány- zati	Időskorúak já- radéka	EGYT	Települési tá- mogatás	FHT
2006	273431	108789	271018			
2007	301696	112470	284372			
2008	357066	97694	292019			
2009	400764	399679	283395			2405360
2010	435411	495278	291907			3206732
2011	410398	448605	275945			2952490
2012	388827	1063226	262549			3070633
2013	358708	1008169	259597			2960351
2014	323176	119151	263992			2290661
2015	286643	137801	265772	253337	519851	2354717
2016	246200	151374	253186	347557	981274	1533672
2017	226032	246822	256543	370749	900650	1223081

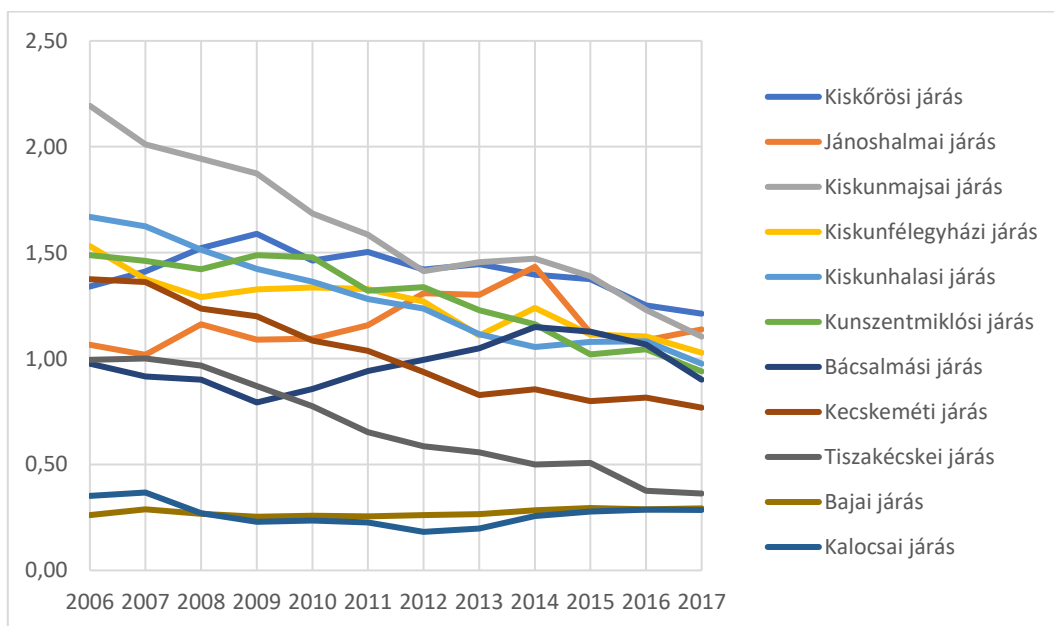
19. táblázat: Különböző támogatásokra fordított összegek (e.Ft) Bács-Kiskun megyében 2006-2017 között Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es település-szerkezetben

Támogatásban részesülők havi átlagos száma (fő)						
	RGYVK	Egyéb önkormány- zati	Időskorúak já- radéka	EGYT	Települési tá- mogatás	FHT
2006	27500	16971	970			
2007	30280	15043	964			
2008	32484	12938	931			
2009	34843	29898	927			8478
2010	37888	38451	881			9921
2011	35743	31899	859			10391
2012	33504	35890	827			12072
2013	30912	33100	792			10835
2014	27859	9317	823			8372
2015	24711	11700	795	901	32265	8608
2016	21231	11097	783	1117	43179	5620
2017	18078	16712	742	1132	39231	4412

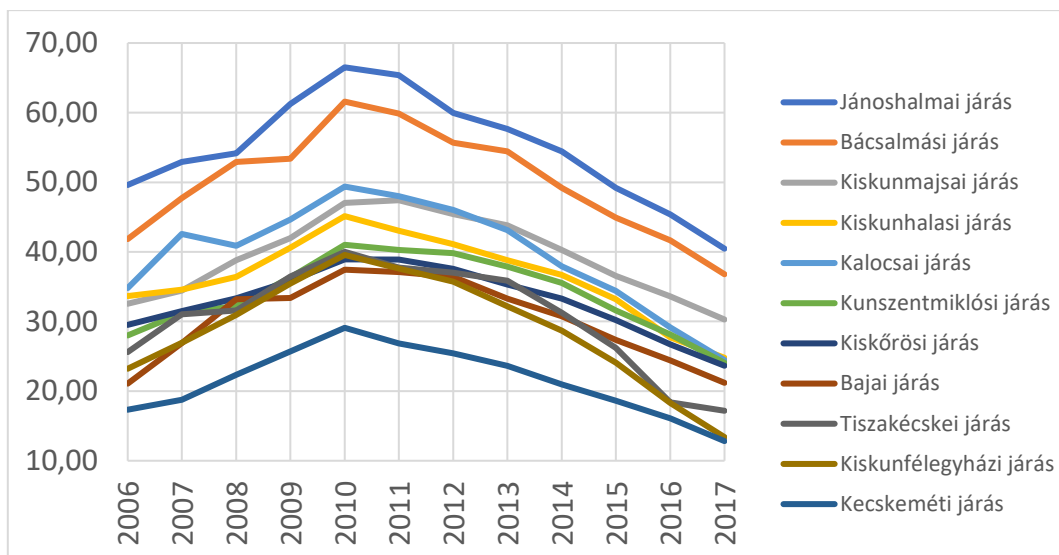
20. táblázat: Különböző támogatásban részesülők havi átlagos száma (fő) Bács-Kiskun megyében 2006-2009 Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es telepü-lésszerkezetben

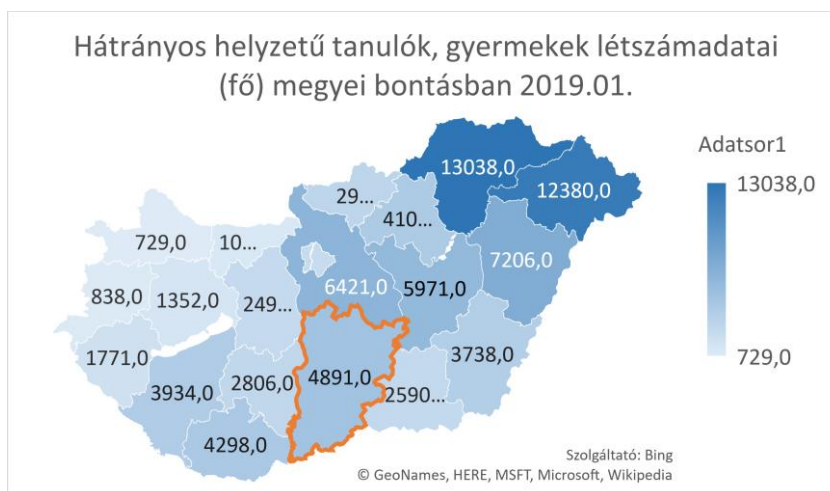
35. ábra: Települési támogatásban részesítettek aránya Bács-Kiskun megye járásaiban az állandó népességben belül 2009-2017 között, Bács-Kiskun megye járásaiban. Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatistikai adatok 2017-es településszerkezetben

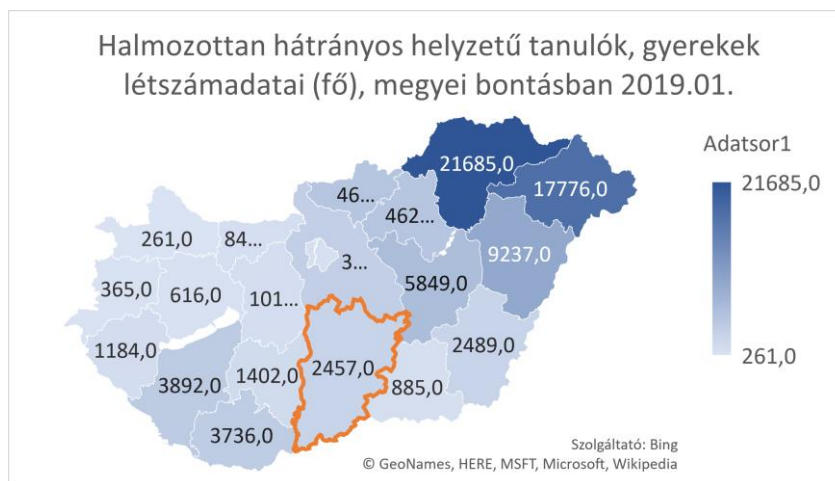
36. ábra: Időskorúak járadékában részesülők aránya az időskorú (65-x) népességben 2006-2017 között, Bács-Kiskun megye járásaiban. Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatistikai adatok 2017-es településszerkezetben

37. ábra: RGYVK-ben részesülők aránya a 0-17 éves népességen belül 2006-2017 között. Bács-Kiskun megye járásában. Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatistikai adatok 2017-es településszerkezetben

38. ábra: Hátrányos helyzetű tanulók, gyermekek létszámadatai (fő) 2019. januárban. Saját szerkesztés a KIR adatai alapján.

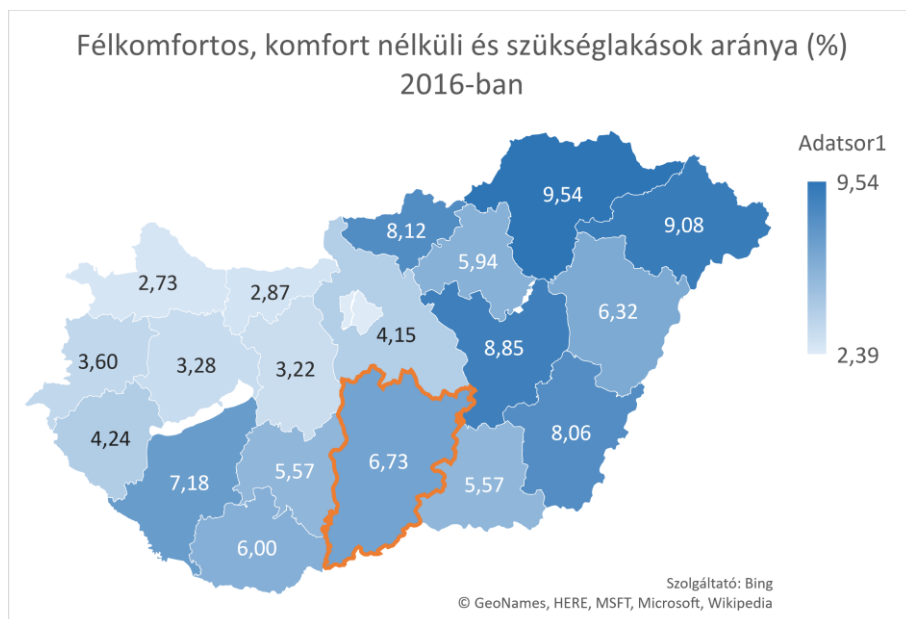
39. ábra: Halmazottan hátrányos helyzetű tanulók, gyermekek létszámadatai 2019. januárban. Saját szerkesztés a KIR adatai alapján

	65 éves és idősebb korosztály aránya a lakónépességen belül			
Terület	2014	2015	2016	2017
Kecskeméti járás	16.05	16.41	16.90	17.11
Kunszentmiklósi járás	18.11	18.54	18.87	19.20
Kiskunhalasi járás	18.33	18.72	19.13	19.39
Bács-Kiskun megye	18.56	18.95	19.37	19.64
Tiszaújvárosi járás	18.96	19.25	19.62	19.92
Kiskunfélegyházi járás	19.25	19.70	19.95	20.09
Kiskunmajsa járás	19.11	19.86	20.12	20.40
Kiskőrösi járás	19.55	19.93	20.31	20.68
Jánoshalmi járás	20.42	20.72	20.84	20.83
Bajai járás	20.42	20.76	21.19	21.66
Kalocsa járás	20.64	21.17	21.75	22.17
Bácsalmási járás	21.65	22.01	22.58	22.70

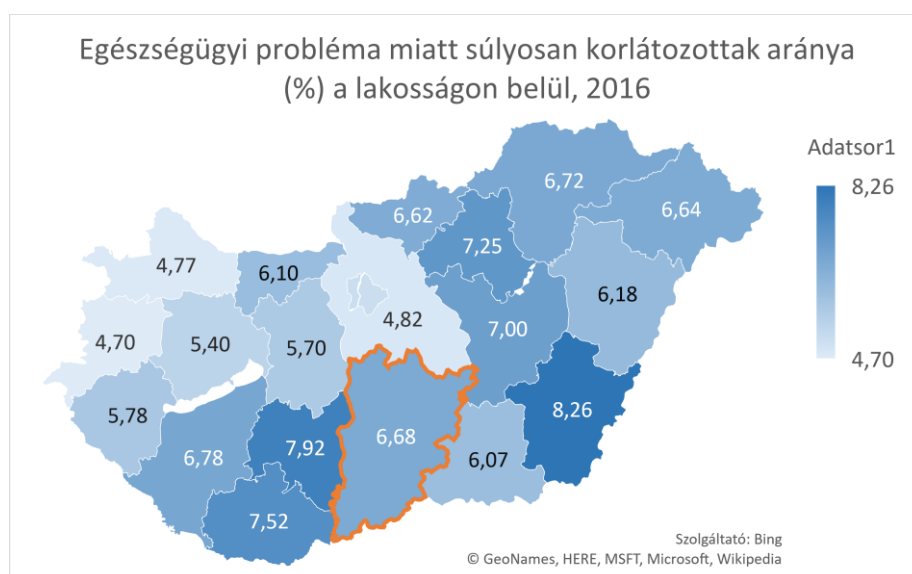
21. táblázat: 65 éves és idősebb népesség aránya a lakónépességen belül Bács-Kiskun megye járosaiban 2014-2017 között. Saját szerkesztés. KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatistikai adatok 2017-es településszerkezetben

Terület	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Mindösszesen Terület	96,46	97,67	99,32	99,47	100,26	101,41	104,75	107,48	109,11	109,56	109,78	109,53	110,08	106,87	106,56	108,74	102,20	101,70
Dél-Alföld	90,18	91,31	90,69	90,53	95,05	95,59	100,15	106,50	104,28	105,04	106,67	105,79	106,20	104,00	105,16	103,93	97,48	94,98
Bács-Kiskun megye	84,35	88,70	89,74	86,94	95,95	93,37	97,36	107,62	104,91	104,04	97,73	97,70	95,10	93,25	91,90	92,82	90,88	88,17
Bácsalmási járás	131,71	122,73	125,58	101,35	105,63	116,44	94,44	92,31	100,00	92,05	91,01	91,01	101,11	91,00	86,43	85,82	88,32	83,45
Bajai járás	102,49	111,39	112,50	110,57	115,09	108,07	108,29	98,89	103,10	100,28	92,74	86,72	90,65	93,29	97,14	96,59	95,51	99,42
Jánoshalmi járás	66,94	66,94	70,94	84,07	82,83	50,00	78,26	96,77	118,42	111,11	103,90	86,02	81,63	121,21	129,03	125,00	117,65	123,08
Kalocsa járás	95,82	93,54	94,18	65,52	103,75	103,57	105,63	116,53	110,59	115,46	114,95	118,54	104,68	101,90	104,91	104,27	103,01	101,79
Kecskeméti járás	61,47	69,27	70,98	70,58	84,01	85,17	92,79	111,20	100,84	100,14	89,64	87,62	81,75	77,92	73,33	72,27	71,06	64,84
Kiskőrösi járás	103,45	97,83	97,30	97,30	94,74	92,92	93,52	106,33	100,00	87,63	88,89	103,72	105,13	100,41	94,98	96,85	96,47	93,18
Kiskunfélegyházi járás	104,17	94,34	108,70	111,11	102,56	85,11	81,63	113,64	121,95	106,38	92,59	104,17	111,11	94,34	94,34	90,91	90,91	90,91
Kiskunhalasi járás	90,23	89,53	85,56	92,03	91,86	93,50	97,69	99,43	100,00	111,88	99,44	103,70	102,94	99,29	105,26	105,26	103,70	102,19
Kiskunmajsa járás	80,29	93,22	96,49	100,92	100,92	106,80	100,84	104,35	99,17	99,17	94,49	100,84	102,41	99,42	98,27	125,93	109,68	108,28
Kunszentmiklósi járás	104,03	111,51	113,14	107,64	103,33	104,73	100,65	105,44	117,42	138,89	158,73	145,35	121,36	106,84	103,31	105,04	105,93	110,62
Tiszaújvárosi járás	95,88	94,90	108,14	114,81	122,37	117,72	124,00	134,78	129,03	142,86	166,67	400,00	173,91	222,22	263,16	217,39	172,41	194,44
Békés megye	95,55	96,46	93,81	98,63	101,01	101,40	102,58	109,36	104,55	106,88	114,16	111,27	113,76	110,20	113,90	110,01	99,86	96,20
Csongrád megye	89,80	87,09	87,26	83,12	84,47	89,49	100,27	99,84	102,98	102,35	101,70	103,68	104,61	105,05	105,01	106,34	101,20	101,63

22. táblázat: Idősek nappali ellátásának kihasználtsági adatai 2000-2017 között. Saját szerkesztés. KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatistikai adatok 2017-es településszerkezetben. (Kihasznált-ság=engedélyezett férőhelyek száma idősek nappali ellátásban részesülők száma*100)

40. ábra: Félkomfortos, komfort nélküli, szükség és egyéb lakások aránya 2016-ban. Saját szerkesztés. KSH, Mikrocenzus 2016 adatai alapján.

41. ábra: Egészségügyi probléma miatt súlyosan korlátozottak aránya a lakosságon belül. Saját szerkesztés. Adatforrás: Mikrocenzus 2016.

Szegregátummal, vagy szegregációval veszélyeztetett területtel rendelkező települések, Bács-Kiskun megye	Járás	Szegregátumok / szegregációval veszélyeztetett területek száma	Szegregátumok/szegregációval veszélyeztetett területek lakosainak száma	Egyéb	Dátum (HEP)
Ágasegyháza	Kecskeméti			"Szegregált lakótelepek nem jöttek létre a településünkön"	2017.12.28
Bácsalmás	Bácsalmási	1	193	2011-es adatok alapján. A település vezetők és a CKÖ vezetője nem tekinti szegregátumnak. Azonban két másik területet veszélyeztetettnek tartanak nyilván.	2013.09.27
Baja	Bajai			"Baja városában szegregált-jellegű területek vannak azonban szegregátumnak minősülő környezet/terület nincs."	2019.02.05
Bátya	Kalocsai			"Településünkön telepek, szegregátumok nincsenek."	2018
Csengőd	Kiskőrösi			"A településen nincs klasszikus értelemben vett szegregáció."	2013.06.25
Csikéria	Bácsalmási			"Csikéria településen szegregátum nem található"	2018.09.28
Dunapataj	Kalocsai			"A fenti pontokat nem áll módunkban kifejezni, hiszen a településen nincs telep, vagy szegregátum."	2018
Dusnok	Kalocsai			"A település egységes, nincsenek szegregátumok."	2018
Érsekcsanád	Bajai			"A településen nincs szegregátum."	2018.07.01
Fülöpszállás	Kiskőrösi			"Településünkön nincs telep, illetve szegregátum."	2018.12.31
Hajós	Kalocsai			"A településen nincs szegregátum, a városhoz kapcsolódó külterület (Hajós Pincefalu) sem szegregátum, utakkal, közművekkel ellátott terület."	2018.05.29
Harta	Kalocsai			"Településünkön telepek, szegregátumok nincsenek."	2018.12.17
Izsák	Kiskőrösi			"Klasszikus értelemben vett telep, szegregátum nincs, a város több pontján is találkozhatunk a mélyszegénység jeleivel, valamint romák által lakott ingatlannal"	2013.07.30
Jánoshalma	Jánoshalmi	5	967	Nagyon pontos és részletes leírás és elemzés a szegregátumokról!	2018.05.24
Kalocsa	Kalocsai	3	560	Pontos és részletes adatok a szegregátumokról, a benne lakókról, lakóingatlanokról.	2018.06.28
Katymár	Bácsalmási	4	398	Részletes leírás 2001-es KSH adatok alapján.	2017.05.25
Kecel	Kiskőrösi			"Településünkön telepek, szegregátumok nincsenek, bár a külterületi mezőgazdasági munkában foglalkoztatottak lakhatási helyzete miatt ennek kialakulási esélye reális veszély lehet."	2018.11.28
Kecskemét	Kecskeméti	8	1533	Antiszegregációs program is készült a telep-szerű szegregáció visszaszorítására, mely része az ITS-nek.	2018.06.21
Kelebia	Kiskunhalasi			"Kelebia községben nincsenek telepek, szegregátumok."	2018.05.24
Kéleshalom	Jánoshalmi			"Településünkön nincs szegregátum, külterületen található, de nem tekinthető telepnek, szegregátumnak."	2018.05.31
Kiskőrös	Kiskőrösi			"Településünk esetében nem releváns, nincs településünkön szegregátum."	2016.11.01
Kiskunfélegyháza	Kiskunfélegyházi	3	445	Pontos és részletes adatok a szegregátumokról, a benne lakókról, lakóingatlanokról.	2018
Kiskunhalas	Kiskunhalasi			Nem derül ki konkrét adat	2018.06.28
Kiskunmajsa	Kiskunmajsai	3		2005-2010 között részt vett a komplex telep-fejlesztési programban, egyedül a megyében.	2018.09.27
Kisszállás	Kiskunhalasi	4	388	Pontos és részletes adatok a szegregátumokról, a benne lakókról, lakóingatlanokról.	2018.09.27
Kunszentmiklós	Kunszentmiklósi	4	826	Pontos és részletes adatok a szegregátumokról, a benne lakókról, lakóingatlanokról.	2018.06.14

Ladánybene	Kecskeméti			"Ladánybene Község illetékességi területén külterületet, illetve belterületet különböztünk meg. Lakónegyedek, lakótelepek, város- és községrészek, szegregátumok nem tartunk nyilván."	2018.07.10
Lajosmizse	Kecskeméti	3	533	Pontos és részletes adatok a szegregátumokról, a benne lakókról, lakóingatlanokról.	2018
Lakitelek	Tiszaécskei			"Településünkön nem releváns, Lakiteleken nem jellemző a telep/szegregátum."	2017.09.17
Madaras	Bácsalmási	6	393	Pontos és részletes adatok a szegregátumokról, a benne lakókról, lakóingatlanokról.	2018.09.27
Mélykút	Jánoshalmi	4	370	Pontos és részletes adatok a szegregátumokról, a benne lakókról, lakóingatlanokról.	2018.09.25
Miske	Kalocsai			"Miske községben telepek, szegregátumok nincsenek, ezért ennek vizsgálata nem indokolt."	2018.06.28
Nagybaracska	Bajai			"Nagybaracska községben nem találhatók sem elkülönült telepek, sem szegregátumok."	2017
Nyárlőrinc	Kecskeméti			"A település területén szegregátum nincs"	2017.11.06
Öregcsertő	Kalocsai	1	76	Pontos és részletes adatok a szegregátumokról, a benne lakókról, lakóingatlanokról.	2018.06.26
Soltvadkert	Kiskőrösi			"Soltvadkert Városban nincs telep/szegregátum."	2018.12.19
Sükösd	Bajai	3	433	Pontos és részletes adatok a szegregátumokról, a benne lakókról, lakóingatlanokról.	2018.07.25
Szabadszállás	Kunszentmiklósi	3		Sajnos a lakókról nem adtak meg adatokat.	2018.07.11
Szalkszentmárton	Kunszentmiklósi			"Szalkszentmárton Község közigazgatási területén belül nincsenek telepek, szegregátumok."	2018.05.30
Szank	Kiskunmajsai			"Nincs szegregációval veszélyeztetett terület a településen."	2017.12.14
Tabdi	Kiskőrösi			"Településünkön telepek, szegregátumok nem találhatóak, ez problémát nem jelent."	2017.11.27
Tass	Kunszentmiklósi	3		Hely megjelölés van, de lakosságszámmra vonatkozó adat nincs. A közmű szolgáltatások leírására szorítkozik.	2013.12.11
Tiszaalpár	Tiszaécskei			"Telepek, szegregált területek nincsenek településünkön."	2017.10.26
Tiszaécske	Tiszaécskei			"Tiszaécske városban nincs telep, sem szegregátum."	2018.06.28
Tompa	Kiskunhalasi			"Településünkön telepek, szegregátumok nincsenek."	2018.09.27
ÖSSZESEN		58	7115		

23. táblázat: Szegregátumok, szegregációval veszélyeztetett területek Bács-Kiskun megyében a KSH által beazonosított 45 település Helyi Esélyegyenlőségi Programjai alapján. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Önálló adatigénylés a szegregátumokra, szegregációval veszélyeztetett területekre vonatkozóan, illetve a HEP alapján.

	szociális étkeztetés	házi segítségnyújtás	jelzőrendszeres házi segítségnyújtás	támogató szolgáltatás	családsegítés, gyermekjóléti szolgálat	nappali ellátás	átmeneti bentlakásos ellátás
Vas	2 810	2 235	266	824	539	642	538
Tolna	2 686	2 017	642	935	719	682	280
Nógrád	3 037	2 166	476	899	1 041	684	577
Zala	3 562	2 896	552	1 429	792	770	237
Somogy	5 681	4 437	817	1 272	1 336	825	355
Győr-Moson-Sopron	3 082	2 696	867	1 375	1 068	872	439

Heves	4 244	2 310	642	1 218	1 552	915	320
Komárom-Esztergom	2 198	1 274	292	1 115	769	1 003	487
Baranya	4 251	6 030	1 272	1 745	2 162	1 098	373
Veszprém	4 572	4 754	813	1 489	1 718	1 215	633
Csongrád	4 595	2 746	625	1 357	2 009	1 229	864
Fejér	3 899	1 774	538	1 077	1 805	1 313	249
Bács-Kiskun	7 894	5 720	1 425	3 161	2 640	1 961	819
Jász-Nagykun-Szolnok	5 173	3 621	1 027	2 463	2 425	2 019	451
Hajdú-Bihar	10 747	10 113	1 594	4 463	3 691	2 176	673
Pest	6 893	4 610	1 445	3 217	3 852	2 606	1 455
Békés	9 988	11 275	1 097	3 658	3 090	2 702	642
Szabolcs-Szatmár-Bereg	15 719	15 313	2 282	5 213	7 022	2 925	394
Borsod-Abaúj-Zemplén	13 951	11 677	3 083	4 013	4 198	3 195	831
Budapest	10 356	7 811	2 387	7 878	5 291	6 435	3 167
Együtt	125 338	105 475	22 142	48 801	47 719	35 267	13 784

24. táblázat: Egyes szociális ellátásokat igénybevevő akadályozottak száma megyénként, 2016. Saját szerkesztés. Adatforrás: Mikrocenzus 2016.

Megye / Főváros	népesség	magyar	bolgár	cigány (roma)	görög	horvát	lengyel	német	örmény	román	ruszin	szerb	szlovák	szlovén	ukrán
Budapest	1764263	1697039	2035	16592	2293	2558	4236	34909	1085	9117	441	4148	5488	546	4363
Bács-Kiskun	506472	501589	158	9934	51	2434	106	10399	48	2251	40	992	799	6	109
Baranya	370531	362739	105	16541	716	6460	47	27178	182	503	–	691	239	39	52
Békés	339303	335646	72	8785	–	28	99	2113	119	5381	–	280	5475	18	120
Borsod-Abaúj-Zemplén	651078	646898	205	59058	52	16	308	4800	51	891	1139	39	1791	11	378
Csongrád	407161	400606	45	4924	38	284	337	3186	102	2361	100	2750	523	–	403
Fejér	420058	415326	75	5924	388	288	347	5195	70	641	24	106	493	88	704
Győr-Moson-Sopron	458928	449990	135	3572	27	2191	330	12378	16	997	9	167	4705	59	177
Hajdú-Bihar	535533	527124	143	18592	–	88	235	2188	84	2048	22	48	73	–	302
Heves	296244	292635	47	20726	73	–	93	1920	9	699	44	28	201	–	170
Jász-Nagykun-Szolnok	369568	367639	66	19895	45	35	57	2329	12	641	20	111	70	–	286
Komárom-Esztergom	297263	294128	51	3514	50	48	253	7490	42	778	4	40	2087	37	140
Nógrád	191681	190604	7	16819	37	15	53	1751	96	282	24	17	1835	–	12

Pest	1250325	1231513	481	19393	438	678	1003	23867	218	5896	76	1177	5198	102	650
Somogy	303665	298849	70	17770	46	1654	93	8358	41	414	15	120	118	51	135
Szabolcs-Szatmár-Bereg	555529	553043	152	43628	65	77	69	2528	18	1528	295	6	220	–	2430
Tolna	220545	218362	56	8928	–	101	117	7870	31	508	24	93	125	–	91
Vas	253278	248 076	17	3228	–	2830	64	5945	–	442	36	167	25	1486	45
Veszprém	341247	335 842	44	5484	24	115	282	8817	87	809	–	64	235	29	203
Zala	271165	265096	58	6325	111	3095	116	5616	13	319	29	83	94	228	226
Ország összesen	9803837	9632744	4022	309632	4454	22995	8245	178837	2324	36506	2342	11127	29794	2700	10996

22. táblázat A magyarországi nemzetiségek megyénként, 2016. Forrás: Mikrocenzus 2016

Település	Roma lakosok száma	Népesség	Roma lakosok aránya
J05 K05 Ágasegyháza		1 893	0,00
J02 K02 Bácsszentgyörgy		156	0,00
J07 K07 Bugacpusztaháza		260	0,00
J06 K06 Császártöltés		2 371	0,00
J01 K01 Csikéria		866	0,00
J09 K09 Csólyospálos		1 681	0,00
J04 K04 Dunatetőtlen		532	0,00
J02 K02 Érsekhalma		639	0,00
J05 K05 Felsőlajos		888	0,00
J05 K05 Fülöpháza		834	0,00
J05 K07 Fülöpkab		1 147	0,00
J07 K07 Gátér		968	0,00
J08 K08 Harkakötöny		887	0,00
J06 K06 Imrehegy		715	0,00
J06 K06 Kaskantyú		997	0,00
J05 K05 Kunbaracs		613	0,00
J10 K10 Kunpeszér		680	0,00
J05 K07 Kunszállás		1 665	0,00
J09 K09 Móricgát		457	0,00
J02 K02 Nemesnádudvar		1 883	0,00
J05 K05 Nyárlőrinc		2 300	0,00
J07 K07 Petőfiszállás		1 498	0,00
J06 K06 Soltszentimre		1 269	0,00
J04 K10 Újsolt		158	0,00
J04 K04 Újtelek		357	0,00
J05 K05 Városföld		2 156	0,00
J08 K08 Zsana		772	0,00
J09 K09 Jászszenklászló	3	2 448	0,12
J11 K05 Szentkirály	3	1 911	0,16
J07 K07 Bugac	5	2 708	0,18
J05 K05 Ladánybene	4	1 620	0,25
J11 K05 Lakitelek	11	4 449	0,25
J01 K01 Kunbaja	4	1 552	0,26
J10 K10 Kunadacs	4	1 499	0,27
J05 K05 Ballószög	9	3 260	0,28
J08 K08 Kelebia	9	2 583	0,35

J03 K03 Borota	5	1 396	0,36
J11 K05 Tiszaug	4	894	0,45
J02 K02 Csávoly	9	1 854	0,49
J05 K05 Kerekegyháza	32	6 284	0,51
J06 K06 Bócsa	9	1 747	0,52
J05 K05 Helvécia	23	4 451	0,52
J02 K02 Vaskút	19	3 415	0,56
J02 K02 Csátalja	9	1 431	0,63
J06 K06 Páhi	8	1 217	0,66
J05 K05 Orgovány	22	3 318	0,66
J01 K02 Bácsbokod	18	2 676	0,67
J03 K03 Kéleshalom	3	417	0,72
J05 K05 Jakabszállás	19	2 591	0,73
J08 K08 Kunfehértó	16	2 156	0,74
J02 K02 Hercegszántó	16	2 092	0,76
J06 K06 Akasztó	26	3 354	0,78
J04 K04 Homokmégy	11	1 366	0,81
J07 K07 Kiskunfélegyháza	261	30 172	0,87
J01 K01 Bácsszőlős	3	346	0,87
J10 K10 Apostag	18	2 056	0,88
J06 K06 Tabdi	11	1 070	1,03
J05 K05 Kecskemét	1 216	111 411	1,09
J11 K05 Tiszaújváros	128	11 430	1,12
J02 K02 Baja	419	36 267	1,16
J08 K08 Pirtó	11	946	1,16
J06 K06 Tázlár	21	1 755	1,20
J03 K02 Rém	16	1 320	1,21
J01 K02 Bácsborsód	15	1 183	1,27
J01 K01 Tataháza	17	1 261	1,35
J04 K04 Dusnok	40	2 934	1,36
J08 K08 Tompa	60	4 267	1,41
J07 K07 Pálmonostora	26	1 849	1,41
J09 K09 Kömpöc	10	705	1,42
J02 K02 Dávod	28	1 963	1,43
J06 K06 Izsák	83	5 650	1,47
J04 K04 Foktő	24	1 586	1,51
J01 K01 Madaras	45	2 936	1,53
J04 K04 Fajsz	29	1 709	1,70
J06 K06 Fülöpszállás	37	2 172	1,70
J01 K01 Mátételke	8	468	1,71
J04 K04 Öregcsertő	14	807	1,73
J04 K04 Ordas	8	447	1,79
J01 K01 Bácsalmás	129	6 753	1,91
J04 K04 Hajós	61	3 104	1,97
J02 K02 Érsekcsanád	57	2 796	2,04
J04 K04 Géderlak	21	1 015	2,07
J02 K02 Gara	49	2 334	2,10
J02 K02 Bátmonostor	33	1 554	2,12
J02 K02 Felsőszentiván	41	1 850	2,22
J08 K08 Kíszállás	55	2 480	2,22
J10 K10 Tass	65	2 890	2,25
J10 K10 Dunavecse	91	3 881	2,34
J01 K01 Katymár	50	2 053	2,44
J10 K10 Szabadszállás	157	6 093	2,58
J02 K02 Dunafalva	25	886	2,82
J06 K06 Kiskőrös	402	14 236	2,82
J04 K04 Miske	49	1 711	2,86
J04 K04 Dunaszentbenedek	25	866	2,89
J04 K04 Drágszél	9	311	2,89

J04 K04 Dunapataj	93	3 172	2,93
J10 K10 Szalkszentmárton	94	2 877	3,27
J06 K06 Soltvadkert	242	7 309	3,31
J09 K09 Szank	85	2 388	3,56
J04 K04 Harta	142	3 936	3,61
J05 K05 Lajosmizse	403	11 050	3,65
J04 K04 Szakmár	44	1 205	3,65
J10 K10 Dunaegyháza	54	1 461	3,70
J04 K04 Kalocsa	666	17 142	3,89
J08 K08 Balotaszállás	58	1 473	3,94
J03 K03 Mélykút	211	5 200	4,06
J06 K06 Csengőd	90	2 052	4,39
J10 K10 Kunszentmiklós	400	8 561	4,67
J04 K04 Bátya	100	2 094	4,78
J02 K02 Sükösd	187	3 697	5,06
J02 K02 Szeremle	75	1 421	5,28
J02 K02 Nagybaracska	121	2 263	5,35
J04 K04 Solt	376	7 019	5,36
J08 K08 Kiskunhalas	1 565	28 285	5,53
J06 K06 Kecel	500	8 711	5,74
J11 K07 Tiszaalpár	283	4 898	5,78
J03 K03 Jánoshalma	532	9 008	5,91
J09 K09 Kiskunmajsa	731	11 229	6,51
J04 K04 Uszód	87	1 026	8,48

23.táblázat: Roma lakosok aránya Bács-Kiskun Megye településein. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Népszámlálás 2011.

Bács-Kiskun Megye települései által készített Helyi Esélyegyenlőségi Programok roma lakosságra vonatkozó megállapításai						
Település	Járás	Van-e roma lakosság a településen (Jelentős számban /Alacsony számban/ Nincs vagy Nem számottevő mértékben)	Becsült lélekszám	Jellemzők	Azonosított probléma	HEP dátum
Bácsalmás	Bácsalmási	J	400	jelentős részben halmozottan hátrányos helyzet, szegregátumként veszélyeztetett területeken magas reprezentáltság	hátrányos megkülönböztetés a foglalkoztatásban, rossz lakáskörülmények, egészségügyi ellátást nem veszik igénybe, magas munkanélküliség, alacsony iskolázottság, alacsony jövedelmek, tájékozatlanság a munka világában	2013. és 2015.
Bácsbokod	Bácsalmási	A		szétszórtan élnek	munkanélküliség	2018.
Bácsborsód	Bácsalmási	A		asszimilálódtak	roma nők alacsony iskolázottsága, foglalkoztatottsága	2018.
Bácsszőlős	Bácsalmási	N				2018.
Csikéria	Bácsalmási	N				2018.
Katymár	Bácsalmási	A		-	-	2017.
Kunbaja	Bácsalmási	N				2018.
Madaras	Bácsalmási	A		Folyamatosan növekvő lélekszám		2018.
Mátételke	Bácsalmási	A		jelentős részben halmozottan hátrányos helyzetűek	HHH	2017.
Tataháza	Bácsalmási	A		-	-	2018.
Apostag	Kunszentmiklósi	N				2018.
Dunaegyháza	Kunszentmiklósi	A		mélyszegénység nem jellemző, kis segítséggel integráció biztosított		213.
Dunavecse	Kunszentmiklósi	J		alacsony képzettséget igénylő mezőgazdaságban dolgoznak, asszimilálódtak, beilleszkedtek		2018
Kunadacs	Kunszentmiklósi	N				2013., 2014.
Kunpeszér	Kunszentmiklósi	N				2013.

Kunszentmiklós	Kunszentmiklói	J	1300-1900	asszimilálódtak, beilleszkedtek	szegregátumokban a romák aránya magas, szinte kizárólagos vagy növekvő	2018.
Szabadszállás	Kunszentmiklói	J			alacsony iskolázottság, diszkrimináció a foglalkoztatásban, magas a tartós munkanélküliek száma,	2018.
Szalkszentmárton	Kunszentmiklói	J	200	asszimilálódtak, beilleszkedtek		2018.
Tass	Kunszentmiklói	J	350 - 400		diszkrimináció a foglalkoztatásban	2013., 2015.
Bácsszentgyörgy	Bajai	A		szívesen vesznek részt közösségi programokon	előítéleteesség	2018.
Baja	Bajai	J	800-1000	roma segítők al-kalmaznak óvodákban, iskolákban, Roma Nap, roma tagozat az általános iskolában (heti 2 óra), Bari Shej	diszkrimináció a foglalkoztatásban, alacsony iskolázottság, magas munkanélküliség, rossz lakhatási körülmények	2019.
Bátmonostor	Bajai	A		-	-	2018.
Csátalja	Bajai	N		-	Nincs romákra vonatkozó adat	2018.
Csávoly	Bajai	N				2018.
Dávod	Bajai	A	50	-	átlagosnál alacsonyabb jövedelem, foglalkoztatottság, iskolázottság, egészségi állapot, lakhatási körülmények	2018.
Dunafalva	Bajai	A			munkanélküliség, tartozások	2019
Érsekcsanád	Bajai	A		2/3 hátrányos helyzetű, egymás közötti konfliktusok, fekete munka veszélyezteti a közfoglalkoztatásban való részvételt	HH, kiszorulnak a munkaerőpiacról és az ellátásokból	2018.
Érsekhalma	Bajai	N		-	-	2018.
Felsőszentiván	Bajai	N		-	-	2013.
Gara	Bajai	A		lélekszám folyamatosan növekszik, asszimilálódtak, beilleszkedtek	rossz egészségügyi állapot, kevesen sportolnak, előítéleteesség	2018.
Hercegszántó	Bajai	A		-	-	2018.
Nagybaracska	Bajai	J		asszimilálódtak, beilleszkednek, gyerekek iskolába járnak	alacsony jövedelem, rossz lakhatási körülmények, hátrányos helyzet	2017.
Nemesnádudvar	Bajai	N		-		2018.
Sükösd	Bajai	J	450-500	roma nők többsége háztartásbeli	munkanélküliség, alacsony iskolázottság, előítéletek, roma nők foglalkoztatási helyzete a férfiakénál rosszabb,	2018.

					transzferektől füg- gés	
Szeremle	Bajai	A		szegregátumban él- nek	rossz lakhatási kö- rülmények, hátrá- nyos helyzet, mun- kanélküliség, köztar- tozások	2013.
Vaskút	Bajai	A		-	foglalkoztatás	2018.
Borota	Jánoshalmi	N				2018.
Jánoshalma	Jánoshalmi	J		szegregátumban és szétszórtan is élnek	roma nők helyzete, foglalkoztatás, ro- mákra vonatkozó adathiány	2018.
Kéleshalom	Jánoshalmi	N				2018.
Mélykút	Jánoshalmi	J	450	kevesebb gyermek születik, szegregátu- mokban magas rep- rezentáltság	HHH, alacsony isko- láztottság (főként kö- zépiskolától), mun- kanélküliség, diszkri- mináció a foglalkoz- tatásban, egészség- ügyi, táplálkozási, higiéniai problémák, egészségtudatos gondolkodás hiánya, roma csoportok kö- zötti konfliktusok, drogfogyasztás (di- zájner drogok), egészségügyi ellátá- sokat nem veszik igénybe	2018.
Rém	Jánoshalmi	A	40	folyamatos beván- dorlás, beilleszke- dtek, kevesen őrzik a hagyományokat	alacsony foglalkoz- tatottság	2018.
Bátya	Kalocsai	J	200	a legtöbben asszi- milálódtak, beillesz- kedtek. Gyerekeket iskoláztatják.	az új betelepülők konfliktust jelente- nek	2018.
Drágszél	Kalocsai	A	15	-	-	2018.
Dunapataj	Kalocsai	A		-	-	2018.
Dunaszentbene- dek	Kalocsai	A			előítéletek, többségi csoporttal való konf- liktusok	2018.
Dunatetőtlen	Kalocsai	N				2018.
Dusnok	Kalocsai	A		beilleszkednek	alulképzettség	2018.
Fajsz	Kalocsai	A		átlagos körülmé- nyek	-	2018.
Foktő	Kalocsai	A			munkanélküliség	2013.
Géderlak	Kalocsai	J			előítéletek	2018.
Hajós	Kalocsai	J	180		hátrányos helyzet, munkanélküliség, el- látásokból való kike- rülés	2018.
Harta	Kalocsai	N				2018.
Homokmégy	Kalocsai	A	20-30		munkanélküliség	2018.
Kalocsa	Kalocsai	J	1500- 1800	szegregátumokban felülreprezentáltság	alacsony iskolázott- ság, mélyszegény- ség, alacsony foglal- koztatottság, rossz egészségi állapot,	2018.

					idősek nem szerezték nyugdíjjogosultságot, egészségtelen életmód, tartozások	
Miske	Kalocsai	A		-	-	2018.
Ordas	Kalocsai	A			előítéletek	2018.
Öregcsertő	Kalocsai	A		átlagosnál rosszabb körülmények		2018.
Solt	Kalocsai	J			rossz egészségi állapot, iskolázatlanság, előítélet, munkanélküliség, diszkrimináció foglalkoztatásban, vonatkozó adatok hiánya	2018.
Szakmár	Kalocsai	A		betelepülés, beilleszkedésre törekvés	hátrányos helyzet, diszkrimináció	2018.
Újsolt	Kalocsai	A		-	-	2018.
Újtelek	Kalocsai	A		betelepülés, beilleszkedésre törekvés	hátrányos helyzet, diszkrimináció	2018.
Uzód	Kalocsai	J			előítéletek, konfliktusok	2018.
Ágasegyháza	Kecskeméti	N				2013.
Ballószög	Kecskeméti	A		halmozottan hátrányos helyzet, nem szegregáltan élnek, sokan albérletben élnek	mélyszegénység, munkanélküliség, iskolázatlanság, rossz lakhatási körülmények, kirekesztettség	2015.
Felsőlajos	Kecskeméti	N				2018.
Fülöpháza	Kecskeméti	N		számuk elhanyagolható, átlagos, nincsenek problémák		2018.
Fülöpjakab	Kecskeméti	N				2018.
Helvécia	Kecskeméti	N				2018.
Jakabszállás	Kecskeméti	A		-	-	2013.
Kecskemét	Kecskeméti	J			alulképzettség, alacsony foglalkoztatottság, iskolaelhagyás magas száma	2018.
Kerekegyháza	Kecskeméti	A		beilleszkedtek	-	2018.
Kunbaracs	Kecskeméti	N				2013.
Kunszállás	Kecskeméti	-				-
Ladánybene	Kecskeméti	N				2018.
Lajosmizse	Kecskeméti	J		szegregátumban arányuk jelentős	munkanélküliség, alacsony iskolázottság, roma nők helyzete kiszolgáltatott, szegregátumban rossz lakhatási körülmények	2018.
Nyárlőrinc	Kecskeméti	N				2013., 2015.
Orgovány	Kecskeméti	A		beilleszkedésre törekvés	HHH	2018.
Városföld	Kecskeméti	N				2013., 2015.
Akasztó	Kiskőrösi	A		többnyire jó lakáskörülmények	alacsony iskolázottság	2018.

Bócsa	Kiskőrösi	A		szétszórtan élnek	foglalkoztatási hátrány	2018.
Császártöltés	Kiskőrösi	N				2018.
Csengőd	Kiskőrösi	J		ritkán előfordulnak konfliktusok	képtelenség	2013.
Fülöpszállás	Kiskőrösi	A				2018.
Imrehegy	Kiskőrösi	N				2018.
Izsák	Kiskőrösi	A			alacsony iskolázottság, rossz lakáskörülmények	2013.
Kaskantyú	Kiskőrösi	N				2013.
Kecel	Kiskőrösi	J	500	sok gyermek, gyenge identitástudat	iskolázatlanság, munkanélküliség, gyenge identitástudat, többségi társadalom előítéletei	2018.
Kiskőrös	Kiskőrösi	J			munkanélküliség	2016.
Páhi	Kiskőrösi	N				2013.
Soltszentimre	Kiskőrösi	N		1.2 család, beilleszkedtek		2013.
Soltvadkert	Kiskőrösi	J	470	elszórtan élnek	alacsony iskolázottság, mélyszegénység, munkanélküliség, előítéletek, rossz lakáskörülmények	2018.
Tabdi	Kiskőrösi	N				2017.
Tázlár	Kiskőrösi	A		elszórtan élnek, beilleszkedtek		2018.
Bugac	Kiskunfélegyházi	N				2015.
Bugacpusztaháza	Kiskunfélegyházi	N				2015.
Gátér	Kiskunfélegyházi	N				2018.
Kiskunfélegyháza	Kiskunfélegyházi	J		szegregátumban magas arány, intézményi segítő hálózat, roma lányoknak program	alacsony szintű foglalkoztatottság, rossz lakáskörülmények, iskolai lemorzsolódás	2018.
Pálmonostora	Kiskunfélegyházi	A				2018.
Petőfiszállás	Kiskunfélegyházi	N				2019.
Balotaszállás	Kiskunhalasi	J	120	-	-	2018.
Harkakötöny	Kiskunhalasi	N				2017.
Kelebia	Kiskunhalasi	N				2018.
Kiskunhalas	Kiskunhalasi	J		felmérés szerint „katasztrofális” a helyzet	iskolázatlanság, munkanélküliség, rossz lakáskörülmények, szegregáltság	2018.
Kisszállás	Kiskunhalasi	A			HHH, előítéletek	2018.
Kunfehértó	Kiskunhalasi	N				2014.
Pirtó	Kiskunhalasi	N				2015.
Tompa	Kiskunhalasi	A		beilleszkedtek, asszimilálódtak		2018.
Zsana	Kiskunhalasi	N				2018.
Csolyospálos	Kiskunmajsai	N				2018.
Jászszentlászló	Kiskunmajsai	N				2018.
Kiskunmajsa	Kiskunmajsai	J		szegregátumok	alacsony foglalkoztatottság, szenved-	2018.

					délybetegség, halmozottan hátrányos helyzet	
Kömpöc	Kiskunmajsai	A				2018.
Móricgát	Kiskunmajsai	N				2018.
Szank	Kiskunmajsai	J	150	nem szegregáltan élnek	alacsony iskolázottság, munkanélküliség, higiénés problémák, egészségtelen táplálkozás	2013.
Lakitelek	Tiszakécskei	N		vendégmunkások érkeznek hozzájuk időszakosan		2017.
Szentkirály	Tiszakécskei	N				2018.
Tiszaalpár	Tiszakécskei	J		átlagosnál hátrányosabb helyzet	munkanélküliség	2013.
Tiszakécske	Tiszakécskei	J		elszórtan élnek	magas munkanélküliség, rossz egészségügyi állapot, alul-képzettség	2018.
Tiszaug	Tiszakécskei	N				2018.

... sz. táblázat Bács-Kiskun Megye települései által készített Helyi Esélyegyenlőségi Programok roma lakosságra vonatkozó megállapításai. Saját szerkesztés a hatályos HEP-ek alapján

4. számú melléklet: A 105/2015 (IV.23.) Korm. rendelet 1. sz. melléklete a komplex mutató számítás módjáról

1. melléklet a 105/2015. (IV. 23.) Korm. rendelethez

A települések társadalmi-gazdasági és infrastrukturális fejlettségét mérő komplex mutató kiszámításánál használt adatok köre és a számítás módszertana

A) * Mutatócsoportok és az egyes mutatók

1. mutatócsoport: Társadalmi és demográfiai helyzet

Halálozási ráta (az 1000 lakosra jutó halálozások száma) az elmúlt öt év átlaga, ‰

Vándorlási különbözet ezer lakosra (az utolsó öt év átlaga), fő

Tízezer 0-2 éves állandó lakosra jutó bölcsődei ellátást és napközbeni gyermekfelügyelet szolgáltatást nyújtó férőhelyek száma, db

Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek aránya a 0-24 éves állandó népességből, ‰

Aktív korúak ellátásában (rendszeres szociális segélyben és foglalkoztatást helyettesítő támogatásban) részesítettek ezer állandó lakosra jutó száma, fő

2. mutatócsoport: Lakás és életkörülmények

Használt lakások átlagos ára, Ft

Az utolsó öt év során épített lakások aránya az időszak végi lakásállományból, ‰

Komfort nélküli (lakott) lakások a lakott lakások %-ában

Az egy állandó lakosra jutó SZJA-alapot képező jövedelem, ezer Ft

A természetes személyek által üzemeltetett személygépkocsik kor szerint súlyozott ezer lakosra jutó száma, db

3. mutatócsoport: Helyi gazdaság és munkaerőpiac

A 18 éves és idősebbek között a legalább középfiskolai érettségivel rendelkezők aránya, ‰

Nyilvántartott álláskereső aránya a munkaképes korú állandó népességből, ‰

Tartósan - legalább 12 hónapja folyamatosan - nyilvántartott álláskereső aránya a munkaképes korú állandó népességből, ‰

A legfeljebb általános iskolát végzett nyilvántartott álláskereső aránya, ‰

A működő vállalkozások ezer lakosra jutó száma, db

Kiskereskedelmi üzletek ezer lakosra jutó száma, db

Az önkormányzatok helyi adóbevételeinek aránya a tárgyévi bevételekből, ‰

4. mutatócsoport: Infrastruktúra és környezet

Közüemi szennyvízgyűjtő-hálózathoz kapcsolódott lakások aránya, ‰

A rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások aránya, ‰

Szélessávú internet előfizetők ezer lakosra jutó száma, db

Kiépített utak aránya az összes önkormányzati fenntartású közútból, %

A megyeszékhely elérésének mutatója, perc

A gyorsforgalmi csomópontok elérési mutatója, perc

B) Az indikátorrendszer felépítése

1. Az alapindikátorok azonos terjedelmű skálára való transzformálása normalizálási eljárással a következő képlet alapján:

$$fa_{i,j,norm} = \frac{fa_{i,j} - \min(fa_{i,j})}{\max(fa_{i,j}) - \min(fa_{i,j})} \cdot 100, \text{ ahol}$$

$fa_{i,j,norm}$: normalizált alapindikátor

$fa_{i,j}$: alapindikátor

$\min(fa_{i,j})$: az alapindikátor legkisebb értéke

$\max(fa_{i,j})$: az alapindikátor legnagyobb értéke

2. Csoportindikátorok számítása: az egy csoporton belüli alapindikátorok átlagértéke adja az adott csoport csoportindikátorának értékét a következő képlet alapján:

$$fa_i = \frac{1}{n} \sum_{j=1}^n fa_{i,j,norm}, \text{ ahol}$$

fa_i : csoportindikátor

$fa_{i,j,norm}$: normalizált alapindikátor

n : csoportban szereplő indikátorok száma

3. Komplex mutató számítása: a négy csoportindikátor átlagértéke adja a fejlettségi komplex mutató értékét a következő képlet alapján:

$$fi = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^m fa_i, \text{ ahol}$$

fa_i : csoportindikátor

fi : komplex mutató

m : csoportindikátorok száma

20. Ábrajegyzék

1. ábra: Természetes szaporodás, (-)fogyás ezer lakosra 2001-2017 között	11
2. ábra: Kecskemét járás lakónépessége (fő) 2000-2017 között (népszámlálási adatok alapján továbbvezetett) Forrás: KSH; Tájékoztatási adatbázis; Éves Településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben	12
3. ábra: Öregedési index alakulása (2001, 2012, 2018) Forrás: KSH STADAT Területi statisztika 6.1.6. Eltartottsági ráta, öregedési index január 1. (2001-2018) Letöltve: 2019. 01. 08.	14
4. ábra: A szegénységgel vagy társadalmi kirekesztődéssel kapcsolatos fontosabb indikátorok, referencia év szerint (2010–2017) Forrás: KSH, STADAT Idősoros éves adatok, 2.2.2.1. A szegénységgel vagy társadalmi kirekesztődéssel kapcsolatos fontosabb indikátorok, referencia év szerint (2010–) Letöltés: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zaa007.html Ideje: 2019.01.28.	16
5. ábra: Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek száma és aránya dimenzióként külön, illetve a dimenziók együttes figyelembe vételével, 2017. Forrás: (Központi Statisztikai Hivatal, Háztartások életszínvonala, 2017, 2017)	17
6. ábra: Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya a legjellemzőbb gazdasági aktivitás szerint Forrás: KSH, STADAT Idősoros éves adatok, 2.2.2.1. A szegénységgel vagy társadalmi kirekesztődéssel kapcsolatos fontosabb indikátorok, referencia év szerint (2010–) Letöltés: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zaa007.html Ideje: 2019.01.28.	18
7. ábra: Relatív jövedelemi szegénység a gyermekes háztartások körében 2010-2017 között Forrás: KSH, STADAT Idősoros éves adatok, 2.2.2.1. A szegénységgel vagy társadalmi kirekesztődéssel kapcsolatos fontosabb indikátorok, referencia év szerint (2010–) Letöltés: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zaa007.html Ideje: 2019.01.28.	20
8. ábra: 1000 lakosra jutó 'Egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatás'-ban részesülők száma, 2017 Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben	24
9. ábra: Települési támogatásban részesítettek száma (fő), megyénként 2015-2017 Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben	25

10. ábra: Foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesülők száma (fő) és a támogatásra felhasznált összeg (eFt) Bács-Kiskun megyében 2009-2017 között Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben	25
11. ábra: Egyéb önkormányzati támogatásban részesítettek száma (fő) és a támogatásra fordított összegek (e.Ft) Bács-Kiskun megyében 2006-2017 között Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben	27
12. ábra: Állandó népességből 18 éven aluliak száma és aránya Bács-Kiskun megyében, 2005-2017 között. Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben.....	48
13. ábra: A 18 éven aluli állandó népesség száma (fő) és a védelembe vett fiatalok aránya (%) Bács-Kiskun megyében 2009-2017 között. Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben.	51
14. ábra: Védelembe vett gyermekek aránya a járásokban élő 18 éven aluli állandó lakosok körében 2016-2017-ben. Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben.	52
15. ábra: Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülők, havi átlagos száma (fő), hazánkban és Bács-Kiskun megyében 2006-2017 között. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben.	52
16. ábra: Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülők, havi átlagos száma (fő) 2017-ben, megyénként. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben.	53
17. ábra: Ideiglenes hatállyal elhelyezettek és nevelésbe vettek száma (fő), 2017-ben. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Gyermekvédelmi szakellátásban élők adatai.....	58
18. ábra: Születéskor várható élettartam alakulása 2008-2017 között az EU28 tagállamában és hazánkban (év). Saját szerkesztés. Forrás: Eurostat: Life expectancy by age and sex Letöltés: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do Időpontja: 2019. 04. 25.	61
19. ábra: 100 háztartásra jutó 65 évnél idősebb személyek száma 2016-ban. Saját szerkesztés. KSH Mikrocenzus 2016 adatai alapján.	64

20. ábra: Külterületi népesség korcsoportonkénti megoszlása, 2011-ben. Saját szerkesztés. Forrás: KSH Népszámlálási adatok. Az adatok a 60- éves külterületi népesség arány szerint rendezettek.....	70
21. ábra: A fogyatékkal élők és a tartósan betegek, az akadályoztatástípusa szerint, 2011. Saját szerkesztés. Adatforrás: Népszámlálás 2011, Területi adatok Bács-Kiskun megye.....	74
22. ábra: Vándorlási egyenleg (ezrelék), 2017-ben. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Tájékoztatási Adatbázis, Éves településstatistikai adatok 2017-es település szerkezetben.....	81
23. ábra: A külterületi népesség aránya 2011-ben. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Népszámlálási adatok 2011.	84
24. ábra: A külterületi népesség aránya és korcsoportonkénti megoszlása, 2011-ben. Saját szerkesztés. KSH Népszámlálás 2011. Külterületen élők legfontosabb adatai 2011.	84
25. ábra: Kedvezményezett települések Bács-Kiskun megyében.	85
26. ábra: Szegregátumok, szegregációval veszélyeztetett területek településenként és járásonként Bács-Kiskun megyében. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Önkormányzatok adatigénylés.....	87
27. ábra: Magyarország tanyás térségei. Forrás: Országos területfejlesztési koncepció.....	88
28. ábra: Lakásállomány komfortfokozat szerint Bács-Kiskun megyében 2011-ben és 2016-ban. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Népszámlálás 2011 és Mikrocenzus 2016.	93
29. ábra: Lakások megoszlása tulajdonjog szerint a 2011-es Népszámlálás és a 2016-os Mikrocenzus adatai alapján (db). Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Népszámlálás 2011; KSH Mikrocenzus 2016.	95
30. ábra: Közüzemi csatornahálózatba bekapcsolt lakások aránya, 2017-ben. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatistikai adatok 2017-es településszerkezetben.	97
31. ábra: 100 lakásra jutó háztartási villamosenergia fogyasztók száma (db) Bács-Kiskun megye járásaiban, 2001-2017 között. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatistikai adatok 2017-es településszerkezetben.	98
32. ábra: 100 lakásra jutó, rendszeres szemetgyűjtésbe bevont lakások száma (db) Bács-Kiskun megyében 2003-2012 között. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatistikai adatok 2017-es településszerkezetben.	99

33. ábra: Egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatásban részesítettek aránya az aktív korú népességen belül 2015-2017 között (%) Bács-Kiskun megye járásaiban Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben	142
34. ábra: FHT-ban részesülők aránya az aktívkorúakon belül 2009-2017 között Bács-Kiskun megye járásaiban Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben.....	142
35. ábra: Települési támogatásban részesítettek aránya Bács-Kiskun megye járásaiban az állandó népességen belül 2009-2017 között, Bács-Kiskun megye járásaiban. Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben	143
36. ábra: Időskorúak járadékában részesülők aránya az időskorú (65-x) népességben 2006-2017 között, Bács-Kiskun megye járásaiban. Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben.....	143
37. ábra: RGYVK-ben részesülők aránya a 0-17 éves népességen belül 2006-2017 között. Bács-Kiskun megye járásaiban. Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben.....	144
38. ábra: Hátrányos helyzetű tanulók, gyermekek létszámadatai (fő) 2019. januárban. Saját szerkesztés a KIR adatai alapján.	144
39. ábra: Halmozottan hátrányos helyzetű tanulók, gyerekek létszámadatai 2019. januárban. Saját szerkesztés a KIR adatai alapján	145
40. ábra: Félkomfortos, komfort nélküli, szükség és egyéb lakások aránya 2016-ban. Saját szerkesztés. KSH, Mikrocenzus 2016 adatai alapján.	146
41. ábra: Egészségügyi probléma miatt súlyosan korlátozottak aránya a lakosságon belül. Saját szerkesztés. Adatforrás: Mikrocenzus 2016.	146

21. Táblázatjegyzék

1. táblázat: Súlyos anyagi deprivációban élők aránya roma és nem roma népesség körében 2013-2017 (%) Forrás: KSH, STADAT Idősoros éves adatok, 2.2.2.1. A szegénységgel vagy társadalmi kirekesztődéssel kapcsolatos fontosabb indikátorok, referencia év szerint (2010–) Letöltés: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zaa007.html Ideje: 2019.01.28.	21
2. táblázat: Támogatások és a hozzájuk kapcsolódó jövedelemhatárok.....	22
3. táblázat: Veszélyeztetett kiskorúak aránya a 0-17 éves állandó lakosok arányában 2007-2012 között. 2012-es év adataira rendezett sorrendben. Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben	49
4. táblázat: Veszélyeztetettk aránya a 0-17 éves korosztályon belül Bács-Kiskun megye járásaiban 2007-2012 között. 2012-es év adataira rendezett sorrendben. Saját szerkesztés KSH adatok alapján. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben.	50
5. táblázat: Az adott évben megállapított hátrányos helyzet és halmozottan hátrányos helyzet számának alakulása országosan és Bács-Kiskun megyében 2013-2017 között (fő). Saját szerkesztés a KSH Idősoros éves területei adatai alapján STADAT 6.2.4.3. Hátrányos helyzetű gyermekek, védelembe vett és gyámság alatt álló kiskorúak, december 31. (2013–).....	54
6. táblázat: A járárok köznevelési intézményeiben nyilvántartott hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók, gyermekek száma 2017-ben. Saját szerkesztés a KIR adatai alapján.	55
7. táblázat: Bölcsődei ellátást nyújtó települések száma (db) és az ellátásban részesülő 0-2 éves korosztály aránya (%) Bács-Kiskun megye járásaiban, 2017-ben. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben. A *jelzett járárokban az ellátásban részesülők aránya meghaladja az országos (13,34%) átlagot és a megyei (13,08%) átlagot egyaránt.	57
8. táblázat: 65 évesnél idősebb lakónépesség aránya a teljes lakónépességen belül. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben.	63
9. táblázat: Nyugdíjasok aránya a lakónépességhez viszonyítva, 2016. január 1. Saját szerkesztés. KSH Mikrocenzus 2016 adatai, valamint az Éves Településstatisztikai adatok alapján.	65

10. táblázat: Időskorúak ellátására fordított havi átlagos összeg, Bács-Kiskun megye járásaiban 2017-ben (Ft/hó/fő). Saját szerkesztés. Forrás: KSH Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben.	67
11. táblázat: Bevándorló külföldiek száma és a kivándorlók száma 200-2017 között. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Éves településstatisztikai adatok 2017-es település szerkezetben. ^x Adatforrás: Eurostat Immigration by age group, sex and citizenship http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do Letöltve: 2019. 05.30.	80
12. táblázat: A népesség nemzetiség szerint Bács-Kiskun megyében 1980-2016 Saját szerkesztés. Adatforrás: Mikrocenzus 2016, Népszámlálás 2011.	83
13. táblázat: Roma nemzetiséghez tartozók aránya, település típusonként, Bács-Kiskun megyében, 2011	83
14. táblázat: Bács-Kiskun megye járásai a legmeghatározóbb lakásállomány változási folyamatuk alapján. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Tájékoztatási Adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es település szerkezetben.	93
15. táblázat: Bács-Kiskun megyei járások lakásállományának megoszlása komfortfokozat szerint a Népszámlálási és a Mikrocenzus adatai alapján. Saját szerkesztés. KSH Népszámlálás 2011; KSH Mikrocenzus 2016.	94
16. táblázat: Különböző támogatásokra fordított összegek (e.Ft) Bács-Kiskun megyében 2006-2017 között Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben	141
17. táblázat: Különböző támogatásban részesülők havi átlagos száma (fő) Bács-Kiskun megyében 2006-2009 Adatforrás: KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben	141
18. táblázat: 65 éves és idősebb népesség aránya a lakónépességen belül Bács-Kiskun megye járásaiban 2014-2017 között. Saját szerkesztés. KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben	145
19. táblázat: Idősek nappali ellátásának kihasználtsági adatai 2000-2017 között. Saját szerkesztés. KSH Tájékoztatási adatbázis, Éves településstatisztikai adatok 2017-es településszerkezetben. (Kihasználtság=engedélyezett férőhelyek száma idősek nappali ellátásban részesülők száma*100).....	145
20. táblázat: Szegregátumok, szegregációval veszélyeztetett területek Bács-Kiskun megyében a KSH által beazonosított 45 település Helyi Esélyegyenlőségi Programjai alapján. Saját szerkesztés. Adatforrás: KSH Önálló adatigénylés a szegregátumokra, szegregációval veszélyeztetett területekre vonatkozóan, illetve a HEP alapján.	148

21. táblázat: Egyes szociális ellátásokat igénybevevő akadályozottak száma megyénként, 2016. Saját szerkesztés. Adatforrás: Mikorcenzus 2016.	149
---	-----